

STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Wrocław, październik 2016 r.
Aktualizacja: sierpień 2018 r.

Spis treści

Wstęp	4
1. Definicja obszaru wsparcia	5
2. Słownik	6
3. Podstawa prawna realizacji Strategii ZIT WrOF	8
4. Diagnoza obszaru wsparcia	9
4.1 Struktura części diagnostycznej	9
a. Ład przestrzenny	11
b. Ład gospodarczo – finansowy	52
c. Ład społeczny	67
4.2 Podsumowanie diagnozy	103
4.3 Analiza SWOT dla Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście trzech ładów	110
5. Strategia ZIT WrOF (cele, priorytety, działania)	111
5.1 Strategia ZIT WrOF- analiza problemów i wyzwań	111
5.2 Cele, priorytety i działania ZIT WrOF	116
a. Cel 1: Zintegrowanie przestrzeni WrOF	123
b. Cel 2: Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	142
c. Cel 3: Zintegrowanie społeczne WrOF	149
6. Spójność Strategii ZIT WrOF z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i operacyjnym	175
7. Opis przeprowadzonych konsultacji społecznych.	198
8. Wyniki Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.....	200
9. Odniesienie do Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	203
10. Plan finansowy	205
11. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT WrOF	211
12. Kryteria wyboru projektów w ZIT WrOF	217

13. Projekty komplementarne POIiŚ oraz projekty wybierane w trybie pozakonkursowym RPO WD 2014-2020	219
14. Społeczne przedsięwzięcia komplementarne dla interwencji podejmowanych w ramach ZIT WrOF	222
Spis rysunków	223
Spis tabel	223
Spis wykresów	224

Załączniki:

Załącznik nr 1. Wstępna lista projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym wraz z informacją na temat sposobu ich identyfikacji oraz powiązania z innymi projektami, w tym projektami wybieranymi w trybie pozakonkursowym	226
Załącznik nr 2 Przedsięwzięcia wynikające z Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego	242
Załącznik nr 3 Zestawienie przedsięwzięć strategicznych	243
Załącznik nr 4 Koncepcja rozwoju systemu transportu we WrOF	260
Załącznik nr 5 Zestawienie wskaźników	281

Wstęp

Rosnące znaczenie spójności terytorialnej w czasach postępującej globalizacji znalazło swoje potwierdzenie w politykach Unii Europejskiej, m.in. poprzez wprowadzenie tej problematyki do Traktatu Ustanawiającego Wspólnotę Europejską. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT) to nowe narzędzie wspierające wdrażanie strategii terytorialnych z wykorzystaniem możliwości finansowych, jakie dają Fundusze Europejskie w okresie 2014–2020. W Polsce ZIT-y służyć będą przede wszystkim wspieraniu rozwoju miast i obszarów z nimi funkcjonalnie powiązanych, które zostały wyznaczone na podstawie ekspertyzy przygotowanej na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne finansowane będą ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego. Dodatkowym źródłem wsparcia będą środki programów krajowych, które finansować będą komplementarne do wsparcia regionalnego przedsięwzięcia uzgodnione z właściwymi Instytucjami Zarządzającymi.

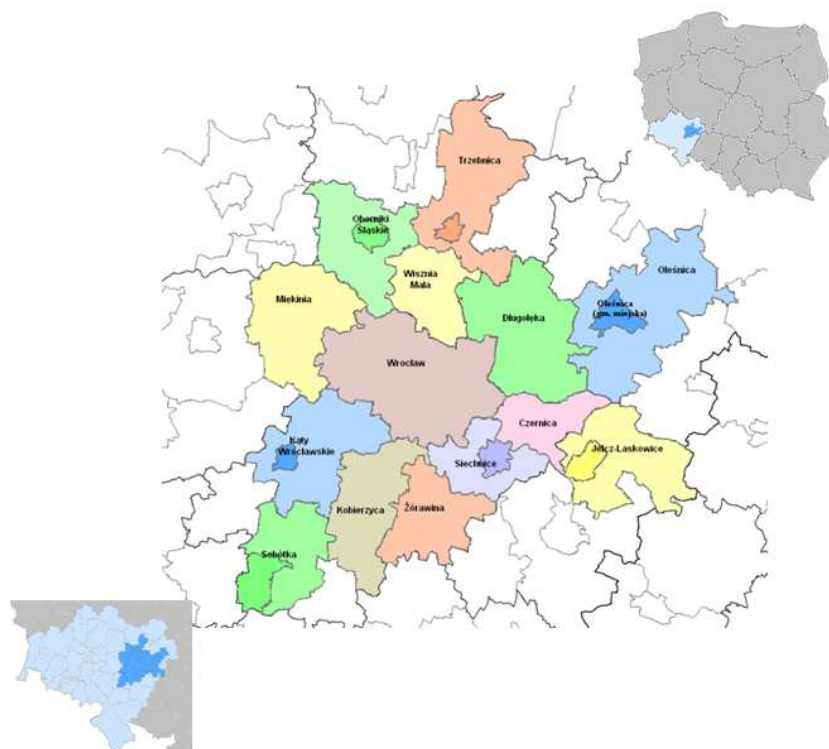
Najważniejszym dokumentem regulującym zasady wsparcia Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (WrOF) w ramach ZIT jest niniejsza Strategia. W trakcie prac nad opracowaniem Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (zwanej dalej Strategią ZIT WrOF) zrealizowano syntetyczną diagnozę obszaru wsparcia. Na tej podstawie wskazano niezbędne do realizacji cele, priorytety i działania oraz zaproponowano plan finansowy oraz listę przedsięwzięć możliwych do realizacji w formule ZIT. Projekt dokumentu został poddany otwartym konsultacjom społecznym oraz Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko.

Na podstawie art. 30 ust. 4 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. z 2017 r. poz. 1460 z późn. zm.) ZIT są zarządzane przez Związek ZIT utworzony w ramach współpracy jednostek samorządu m.in. w formie porozumienia międzygminnego. Władze miejskie pełnią rolę Instytucji Pośredniczących w systemie wdrażania Regionalnych Programów Operacyjnych. Na czele ZIT WrOF stoi lider porozumienia międzygminnego – Prezydent Wrocławia.

Strategia ZIT WrOF została przygotowana na zlecenie Urzędu Miejskiego Wrocławia przez zespół ekspertów Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu w składzie: dr hab. Alicja Zakrzewska-Półtorak i dr Krzysztof Szółek pod kierunkiem prof. zw. dr hab. Stanisława Korenika oraz Centrum Doradztwa i Rozwoju Kompetencji, Ireneusz Ratuszniak przy współpracy z Wydziałem Zarządzania Funduszami Urzędu Miejskiego Wrocławia. Dokument jest współfinansowany ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2007-2013 w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna na lata 2014-2020 w ramach Funduszu Spójności.

1. Definicja obszaru wsparcia

Przez obszar wsparcia rozumie się teren, na którym realizowane będą przedsięwzięcia finansowane z budżetu niniejszej Strategii. Obszar wsparcia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego tworzą następujące Jednostki Samorządu Terytorialnego: gmina Wrocław, Miasto i gmina Jelcz-Laskowice, Miasto i gmina Kąty Wrocławskie, gmina Siechnice, gmina Trzebnica, Miasto i gmina Oborniki Śląskie, Miasto i gmina Sobótka, Miasto Oleśnica, gmina Oleśnica, gmina Długołęka, gmina Czernica, gmina Żórawina, gmina Kobierzyca, gmina Miękinia, gmina Wisznia Mała.

Rysunek 1. Wrocławski Obszar Funkcjonalny na tle Polski i województwa dolnośląskiego

Źródło: opracowanie własne.

2. Słownik

- **Beneficjent** – podmiot publiczny lub prywatny, odpowiedzialny za inicjowanie lub inicjowanie i wdrażanie operacji, o którym mowa w art. 2 pkt 10 lub w art. 63 rozporządzenia ogólnego.
- **DIP** - Dolnośląska Instytucja Pośrednicząca.
- **Dofinansowanie** – współfinansowanie UE lub współfinansowanie krajowe.
- **DWUP** - Dolnośląski Wojewódzki Urząd Pracy.
- **Instrument finansowy** – instrument finansowy, o którym mowa w części drugiej, w tytule IV rozporządzenia ogólnego.
- **Instytucja Otoczenia Biznesu** – Zgodnie z SZOOP RPO WD: bez względu na formę prawną, podmioty prowadzące działalność na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, niedziałające dla zysku lub przeznaczające zysk na cele statutowe zgodnie z zapisami w statucie lub innym równoważnym dokumencie założycielskim. Posiadające bazę materialną, techniczną i zasoby ludzkie oraz kompetencyjne niezbędne do świadczenia usług na rzecz sektora MŚP.
- **Instytucja Zarządzająca RPO WD 2014–2020** (IZ RPO WD 2014–2020) – Zarząd Województwa Dolnośląskiego.
- **Projekt** – w rozumieniu art. 2 pkt 18 ustawy wdrożeniowej – przedsięwzięcie zmierzające do osiągnięcia założonego celu określonego wskaźnikami, z określonym początkiem i końcem realizacji, zgłoszone do objęcia lub objęte współfinansowaniem UE jednego z funduszy strukturalnych albo Funduszu Spójności w ramach programu operacyjnego.
- **Priorytet Inwestycyjny** – jeden z priorytetów wymieniony w Artykule 5 ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006, a także w Artykule 3 ROZPORZĄDZENIA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006.
- **Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 (RPO WD 2014–2020)** – program zatwierdzony Uchwałą Zarządu Województwa Dolnośląskiego nr 41/V/2015 z dnia 21.01.2015 r. (z dalszymi zmianami), służący realizacji na terenie województwa dolnośląskiego umowy partnerstwa w zakresie polityki spójności w rozumieniu art. 5 pkt 7a ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.
- **Rozporządzenie ogólne** – Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju

Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.

- **Strategia ZIT** – dokument, o którym mowa w art. 30, pkt 6, 7 i 8 Ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 z dnia 11 lipca 2014 r. (Dz.U. z 2017 r., Nr 1460 z późn. zm.).
- **Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 (SZOOP RPO WD)** – dokument przygotowany i przyjmowany przez instytucję zarządzającą regionalnym programem operacyjnym oraz zatwierdzony w zakresie kryteriów wyboru projektów przez komitet monitorujący, o którym mowa w art. 47 rozporządzenia ogólnego, określający w szczególności zakres działań lub poddziałań realizowanych w ramach poszczególnych osi priorytetowych RPO WD 2014–2020.
- **Umowa Partnerstwa** – dokument przyjęty przez Rząd RP określający strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce w latach 2014–2020. Instrumentami realizacji Umowy Partnerstwa są krajowe programy operacyjne i regionalne programy operacyjne.
- **Wnioskodawca** – podmiot, który złożył wniosek o dofinansowanie projektu.
- **Wrocławski Obszar Funkcjonalny (WrOF)** – teren, którego granice wyznaczają gminy: Wrocław, Czernica, Długołęka, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Miękinia, Oborniki Śląskie, Oleśnica (gmina wiejska), Oleśnica (miasto), Siechnice, Sobótka, Trzebnica, Wisznia Mała, Żórawina.
- **Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT)** – instrument rozwoju terytorialnego realizowany na podstawie art. 36 Rozporządzenia Ogólnego.
- **ZIT WrOF** – porozumienie jednostek samorządu terytorialnego zawarte na podstawie Ustawy o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.) w dniu 09 lipca 2013 r. w sprawie zasad współpracy Stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF.

3. Podstawa prawna realizacji Strategii ZIT WrOF

Podstawę prawną realizacji Strategii ZIT WrOF stanowią następujące akty prawne:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1301/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i przepisów szczególnych dotyczących celu „Inwestycje na rzecz wzrostu i zatrudnienia” oraz w sprawie uchylenia rozporządzenia (WE) nr 1080/2006;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1304/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Społecznego i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1081/2006;
- Umowa Partnerstwa z Polską zatwierdzona przez Komisję Europejską dnia 23 maja 2014 r.;
- Ustawa o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 z dnia 11 lipca 2014 r. (Dz.U. z 2017 r., Nr 1460 z późn. zm.);
- Uchwała Sejmiku Województwa Dolnośląskiego nr XXXII/932/13 z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020;
- Uchwała Zarządu Województwa Dolnośląskiego nr 655/V/2015 z dnia 3 czerwca 2015 r. w sprawie wyznaczenia obszaru realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w województwie dolnośląskim;
- Uchwała Zarządu Województwa Dolnośląskiego nr 41/V/2015 z dnia 21 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 (z dalszymi zmianami).

4. Diagnoza obszaru wsparcia

4.1. Struktura części diagnostycznej

Wrocławski Obszar Funkcjonalny tworzy 15 jednostek samorządu terytorialnego: gmina Wrocław, Miasto i gmina Jelcz-Laskowice, Miasto i gmina Kąty Wrocławskie, gmina Siechnice, gmina Trzebnica, Miasto i gmina Sobótka, Miasto Oleśnica, gmina Długołęka, gmina Czernica, gmina Kobierzyce, gmina Miękinia, gmina Oleśnica, gmina Wisznia Mała, gmina Żórawina, gmina Oborniki Śląskie. Obszar został zdelimitowany na podstawie ekspertyzy pt. *Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych stolic województw* opracowanej przez dr hab. prof. PAN Przemysława Śleszyńskiego na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju.

Poza Wrocławiem WrOF tworzą miasta i gminy wchodzące w skład powiatów: wrocławskiego (Miasto i gmina Kąty Wrocławskie, gmina Siechnice, Miasto i gmina Sobótka, gmina Długołęka, gmina Czernica, gmina Żórawina i gmina Kobierzyce), a także oleśnickiego (Miasto i gmina Oleśnica), oławskiego (Miasto i gmina Jelcz-Laskowice), średzkiego (gmina Miękinia), trzebnickiego (gmina Trzebnica, Miasto i gmina Oborniki Śląskie oraz gmina Wisznia Mała). Są to dwie gminy miejskie (Wrocław, będący także miastem na prawach powiatu, i Oleśnica), sześć gmin miejsko-wiejskich (Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Siechnice, Sobótka, Oborniki Śląskie, Trzebnica) i siedem gmin wiejskich (Czernica, Długołęka, Kobierzyce, Miękinia, Oleśnica, Wisznia Mała, Żórawina).

Obszar zamieszkuje 887 943 mieszkańców, w tym 725 219 mieszkańców na obszarach miejskich i 162 724 na obszarach wiejskich. Stanowi to ponad 30% mieszkańców Dolnego Śląska. WrOF obejmuje obszar o powierzchni 2338 km² (blisko 12% powierzchni Dolnego Śląska), w tym 1928 km² to obszary wiejskie, a 410 km² stanowią obszary miejskie. Jest to zatem największa aglomeracja na terenie województwa i jedna z większych w Polsce¹.

Obszar leży na przecięciu dwóch starożytnych szlaków handlowych: biegnącego na linii wschód–zachód połączenia zachodniej Europy z Morzem Czarnym oraz szlaku wodnego północ–południe od granicy zlewiska Dunaju po Bałtyk. Centralnym punktem jest Wrocław – stolica Dolnego Śląska, regionalne i ponadregionalne centrum kultury, nauki i biznesu.

Obszar charakteryzują:

- silne związki Wrocławia z otoczeniem podkreślone dziennymi migracjami wahałowymi mieszkańców subregionu, występuje silnie rozwinięty proces suburbanizacji mieszkaniowej i ekonomicznej,
- silne przekształcenia środowiska, powodujące zagrożenia przekroczeń norm emisji zanieczyszczeń oraz zagrożenia powodziowe,
- lokalizacja ważnych korytarzy ekologicznych, chronionych także w ramach sieci NATURA 2000 (Odra i jej dopływy),
- koncentracja wyższych uczelni, stanowiących duży potencjał intelektualny i naukowo-badawczy oraz szeroki wachlarz branż.

¹ Tabl. 26. POWIERZCHNIA, LUDNOŚĆ ORAZ LOKATY WEDŁUG GMIN, [w:] Główny Urząd Statystyczny, *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2013 r.*, Warszawa 2013, s. 57–65.

Poniżej zostanie przedstawiona diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej we WrOF z punktu widzenia wspólnych problemów oraz występującego zróżnicowania przestrzennego. Do przeprowadzenia podstawowej analizy wybrano metodę ekspercką, biorąc pod uwagę użyteczne dla Strategii ZIT WrOF dane, a w szczególności dane udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny (Bank Danych Lokalnych, opracowania i analizy), Instytut Rozwoju Terytorialnego we Wrocławiu, Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska, Okręgową Komisję Edukacyjną we Wrocławiu oraz wyniki badań w ramach projektu pn. *Wrocławska Diagnoza Problemów Społecznych i Regionalną Strategię Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011–2020*.

Ponadto, aby przeprowadzić analizę pogłębioną, wykorzystano dane udostępnione przez miasta i gminy, pozyskane w formie badania ankietowego, które zostało przeprowadzone w kwietniu 2013 r. pośród pracowników gmin WrOF wyższego i średniego szczebla. Dane te dotyczyły stanu zainwestowania oraz potrzeb inwestycyjnych w zakresie:

- 1) e-usług,
- 2) infrastruktury technicznej,
- 3) infrastruktury społecznej,
- 4) podnoszenia atrakcyjności inwestycyjnej i turystyczno-rekreacyjnej,
- 5) rewitalizacji,
- 6) ochrony środowiska,
- 7) otoczenia biznesu,
- 8) infrastruktury dostosowanej do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym.

Analiza stanu wyjściowego dokonana została w kontekście trzech ładów:

- 1) Ładu przestrzennego,
- 2) Ładu gospodarczo-finansowego,
- 3) Ładu społecznego.

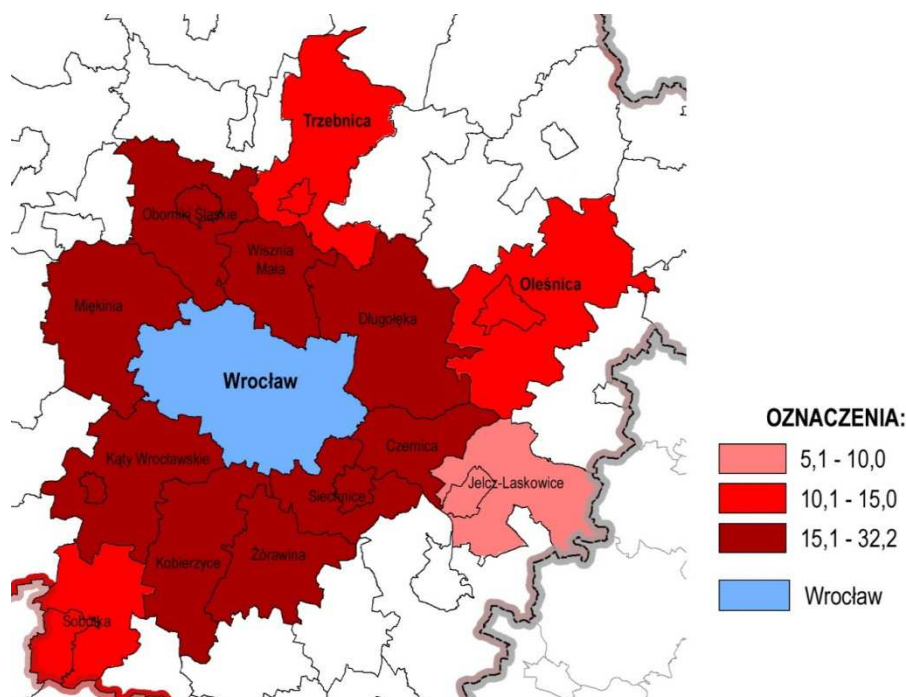
W ramach każdego ładu zostały wyszczególnione najważniejsze obszary problemowe WrOF oraz przedstawiona analiza SWOT.

A. Ład przestrzenny

Diagnoza zjawisk i procesów w ramach ładu przestrzennego we WrOF objęła szereg zagadnień związanych przede wszystkim z szeroko pojętą infrastrukturą, w tym z gospodarką mieszkaniową, sieciami transportowymi, dostępnością i zainwestowaniem w infrastrukturę środowiskową.

Obszar problemowy A.1. Infrastruktura transportowa

Wyniki badań przeprowadzonych przez Instytut Rozwoju Terytorialnego w ramach projektu pt. *Studium spójności funkcjonalnej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym*, dotyczące analizy powiązań funkcjonalnych Wrocławia z sąsiednimi jednostkami terytorialnymi, obrazują udział dojeżdżających do pracy do Wrocławia w liczbie pracujących wg miejsca zamieszkania w 2012 r.² Na podstawie niniejszego wskaźnika najsilniejsze powiązania z Wrocławiem wykazali mieszkańcy gmin bezpośrednio graniczących ze stolicą województwa, tzn. Czernicy (32,2% pracujących dojeżdża do pracy do Wrocławia), kolejno: Długołęki (31,2%), Siechnic (26,9%), Żórawiny (22,7%), Wiszni Małej (21,4%), Miękinia (21,0%), Kobierzyc (20,5%), Kątów Wrocławskich (19,9%) oraz Obornik Śląskich (16,6%). Dla pozostałych gmin wchodzących w skład Obszaru wskaźnik wynosił ponad 10%. Jedynie w Jelczu-Laskowicach wynosił poniżej 10%. Stosowne dane przedstawiono na rysunku poniżej.

Rysunek 2. Udział dojeżdżających do pracy do Wrocławia w liczbie pracujących wg miejsca zamieszkania w 2012 r. (%)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IRT.

² Źródło: *Delimitacja Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*, IRT, Wrocław, marzec 2014, s. 27.

A.1.1 Sieć dróg

Przez Obszar przebiegają trzy drogowe korytarze należące do europejskiej sieci dróg. Pierwsza to trasa pośrednia północ-południe E67, łącząca Europę Środkową z Finlandią od Pragi do Helsinek. Na terenie Polski biegnie od granicy z Czechami przez Kudowę-Zdrój, Wrocław, Warszawę, Białystok do granicy z Litwą. Na terenie WrOF biegnie w ciągu trasy S8 na północnym wschodzie, Autostradowej Obwodnicy Wrocławia na północy i zachodzie oraz drogi krajowej nr 8 na południu. Stanowi bezpośrednie połączenie WrOF z Warszawą oraz pośrednio z Łodzią i Gdańskiem. Druga to E40 biegnąca z Calais w północnej Francji przez Belgię, Niemcy, Polskę, Ukrainę do Rosji i dalej do Kazachstanu. Na terenie Polski stanowi połączenie wszystkich południowych regionów. Łączy WrOF z ważnymi ośrodkami gospodarczymi i rozwoju nauki Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego i Krakowa. Na terenie WrOF biegnie na kierunku wschód-zachód w południowej części Obszaru w ciągu autostrady A4. Trzecią jest trasa europejska E 261, stanowiąca fragment drogi krajowej nr 5. Dzięki połączeniu z drogą krajową nr 3 łączy Wrocław z Jelenią Górą oraz Czechami.

Powyżej opisana sieć uzupełniona o drogi krajowe nr: 35 (Wrocław – Wałbrzych), 94 (alternatywa dla A4 na terenie WrOF odcinek od Miękini przez centrum Wrocławia w ciągu południowego odcinka obwodnicy śródmiejskiej do Siechnic) oraz 98 (alternatywa dla E67 biegnąca na terenie WrOF od Oleśnicy przez centrum Wrocławia do wrocławskiego osiedla Partynice, gdzie łączy się z drogą krajową nr 5) stanowią szkielet istniejącego drogowego układu transportowego WrOF.

Dzięki inwestycjom zrealizowanym w ciągu ostatnich lat, tj. w szczególności Autostradowej Obwodnicy Wrocławia (A8) oraz drogi ekspresowej nr S8 w kierunku Warszawy, znacznie usprawniona została dostępność Obszaru. Problematyczne pozostają drogowe połączenia w kierunku północnym, szczególnie z Poznaniem. Droga krajowa nr 5 ma zbyt małą przepustowość w stosunku do natężenia ruchu. Około 30-kilometrowy odcinek DK nr 5 – od granicy województwa wielkopolskiego do Leszna – został oddany do użytku w IV kwartale 2014 r.³ W połowie 2014 r. GDDKiA rozstrzygnęła przetarg na budowę kolejnego odcinka 48 km drogi pomiędzy węzłem Wrocław-Północ a Węzłem Korzeńsko (obwodnica Rawicza). Z punktu widzenia wewnętrznej dostępności transportowej WrOF ten fragment DK nr 5 na istotne znaczenie dla usprawnienia komunikacji na północ od Wrocławia (gminy Wisznia Mała i Trzebnica).

Innym problemem jest połączenie z południową częścią regionu, w szczególności z Aglomeracją Wałbrzyską, Aglomeracją Jeleniogórską i z Czechami. Przepustowość dróg krajowych nr 35, nr 8, nr 3 i nr 5 jest niewystarczająca w stosunku do natężenia ruchu pojazdów. Program Budowy Dróg Krajowych na lata 2014–2020 przewiduje budowę nowej drogi ekspresowej łączącej autostradę A4 z Czechami, co znacznie usprawniłoby dostępność WrOF z kierunków południowych.

Sieć autostrad i dróg krajowych we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym uzupełnia szeroka sieć połączeń transportowych zlokalizowanych w ciągach 25 dróg wojewódzkich. Przez sam Wrocław przebiega aż 14 z nich. Staraniem samorządów w ciągu ostatnich lat wiele odcinków dróg wojewódzkich zostało gruntownie przebudowanych, podnosząc swój standard oraz parametry jezdne w zakresie szerokości dróg, dopuszczalnych obciążeń,

³ Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad, <http://www.gddkia.gov.pl>.

rozwiązań materiałowych, przekroju poprzecznego, budowy chodników, dróg dla rowerów, oświetlenia etc. Niebagatelny udział w tych zmianach ma europejskie wsparcie finansowe (EFRR) przyznane w okresach unijnego programowania 2004–2006 oraz 2007–2013 na realizację projektów ukierunkowanych na rozwój drogowej infrastruktury transportowej.

Mimo dokonanych w poprzednich latach inwestycji pogarszający się stan techniczny wielu odcinków dróg wojewódzkich wymaga pilnej interwencji i wsparcia inwestycyjnego. Poziom bezpieczeństwa spada odwrotnie proporcjonalnie do wzrostu natężenia ruchu pojazdów oraz postępującej dekapitalizacji infrastruktury drogowej. Pilnej pomocy inwestycyjnej wymagają odcinki dróg wojewódzkich poddanych największej presji motoryzacyjnej, zlokalizowane przede wszystkim w miastach WrOF oraz na wjazdach i wyjazdach z największych miejscowości Obszaru. Dotyczy to wielu odcinków dróg wojewódzkich we WrOF, a w szczególności: w rejonie Wrocławia drogi wojewódzkiej nr 395, 342, 455, w rejonie Obornik Śląskich drogi wojewódzkiej nr 340, 342, 343, w rejonie Oleśnicy drogi wojewódzkiej nr 340 i 451. Również stan techniczny obiektów inżynierskich zlokalizowanych w ciągach dróg wojewódzkich, to jest mostów, wiaduktów, przejazdów kolejowych, wymaga doinwestowania.

Poprawa stanu infrastruktury drogowej oraz podniesienie poziomu bezpieczeństwa na drogach wojewódzkich Obszaru w dużej mierze będzie zależać od unijnego wsparcia udzielonego samorządom terytorialnym na realizację zadań inwestycyjnych w poprawę dostępności transportowej.

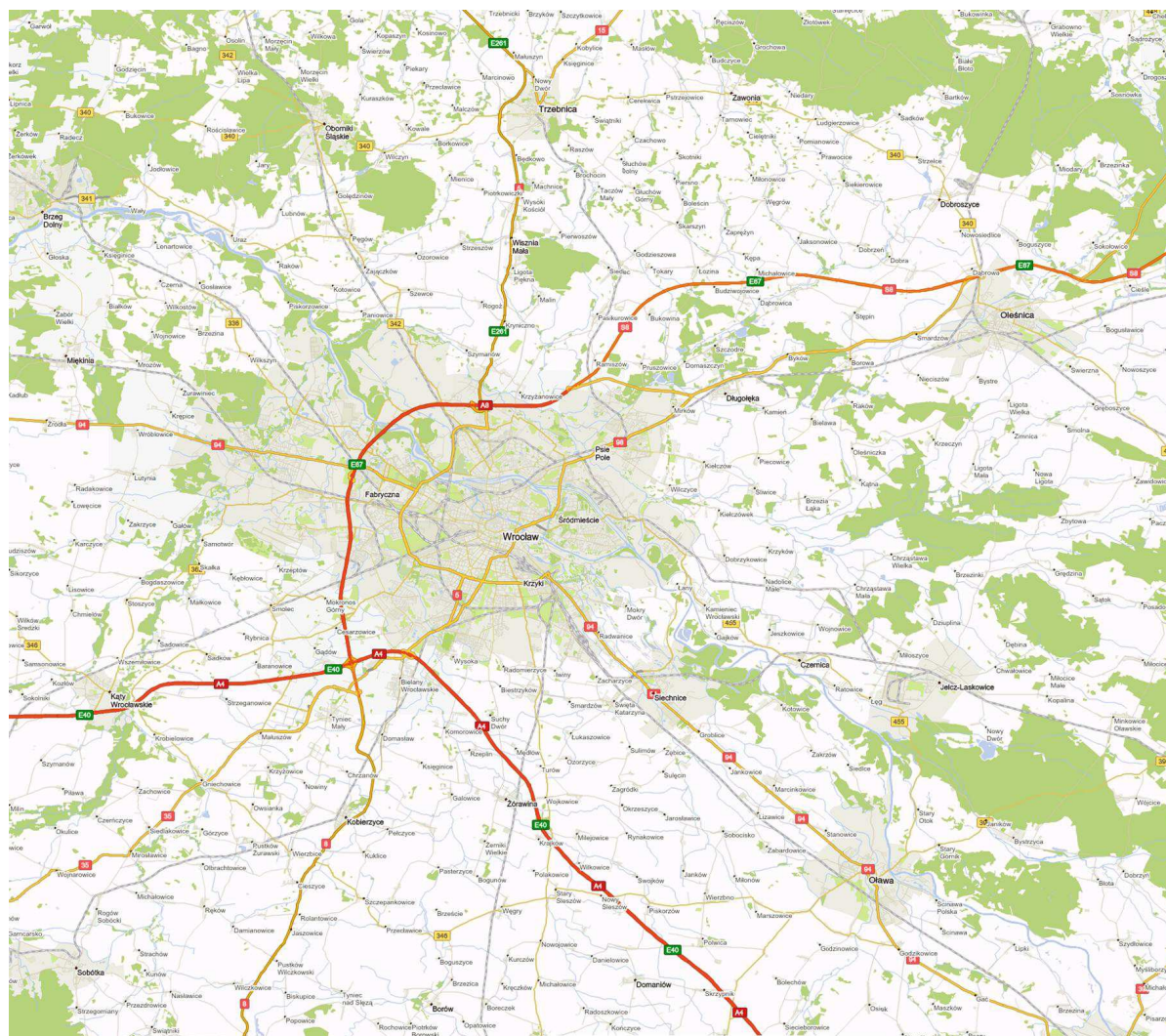
Geometria wewnętrznego układu drogowego Obszaru podporządkowana jest schematom promienistemu i monocentrycznemu, częściowo przeciętemu obwodnicami. Charakteryzuje się dużą nieregularnością i nierównomiernością. Znaczący wpływ ma na to szereg barier naturalnych, jak rzeka Odra i jej kanały oraz dopływy, tereny zielone, w tym tereny włączone do obszarów NATURA 2000, tereny wodonośne we wschodniej części obszaru na granicy Wrocławia i Siechnic oraz bariery sztuczne, tj. rozbudowany system linii kolejowych. Największe problemy w tym zakresie zlokalizowane są we Wrocławiu, m.in.: przejazd kolejowy w Leśnicy, gdzie krzyżują się droga krajowa nr 94 (główny wlot do miasta od strony zachodniej) z nowoczesną i ruchliwą linią kolejową nr 275 relacji Wrocław – Legnica – Żagań, przejazdy kolejowe pomiędzy osiedlami Żerniki i Złotniki oraz w rejonie osiedli Kosmonautów, Kuźniki, Gądów Mały i Nowy Dwór (linie kolejowe nr 275 i 273-E-59) oraz między osiedlami Muchobór Wielki i Oporów (linia kolejowa nr 274), między osiedlami Jagodno – Brochów (linia nr 276 w rejonie ul. Konduktorskiej, a także wąskich przejazdów pod wiaduktami kolejowymi, m.in. na ul. Borowskiej, Buforowej, Boya-Żeleńskiego, Starogroblowej, oraz komunikacji w rejonie Wielkiej Wyspy (ograniczona dostępność transportowa z uwagi na brak wystarczającej liczby i/lub przepustowości przepraw mostowych przez Odrę i Oławę).

Istotnym elementem wewnętrznego układu drogowego jest budowana Wschodnia Obwodnica Wrocławia, która docelowo ma połączyć gminy Długołękę, Czernicę, Siechnice, Żórawinę i Kąty Wrocławskie. Znacznie ułatwi ona rozproszanie ruchu kołowego we wschodniej części Obszaru. Oprócz wymienionych gmin najbardziej na budowie skorzystają mieszkańcy Jelcza-Laskowic i wschodniej części Wrocławia.

Na terenie WrOF obwodnice posiadają następujące miejscowości: Wrocław (AOW i część wschodniej obwodnicy), Oleśnica (jedynie w części), Długołęka (trasa S8) i Trzebnica

(w ciągu DK5). Natomiast problem braku obwodnic dotyczy m.in. Kobierzyc, Kątów Wrocławskich, Miękini, Obornik Śląskich, Oleśnicy, Siechnic i Wiszni Małej, w mniejszym stopniu Sobótki i Żórawiny, które nie są tak obciążone ruchem tranzytowym.

Rysunek 3. Sieć drogowa i kolejowa na terenie WrOF

Źródło: <http://mapa.targeo.pl/>.

Według danych uzyskanych z pomiaru ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich w 2010 r., dokonanego przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad oraz Dolnośląską Służbę Dróg i Kolei, największe natężenie ruchu na terenie Obszaru znajduje się na drogach prowadzących promieniście do Wrocławia. Problem drogowych wąskich gardeł dotyczy m.in.: ulic Średzkiej i Lotniczej na zachodzie Wrocławia, ul. Sułowskiej na północy miasta, w ciągu ulic Mickiewicza, Swojczyckiej, Strachocińskiej, Opolskiej i Krakowskiej na południowym wschodzie oraz ul. Zwycięskiej i ul. Buforowej na południu.

Nie bez znaczenia dla wydolności układu drogowego jest również stale wzrastająca liczba pojazdów. Według danych GUS w 2012 r. na terenie powiatów z Obszaru zarejestrowanych było łącznie prawie 740 tys. pojazdów, w tym samochody osobowe, ciężarowe, specjalne, autobusy, autokary, przyczepy i naczepy ciężarowe. W porównaniu z 2009 r. zanotowano wzrost o 14,2%. Największy wzrost w tym okresie nastąpił na terenie powiatu wrocławskiego, obszaru najszybciej zwiększającego liczbę ludności na obszarze

WrOF, o czym mowa w dalszej części opracowania. Do tego należy doliczyć pojazdy w leasingu rejestrowane w gminach poza WrOF (głównie w Poznaniu i Warszawie), a faktycznie będących w użyciu przede wszystkim na terenie Obszaru. Ich liczbę trudno oszacować.

Tabela 1. Liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych ogółem w latach 2009–2012

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012	Zmiana w 2012 w stosunku do 2009
Powiat oleśnicki	60 672	63 725	67 764	70 174	15,66%
Powiat oławski	43 747	45 851	48 009	49 775	13,78%
Powiat średzki	32 006	33 966	36 433	37 912	18,45%
Powiat trzebnicki	51 411	54 103	57 555	59 732	16,19%
Powiat wrocławski	74 410	79 096	85 579	89 392	20,13%
Powiat m. Wrocław	379 210	394 075	415 457	425 492	12,20%
RAZEM	641 456	670 816	710 797	732 477	14,19%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Istotnym elementem analizy transportowej jest również aspekt bezpieczeństwa drogowego. Według danych uzyskanych z Komendy Wojewódzkiej Policji we Wrocławiu⁴ w zakresie wypadków drogowych spośród dziewięciu najbardziej niebezpiecznych odcinków dróg pod względem liczby występowania wypadków na Dolnym Śląsku sześć znajduje się na terenie WrOF: drogi krajowe 5, 8 i 94 oraz droga wojewódzka nr 455 w obszarze administracyjnym Wrocławia oraz droga krajowa nr 8 na odcinku Łagiewniki – Kobierzyce i droga krajowa nr 5 na odcinku Trzebnica – Żmigród.

Sieć drogowa WrOF jest gęsta, lecz często niewydolna również ze względu na zły stan nawierzchni i niską klasę techniczną części odcinków. Ciągłe notowany wzrost popytu na usługi transportowe oraz przyrost środków transportu drogowego sprawia, że dotychczasowa modernizacja i rozbudowa nie likwiduje wszystkich istniejących wąskich gardeł, co powoduje m.in. niewystarczające skomunikowanie rozproszonych osiedli mieszkaniowych i terenów inwestycyjnych z pozostałą częścią układu drogowego.

Wobec powyższego rekomendowane są inwestycje sprzyjające rozwiązaniu zdiagnozowanych problemów w celu poprawy dostępności transportowej WrOF.

⁴Atlas zagrożeń na głównych drogach komunikacyjnych na obszarze województwa dolnośląskiego, Wrocław 2011, s. 26.

A.1.2. Sieć kolejowa

Gęstość sieci kolejowej na Dolnym Śląsku znacznie przewyższa średnią krajową i jest na drugim miejscu po województwie śląskim pod względem długości linii kolejowych torów na 100 km². Szczególne zagęszczenie cechuje Wrocławski Węzeł Kolejowy łączący dziesięć kierunków linii kolejowych, z czego osiem obsługuje ruch pasażerski.

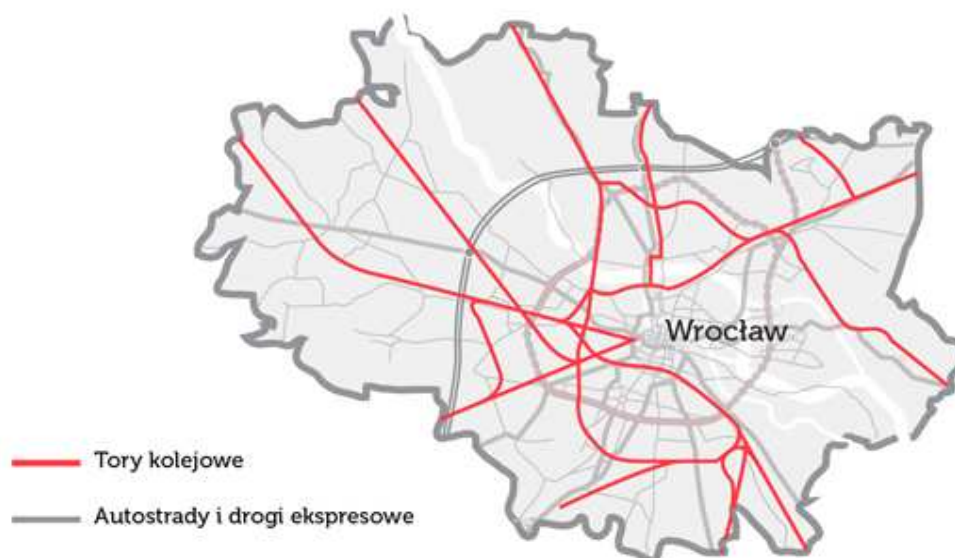
Tabela 2. Gęstość sieci kolejowej w Polsce

Województwo	Liczba km linii kolejowych ogółem w 2012 r.	
	na 100 km ²	na 10 tys. ludności
ŚLĄSKIE	16,8	4,5
DOLNOŚLĄSKIE	8,9	6,1
OPOLSKIE	8,7	8,1
MAŁOPOLSKIE	7,4	3,4
KUJAWSKO-POMORSKIE	7,1	6,1
LUBUSKIE	6,9	9,5
WIELKOPOLSKIE	6,9	6
POMORSKIE	6,8	5,4
POLSKA	6,4	5,2
ŚWIĘTOKRZYSKIE	6,2	5,7
ŁÓDZKIE	5,8	4,2
PODKARPACKIE	5,7	4,8
ZACHODNIOPOMORSKIE	5,5	7,3
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	5,1	8,5
MAZOWIECKIE	4,8	3,2
LUBELSKIE	4,2	4,8
PODLASKIE	3,5	5,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Do najważniejszych szlaków kolejowych przebiegających przez WrOF należą dwie magistrale kolejowe zaliczane do międzynarodowych kolejowych korytarzy transportowych: E30 biegnąca od granicy z Niemcami przez Legnicę, Katowice, Kraków i Przemyśl do granicy z Ukrainą oraz E59 ze Świnoujścia przez Szczecin, Poznań i Opole do granicy z Czechami.

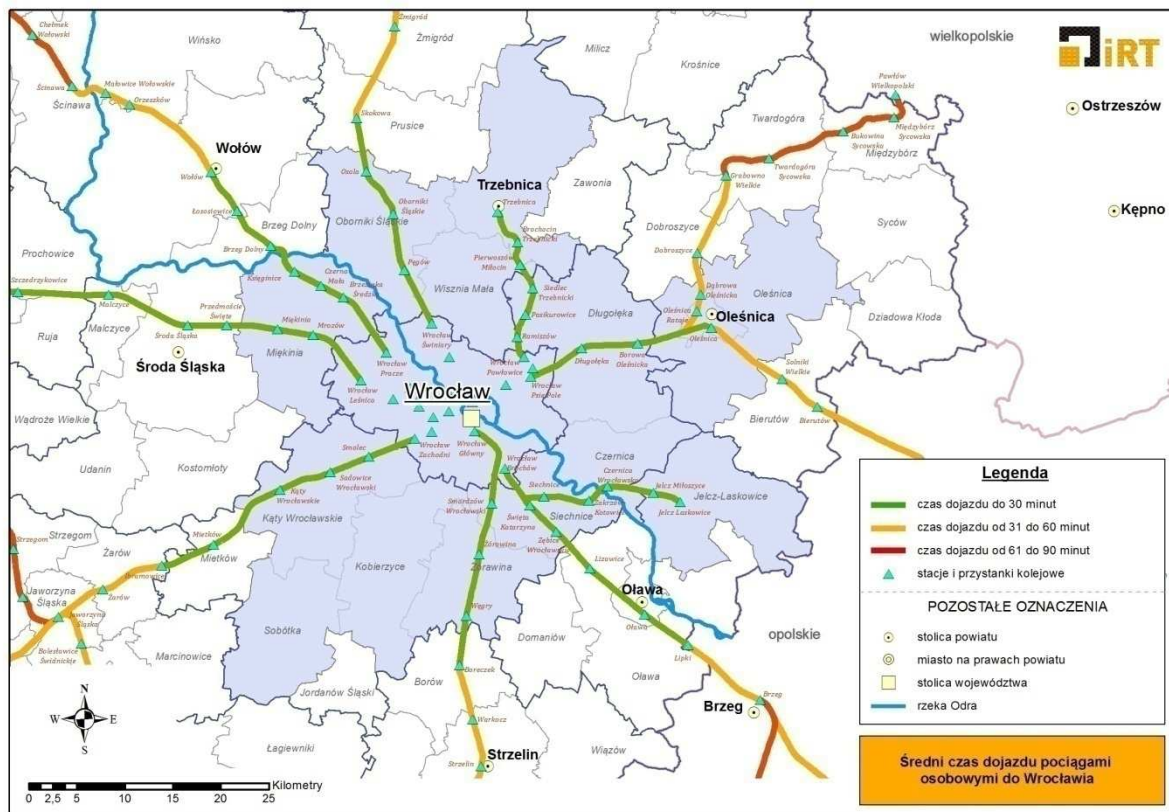

Rysunek 4. Wrocławski węzeł kolejowy

Źródło: Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, <http://www.araw.pl/>.

Część sieci kolejowej na terenie Obszaru nie jest wykorzystywana do realizacji połączeń osobowych, tj.: linia nr 292 z Wrocławia do Jelcza-Miłoszyc przez Kamieniec Wrocławski i Czernicę oraz linia nr 285 z Wrocławia do Kobierzyc i Sobótki. Uruchomienie połączeń na tych liniach może stanowić alternatywę dla indywidualnej komunikacji samochodowej.

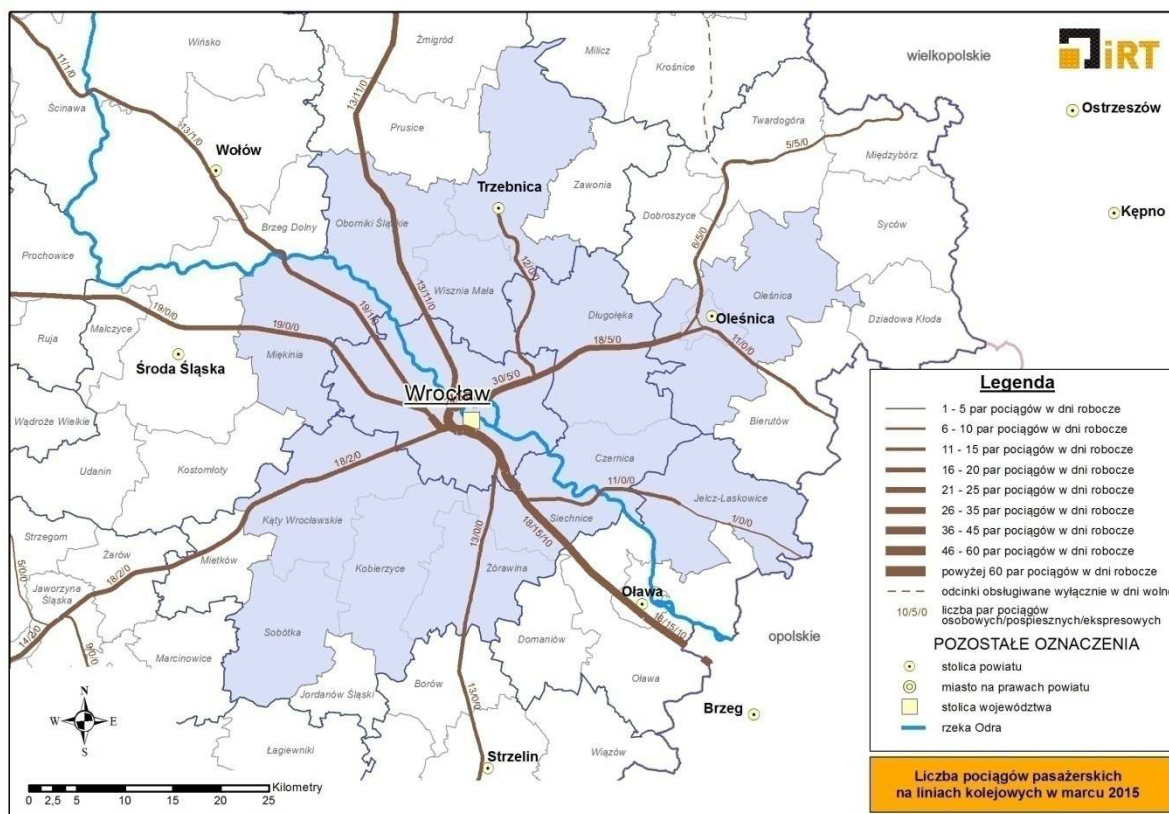
Dla podniesienia konkurencyjności transportu kolejowego względem indywidualnej komunikacji samochodowej niezbędna jest modernizacja/rehabilitacja linii kolejowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz zakup nowego bądź modernizacja istniejącego taboru.

Rysunek 5. Dostępność kolejowa gmin do Wrocławia

Źródło: IRT, Wrocław marzec 2015

Kolejną kwestią jest niewystarczająca liczba połączeń kolejowych na dobę.

Rysunek 6. Liczba połączeń kolejowych gmin do i z Wrocławia w ciągu doby
 Źródło: IRT, Wrocław, marzec 2015.

Pośród czternastu gmin wchodzących w skład Obszaru poza miastem centralnym tylko nieliczne mają więcej niż 40 połączeń osobowych z Wrocławiem w ciągu doby, co pozwala na osiągnięcie ich częstotliwości poniżej jednej godziny. Biorąc pod uwagę wskaźniki dotyczące liczby osób dojeżdżających do centrum Obszaru, wydaje się to wysoce niewystarczające. Celem podniesienia konkurencyjności połączeń kolejowych wskazane jest zwiększenie częstotliwości kursowania pociągów.

Ponadto wyraźnie widać na rys. 6 brak połączeń osobowych na istniejących, a niewykorzystywanych liniach kolejowych do Kobierzyc i Sobótki oraz do Jelcza-Laskowic przez Wrocław-Swojczyce i Czernicę. Uruchomienie połączeń na tych liniach pozwoliłoby obsłużyć przewozami pasażerskimi gminy o najwyższej dynamice wzrostu liczby mieszkańców (Kobierzycy i Czernicę), którzy aktualnie nie mają możliwości korzystania z osobowych połączeń kolejowych.

Odrębnym problemem jest stan techniczny istniejących przystanków i dworców kolejowych oraz ich niewystarczająca liczba. W kontekście atrakcyjności i dostępności kolei aglomeracyjnej należy wziąć pod uwagę budowę lub zmianę lokalizacji przystanków kolejowych tak, aby sieć kolejowa dostosowana była do sieci osadniczej i aktywności gospodarczej (np. przystanki w okolicach osiedli Jagodno, Karłowice, Różanka, Klecina, Muchobór Wielki, Partynice we Wrocławiu).

W myśl powyższego istotnym z punktu widzenia dążenia do rozwiązań zrównoważonego transportu jest wykreowanie popytu na podróże koleją z wykorzystaniem istniejącego potencjału w postaci gęstej sieci infrastruktury torów kolejowych. Pożądane będą

wszelkie działania zmierzające do poprawy stanu infrastruktury kolejowej mające na celu skrócenie czasów przejazdu połączone z uruchamianiem nowych i zwiększaniem częstotliwości pasażerskich połączeń kolejowych na terenie WrOF, co będzie służyć wdrażaniu strategii niskoemisyjnych oraz wdrażaniu zasad zrównoważonej mobilności. Towarzyszyć temu będzie również budowa parkingów P&R i B&R w okolicach dworców, stacji i przystanków kolejowych.

A.1.3. Komunikacja autobusowa i tramwajowa

Za istotne działanie w kierunku polepszania jakości życia mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju uznaje się optymalizację wykorzystania poszczególnych środków transportu w mieście, ze szczególnym naciskiem na transport publiczny. Na terenie Obszaru funkcjonuje wielu przewoźników świadczących regularne międzygminne i wewnątrzgminne przewozy zbiorowe. Największym z nich jest Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Sp. z o.o. (spółka gminy Wrocław).

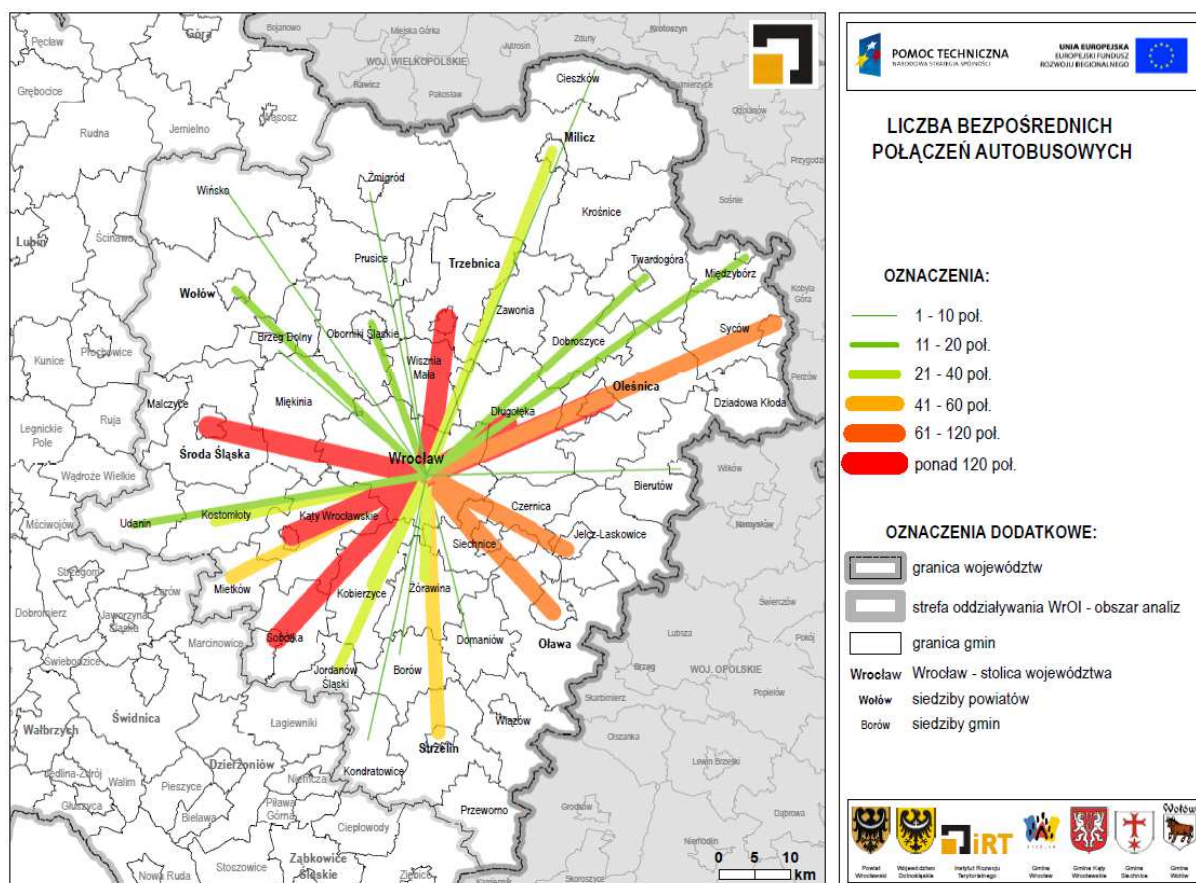
Analizę zasięgu i częstotliwości komunikacji autobusowej przeprowadził Instytut Rozwoju Terytorialnego. Oparto ją na rozkładzie jazdy autobusów i busów pobranym z portalu internetowego www.e-podroznik.pl. Pod uwagę wzięto połączenia bezpośrednio z siedzib gmin do Wrocławia oraz z Wrocławia do gmin wchodzących w skład badanego obszaru w ciągu jednej doby. Najwięcej połączeń odnotowano na relacjach z Wrocławia do Długołęki, gdzie odbywa się 269 poł./dobę oraz do Oleśnicy – 205 poł./dobę (rys. 7). Kolejną najbardziej obciążoną relacją jest połączenie z Kątami Wrocławskimi (158 poł./dobę). Brak połączeń z Miękinii może wynikać z położenia tej miejscowości przy jednej z najnowocześniejszych linii kolejowych na Dolnym Śląsku (linia nr 275), którą codziennie przejeżdżają nowoczesne składy taboru kolejowego m.in. na relacji Wrocław – Legnica – Węgliniec, stanowiące silną konkurencję dla przewozów autobusowych⁵.

System komunikacji autobusowej we Wrocławiu składa się ze 103 linii dziennych (40 normalnych, 5 pośpiesznych, 5 szczytowych, 4 przyśpieszonych, 4 podmiejskich, 20 komercyjnych, 17 strefowych, 6 gminy Kobierzyce i 2 gminy Czernica) i 13 linii nocnych.

---

⁵Delimitacja Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, Wrocław marzec 2014, IRT.

Rysunek 7. Liczba bezpośrednich połączeń autobusowych w ciągu doby (wg stanu na 13 listopada 2013 r.)

Źródło: *Delimitacja Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*, Wrocław marzec 2014, IRT.

We Wrocławiu funkcjonuje system tramwajów elektrycznych (jedyny na terenie Obszaru) obejmujący 90 km torów, po którym kursują 22 linie dzienne. Łączna długość linii tramwajowych wynosi ponad 250 km. W ich przebiegu znajdują się 4 zajezdnie (w tym 1 nieczynna), 20 pętli oraz 3 krańcówki.

Miasto z sukcesem prowadzi działania mające na celu poprawę atrakcyjności komunikacji publicznej, w tym budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych, system parkingów P&R i B&R, inwestycje w inteligentne systemy zarządzania ruchem, wymianę taboru, wydzielanie buspasów i torowisk tramwajowych z ogólnodostępnych pasów w sieci dróg.

Publiczny transport autobusowy jest skoncentrowany we Wrocławiu i w nielicznych przypadkach przekracza granice miasta, głównie w kierunku wschodnim i zachodnim. Komunikacja tramwajowa nie wykracza poza granice Wrocławia. W tym kontekście funkcjonalność tych publicznych środków transportu może ulec zwiększeniu poprzez rozbudowę centrów przesiadkowych i stref parkingowych w okolicach przystanków końcowych położonych na obrzeżach miasta.

A.1.4. Połączenia lotnicze

WrOF posiada międzynarodowy port lotniczy należący do sieci TEN-T obsługujący bezpośrednie połączenia z ponad trzydziestoma miastami w Europie. Port Lotniczy Wrocław zlokalizowany jest w zachodniej części miasta, częściowo na terenie gminy Kąty Wrocławskie, w odległości ok. 10 km od centrum. Lotnisko im. Mikołaja Kopernika (IATA: WRO) jest połączone z Autostradą Obwodnicą Wrocławia (A8). Składa się z dwóch terminali pasażerskich (A i B), terminala cargo oraz oddzielnego terminala General Aviation. Lotnisko obsługuje ok. 2 mln pasażerów rocznie przy 28 tys. operacji lotniczych. Nowy terminal oddany do użytku w 2012 r. ma przepustowość 3,8, a docelowo 7 mln pasażerów/rok. Pod tym względem zajmuje drugie miejsce w Polsce. Posiada zatem znaczną rezerwę pod względem przepustowości, co powinno skłaniać do podjęcia działań na rzecz intensyfikacji jego wykorzystania.

Terminal Cargo dysponuje powierzchnią magazynową (5500 m²) oraz biurową i jest zlokalizowany w sąsiedztwie terminala pasażerskiego. W 2012 r. transport ładunków osiągnął wielkość 2580 t⁶.

A.1.5. Drogi i trasy rowerowe

Przez Obszar przebiegają dwa rowerowe szlaki długodystansowe, tj. trasa europejska E9 oraz Szlak Odry, których rozbudowa i modernizacja znajduje się pośród priorytetów ujętych w Założeniach Dolnośląskiej Polityki Rowerowej⁷.

W zakresie infrastruktury dróg rowerowych na terenie WrOF pod względem liczby kilometrów istnieje zdecydowana przewaga Wrocławia, gdzie do końca 2012 r. wytyczono lub wybudowano 204,1 km dróg rowerowych. Miasto od kilku lat sukcesywnie realizuje politykę rowerową, której celem jest osiągnięcie do roku 2020 udziału ruchu rowerowego w codziennym ruchu miejskim na poziomie 15%⁸, co przyniesie pozytywny efekt w dziedzinie polityki niskoemisyjnej. Problemem jednak jest fakt, że nie łączą się one w spójny system, szczególnie w rejonie centrum miasta.

W pozostałych gminach WrOF łączna liczba kilometrów dróg rowerowych waha się od kilkuset metrów (Kąty Wrocławskie, Siechnice, Kobierzyce, Miękinia, Czernica) do kilku kilometrów (Jelcz-Laskowice, Sobótka, Miasto Oleśnica, gmina Oleśnica i Oborniki Śląskie)⁹. Niezależnie od długości drogi rowerowe tych gmin również nie łączą się w spójny system, szczególnie odczuwalne jest to na ich granicach. Połączenia dróg rowerowych na granicy gmin w zasadzie nie istnieją, co stanowi znacznie utrudnienie w poruszaniu się rowerem po terenie WrOF. Ponadto istniejące drogi rowerowe nie mają jednolitego standardu technicznego oraz oznakowania. W związku z powyższym bezpieczny ruch rowerowy po terenie WrOF jest znacznie utrudniony.

Obecnie wykorzystanie rowerów w komunikacji wiąże się z koniecznością jazdy niedostosowanymi drogami wojewódzkimi, powiatowymi oraz gminnymi, które

⁶ Agencja Rozwoju Aglomeracji Wrocławskiej, <http://www.araw.pl/>.

⁷ Założenia Dolnośląskiej Polityki Rowerowej (uchwała nr 5088/IV/13 z dnia 17.12.2013 Zarządu Województwa Dolnośląskiego).

⁸ Polityka Rowerowa Wrocławia (uchwała Nr LV/1688/10 Rady Miejskiej Wrocławia z dnia 14 października 2010 r. w sprawie polityki rowerowej Wrocławia).

⁹ Według danych Banku Danych Lokalnych.

charakteryzują się dużym natężeniem ruchu samochodowego (w tym ciężarowego). Taka sytuacja stwarza zagrożenie wypadkami, utratą zdrowia lub życia rowerzystów oraz pozostałych uczestników ruchu.

Należy tu podkreślić, że funkcje spójnego systemu drogowego dla rowerów realizowane są na wielu płaszczyznach: począwszy od funkcji transportowej i odciążania systemu komunikacji zbiorowej przez aktywnych rowerzystów (tzn. korzystających codziennie, także w przypadku dojazdów do pracy), poprzez funkcje promocji zdrowego stylu życia oraz funkcję turystyczno-rekreacyjną, po zmniejszenie emisji zanieczyszczeń generowanych przez pojazdy z napędem spalinowym oraz poprawę stanu zdrowia mieszkańców. Budowa spójnego systemu tras rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą przyczyni się do wzrostu liczby osób podróżujących na co dzień rowerami.

Wielu potencjalnych rowerzystów rezygnuje z codziennych dojazdów do pracy rowerem ze względu na ww. zagrożenia. W badaniu przeprowadzonym w połowie 2014 r. na potrzeby stworzenia Planu mobilności dla Urzędu Miejskiego Wrocławia respondenci (pracownicy i klienci Urzędu Miejskiego Wrocławia) wśród najważniejszych czynników zachęcających do zmiany środka transportu na rower wskazywali: budowę lub uzupełnienie tras rowerowych oraz zwiększenie liczby monitorowanych i zadaszonych miejsc parkingowych dla rowerów¹⁰. Prezentowane wyniki odzwierciedlają nastawienie do podróży rowerem w szerszym zakresie. Ludzie czują się pewniej na wydzielonych i/lub oznaczonych drogach rowerowych. Oznacza to, że inwestycje w infrastrukturę rowerową przyczynią się do zwiększenia udziału transportu rowerowego w codziennych dojazdach do pracy i szkoły.

WrOF jest jednym z niewielu obszarów w Polsce, w przypadku których warunki klimatyczne umożliwiają niemal całoroczne korzystanie z roweru jako podstawowego środka transportu (wg portalu <http://www.weatheronline.pl> w latach 2000–2012 średnioroczna liczba dni mroźnych wyniosła 24,5, dla porównania wartość tego wskaźnika dla Warszawy w analogicznym okresie wyniosła 40,6 dni). Położenie Obszaru w dolinie Odry i na przedpolu Sudetów powoduje jego uprzywilejowanie termiczne określane jako „wrocławsko-opolski obszar ciepła”¹¹. Stąd potraktowanie systemu rowerowego jako realnego uzupełnienia systemu transportowego całego Obszaru jest merytorycznie uzasadnione. Powyższe wraz z dotychczas zrealizowanymi inwestycjami oraz rozwijająca się ogólnopolska moda na rower sprawiają, że z roku na rok coraz więcej mieszkańców korzysta z roweru w czasie codziennych dojazdów do pracy i szkoły, szczególnie we Wrocławiu.

W codziennych dojazdach na trasie o długości do 10 km rower stanowi atrakcyjną alternatywę. Na dłuższych dystansach (np. pomiędzy gminami) do osiągnięcia tego poziomu atrakcyjności konieczne jest powiązanie transportu rowerowego z komunikacją publiczną. Dlatego najefektywniejszym dla systemu komunikacji będzie funkcjonalne powiązanie rozbudowy infrastruktury rowerowej z budową centrów przesiadkowych oraz siecią B&R. Trasy pozwoliłyby mieszkańcom dojechać do poszczególnych węzłów komunikacyjnych, zaparkować rower w bezpiecznym miejscu i przesiąść się na inny środek lokomocji. Takie rozwiązanie realizuje założenia strategii niskoemisyjnej i wpisuje się w zasady zrównoważonego rozwoju.

---

¹⁰Plan mobilności Urzędu Miejskiego Wrocławia, Wrocław 2014, s. 129.

¹¹ <http://www.eko.org.pl/wroclaw/pdf/klimat.pdf>.

A.1.6. Węzły przesiadkowe

Z dotychczasowych rozważań dotyczących systemu transportowego WrOF wynika, że najistotniejszym zadaniem jest zintegrowanie różnych form transportu w jeden spójny system. Stworzenie sieci centrów przesiadkowych oraz stref pozwoliłoby na zmniejszenie zatłoczenia na drogach lokalnych oraz w centrum Wrocławia. Węzły przesiadkowe oraz system parkingów P&R i B&R umożliwią bezpieczne pozostawienie samochodu lub roweru na parkingach i dalszą podróż komunikacją zbiorową. Wynikiem tych działań będzie usprawnienie niskoemisyjnego transportu zbiorowego, a w konsekwencji zmiana przyzwyczajzeń kierowców i obniżenie natężenia ruchu samochodowego w mieście, co wpłynęłoby na zmniejszenie liczby pojazdów spalinowych i w związku z tym zredukowanie niskiej emisji i hałasu, szczególnie w centrach miast.

Badanie CBOS z czerwca 2012 r. dotyczące zagospodarowania czasu w tygodniu dowodzi, że osoby, które korzystają z roweru, motocykla lub łączą różne środki transportu, spędzają tygodniowo najmniej czasu na dojazdach do pracy (z wyjątkiem osób mieszkających blisko i chodzących do pracy pieszo). Najwięcej czasu na dojazdy przeznaczają osoby korzystające z komunikacji publicznej – średnio 8 godzin tygodniowo, o godzinę mniej używający samochodu (7 godzin)¹².

Powyższe dowodzi, że rozbudowa sieci węzłów przesiadkowych oraz parkingów P&R i B&R jest korzystna z perspektywy wielu aspektów wpływających na jakość życia mieszkańców WrOF.

Potrzeby pod tym względem zostały jednoznacznie wskazane w następujących gminach: Czernica, Jelcz-Laskowice, Kąty Wrocławskie, Miękinia, Oleśnica (gmina miejska), Oborniki Śląskie, Trzebnica, Wisznia Mała, Wrocław, Żórawina.

Podsumowanie

Wśród działań pożądaných w ramach infrastruktury transportowej WrOF należy wymienić:

- budowę obwodnic miejscowości i brakujących ich odcinków oraz budowę przepraw mostowych przez rzeki i ich kanały celem zmniejszenia obciążenia ruchem samochodowym centrów miejscowości,
- działania na rzecz zmniejszenia udziału ruchu samochodowego w codziennych dojazdach do pracy i szkoły oraz transporcie towarów ze względu na zakorkowanie układu drogowego, hałas oraz niską emisję,
- budowę dróg rowerowych tworzących spójny system,
- inwestycje w poprawę jakości i przepustowości dróg z naciskiem na drogi wojewódzkie katalizujące największy ruch pojazdów (przebudowę, rozbudowę i budowę),
- inwestycje w usprawnienie dojazdu do tras szybkiego ruchu,
- zintegrowanie różnych mediów transportowych w spójny system komunikacyjno-transportowy,

---

¹² GazetaPrawna.pl, http://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/637116,polacy_przeznaczaja_na_prace_sr_ednio_46_godzin_w_tygodniu.html.

- modernizację oraz rewitalizację dworców i przystanków kolejowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą (drogi dojazdowe, węzły multimodalne, centra przesiadkowe, oświetlenie, systemy informacji pasażerskiej etc.),
- rewitalizację zdekapitalizowanych linii kolejowych,
- budowę nowych przystanków kolejowych,
- inwestycje w tabor niskoemisyjny,
- uruchomienie nowych (w szczególności na nieczynnych liniach) i zwiększenie częstotliwości istniejących połączeń kolejowych lub kolejowo-tramwajowych,
- zintegrowanie systemu transportu kolejowego w ramach WrOF z innymi mediami transportowymi (węzły przesiadkowe, parkingi P&R i B&R).

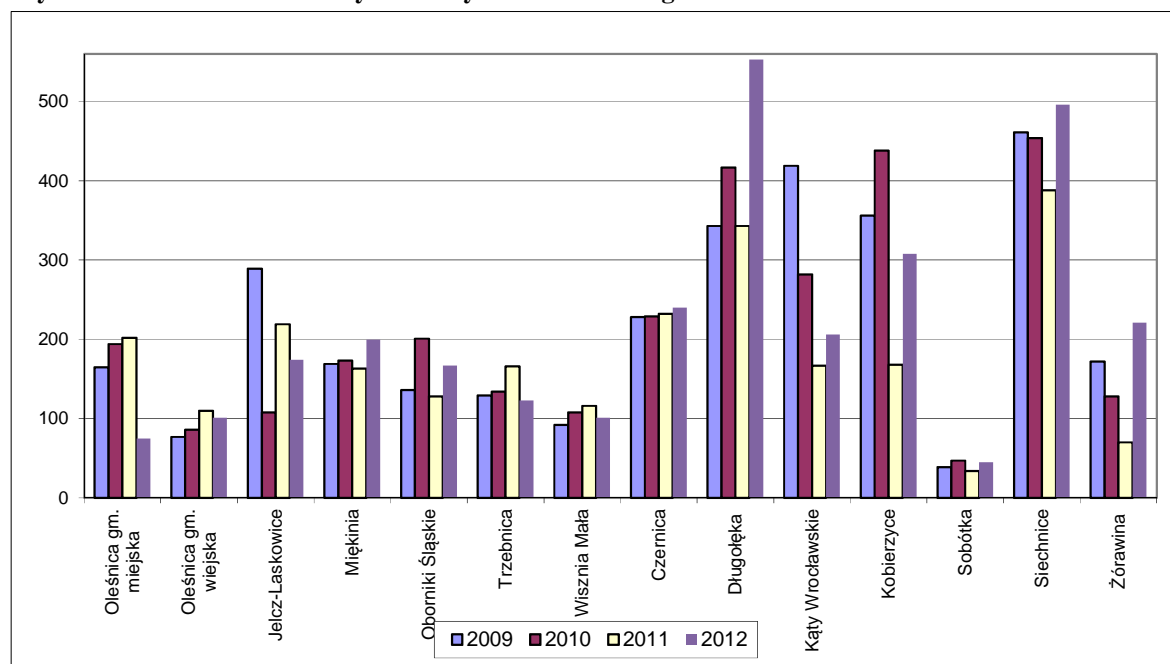
Obszar problemowy A.2. Infrastruktura mieszkaniowa i użyteczności publicznej, w tym rewitalizacja obszarów zdegradowanych WrOF

Rosnąca, zarówno w wyniku procesów naturalnych, jak i migracji, liczba ludności WrOF wpływa na sytuację na rynku mieszkaniowym. Badane miasta i gminy różniły się pod względem liczby nowo oddawanych do użytku mieszkań. Oprócz tendencji koniunkturalnych – zmniejszenia liczby oddanych do użytku mieszkań w przypadku niektórych badanych jednostek w 2010 i/lub 2011 r. – można wskazać liderów tego rynku we WrOF. Poza stolicą Obszaru były to: gmina Siechnice, gmina Kobierzyce, gmina Długołęka oraz (w mniejszym stopniu) gmina Kąty Wrocławskie (wykres 1).

Warto podkreślić, że łączny udział gmin innych niż Wrocław stanowił w 2011 r. 40% wszystkich nowo oddanych mieszkań na analizowanym Obszarze, a w 2012 r. – 31%. Wynika to m.in. z faktu, że grunty i mieszkania na terenach podmiejskich stanowią alternatywę dla drogich nieruchomości położonych na terenie miasta centralnego.

Powstawanie nowych osiedli musi wiązać się z odpowiednim wyposażeniem w infrastrukturę techniczną, w tym transportową i społeczno-instytucjonalną, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów publicznych służących edukacji.

Wykres 1. Liczba nowo oddanych do użytku mieszkań w gminach w latach 2009–2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Wśród miast, poza Wrocławiem, w zakresie nowo oddanych do użytku mieszkań przodowały: Oleśnica, Jelcz-Laskowice i Siechnice, przy czym w Oleśnicy obserwowano stabilny trend wzrostowy do 2011 r. (zob. tab. 3). W całym województwie i w kraju w latach 2010–2011 spadała liczba nowo oddawanych do użytkowania mieszkań; w regionie największy spadek w stosunku do roku poprzedniego zanotowano w 2011 r., natomiast w całym kraju – w 2010 r. Rok 2012 charakteryzował się wzrostem w regionie i w całym kraju, w województwie dolnośląskim liczba nowo oddanych mieszkań przewyższyła poziom z 2009 r. We Wrocławiu, po spadku liczby nowo oddanych mieszkań w 2011 r. w porównaniu z 2009 r. o ponad 36%, w 2012 r. odnotowano znaczący wzrost.

Tabela 3. Liczba nowo oddanych do użytku mieszkań w miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2009–2012

Miasto	2009	2010	2011	2012
Oleśnica	165	194	202	75
Jelcz-Laskowice	233	65	171	126
Oborniki Śląskie	54	122	75	114
Trzebnica	86	71	135	83
Kąty Wrocławskie	220	55	25	85
Sobótka	20	19	20	16
Siechnice	307	224	169	146
Wrocław	5 889	4 666	3 752	6 676

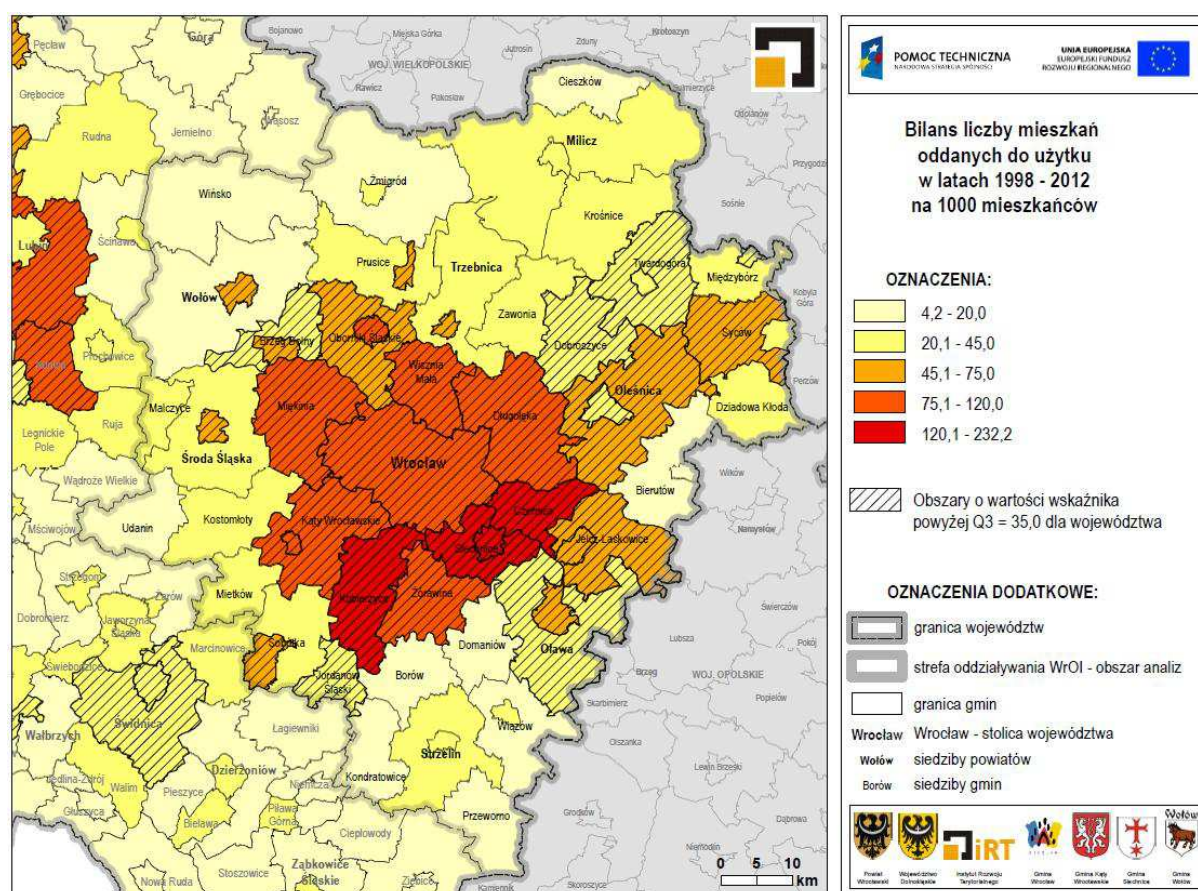
Dolnośląskie	14 143	12 746	10 543	15 028
Polska	160 002	135 835	130 954	152 904

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Powyższe obserwacje potwierdzają badania przeprowadzone przez Instytut Rozwoju Terytorialnego w ramach projektu pn. *Studium spójności funkcjonalnej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym*. Biorąc pod uwagę wyniki analizy bilansu liczby oddanych mieszkań na 1000 mieszkańców, można jednoznacznie stwierdzić, że w ostatnich latach najbardziej rozbudowały się gminy Czernica, Siechnice, Długołęka i Kobierzyce.

Powstające na przedmieściach Wrocławia w sąsiednich gminach osiedla mają monofunkcyjny charakter i są odpowiedzialne za efekt „podsysania” zasobów demograficznych miasta centralnego. Mieszkańcy suburbiów to użytkownicy Wrocławia – pracujący w nim, gospodarujący i korzystający z usług, często przedstawiający się jako wrocławianie, jednakże w rzeczywistości zamieszkujący gminy podmiejskie.

Obszar znajduje się w fazie suburbanizacji ekonomicznej i mieszkaniowej. Suburbanizacja mieszkaniowa w tym wypadku oznacza również suburbanizację demograficzną i procesy ekonomicznej segregacji społeczeństwa. Poza granice Wrocławia emigruje głównie ludność w wieku produkcyjnym. Jest to także najbardziej kreatywna, ze względu na posiadany kapitał i pozycję społeczną, grupa mieszkańców¹³.

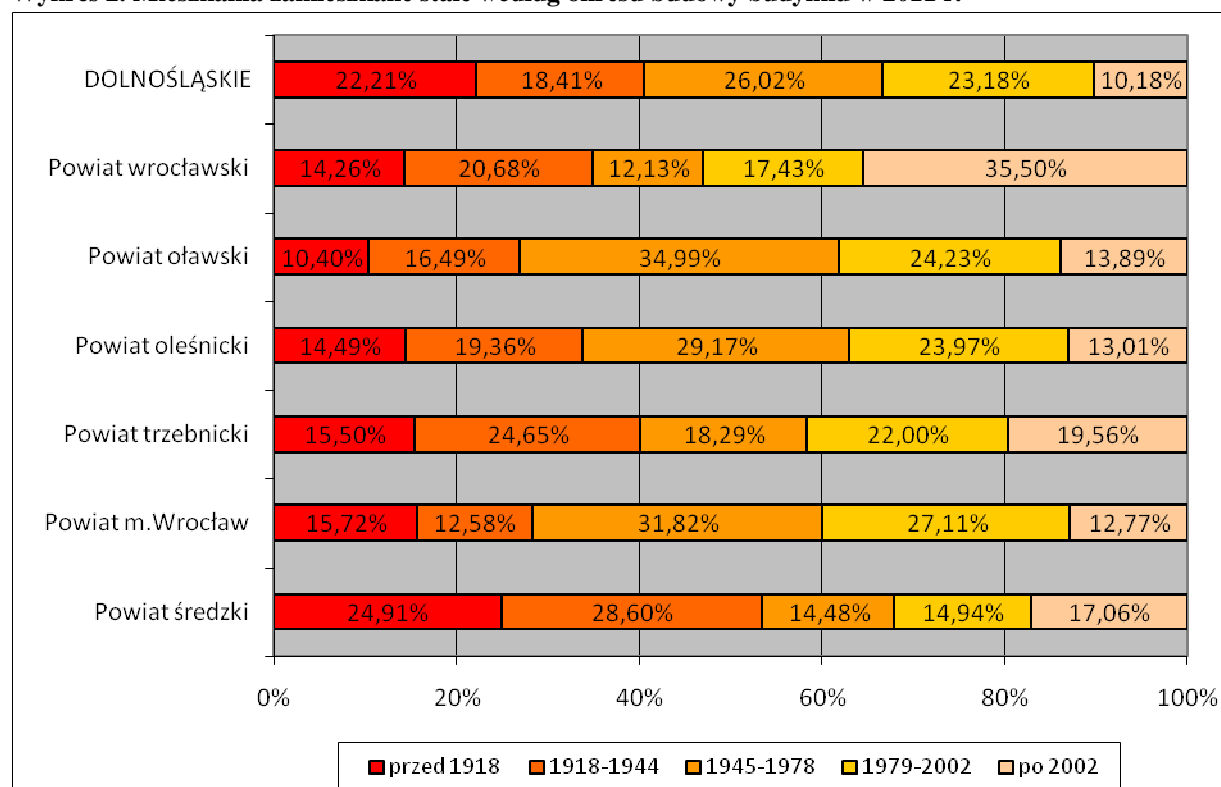
¹³ M. Zathey, *Zmiany demograficzno-przestrzenne a zrównoważony rozwój Wrocławia*, [w:] *Problemy społeczne w przestrzeni Wrocławia*, praca zbior. pod red. nauk. S.W. Kłopoty, M. Błaszczyka i J. Pluty, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2010.

Rysunek 8. Bilans liczby mieszkań oddanych do użytku w latach 1998–2012 na 1000 mieszkańców

Źródło: *Delimitacja Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*, Wrocław marzec 2014, IRT.

Potwierdzeniem powyższego założenia są wyniki analizy struktury budynków według daty budowy. Na terenie powiatu wrocławskiego, w skład którego wchodzi gminy Siechnice, Długołęka, Kobierzyce, Żórawina i Czernica, tkanka mieszkaniowa jest wyraźnie młodsza niż na pozostałej części obszaru. Ponad 50% mieszkań na tym obszarze mieści się w budynkach powstałych po 1979 r., aż 35,5% w zbudowanych po 2002 r. Niemniej mieszkania w budynkach ok. stuletnich i starszych stanowią wciąż wysoki odsetek ogółu zamieszkałych mieszkań na terenie powiatu, podobnie jak na terenie powiatów wrocławskiego, oleśnickiego, trzebnickiego i miasta Wrocławia. Natomiast na terenie powiatu średzkiego co czwarty budynek powstał przed 1918 r. Na tym obszarze ponad połowa budynków powstała przed zakończeniem II wojny światowej.

Wykres 2. Mieszkania zamieszkałe stale według okresu budowy budynku w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego.

Na podstawie wyników powyższej analizy można również postawić tezę o wysokim zapotrzebowaniu na termomodernizację budynków mieszkalnych. Okazuje się bowiem, że ponad 30% budynków na terenie Obszaru powstało przed 1945 r., a kolejnych 28% w latach 1945–1978. Oznacza to, że prawie 60% budynków ma więcej niż 35 lat. Mając na uwadze wieloletnie zaniedbania w remontach oraz niedbałość i niską jakość w budownictwie w okresie przed 1989 r., większość budynków mieszkalnych na terenie Obszaru wymaga remontu połączonego z termomodernizacją. Budynki charakteryzują się wysokim wskaźnikiem zużycia energii na cele grzewcze. Powodem tego stanu rzeczy jest słaba izolacyjność zewnętrznych przegród budowlanych, stolarka otworowa o niskim standardzie

energetycznym, źródła ciepła o niskiej sprawności energetycznej (w tym piece kaflowe), niskosprawne instalacje grzewcze itp.

Co prawda dotychczas gminy, wspólnoty mieszkaniowe i spółdzielnie dokonywały remontów i termomodernizacji (m.in. wymiana stolarki okiennej, ocieplenie budynków, wymiana i remonty dachów oraz podłączenia do sieci centralnego ogrzewania), jednak wciąż zapotrzebowanie na tego rodzaju działania jest bardzo wysokie, szczególnie w centrach miast z przedwojenną zabudową oraz na obszarach wiejskich. Poza infrastrukturą mieszkaniową podjęcia działań termomodernizacyjnych na terenie WrOF wymagają również budynki użyteczności publicznej (m.in. przedszkola, szkoły, obiekty sportowe, policyjne) niespełniające współczesnych standardów dotyczących sprawności termoenergetycznej.

Na terenie WrOF istnieją obszary (w szczególności miejskie), na których kumulują się opisane wyżej zjawiska. Dotyczy to terenów przede wszystkim charakteryzujących się zdekapitalizowaną tkanką miejską i/lub przemysłową, na których obserwuje się ponadto nasilenie negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych (m.in. bezrobocie). Z reguły w bardzo złym stanie technicznym są niemodernizowane budynki mieszkalne i publiczne, często o charakterze zabytkowym, podwórza, mała architektura, drogi lokalne, piesze ciągi komunikacyjne czy też obszary zieleni. Sytuację często pogarsza brak odpowiedniej infrastruktury, która sprzyjałaby rozwijaniu działań prospołecznych i proprzedsiębiorczych. Rejony te, często o znaczących walorach historycznych, które powinny przyciągać i być miejscem wypoczynku, integrującym ludzi, w obecnym stanie odstrasza i obniżają chęć identyfikowania się mieszkańców z miejscem ich zamieszkania. W rezultacie obszary te ulegają dalszej degradacji na skutek długoletnich zaniedbań i niekiedy celowych dewastacji.

Faktem jest, że przestrzeń, w jakiej ludzie żyją, wpływa na ich samopoczucie, pracę oraz kontakty między nimi. Zdegradowane, nieestetyczne miejsca generują stres, agresję oraz zmniejszają skłonność do zachowań prospołecznych. Powodują także wzrost przestępczości oraz zmniejszają poczucie bezpieczeństwa mieszkańców. Stąd wagę potrzeby rewitalizacji obszarów zdegradowanych podkreśla się zarówno na poziomie regulacji Unii Europejskiej, jak i na poziomie krajowym. Zgodnie z założeniami Narodowego Planu Rewitalizacji 2022 rewitalizacja definiowana jest jako wyprowadzanie ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez przedsięwzięcia całościowe, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością, w sposób zaplanowany i zintegrowany¹⁴. Narzędziem realizacji tych celów powinny być lokalne programy rewitalizacji. W kontekście obszarów WrOF potrzeby w zakresie rewitalizacji kumulują się w gminach miejskich, w szczególności we Wrocławiu, m.in. na obszarze Przedmieścia Oławskiego i Leśnicy. Niemniej jednak problem, choć w mniejszej skali i w większym rozproszeniu, dotyczy również innych gmin WrOF, m.in. Kątów Wrocławskich, Miękinii, Sobótki, Trzebnicy, Oleśnicy, Siechnic i Czernicy.

Obszar problemowy A.3. Kształtowanie i ochrona środowiska

A.3.1. Powietrze

---

¹⁴Narodowy Plan Rewitalizacji 2022 – Założenia, <http://www.mir.gov.pl>.

Zgodnie z art. 88 i 89 Ustawy *Prawo Ochrony Środowiska* z dnia 27 kwietnia 2001 r. (tekst jednolity Dz.U. z 23 października 2013 r., poz. 1232 z późn. zm.) oceny jakości powietrza dokonuje się w ramach systemu Państwowego Monitoringu Środowiska, w specjalnie wydzielonych strefach na terenie każdego z województw. W województwie dolnośląskim wyznaczono¹⁵ 4 strefy oceny jakości powietrza: aglomeracja wrocławska, miasto Legnica, miasto Wałbrzych, strefa dolnośląska.

Obszar objęty ZIT WrOF znajduje się na terenie dwóch stref: strefy aglomeracja wrocławska, wyodrębnionej dla gminy Wrocław (kod strefy PL0201), oraz strefy dolnośląskiej dla pozostałych gmin obszaru (kod strefy PL0204). W obu strefach występują przekroczenia dopuszczalnych poziomów stężeń zanieczyszczeń w powietrzu.

Pomiary stężeń substancji na terenie Wrocławia prowadzone są w następujących punktach pomiarowych należących do Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska we Wrocławiu:

- ul. Bartnicza (pomiar automatyczny) – pomiar ozonu O₃;
- ul. Na Grobli (pomiar manualny) – pomiar pyłu zawieszonego PM_{2.5};
- Wybrzeże Conrada-Korzeniowskiego (pomiar automatyczny i pomiar manualny) – pomiar pyłu zawieszonego PM₁₀, PM_{2.5} oraz benzenu(α)pirenu;
- ul. Orzechowa (pomiar manualny) – pomiary pyłu zawieszonego PM₁₀, benzenu(α)pirenu;
- al. Wiśniowa (pomiar automatyczny) – pomiar pyłu zawieszonego PM₁₀;
- ul. Wierzbowa (pomiar manualny) – pomiar pyłu zawieszonego PM₁₀.

Natomiast pomiary w strefie dolnośląskiej odbywają się w:

- 1) 25 stacjach dla pyłu zawieszonego PM₁₀, w tym jedna ze stacji znajduje się na terenie gminy Oleśnica, ul. Brzozowa – DsOlesnicaPM (pomiar manualny);
- 2) 7 stacjach dla benzo(α)pirenu – poza obszarem gmin ZIT WrOF;
- 3) 7 stacjach dla tlenku węgla – poza obszarem gmin ZIT WrOF;
- 4) 5 stacjach dla ozonu – poza obszarem gmin ZIT WrOF.

W tabeli 4 przedstawiono pomiary poziomów stężeń substancji w stacjach automatycznych na terenie Wrocławia, natomiast tabela 5 przedstawia pomiary dla stacji manualnych we Wrocławiu oraz Oleśnicy. W każdej z tabel zostały oznaczone stężenia zanieczyszczeń przekraczające poziomy dopuszczalny zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu (Dz.U. z 2012 r. poz. 1031). Przedstawione wyniki dla roku 2014 pochodzą z danych pomiarowych Systemu Monitoringu Jakości Powietrza Dolnośląskiego WIOŚ.

---

¹⁵ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. w sprawie stref, w których dokonuje się oceny jakości powietrza (Dz.U. z dnia 10 sierpnia 2012 r., poz. 914).

Tabela 4. Pomiary stężeń substancji w automatycznych stacjach pomiarowych strefy aglomeracja wrocławska

Stacja pomiarowa	POMIAR AUTOMATYCZNY									
	Wrocław – Bartnicza			Wrocław – Korzeniowskiego					Wrocław – Wiśniowa	
Nazwa zanieczyszczenia	Dwutlenek azotu NO ₂	Ozon O ₃	Ozon O ₃ 8h	Dwutlenek azotu NO ₂	Ozon O ₃	Ozon O ₃ 8h	Pył zawieszony PM10	Pył zawieszony PM2.5	Dwutlenek azotu NO ₂	Pył zawieszony PM2.5
Okres pomiarowy	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]	[µg/m ³]
Styczeń	-	-	-	-	-	-	48	-	-	42
Luty	-	-	-	-	-	-	59	-	-	40
Marzec	-	-	-	38	-	-	72	-	57	36
Kwiecień	-	-	-	32	-	-	-	-	54	25
Maj	-	-	-	21	-	-	27	-	48	15
Czerwiec	-	-	-	19	-	-	31	-	49	12
Lipiec	11	65	-	18	-	-	35	-	59	16
Sierpień	13	52	-	20	-	-	28	10	55	13
Wrzesień	12	41	-	23	-	-	41	19	55	24
Październik	13	25	-	27	-	-	49	29	53	36
Listopad	13	19	-	26	15	-	56	39	46	43
Grudzień	16	28	-	26	26	65	59	43	46	44
Wartość średnia stężenia	-	-	-	25	-	-	46	-	52	29
Poziom dopuszczalny	40	-	-	40	-	-	40	25	40	25
Minimum	-	-	-	18	-	-	27	-	46	12
Maksimum	-	-	-	38	-	-	72	-	59	44

Źródło: System Monitoringu Jakości Powietrza, WIOŚ Dolnośląskie, 2014 r.

Tabela 5. Pomiary stężeń substancji w manualnych stacjach pomiarowych strefy aglomeracja wrocławska i strefy dolnośląskiej

Stacja pomiarowa	POMIAR MANUALNY					
	Wrocław – Orzechowa		Wrocław – Na Grobli	Wrocław – Korzeniowskiego		Oleśnica – Brzozowa
Nazwa zanieczyszczenia	Pył zawieszony PM10	benzo(α)piren w PM10	Pył zawieszony PM2.5	Pył zawieszony PM10	benzo(α)piren w PM10	Pył zawieszony PM10
Okres pomiarowy	[μg/m ³]	[ng/m ³]	[μg/m ³]	[μg/m ³]	[ng/m ³]	[μg/m ³]
Styczeń	46	12,43	36	46	13,32	37
Luty	45	9,07	-	47	7,46	45
Marzec	52	2,58	40	64	4	41
Kwiecień	32	2,07	22	38	2,01	29
Maj	19	0,55	10	22	0,39	17
Czerwiec	16	0,15	12	22	0,17	-
Lipiec	21	0,11	15	25	0,09	22
Sierpień	17	0,18	14	21	0,19	18
Wrzesień	26	0,52	20	32	0,49	29
Październik	36	3,78	27	39	2,32	36
Listopad	-	-	-	48	4,42	44
Grudzień	42	-	28	50	9,11	42
Wartość średnia stężenia	32	-	-	38	3,66	33
Poziom dopuszczalny	40	1	25	40	1	40
Minimum	16	-	-	21	0,09	17
Maksimum	52	-	-	64	13,32	45

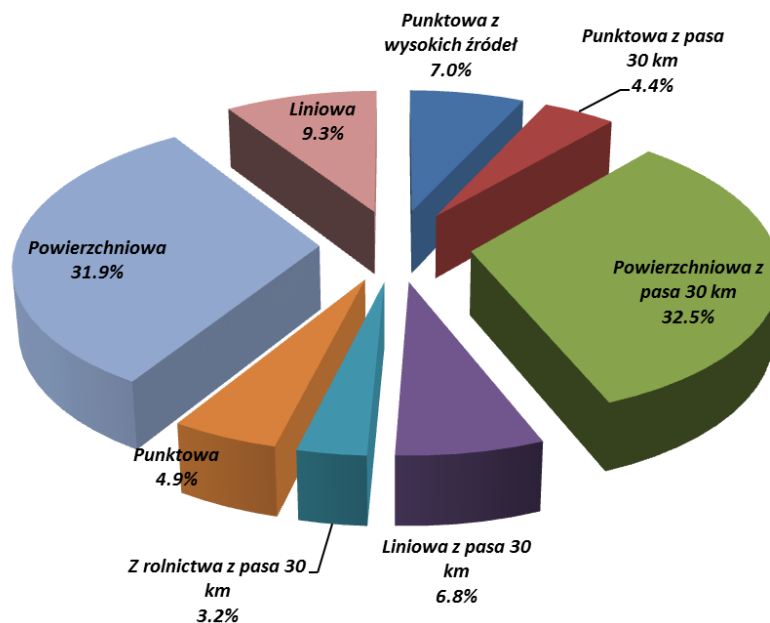
Źródło: System Monitoringu Jakości Powietrza, WIOŚ Dolnośląskie, 2014 r.

Na podstawie wyników pomiarów i prowadzonej corocznej oceny jakości powietrza strefę aglomeracji wrocławskiej, jak również strefę dolnośląską zakwalifikowano do strefy C pod względem przekroczeń stężeń dopuszczalnych dla pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5}, dwutlenku azotu, poziomów docelowych benzo(α)pirenu i ozonu. W związku z występującymi przekroczeniami stężeń zanieczyszczeń dla każdej ze stref opracowany został *Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego*, który został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Dolnośląskiego Nr XLVI/1544/14 z dnia 12 lutego 2014 r. (Dz.U. Województwa Dolnośląskiego z dnia 25.02.2014 r. poz. 985).

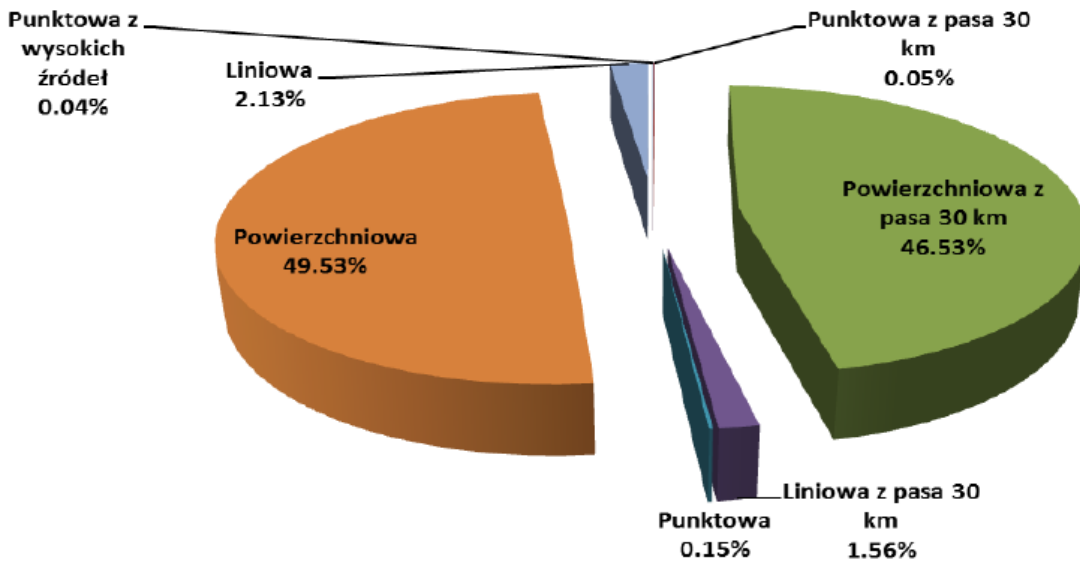
Na podstawie *Programu ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego* należy wskazać, że za poziom stężeń pyłu zawieszonego PM₁₀, a także benzo(α)pirenu na terenie WrOF w największym stopniu odpowiedzialna jest emisja powierzchniowa, liniowa i napływowa, a w mniejszym stopniu emisja punktowa. Głównym źródłem emisji dwutlenku azotu jest transport. Na wykresach przedstawiono udział poszczególnego rodzaju emisji w stężeniach zanieczyszczeń dla strefy dolnośląskiej.

Wykres 3. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM₁₀ dla strefy dolnośląskiej

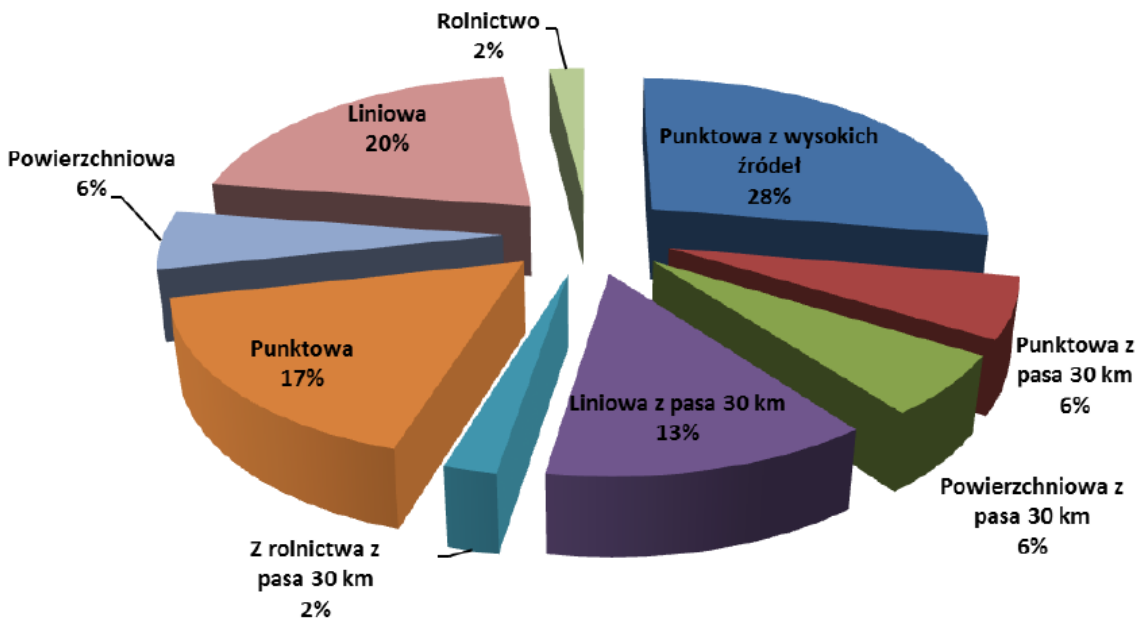
Źródło: *Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego* (Uchwała Nr XLVI/1544/14 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 12 lutego 2014 r.).

Wykres 4. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji benzo(α)pirenu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.

Źródło: Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego (Uchwała Nr XLVI/1544/14 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 12 lutego 2014 r.).

Wykres 5. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji dwutlenku azotu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.

Źródło: Program ochrony powietrza dla województwa dolnośląskiego (Uchwała Nr XLVI/1544/14 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z dnia 12 lutego 2014 r.).

Bardzo duże znaczenie dla przekroczeń stężeń na terenie Wrocławia ma emisja napływowa z ościennych gmin (emisja ze źródeł indywidualnych). Emisja ze źródeł indywidualnych (obszar mieszkalnictwo) na terenie obszaru ma duże znaczenie dla występowania przekroczeń ze względu na:

stosowanie przestarzałych instalacji o niewielkiej mocy i niskiej sprawności,
duży udział indywidualnego ogrzewania węglowego,
złą i niedostosowaną do rodzaju kotła jakość paliwa,
niską świadomość ekologiczną mieszkańców w zakresie zanieczyszczenia powietrza.

Konieczne jest zintegrowane podejście do ograniczania emisji na terenie WrOF – realizacja działań w zakresie ograniczania emisji kompleksowo na terenie wszystkich gmin WrOF zarówno w zakresie redukcji emisji powierzchniowej, jak i liniowej.

Według danych Dolnośląskiego Wojewódzkiego Inspektora Ochrony Środowiska wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie Dolnego Śląska na tle innych województw jest niezadowolające¹⁶. Udział energii ze źródeł odnawialnych we WrOF utrzymuje się na niewielkim poziomie, przeważnie stanowią je rozproszone źródła wykorzystujące energię słoneczną (kolektory słoneczne oraz panele fotowoltaiczne) oraz geotermalną (pompy ciepła). Większy udział źródeł odnawialnych ma szczególne znaczenie dla ograniczenia emisji z indywidualnych gospodarstw domowych. Należy przy tym podkreślić, że kolektory słoneczne jako źródło ciepłej wody nie powinny zastępować ciepłej wody z sieci ciepłowniczej w obszarach, gdzie sieć ta jest rozwinięta. Również pompy ciepła nie powinny być wykorzystywane w obszarach o dostępnej sieci ciepłowniczej. Panele fotowoltaiczne mogą być wykorzystywane na terenie całego WrOF, natomiast kolektory i pompy ciepła głównie w obszarach peryferyjnych poza zasięgiem sieci ciepłowniczej.

Pośród działań pożądanых na rzecz zmniejszenia emisji gazów i pyłów należy w szczególności wymienić:

- ograniczenie emisji zanieczyszczeń powietrza ze źródeł komunikacyjnych polegające na przebudowie i remontach odcinków dróg oraz budowie obwodnic pozwalających na wyprowadzenie ruchu z centrów miast, zakupie niskoemisyjnego taboru komunikacji publicznej, rozwoju sieci połączeń oraz promocji ruchu rowerowego,
- zwiększenie we WrOF udziału środków transportu alternatywnych w stosunku do indywidualnych pojazdów z napędem spalinowym w dojazdach codziennych,
- termomodernizacja budynków publicznych i tkanki mieszkaniowej w celu zmniejszenia energochłonności budynków,
- wspieranie jako projektów demonstracyjnych stanowiących przykład dobrej praktyki budowy nowych obiektów użyteczności publicznej o znacznie podwyższonych parametrach energetycznych ze szczególnym uwzględnieniem budynków pasywnych,
- wspieranie i wprowadzanie odnawialnych źródeł energii,
- wspieranie i realizację inwestycji mających na celu redukcję emisji gazów i pyłów z zakładów szczególnie uciążliwych,
- zwiększenie liczby przyłączy do sieci ciepłowniczej oraz wymiana źródeł ciepła,
- prowadzenie akcji uświadamiających zagrożenia zdrowotne wynikające ze złego stanu powietrza.

¹⁶Raport o stanie środowiska w woj. dolnośląskim 2012, Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska.

A.3.2. Ochrona wód – sieci wodno-kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków

Kolejnym elementem ochrony środowiska jest ochrona środowiska wodnego i związana z tym gospodarka wodno-ściekowa. Zasadniczą rolę odgrywa tutaj Dyrektywa Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych, która określa m.in. konieczność wyposażenia aglomeracji w konkretnych terminach w miejskie oczyszczalnie ścieków oraz systemy kanalizacji zbiorczej. Do priorytetowych działań niezbędnych do wypełnienia zobowiązań traktatowych w zakresie odprowadzania ścieków komunalnych dla Polski zalicza się m.in.: wyposażenie do 31 grudnia 2015 r. wszystkich aglomeracji ≥ 2000 RLM w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków o odpowiednim efekcie oczyszczania oraz zapewnienie 75% redukcji związków azotu i fosforu ogólnego pochodzących ze źródeł komunalnych na terenie Polski i odprowadzanych do wód. Niedotrzymanie przez gminę określonego w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych terminu grozi pobieraniem podwyższonych opłat za szczególne korzystanie z wód oraz kar administracyjnych, co spowoduje poważne i uciążliwe konsekwencje. Skutkiem tego może być dodatkowe obciążenie ludności w wyniku podwyższenia przez usługodawcę taryf za usługi, a jeśli okaże się to niemożliwe, bankructwo wielu przedsiębiorstw wodociągowo-kanalizacyjnych. Wobec powyższego kwestia gospodarowania ściekami komunalnymi oraz ochrona środowiska wodnego, w tym wód powierzchniowych, do których ścieki są odprowadzone, ma bardzo duże znaczenie dla sprawnego funkcjonowania WrOF. Największe potrzeby w tym zakresie odnotowano na następujących obszarach: Święta Katarzyna, Wisznia Mała, Sobótka, Żórawina, Kobierzyce.

Pośród gmin WrOF największe ilości ścieków odprowadzają ośrodki miejskie, przede wszystkim Wrocław, Oleśnica, Jelcz-Laskowice, Trzebnica, Sobótka, Kąty Wrocławskie i Siechnice. Dynamikę zmian ilości ścieków odprowadzanych w latach 2003 i 2007–2012 przedstawiono w tabeli 6.

Tabela 6. Ścieki odprowadzone w miastach i gminach w latach 2003 i 2007–2012 (w dm^3)

Gmina/miasto	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	1 783,5	1 696,7	1 689,1	1 669,8	1 633	1 636	1 699
Oleśnica (wiejska)	48,4	81,4	123,5	126,7	97	89	78
Jelcz-Laskowice	733,6	795,8	764,4	724,6	780	776	803
w tym: Jelcz-Laskowice – miasto	720	780,5	744,7	697,2	730	721	737
Miękinia	31,4	44,2	27,8	26,2	26	29	28
Oborniki Śląskie	365,1	364,4	366,6	361	373	372	375
w tym: Oborniki Śląskie – miasto	365,1	353	346,7	337,2	344	346	348
Trzebnica	635,9	574,7	543,9	532,9	525	552	562
w tym:	635,9	574,7	534,5	519,6	512	537	532

Trzebnica – miasto							
Wisznia Mała	35,9	52,7	63,9	68,5	67	73	83
Czernica	109,1	165,4	254,6	250,7	290	290	383
Długołęka	61	166	206,8	262,2	285	332	391
Kąty Wrocławskie	258,1	297,1	405	471,4	460	488	513
w tym: Kąty Wrocławskie – miasto	204,8	223	232,2	253,8	271	251	238
Kobierzyce	782,4	1285	971,4	1197	161	1548	333
Sobótka	265	263	254,7	274,3	446	535	618
w tym: Sobótka – miasto	230,2	224,2	213,1	234	421	510	588
Siechnice	215,8	388,1	370,6	462	498	637	576
w tym: Siechnice – miasto	157	247,2	205,8	226	240	227	322
Żórawina	60	52,2	54,8	87,4	91	94	54
Wrocław	35 138,6	33 276,9	33 318	31 966	34 513	32 659	34 025

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Gminy, które charakteryzowały się szybkim wzrostem ilości odprowadzanych ścieków w analizowanych latach, to: Wisznia Mała, Czernica, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Sobótka i Siechnice.

Łączna długość sieci kanalizacyjnej w 2012 r. na terenie Obszaru wynosiła blisko 2 tys. km, w tym ponad 60% jej długości znajdowało się na terenach miejskich. W ostatnich latach przeprowadzono szereg inwestycji związanych z rozbudową sieci kanalizacyjnej. W ciągu ostatnich czterech lat największy przyrost liczby kilometrów sieci kanalizacyjnej zanotowano na terenie gmin Długołęka i Kąty Wrocławskie – o powyżej 50% stanu z 2009 r. O blisko ¼ zwiększyła się w ciągu czterech lat długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie gmin Siechnice, Sobótka, Miękinia i Czernica.

Tabela 7. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w gminach ZIT WrOF w latach 2009–2012 (w km)

Jednostka terytorialna	2009	2010	2011	2012
Wrocław	836,3	852,5	865,7	882,8
Czernica	122,5	122,9	123,4	148,8
Kąty Wrocławskie	94	94,2	122	141
Kobierzyce	192,6	192,6	192,6	123,1
Długołęka	68,7	94,2	107,8	110,7
Sobótka	82,3	91,8	101,2	101,2
Jelcz-Laskowice	88,5	88,9	96,6	97,4
miasto Oleśnica	75,5	80,1	82,6	82,9

Siechnice	57,3	59,3	59,8	70,5
Oleśnica – gmina wiejska	37,2	41,3	42,2	42,3
Trzebnica	37,8	37,8	37,8	40,9
Oborniki Śląskie	37,1	37,1	37,1	37,1
Wisznia Mała	22,9	27,2	27,2	27,2
Żórawina	15,9	16,1	16,7	16,9
Miękinia	7,1	7,1	7,1	8,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Pod względem liczby mieszkań podłączonych do sieci kanalizacyjnej sytuacja najlepiej wygląda we Wrocławiu. Najgorzej przedstawia się na terenie powiatów średzkiego, trzebnickiego i wrocławskiego, gdzie ponad 50% mieszkań nie jest podłączonych do sieci kanalizacyjnej. W przypadku tego ostatniego wyniku to z faktu intensywnego rozwoju zabudowy mieszkaniowej, za którym nie nadąża rozbudowa sieci kanalizacyjnej. Procent RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej według RLM rzeczywistego jest najniższy na tym obszarze. Większość gmin z tego terenu ma poziom obsługi systemami poniżej wymaganego pułapu 80% wynikającego ze zobowiązań akcesyjnych Polski do UE. Przedstawiony powyżej podział na aglomeracje ściekowe mógł ulec zmianie (lub ulegnie w przyszłości) ze względu na dokonywany przez niektóre gminy podział istniejących aglomeracji na mniejsze.

Tabela 8. Aglomeracje ściekowe znajdujące się na terenie WrOF

KPOŚK – gminy w aglomeracjach ściekowych	RLM rzeczywiste (wg IV aktualizacji KPOŚK)	% RLM korzystających z sieci kanalizacyjnej wg RLM rzeczywistego	Liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej
Wrocław, Kobierzyce, Miękinia, Wisznia Mała, Siechnice	937 167	93,01%	871 634
Kąty Wrocławskie	12 755		9 550
Święta Katarzyna	7 910	93,55%	7 400
Sobótka	12 069		7 566
Długołęka	10 184	94,99%	9 674
Czernica	10 540		7 925
Żórawina	4 002		2 597
Kobierzyce	8 491		3 272
miasto Oleśnica	36 758	98,91%	36 358
Jelcz-Laskowice	22 272	81,93%	18 247
Trzebnica	25 552	90,78%	23 196
Oborniki Śląskie	11 419		8 947
Wisznia Mała	3 333		2 309

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych.

Najbardziej niekorzystnie pod względem liczby mieszkańców użytkujących sieć kanalizacyjną sytuacja przedstawia się na terenach gmin wiejskich i obszarach wiejskich gmin miejsko-wiejskich. Na mapie Obszaru istnieją tereny, na których odsetek mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej sięga zaledwie kilku procent ogółu mieszkańców: obszar wiejski gminy Trzebnica, gmina Miękinia i obszar wiejski gminy Oborniki Śląskie. Stosunkowo dobrze przedstawia się sytuacja w miastach, gdzie wskaźnik w większości wynosi ponad 90%. Jedynie w Sobótce z sieci kanalizacyjnej korzysta mniej niż 80% mieszkańców miasta.

Tabela 9. Liczba mieszkańców Obszaru korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2007 i 2011–2012 r.

Jednostka terytorialna	Rodzaj gminy	2007	2011	2012	2012 2007 = 100	Odsetek liczby mieszkańców gminy korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2012 r.
Wrocław	miejska	555 559	576 071	577 545	104	91,50%
Jelcz-Laskowice	miejsko- wiejska	15 577	17 671	18 030	114	78,21%
Jelcz-Laskowice – miasto		14 531	15 232	15 247	105	96,11%
Jelcz-Laskowice – obszar wiejski		1 046	2 439	2 783	162	38,71%
Kąty Wrocławskie	miejsko- wiejska	5 905	8 651	9 476	138	43,29%
Kąty Wrocławskie – miasto		4 416	5 172	5 335	117	85,17%
Kąty Wrocławskie – obszar wiejski		1 489	3 479	4 141	164	26,50%
Siechnice	miejsko- wiejska	6 894	9 905	11 008	137	63,28%
Siechnice – miasto		3 488	5 165	5 355	135	92,94%
Siechnice – obszar wiejski		3 406	4 740	5 653	140	48,59%
Trzebnica	miejsko- wiejska	11 653	12 798	12 898	110	55,30%
Trzebnica – miasto		11 653	12 018	12 102	104	94,98%
Trzebnica – obszar wiejski		0	780	796	200	7,52%
Sobótka	miejsko- wiejska	6 335	6 666	7 008	110	54,68%
Sobótka – miasto		5 157	5 380	5 418	105	76,85%
Sobótka – obszar wiejski		1 178	1 286	1 590	126	27,58%
miasto Oleśnica	miejska	35 012	35 822	35 975	103	96,36%
Długołęka	wiejska	5 879	10 948	11 495	149	44,98%
Czernica	wiejska	5 601	8 103	8 586	135	68,52%
Żórawina	wiejska	1 695	2 398	2 509	132	26,05%
Kobierzyce	wiejska	6 403	8 503	9 097	130	51,44%

Miękinia	wiejska	971	1 193	1 347	128	9,74%
Wisznia Mała	wiejska	2 277	2 965	3 010	124	31,45%
Oleśnica – gmina wiejska	wiejska	2 226	3 173	3 289	132	26,14%
Oborniki Śląskie	miejsko- wiejska	8 076	8 574	8 697	107	44,47%
Oborniki Śląskie – miasto		7 458	7 884	7 995	107	88,68%
Oborniki Śląskie – obszar wiejski		618	690	702	112	6,66%
RAZEM OBSZAR WrOF		670 063	713 441	719 970	107	81,08%
RAZEM MIASTA		637 274	662 744	664 972	104	91,69%
RAZEM OBSZARY WIEJSKIE		32 789	50 697	54 998	140	33,80%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Wciąż istnieje wysoki odsetek mieszkań nieposiadających toalety z odprowadzeniem do sieci kanalizacyjnej lub urządzenia lokalnego. Poza Wrocławiem na terenie obszaru wskaźnik oscyluje na wysokości 5% mieszkań, a na terenie powiatów trzebnickiego i średzkiego na poziomie nawet 6 i więcej procent.

Ścieki odprowadzane bez należytego oczyszczenia nadal są poważnym zagrożeniem dla jakości wód powierzchniowych. Część miejscowości wyposażona jest tylko w systemy wodociągowe, a brak jest sieci kanalizacyjnych¹⁷. W 2012 r. długość sieci wodociągowej na terenie Obszaru wynosiła 3,4 tys. km, natomiast długość sieci kanalizacyjnej jedynie 1,9 tys. km¹⁸. Cierpi na tym jakość wód powierzchniowych będących odbiornikiem ścieków, zarówno komunalnych, jak i przemysłowych. Przyczynę tego stanu rzeczy należy upatrywać w zbyt małym stopniu skanalizowania, zwłaszcza obszarów wiejskich, braku oczyszczalni, częstych przypadkach odprowadzania ścieków bez jakiegokolwiek oczyszczania, odprowadzaniu ścieków do kanalizacji deszczowej, rowów przydrożnych czy też zanieczyszczeń wymywanych z pól nawożonych w sposób nadmierny. Powyższe doprowadziło i nadal powoduje degradację środowiska wodnego i w konsekwencji innych komponentów środowiska. Występowanie niepożądanych zjawisk związanych ze stopniem skanalizowania i obecnym stanem infrastruktury służącej oczyszczaniu, a wymagającej modernizacji stanowi dodatkowe zagrożenie w kontekście występowania na Obszarze terenów wodonośnych aglomeracji wrocławskiej.

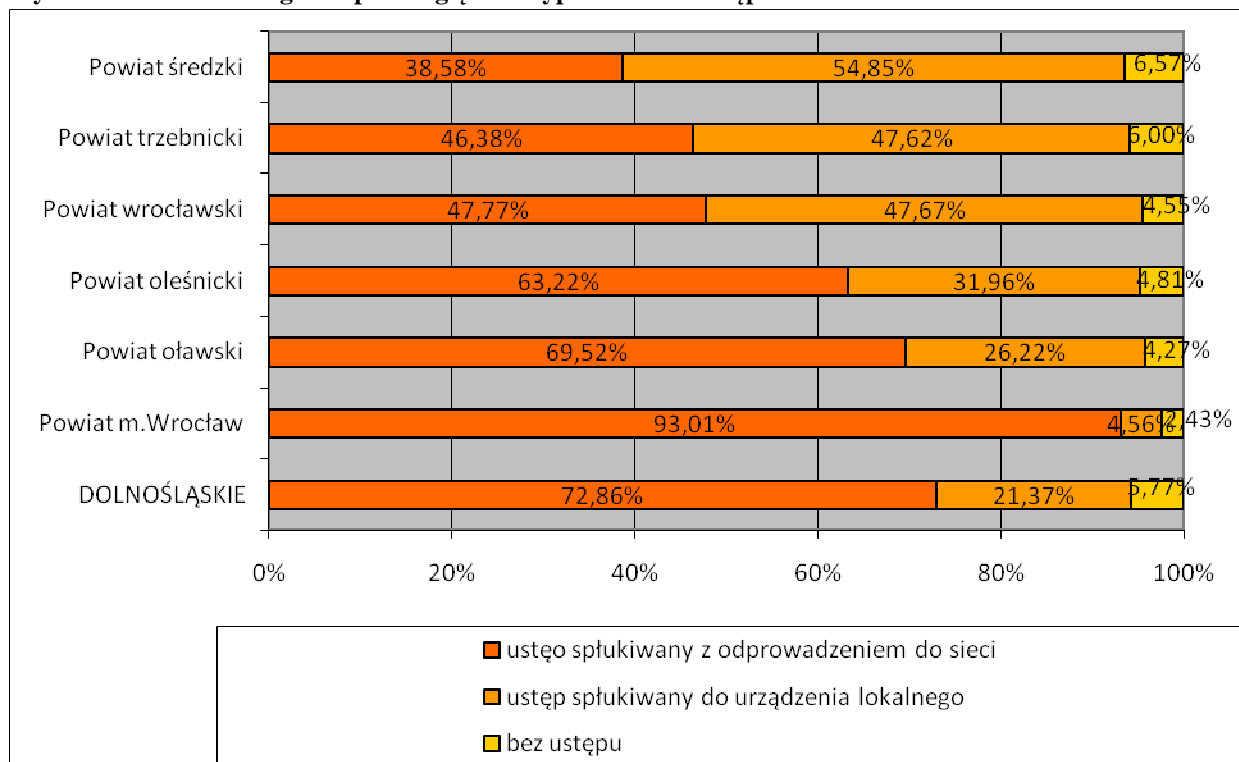
Odrębnym, dotąd nie poruszonym problemem jest kwestia zagospodarowania osadów pozostałych po oczyszczeniu ścieków. Na terenie WrOF brak wystarczającego miejsca na ich składowanie. Problem może stać się szczególnie istotny po rozbudowie sieci kanalizacyjnej.

¹⁷Raport o stanie środowiska w woj. dolnośląskim 2012, Dolnośląski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska.

¹⁸ Według danych Banku Danych Lokalnych.

Wykres 6. Mieszkania ogółem pod względem wyposażenia w ustęp w 2011 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego.

Zdecydowanie lepiej kształtuje się kwestia podłączenia do wodociągu. Z analizy danych Narodowego Spisu Powszechnego wynika, że na terenie obszaru niemal 100% mieszkań ma dostęp do wodociągu, w tym w przeważającej większości do wodociągu z sieci.

Większość gmin (ok. 85%) w ostatnich 3 latach dokonała modernizacji ujęć wodnych, zbudowała lub zmodernizowała stacje uzdatniania wody, jednak w większości gmin braki w tym zakresie nadal występują¹⁹.

Tabela 10. Mieszkania ogółem pod względem dostępu do wodociągu w 2011 r.

Jednostka terytorialna	Wodociąg z sieci	Wodociąg lokalny	Bez wodociągu
DOLNOŚLĄSKIE	93,53%	4,84%	1,62%
Powiat m. Wrocław	99,11%	0,54%	0,35%
Powiat oławski	93,88%	4,45%	1,67%
Powiat oleśnicki	91,76%	5,83%	2,41%
Powiat wrocławski	91,15%	6,45%	2,41%
Powiat trzebnicki	92,71%	4,54%	2,75%
Powiat średzki	94,78%	2,98%	2,24%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Narodowego Spisu Powszechnego.

¹⁹ Analiza pogłębiona ankiet wypełnionych przez gminy – Alicja Zakrzewska-Półtorak.

Niezbędne wobec powyższego jest przeprowadzenie inwestycji dotyczących kanalizacji w pierwszej kolejności na obszarach poniżej poziomu 80% obsługi zbiorczymi systemami kanalizacyjnymi, tj. poniżej zobowiązań akcesyjnych Polski. W uzasadnionych przypadkach, gdy budowa sieci kanalizacyjnej będzie nieekonomiczna, zalecane winno być montowanie lokalnych urządzeń kanalizacyjnych spełniających normy prawa krajowego i unijnego. Jednocześnie część infrastruktury wodno-kanalizacyjnej wymaga modernizacji w celu zapewnienia odpowiedniej jakości ścieków oczyszczonych zgodnie z odpowiednimi wymogami UE. W dalszej kolejności pożądane jest prowadzenie inwestycji dotyczących wodociągów w zakresie rozbudowy sieci oraz poprawy jakości dostarczanej wody.

A.3.3. Dziedzictwo naturalne i kulturowe

WrOF to teren bogaty zarówno w zasoby przyrodnicze, jak i kulturowe, których ochrona jest istotna ze względu na ich rolę w życiu mieszkańców oraz potencjalne zwiększenie turystycznych walorów regionu.

Na Obszarze znajdują się dwa parki krajobrazowe: Ślązański Park Krajobrazowy na terenie gminy Sobótka w masywie góry Ślęza oraz Park Krajobrazowy „Dolina Bystrzycy” na terenie gmin Sobótka, Kąty Wrocławskie, Wrocław, Miękinia (wzdłuż koryta rzeki Bystrzycy). Dodatkowo na terenie gminy Trzebnica znajduje się część Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”.

We WrOF znajduje się kilka Obszarów Specjalnej Ochrony Natura 2000, w tym obszary ochrony ptaków i obszary ochrony siedlisk. Na terenie gmin: Wrocław, Siechnice, Czernica i Jelcz-Laskowice znajdują się Grądy Odrzańskie, które obejmują odcinek doliny Odry od Wrocławia do granicy z województwem opolskim. Obszar ten częściowo pokrywa się z Grądami w Dolinie Odry zajmującymi dolinę zalewową Odry, w większości na terenach leżących w międzywale lub w granicach polderów. W północno-wschodniej części Obszaru znajduje się Obszar Doliny Oleśnicy i Potoku Boguszyckiego na terenie gminy i miasta Oleśnica. W północno-zachodniej natomiast znajduje się Obszar Dolina Widawy położony w dolinie rzeki Odry w rejonie ujścia rzeki Widawy oraz dolinie rzeki Widawy od ujścia do osiedla Świniary we Wrocławiu. Administracyjnie znajduje się na terenie gmin: Wrocław, Oborniki Śląskie, Wisznia Mała i Miękinia. W południowo-zachodniej części znajduje się obszar Łęgi nad Bystrzycą. Obszar zajmuje dolinę rzeki Bystrzycy – od Kątów Wrocławskich aż po osiedle Leśnica we Wrocławiu oraz dolinę rzeki Strzegomki – od Stoszyc po ujście do Bystrzycy i jest powiązany terytorialnie z Parkiem Krajobrazowym „Dolina Bystrzycy”. Zajmuje część terenów gmin: Kąty Wrocławskie, Miękinia i Wrocław. Wśród obszarów Specjalnej Ochrony Natura 2000 znajdują się również „Przeplatki nad Bystrzycą”. Na południe od Łęgów nad Bystrzycą znajduje się Obszar Masyw Ślęzy, który wiąże się terytorialnie ze Ślązańskim Parkiem Krajobrazowym²⁰.

Najwięcej parków znajduje się na terenie Wrocławia. Stanowią one bardzo istotny składnik zieleni miejskiej. Jest ich ponad 40 i zajmują łączną powierzchnię ponad 500 ha. W pozostałych gminach parki mieszczą się przede wszystkim na terenach obszarów miejskich. Duża część z nich wymaga rewitalizacji obejmującej: poprawę ścieżek i deptaków, nasadzenia, stworzenie nowych

²⁰Obszary Natura 2000 na Dolnym Śląsku, red. K. Świerkosz, H. Liberacka, M. Łysiak, K. Zając, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska we Wrocławiu, Wrocław 2012.

i modernizację istniejących miejsc rekreacji, wymianę obiektów małej infrastruktury (gminy Długołęka, Kąty Wrocławskie, Miękinia, Oborniki Śląskie, miasto Oleśnica, Sobótka, Trzebnica i Żórawina). Należy jednocześnie podkreślić, że parki obok lasów są skupiskiem drzewostanu na terenie Obszaru. Oprócz swej funkcji społecznej (wypoczynek, rekreacja, turystyka, edukacja) mają istotną wartość w zakresie przyrody i ekologii. Są elementem większych ekosystemów Obszaru.

Na terenie WrOF położonego na Dolnym Śląsku, który jest regionem o najbogatszych zasobach zabytkowych w kraju, znajduje się także cenna historycznie i architektonicznie zabudowa. Wśród najważniejszych obiektów tej kategorii należy wymienić zabytkowe centra miast, w tym wrocławską starówkę, zabytkowy Ostrów Tumski, Halę Stulecia, osiedle WuWa, liczne kościoły i budynki sakralne, pałace, dwory oraz zabytkową zabudowę kamienic i kompleksy świeckich zabytków architektury i budownictwa, czy zabytkowych zespołów urbanistycznych. W ostatnich latach przeprowadzono szereg remontów i modernizacji zabytków WrOF, lecz nadal potrzeby inwestycyjne w tym zakresie są wysokie. Warto podkreślić, że dziedzictwo kulturowe jest wartościowym zasobem oddziałującym na rozwój społeczny i gospodarczy nie tylko w oczach ekspertów, ale i obywateli, co pokazują wyniki badania Narodowego Instytutu Dziedzictwa *Dziedzictwo kulturowe w oczach Polaków*²¹. Większość badanych (89%) uważa, że dziedzictwo kulturowe pełni ważną rolę społeczną. Większość respondentów jest również przekonana, że obecność zabytków pozytywnie wpływa na jakość życia, głównie poprzez możliwość rozwoju lokalnego opartego na turystyce (54%), dumę z zamieszkiwanego miejsca (44%), możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu (33%) oraz komfort życia w estetycznej przestrzeni (24%). Przekonanie o wadze dziedzictwa wiąże się ze świadomością potrzeby objęcia dziedzictwa szczególną finansową pomocą (82% badanych wyraziło takie zdanie). Zdaniem badanych najciekawsze obiekty to zamki (41%) i pałace (38%), co jest interesujące w kontekście tego, że we WrOF znajdują się liczne tego typu obiekty (np. w Jelczu-Laskowicach, Kobierzycach, Żórawinie), które przy odpowiednich działaniach modernizacyjnych mogłyby stać się lokalnymi atrakcjami turystycznymi.

W kontekście posiadanego bogactwa zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz szerokiego ich znaczenia dla funkcjonowania społeczności WrOF wskazane są działania mające na celu ochronę i rozwój tego dziedzictwa dla obecnych i przyszłych pokoleń. Oprócz wspierania zabytków na terenie WrOF, istotne w tym aspekcie jest rozwijanie i podnoszenie jakości funkcjonowania instytucji kultury. Ponadto, ma to szczególne znaczenie ze względu na fakt, iż Wrocław będący centrum Obszaru otrzymał tytuł Europejskiej Stolicy Kultury 2016, co podkreśla jego znaczenie dla europejskiego dziedzictwa kulturowego.

---

²¹*Spoleczno-gospodarcze oddziaływanie dziedzictwa kulturowego. Raport z badań społecznych*, Warszawa 2013, http://www.nid.pl/pl/Informacje_ogolne.

A.3.4. Ochrona przed klęskami żywiołowymi

Największym realnym zagrożeniem dla WrOF jest zagrożenie powodziowe. Obszar jest regularnie poddawany powodziom i podtopieniom. Negatywne zjawiska o podłożu hydrologicznym wystąpiły szczególnie w latach 1997 („powódź tysiąclecia”), 2006, 2009 i 2010. Wymierne straty finansowe wynikłe z ww. zdarzeń sięgają setek milionów złotych. Na występowanie tych zjawisk ma wpływ bardzo rozbudowana sieć wodna, w skład której wchodzi rzeki, sieci melioracyjne i zbiorniki małej retencji będące w złym stanie technicznym. Skutkuje to większymi potrzebami w zakresie ochrony przeciwpowodziowej. Obserwowalne są już pewne pozytywne efekty zainteresowania tą problematyką, chociaż główne inwestycje mają charakter odtworzeniowy po powodzi z 1997 r. (chodzi głównie o inwestycje we Wrocławiu, w gminie Siechnice i Czernica). Od kilkunastu lat jedną z niewielu nowych inwestycji jest budowa nowego wału przeciwpowodziowego na osiedlu Kozanów we Wrocławiu.

Aktualnie Wrocławski Węzeł Wodny przechodzi gruntowną przebudowę, która ma znacznie zwiększyć jego przepustowość z dzisiejszych 2200 m³/s do 3100 m³/s. Dla porównania maksymalny przepływ w czasie powodzi w 1997 r. wyniósł 3640 m³/s w miejscowości Trestno (powyżej Wrocławia). Nadwyżkę pomiędzy falą kulminacyjną z 1997 r. a docelową przepustowością Wrocławskiego Węzła Wodnego ma przejąć nowo budowany zbiornik w Raciborzu. Inwestycje mają na celu poprawę zabezpieczenia przeciwpowodziowego terenów usytuowanych na obszarze miasta Wrocławia oraz miejscowości zlokalizowanych w bezpośrednim sąsiedztwie²².

W zakresie gospodarki wodnej (w tym ochrony przeciwpowodziowej) istotna jest potrzeba inwestycji w zakresie konserwacji, udroźnienia oraz modernizacji systemu infrastruktury gospodarki wód opadowych i melioracji (tzw. małej retencji). Problem w szczególności dotyczy Wrocławia oraz gmin położonych we wschodniej części WrOF leżących na terenie trzech dolin rzecznych – Odry, Oławy i Widawy. Na tym obszarze występuje niskie zróżnicowanie ukształtowania terenu, dlatego wyposażony jest w bardzo gęstą sieć urządzeń melioracji podstawowej i szczegółowej, w części wytworzonej w okresie przedwojennym. Znajduje się tu wiele zbiorników małej retencji oraz setki kilometrów rowów melioracji.

Najbardziej narażone na podtopienia i powodzie są wschodnia część Wrocławia oraz gminy Czernica i Siechnice. Zgodnie z zapisami ujętymi w mapach zagrożenia powodziowego ponad 25% powierzchni terenu gminy Czernica zagrożonych jest powodzią. Dodatkowo gmina ta sukcesywnie odczuwa skutki powodzi z 1997 r. i lokalnych podtopień spowodowanych intensywnymi opadami atmosferycznymi.

W przypadku gminy Siechnice zewidencjonowane są 53 zbiorniki małej retencji o łącznej powierzchni 17,87 ha, które pełnią bardzo ważną rolę z uwagi na niezbyt zróżnicowane ukształtowanie terenu. Zlokalizowane są często w miejscach obniżen i niejednokrotnie bez możliwości odprowadzenia gromadzonej w nich wody. Ważność tych zbiorników dla systemu podkreśla fakt, iż w większości znajdują się w centrum miejscowości, a ich zły stan techniczny może być przyczyną wystąpienia podtopień zabudowań mieszkalnych i gospodarskich.

²²Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu,
http://wroclaw.rzgw.gov.pl/pl/articles/7/694/Informacje_ogolne, 28 stycznia 2014 r.

Na wspomnianym obszarze występuje również bardzo gęsta sieć urządzeń melioracji podstawowej i szczegółowej, która w części powstała w okresie przedwojennym. Na terenie gminy Siechnice znajduje się 140,7 tys. m rowów melioracyjnych i 32,5 tys. m rowów komunalnych. Jeżeli do systemu melioracyjnego zaliczymy rowy pełniące funkcje melioracyjne, a znajdujące się w pasach drogowych czy na terenach leśnych, to łączna ich długość przekroczy liczbę 200 km. Daje to gęstą sieć rowów melioracyjnych o współczynniku 2 km rowu na 1 km² powierzchni gminy.

Ponadto na terenie gminy Sobótka w miejscowości Sulistrowice znajduje się duży zbiornik, który pełni funkcję małej retencji. Zbiornik ma za zadanie częściowe zabezpieczenie powodziowe najbliższych miejscowości w okresach dużych wezbrań, a także pobór wody na różne cele użytkowe, głównie zasilanie sieci przeciwpożarowej. Zapora w przeciągu ostatnich 5 lat dwukrotnie uległa zniszczeniu wskutek powodzi i intensywnych opadów deszczu w latach 2009 i 2013. Ucierpiały na tym również budynki mieszkalne, tereny rolne i inne obiekty infrastrukturalne. W związku z powyższym wymaga pilnej modernizacji, która pozwoli na jej bezpieczne użytkowanie.

Dalszy dynamiczny rozwój WrOF w wymiarze budownictwa mieszkaniowego oraz uruchamiania nowych terenów inwestycyjnych w dużej mierze uzależniony jest zatem od podjęcia aktywnych działań związanych z dążeniem do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego oraz zapobiegania i zwalczania jego skutków oraz poprawy gospodarki wodnej (mała retencja).

Odrębnym problemem jest infrastruktura kanalizacji deszczowej na obszarach miejskich. Istniejące systemy na terenie WrOF w znacznej części zostały stworzone w okresie międzywojennym. Infrastruktura znajduje się w złym stanie technicznym, dlatego szczególnie w przypadku ulewnych opadów jest niewydolna i powoduje podtopienia, co w najbardziej ekstremalnych przypadkach może powodować paraliż komunikacyjny. Problemy z odprowadzaniem wód opadowych dotyczące obszaru planowanych dróg i nowych terenów inwestycyjnych i mieszkaniowych niejednokrotnie są przeszkodą w procesie przygotowania inwestycji.

Potrzeby w zakresie stanu bezpieczeństwa w kontekście klęsk żywiołowych w znacznej części wykraczają poza dotychczasowe możliwości jest zaangażowanych we WrOF. Dotyczy to w szczególności już wymienionych gmin, ale także gmin Długoleś, Jelcz-Laskowice i Żórawina. Jednocześnie dla całego WrOF uzasadnione jest stworzenie systemu zarządzania klęskami żywiołowymi umożliwiającego współpracę i koordynację działań ratowniczych z systemami jednostek wojewódzkich i krajowych.

Na terenie WrOF w poszczególnych gminach jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej posiadają wyeksploatowany sprzęt. Zły stan techniczny budynków, niska jakość i funkcjonalność pomieszczeń (remiza w Pustkowie Żurawskim gmina Kobierzyce) bądź też brak odpowiedniego sprzętu do akcji powodziowych czy też wyspecjalizowanych, dobrze wyposażonych, odpowiadających wymaganym standardom pojazdów do prowadzenia działań gaśniczych i ratownictwa technicznego skutkuje brakiem możliwości wpisania danych jednostek do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Przyczynia się to również do wydłużenia czasu reakcji na wezwania, opóźnień w udzielaniu pomocy, spadku efektywności i skuteczności w walce z pożarami i innymi zagrożeniami (w tym powodziami), obniżając tym samym poziom poczucia i *de facto* stanu bezpieczeństwa mieszkańców oraz środowiska naturalnego.

Wśród różnych działań minimalizujących negatywne skutki powodzi na terenie WrOF warto podkreślić również rolę działań nietechnicznych, a zwłaszcza planowania i zagospodarowania przestrzennego. Zdefiniowanie właściwych sposobów zagospodarowania terenów zagrożonych wystąpieniem powodzi, ograniczenie rozwoju inwestycji (głównie mieszkaniowych) na tych terenach i dostosowanie funkcji terenów do stopnia zagrożenia powodziowego ma tutaj fundamentalne znaczenie.

Wyniki analizy badania ankietowego gmin wchodzących w skład WrOF

Analiza pogłębiona, przeprowadzona na podstawie badań ankietowych, potwierdziła tendencje określone w badaniu z użyciem danych pochodzących z różnych źródeł statystycznych i ekspertyz. Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w kwietniu 2013 r. wśród pracowników gmin WrOF wyższego i średniego szczebla. W kontekście wyzwań przestrzennych analiza pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej jest wysoce zróżnicowany od poniżej 10 do 98%, najwyższy odsetek dotyczy Wrocławia, Oleśnicy (gmina miejska), Jelcza-Laskowic, Kobierzyc i Siechnic, najniższy – Miękinia, Żórawiny i Oleśnicy (gmina wiejska);
- wszystkie gminy, oprócz Wrocławia, zgłaszają potrzeby w zakresie podłączenia do kanalizacji nowych terenów;
- wszystkie gminy korzystają z oczyszczalni ścieków, przy czym większość wskazuje braki w odniesieniu do niektórych terenów gminy, jedynie kilka gmin stwierdza, że takie braki nie występują;
- większość (ok. 85% gmin) w ostatnich 3 latach dokonała modernizacji ujęć wodnych, zbudowała lub zmodernizowała stacje uzdatniania wody, jednak w większości gmin braki w tym zakresie nadal występują;
- wszystkie gminy posiadają systemy odwodnienia, jednak większość wskazuje na ich zbyt wąski zasięg terytorialny lub konieczność modernizacji;
- ponad ¾ gmin zgłasza potrzeby w zakresie dodatkowych przystanków, stacji itp., tak aby włączyć się w spójny system zintegrowanych węzłów przesiadkowych;
- pomimo licznych inwestycji podejmowanych w celu restauracji i zwiększenia atrakcyjności centrum miast/miejscowości potrzeby dalszych działań w tym kierunku występują w obrębie całego WrOF;
- w gminach występują liczne trasy rekreacyjne: spacerowe, rowerowe, konne, w niektórych gminach występują także trasy do nordic walking, kajakowe i wodne innego typu; większość badanych ocenia poziom zaspokojenia mieszkańców w zakresie ich długości jako średni, natomiast jakości – średni lub niski (tab. 11); oceny wysokie lub bardzo wysokie pojawiają się we Wrocławiu, Trzebnicy, Wiszni Małej oraz Sobótce (w tej ostatniej w odniesieniu do tras spacerowych);

Tabela 11. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie tras rekreacyjnych

Gmina	Długość			Jakość		
	spacerowe	rowerowe	konne	spacerowe	rowerowe	konne
Oborniki Śl.	wysoki	wysoki	średni	wysoki	wysoki	średni
Oleśnica gm. miejska	średni	średni	niski	średni	średni	niski
Oleśnica gm. wiejska	średni	średni	niski	średni	średni	niski
Jelcz-Laskowice	-	-	-	b. niski	niski	b. niski
Miękinia	średni	średni	średni	średni	średni	średni
Trzebnica	wysoki	wysoki	-	wysoki	wysoki	-
Wisznia Mała	średni	średni	niski	wysoki	wysoki	niski
Czernica	niski	niski	niski	niski	niski	średni
Długołęka	średni	średni	wysoki	średni	niski	niski
Kąty Wrocławskie	niski	niski	niski	niski	niski	niski
Kobierzyce	średni	średni	średni	średni	średni	średni
Sobótka	b. wysoki	średni	b. niski	wysoki	niski	b. niski
Siechnice	średni	niski	średni	średni	niski	niski
Żórawina	średni	średni	b. niski	niski	niski	średni
Wrocław	b. wysoki	wysoki	wysoki	wysoki	wysoki	wysoki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

- inwestycje podnoszące efektywność energetyczną w ciągu ostatnich 3 lat w większości badanych gmin ograniczały się do termomodernizacji, w nielicznych wdrożono inteligentne systemy sterowania oświetleniem, we Wrocławiu energooszczędne sieci energetyczne, w dwóch nie przeprowadzono żadnych inwestycji tego typu, w kilku przeprowadzono jedynie modernizację oświetlenia drogowego;
- odnawialne źródła energii są wykorzystywane na terenie WrOF głównie w ramach działalności prywatnej (występują niemal w każdej gminie), działalność publiczna z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii występuje jedynie w kilku gminach, w tym we Wrocławiu;
- w nielicznych gminach dokonano rewitalizacji terenów przemysłowych, ale także w niewielu ten problem występuje, często natomiast dokonywano rewitalizacji parków czy byłych terenów PGR oraz modernizacji różnego rodzaju obiektów, w tym zabudowy mieszkaniowej, pałaców i kościołów; jednocześnie występują dalsze potrzeby w tym zakresie;
- w ok. połowie gmin występują zwykłe składowiska odpadów, większość gmin jako stan docelowy deklaruje ich likwidację, składowiska odpadów niebezpiecznych występują w kilku gminach i docelowo mają być zlikwidowane;
- jedynie kilka gmin posiada instalacje przetwarzania odpadów i/lub kompostownie odpadów;
- w ponad 60% gmin znajdują się wysypiska wymagające rekultywacji;
- na całym WrOF w ciągu 3 ostatnich lat dokonywano inwestycji związanych z rozwojem edukacji, kultury i ochrony zdrowia, jednak nadal istnieje wiele potrzeb w tym zakresie, m.in. w obiektach ochrony zdrowia i szkołach;

- w ok. połowie gmin istnieją obwodnice, jednak wciąż jest wiele potrzeb w tym zakresie, i to zarówno w tych gminach, w których ich nie ma, jak i w pozostałych w odniesieniu do kolejnych miejscowości,
- poza Wrocławiem w nielicznych gminach występują pojedyncze punkty publicznego bezpłatnego dostępu do Internetu (w sześciu gminach); ponadto mieszkańcy jedynie pięciu gmin (łącznie z Wrocławiem) mogą korzystać w miejscu zamieszkania z publicznego bezpłatnego Internetu mobilnego;
- infrastruktura dla osób w wieku poprodukcyjnym w ocenie większości badanych jest na poziomie średnim (dotyczy to urządzeń infrastruktury technicznej, społecznej i instytucjonalnej), opinie dotyczące niskiego stopnia wyposażenia są w mniejszości, częściej zdarzają się te dotyczące wysokiego stopnia, zwłaszcza w zakresie infrastruktury społecznej i instytucjonalnej (zob. tab. 12).

Tabela 12. Stopień dostosowania infrastruktury do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym

Gmina	Techniczna	Spółeczna	Instytucjonalna
Oborniki Śląskie	średni	Średni	średni
Oleśnica gm. miejska	niski	Niski	niski
Oleśnica gm. wiejska	niski	Niski	niski
Jelcz-Laskowice	średni	Średni	średni
Miękinia	wysoki	Średni	średni
Trzebnica	średni	Wysoki	wysoki
Wisznia Mała	średni	Wysoki	wysoki
Czernica	niski	Średni	średni
Długołęka	średni	Średni	średni
Kąty Wrocławskie	średni	Średni	średni
Kobierzyce	średni	Średni	średni
Sobótka	średni	Średni	średni
Siechnice	średni	Wysoki	średni
Żórawina	średni	Średni	średni
Wrocław	średni	Średni	wysoki

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego.

Tabela 13. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu przestrzennego

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Dobrze rozwinięta sieć kolejowa - Upowszechnienie transportu rowerowego jako środka dojazdów codziennych - Autostradowa Obwodnica Wrocławia oraz bliskość autostrady A4; - Istniejące plany przebudowy miejskiego układu komunikacyjnego; - Plany rozwojowe dotyczące systemu sterowania ruchem ITS; - Różnorodny system transportu publicznego na terenie WrOF: transport indywidualny oraz publiczny: autobusowy, tramwajowy i kolejowy, - Korzystny układ przestrzenny linii kolejowych oraz dróg szybkiego ruchu częściowo zmodernizowanych lub nowo zbudowanych w ostatnich latach - Rozwinięty rynek mieszkaniowy, stosunkowo duża podaż mieszkań i domów, w tym nowo wybudowanych - Bogate walory krajobrazowe i przyrodnicze - Atrakcje turystyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - Zanieczyszczenie środowiska, przede wszystkim w zakresie emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych - Niska dostępność transportowa z niektórych punktów Obszaru do Wrocławia oraz pomiędzy poszczególnymi ośrodkami Obszaru - Wąskie gardła w układzie transportowym - Niewystarczająca liczba proekologicznych systemów /rozwiązań transportowych - Ograniczone możliwości modyfikacji sieci dróg w centrum miasta Wrocław; - Niewystarczająca liczba obiektów P&R, B&R; - Niewystarczająca liczba dróg rowerowych oraz słaba integracja ich na poziomie WrOF - Brak połączeń dróg krajowych i wojewódzkich przebiegających przez miasto z autostradą A4, - Brak dróg strategicznych o dużej przepustowości - Wysoki odsetek sieci drogowej o złej jakości nawierzchni, - Brak spójnej sieci autostrad i dróg ekspresowych - Brak zintegrowanych systemów transportu publicznego - Wzrastające obciążenie ekonomiczne spowodowane dużym natężeniem indywidualnej komunikacji samochodowej - Występowanie zdewastowanych i zaniedbanych obiektów (w tym zabytkowych) wymagających modernizacji - Występowanie zdegradowanych terenów wymagających rewitalizacji - Występowanie kompleksów przyrodniczych wymagających ochrony - Występowanie aglomeracji wymagających racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej zgodnie z wymogami UE - Dysproporcje przestrzenne w wyposażeniu i jakości infrastruktury technicznej i instytucjonalnej - Niewykorzystanie możliwości, jakie daje partnerstwo publiczno-prywatne
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Możliwości pozyskiwania dofinansowania projektów infrastrukturalnych i środowiskowych z funduszy Unii Europejskiej - Wsparcie Unii Europejskiej i krajowe nakierowane na wzmacnianie spójności terytorialnej oraz ochronę środowiska - Włączenie WrOF w europejskie sieci 	<ul style="list-style-type: none"> - Zagrożenie powodziowe związane z niespójnością systemu przeciwpowodziowego WrOF - Nieuregulowane stosunki własnościowe w odniesieniu do licznych nieruchomości - Niestabilność i niska przejrzystość prawa i decyzji politycznych - Wysokie rozproszenie kompetencji władz i służb

<p>transportowe</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój odnawialnych źródeł energii - Postrzeganie Wrocławia i niektórych gmin Obszaru jako jednych z wiodących w Polsce w zakresie rozwoju przestrzennego - Przebudowa, rozbudowa i modernizacja połączeń drogowych i kolejowych w Polsce - Poprawa dostępności transportowej jako element przyciągający inwestorów i turystów, - Zacieśnienie współpracy międzygminnej i aktywne działania na rzecz wspólnej polityki przestrzennej i transportowej, - Integracja przestrzenna i organizacyjna kolei z innymi formami transportu, - Zmiany kultury mobilności mieszkańców WrOF wraz z polepszającym się usługami transportu publicznego, świadome rezygnowanie części mieszkańców z podróży samochodowych na rzecz transportu zbiorowego, rowerowego i ruchu pieszego 	<p>publicznych</p> <ul style="list-style-type: none"> - W przypadku braku dalszego postępu w usprawnianiu transportu publicznego, rezygnacja części mieszkańców WrOF z transportu publicznego na rzecz indywidualnego, dalszy rozwój transportu indywidualnego, - Problemy prawne np. dotyczące organizacji międzygminnego transportu publicznego, - Zadłużenie budżetów gminnych i niewielkie możliwości inwestycyjne, duże koszty ponoszone na remonty i utrzymanie istniejącej infrastruktury transportowej, - Nieudana zmiana preferencji mieszkańców w kierunku upowszechnienia wykorzystywania transportu publicznego, - Wzrost liczby samochodów na drogach WrOF
--	--

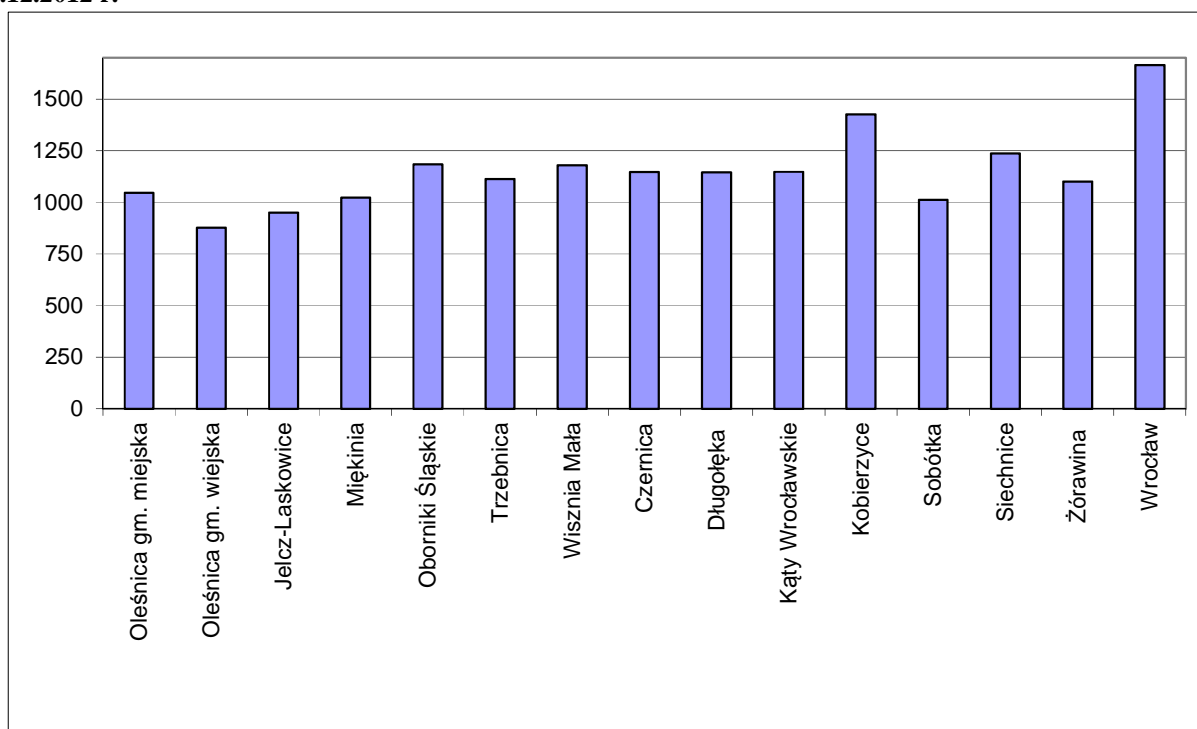
Źródło: opracowanie własne.

B. Ład gospodarczo-finansowy

Obszar problemowy B.1. Podmioty gospodarcze i ich internacjonalizacja

Kolejny aspekt diagnozy to aktywność gospodarcza. Jest to niezwykle złożone zagadnienie, dlatego na potrzeby analizy dokonano oceny tylko wybranych wskaźników, przede wszystkim o charakterze ilościowym. Na wykresie 7 przedstawiono liczbę podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminach przypadającą na 10 tys. mieszkańców według stanu na koniec 2012 r. Po Wrocławiu najwięcej podmiotów zanotowano w gminach Kobierzyce i Siechnice. Wśród miast przodowały Oborniki Śląskie i Trzebnica; wynik powyżej 1,2 tys. podmiotów na 10 tys. mieszkańców osiągnęły także miasta Kąty Wrocławskie i Sobótka. W województwie dolnośląskim było to średnio 1156, w całym kraju 1032, natomiast w gminach miejskich – w regionie 1379, a w Polsce 1297²³.

Wykres 7. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach, stan na 31.12.2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Ważna jest także stabilność prowadzonej działalności oraz przyrost nowych podmiotów. W tabeli 14 przedstawiono zmiany liczby podmiotów notowane w latach 2009–2012. W większości badanych gmin i miast liczba tych podmiotów rosła, dotyczyło to także WrOF jako całości, najniższy przyrost miał miejsce w 2011 r. W samym Wrocławiu na koniec 2011 r. zanotowano spadek liczby podmiotów w porównaniu z analogicznym okresem roku poprzedniego. Najwyższe systematyczne przyrosty w latach 2009–2012 wystąpiły w gminach Długoleka, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce i Siechnice.

²³ Według danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Tabela 14. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminach i miastach w latach 2009–2012, stan na 31.12.2012 r.

Gmina/miasto	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	3 905	4 066	3 915	3 907
Oleśnica (wiejska)	959	1 025	1 052	1 102
Jelcz-Laskowice	2 009	2 129	2 123	2 190
w tym Jelcz-Laskowice – miasto	1 528	1 596	1 569	1 605
Miękinia	1 186	1 272	1 295	1 414
Oborniki Śląskie	2 132	2 280	2 231	2 313
w tym Oborniki Śląskie – miasto	1 276	1 361	1 289	1 338
Trzebnica	2 327	2 520	2 520	2 596
w tym Trzebnica – miasto	1 729	1 856	1 823	1 854
Wisznia Mała	970	1 048	1 080	1 129
Czernica	1 041	1 182	1 284	1 436
Długołęka	2 272	2 491	2 713	2 925
Kąty Wrocławskie	2 015	2 233	2 338	2 511
w tym Kąty Wrocławskie – miasto	2 718	2 767	2 778	2 816
Kobierzyce	1 813	2 087	2 270	2 522
Sobótka	1 205	1 280	1 250	1 296
w tym Sobótka – miasto	843	887	858	875
Siechnice	1 684	1 866	1 981	2 152
w tym Siechnice – miasto	427	482	523	583
Żórawina	797	893	986	1 061
Wrocław	97 595	101 403	101 286	105 110
Razem	121 910	127 775	128 324	133 664

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Biorąc pod uwagę liczbę pracujących, dominowały mikropodmioty (zatrudniające do 9 osób). Ich udział był najwyższy (przekraczał 97%) w gminach wiejskich: Oleśnica, Wisznia Mała i Czernica (por. tab. 15). Stosunkowo dużo podmiotów średnich było zlokalizowanych w miastach Oleśnica i Trzebnica oraz gminach Kąty Wrocławskie i Kobierzyce. Podmioty duże (zatrudniające 250 i więcej osób), poza Wrocławiem, występowały sporadycznie, najwięcej (15) było zarejestrowanych w gminie Kobierzyce, a 7 w gminie Jelcz-Laskowice, z wyraźną dominacją miasta – siedziby gminy w tej ostatniej.

Tabela 15. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON według liczby pracujących w gminach i miastach, stan na 31.12.2012 r.

Gmina/miasto	9 i mniej	10–49	50–249	250–999	1000 i więcej
--------------	-----------	-------	--------	---------	---------------

Oleśnica (miejska)	3 749	132	22	4	0
Oleśnica (wiejska)	1 069	27	5	1	0
Jelcz-Laskowice	2 096	69	18	7	0
w tym Jelcz-Laskowice – miasto	1 536	47	16	6	0
Miękinia	1 369	37	6	2	0
Oborniki Śląskie	2 230	70	12	1	0
w tym Oborniki Śląskie – miasto	1 281	48	9	0	0
Trzebnica	2 482	89	21	4	0
w tym Trzebnica – miasto	1 768	64	19	3	0
Wisznia Mała	1 100	27	2	0	0
Czernica	1 397	37	2	0	0
Długołęka	2 823	90	11	1	0
Kąty Wrocławskie	2 406	80	23	2	0
w tym Kąty Wrocławskie – miasto	759	30	13	2	0
Kobierzyce	2 392	90	25	12	3
Sobótka	1 251	37	8	0	0
w tym Sobótka – miasto	845	25	5	0	0
Siechnice	2 083	55	12	2	0
w tym Siechnice – miasto	555	20	6	2	0
Żórawina	1 023	36	2	0	0
Wrocław	101 294	2 995	661	125	35
Razem	128 764	3 871	830	161	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego była mocno zróżnicowana, najwięcej tego typu podmiotów (wyłączając Wrocław) było zarejestrowanych na terenie gmin Kobierzyce (według stanu na 31.12.2012 r. było to 139 spółek), Kąty Wrocławskie (92) i Długołęka (64). Liczbę podmiotów w latach 2008–2012 przedstawiono w tabeli 16.

Tabela 16. Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminach i miastach w latach 2008–2012, stan na 31.12.2012 r.

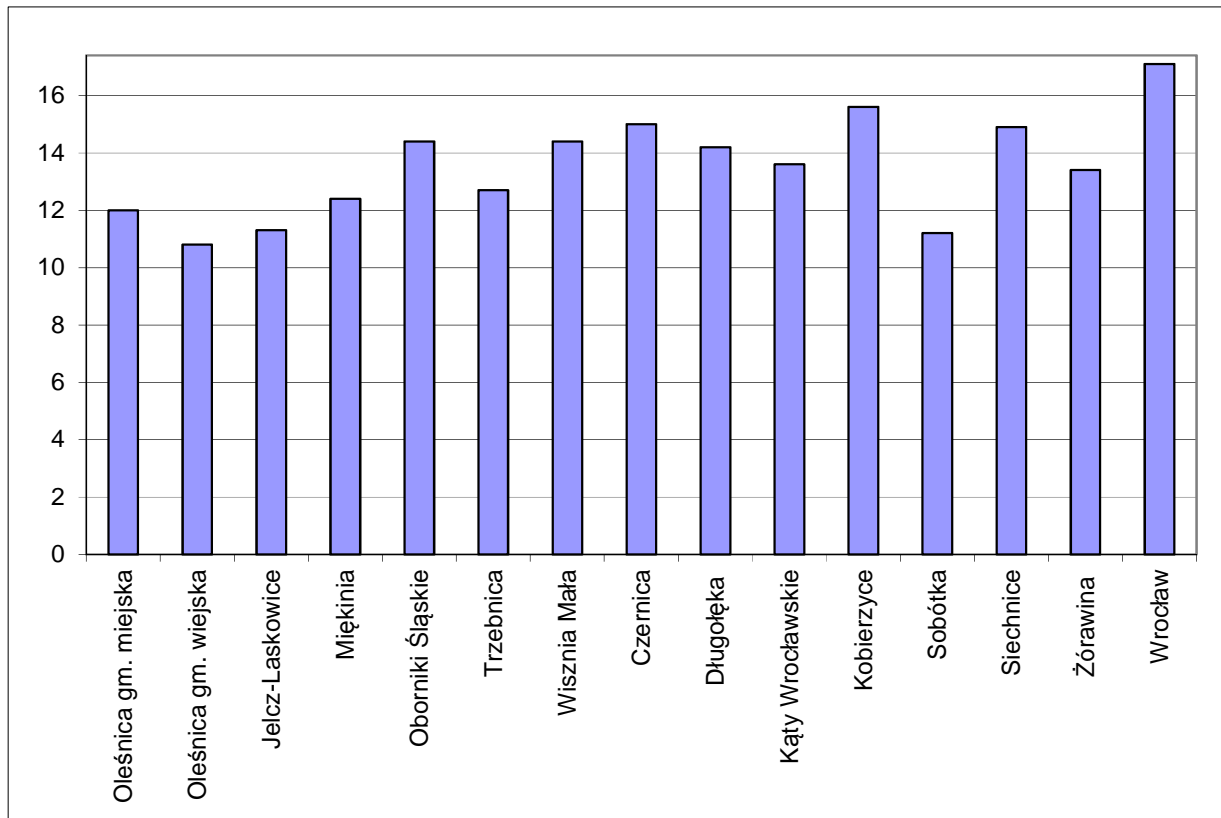
Gmina/ miasto	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	47	48	47	48	48
Oleśnica (wiejska)	5	5	5	6	6
Jelcz-Laskowice	31	32	30	30	33

w tym Jelcz-Laskowice – miasto	20	21	20	18	19
Miękinia	18	21	23	26	31
Oborniki Śląskie	30	29	29	30	28
w tym Oborniki Śląskie – miasto	14	14	14	14	15
Trzebnica	20	18	21	22	24
w tym Trzebnica – miasto	15	13	16	16	19
Wisznia Mała	15	18	19	15	14
Czernica	11	11	12	12	12
Długołęka	52	54	55	57	64
Kąty Wrocławskie	62	68	77	82	92
w tym Kąty Wrocławskie – miasto	27	29	33	35	38
Kobierzyce	73	94	117	132	139
Sobótka	21	24	25	24	28
w tym Sobótka – miasto	12	15	16	15	15
Siechnice	31	31	33	32	36
w tym Siechnice – miasto	12	13	14	13	15
Żórawina	16	16	18	22	25
Wrocław	2973	3046	3134	3216	3394

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Analiza liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na terenie danej jednostki terytorialnej (z uwzględnieniem ich wielkości) pozwala na wysnucie pewnych wniosków na temat lokalnego rynku pracy. Obok podmiotów zatrudniających określoną liczbę pracowników dużą rolę odgrywa także samozatrudnienie. Na wykresie poniżej przedstawiono liczbę osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą w relacji do 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten obrazuje aktywność lokalnego środowiska biznesowego. Najwięcej tego typu jednostek zanotowano w gminach Wrocław, Kobierzyce, Czernica i Siechnice.

Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach, stan na 31.12 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Natomiast wśród ośrodków miejskich liderzy to Oborniki Śląskie i Wrocław, stosunkowo wysoki poziom aktywności gospodarczej występował także w Trzebnicy i Kątach Wrocławskich.

W odniesieniu do terenów inwestycyjnych występujących na terenie gmin WrOF nie została przeprowadzona szczegółowa analiza pod względem ich ilości i struktury. Dane są natomiast dostępne na poziomie powiatów Dolnego Śląska, które zostały poddane badaniu przeprowadzonym przez Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego w roku 2013. Źródłem tych danych jest „Raport z badania dostępności terenów inwestycyjnych oraz atrakcyjności lokalizacji produkcji na Dolnym Śląsku”. Biorąc pod uwagę powiaty, w skład których wchodzi gminy WrOF statystykę i strukturę terenów inwestycyjnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 17. Ilość i struktura terenów inwestycyjnych poszczególnych powiatów wchodzących w skład ZIT WrOF

Powiat Wrocławski					
Tereny	Ogólna ilość	Ilość działek z mediami			
		Prąd	Gaz	Woda	Kanalizacja
0-5,0 ha	3	0	0	0	0
5,1-10 ha	3	0	0	0	0
10,1-30 ha	4	1	0	0	0
30,1-50 ha	2	1	0	1	0
50,1-100 ha	3	2	0	1	0
Ponad 100 ha	4	1	1	1	1
Powiat Oleśnicki					
Tereny	Ogólna ilość	Ilość działek z mediami			
		Prąd	Gaz	Woda	Kanalizacja
0-5,0 ha	7	0	0	2	0
5,1-10 ha	2	1	0	1	1
10,1-30 ha	3	0	0	2	0
30,1-50 ha	3	1	0	2	0
50,1-100 ha	0	-	-	-	-
Ponad 100 ha	0	-	-	-	-
Powiat Oławski					
Tereny	Ogólna ilość	Ilość działek z mediami			
		Prąd	Gaz	Woda	Kanalizacja
0-5,0 ha	1	0	0	0	0
5,1-10 ha	2	1	1	1	1
10,1-30 ha	2	2	2	2	2
30,1-50 ha	0	-	-	-	-
50,1-100 ha	-	-	-	-	-
Ponad 100 ha	-	-	-	-	-
Powiat Średzki					
Tereny	Ogólna ilość	Ilość działek z mediami			
		Prąd	Gaz	Woda	Kanalizacja
0-5,0 ha	8	7	5	7	6

5,1-10 ha	3	2	1	2	2
10,1-30 ha	6	5	3	5	5
30,1-50 ha	2	1	1	1	1
50,1-100 ha	2	1	1	1	1
Ponad 100 ha	10	10	2	2	2
Powiat Trzebnicki					
Tereny	Ogólna ilość	Ilość działek z mediami			
		Prąd	Gaz	Woda	Kanalizacja
0-5,0 ha	3	2	0	0	0
5,1-10 ha	2	2	1	1	1
10,1-30 ha	2	1	1	1	0
30,1-50 ha	3	3	0	1	0
50,1-100 ha	3	1	1	2	1
Ponad 100 ha	0	-	-	-	-

Źródło: opracowanie własne, na podstawie raportu z badania dostępności terenów inwestycyjnych oraz atrakcyjności lokalizacji produkcji na Dolnym Śląsku, wykonanego na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Dolnośląskiego.

Powyższa statystyka wskazuje na niski współczynnik uzbrojenia terenu w powiecie oleśnickim i wrocławskim (za wyjątkiem Wrocławia), co stawia powiaty w niekorzystnym świetle w aspekcie atrakcyjności inwestycyjnej. Słabe przygotowanie terenów inwestycyjnych występuje także w powiecie trzebnickim, za wyjątkiem gminy Trzebnica, która wyprzedziła już możliwe tereny przeznaczone na inwestycje. Największą ilość dostępnych działek uzbrojonych nie tylko w prąd, ale i w pozostałe media (gaz, woda, kanalizacja) posiadają powiaty oławski i średzki. Ten zaś posiada najbogatszą ofertę terenów inwestycyjnych, na terenie którego znajdują się zarówno małe (od 0-5,0 ha) w większości uzbrojone działki jak i duże działki (ponad 10 ha) przeznaczone na lokalizację inwestycji. Podsumowując rekomendacje Raportu dla każdego z w/w powiatów można wywnioskować, iż w celu wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej badanych powiatów wskazane jest intensywne wsparcie samorządów w realizacji działań z zakresu przygotowania terenów inwestycyjnych (uzbrojenie terenów, uporządkowanie, zakup gruntu, modernizacja wewnętrznej infrastruktury), poprawy dostępności transportowej oraz promocję już posiadanych zasobów m.in. poprzez przygotowanie ofert gmin, które charakteryzują się bliskością autostrady A4 i głównymi węzłami drogowymi. Brak zewidencjonowania terenów inwestycyjnych skutkuje częstszym skupieniem się przedsiębiorców na projektach typu BTS(built-to-suit) a nie na projektach BIZ(inwestycji w ziemię).

Wsparcie dla powiatów w zakresie uzbrojenia terenów, promocji oraz poprawy infrastruktury drogowej przyczyni się do rozwoju tych obszarów jak również pomoże w walce z negatywnymi skutkami bezrobocia.

Kolejnym elementem związanym z łaodem gospodarczo-finansowym jest stopień internacjonalizacji gospodarki, która dokonuje się głównie poprzez umiędzynarodowienie działalności przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa funkcjonujące w ramach WrOF charakteryzują się (porównując na tle kraju i regionu) stosunkowo wysokim stopniem umiędzynarodowienia. Jednak ich pozycja w skali europejskiej i światowej jest jeszcze relatywnie słaba.

Wyniki badań przedstawione w opracowaniu *Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2013. Temat specjalny: Eksport w mikro i małych firmach*²⁴ wskazują na następujące cechy eksporterów mikro- i małych firm w woj. dolnośląskim (uwzględniając przy tym specyfikę Wrocławia i podregionu wrocławskiego): poziom wskaźników koniunktury adekwatny do średniej krajowej, najlepszą oceną roku minionego, jak i perspektyw wzrostu odnotowały firmy z Wrocławia, stabilny poziom inwestycji i innowacyjności podobny do ogólnokrajowego, występuje jeden z najwyższych w kraju udział dolnośląskich eksporterów wśród mikro- i małych przedsiębiorstw. Jednocześnie miasto Wrocław znalazło się wśród powiatów o największym udziale eksporterów w kraju. W raporcie stwierdzono, że odsetek eksporterów wśród mikro- i małych przedsiębiorstw był znacznie wyższy niż średnia w kraju i województwie – wynosił w 2013r. 15% i wykazywał tendencję wzrostową. Wyniki dla podregionu wskazują na niewykorzystany potencjał internacjonalizacji dla otoczenia rdzenia WrOF (wynik poniżej średniej dla województwa).

Jednym z mierników poziomu internacjonalizacji mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (oprócz np. poziomu eksportu/handlu zagranicznego, tworzenia filii handlowych lub produkcyjnych za granicą, sprzedaży licencji i zawierania umów kooperacyjnych z partnerami zagranicznymi, udziału w misjach i targach zagranicznych) jest udział polskich przedsiębiorstw w kontraktach publicznych oferowanych przez podmioty zagraniczne z obszaru UE zgodnie z ich przepisami dotyczącymi zamówień publicznych. Liczba przedsiębiorstw z WrOF świadczących prace/usługi wykonawstwa na rzecz zamawiających zagranicznych na podstawie udzielonych im kontraktów w wyniku wygranych przetargów zagranicznych w państwach UE jest wartością marginalną. Przykładowo w roku 2011 na 50 kontraktów z Polski tylko 3 zostały zawarte przez przedsiębiorstwa z WrOF. W roku 2012 sytuacja wyglądała jeszcze mniej korzystnie – na 48 kontraktów tylko 1 pochodził z WrOF²⁵. Z powyższych danych wyraźnie wynika, że poziom internacjonalizacji przedsiębiorstw WrOF rozpatrywany w omawianym kontekście jest bardzo niski.

Ponadto internacjonalizacja i związana z nią konkurencyjność w wymiarze międzynarodowym to zjawiska o charakterze dynamicznym, wymagające stałego nadążania za konkurencją. Stąd konieczność ciągłego generowania bodźców pozwalających na utrzymanie i podwyższenie konkurencyjności (przede wszystkim poprzez wspieranie innowacyjności, kreatywności i odporności przedsiębiorstw), tak aby dalsza ich internacjonalizacja była możliwa. Tego typu działania (m.in. w odniesieniu do sektora małych i średnich przedsiębiorstw) są współcześnie podejmowane we wszystkich konkurencyjnych gospodarkach lokalnych i regionalnych.

---

²⁴*Raport o sytuacji mikro i małych firm w roku 2013. Temat specjalny: Eksport w mikro i małych firmach*, raport Banku Pekao SA, Warszawa, styczeń 2014 r., pod red. Tomasza Kierzkowskiego, s. 87-108, 113-114; www.pekao.com.pl/mis.

²⁵ <http://www.uzp.gov.pl/cmsws/page/?F;289>.

Wzmocnienie znaczenia międzynarodowego WrOF wiąże się z koniecznością poprawy rozwoju powiązań handlowych z zagranicą, w tym w zakresie eksportu. Wymaga to prowadzenia intensywnych i wielopłaszczyznowych działań (w tym działań gmin), mających na celu promocję lokalnych przedsiębiorców na rynkach zagranicznych, co może pozwolić na większe wykorzystanie ich potencjału. Pożądane działania na rzecz wykreowania i upowszechniania wspólnego przekazu promocyjnego dostosowanego do poszczególnych rynków zagranicznych i środowisk biznesowych to np. kampanie promocyjne, wydawnictwa branżowe, portale internetowe, a także działania bezpośrednio wpływające na kształtowanie powiązań gospodarczych, m.in. takie jak misje gospodarcze, udział w targach branżowych i inwestycyjnych.

Obszar problemowy B.2. Działalność badawczo-rozwojowa

Na podstawie wyników badania ankietowego stwierdzono, że jedynie w kilku gminach WrOF funkcjonują przedsiębiorstwa współpracujące z jednostkami naukowymi. Najwięcej tego typu podmiotów występowało w gminach Wrocław i Długołęka. Wiele gmin nie posiadało informacji na ten temat. Inkubatory przedsiębiorczości funkcjonowały jedynie w trzech gminach, w tym we Wrocławiu.

Brak jest pogłębionych opracowań dotyczących przedsiębiorczości samego WrOF, warto zatem odwołać się w tym miejscu do *Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011–2020*²⁶. Zgodnie z dokonaną w niej diagnozą większość małych i średnich przedsiębiorstw w regionie charakteryzuje się dużą ostrożnością w stosunku do działań rozwojowych – aż 71% planuje inwestycje wyłącznie oparte na funduszach własnych, co znacząco ogranicza potencjał regionu. Zaledwie co piąte MŚP uwzględnia w swoim budżecie wydatki na sferę badań i rozwoju, a w ok. co trzeciej firmie, która podejmuje działania rozwojowe, mają one charakter marginalny. Skala alokowania środków jest niewielka i na dodatek nieefektywna. To z kolei zniechęca sektor MŚP do prowadzenia dalszych prac z zakresu B+R. Współpraca nauki ze środowiskiem gospodarczym na Dolnym Śląsku jest ograniczona i występuje duże zróżnicowanie w tym zakresie pomiędzy poszczególnymi jednostkami. Około 40% badanych jednostek naukowych deklaruje, że w ostatnich latach podejmowało taką współpracę, niemniej jednak popyt wśród przedsiębiorstw na usługi oferowane przez jednostki naukowe jest raczej niewielki. Firmy chętniej współpracują z innymi przedsiębiorstwami (w tym nawet konkurentami) niż ze sferą naukową. Natomiast z usług instytucji wspierających innowacyjność korzysta zaledwie co dwunasta firma, a trwałą współpracę deklaruje zaledwie co pięćdziesiąta. Znaczna część IOB nie realizuje działań o charakterze proinnowacyjnym: spośród 114 IOB funkcjonujących na Dolnym Śląsku tylko 30 instytucji świadczy usługi proinnowacyjne, a spośród tych 30 – 18 zlokalizowanych jest we Wrocławiu. Przedsiębiorcy dobrze oceniają ofertę instytucji proinnowacyjnych w zakresie warunków do transferu wiedzy i realizacji przedsięwzięć innowacyjnych. Najlepiej pod tym względem ocenione zostały inkubatory. Z drugiej strony klienci oczekują w większym stopniu praktycznego doradztwa, współpracy przy opracowywaniu konkretnych rozwiązań, a tym samym w ich wdrożeniu. Mniej się liczy pośrednictwo i przekazywanie samej wiedzy. Można jednak dostrzec, że instytucje wspierania innowacyjności

²⁶*Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011–2020*, s. 28, 36, 39, <http://www.innowacje.dolnyslask.pl>.

i transferu technologii, choć stanowią znaczącą mniejszość wszystkich IOB na Dolnym Śląsku, to jednak stanowią istotne ogniwo w procesie budowania zdolności innowacyjnych i jako takie powinny być wspierane. W *Regionalnej Strategii Innowacji...* podkreśla się zatem potrzebę zwrócenia uwagi na rozwój ich potencjału i wzmacnianie ich aktywności w działalności proinnowacyjnej, zwłaszcza poprzez rozszerzanie katalogu usług oraz zwiększanie ich dostępności i jakości. Jednocześnie zdaniem autorów należy rozwijać ofertę instrumentów i produktów finansowych wspierających projekty innowacyjne oraz doprowadzać do ich skorelowania z inicjatywami podejmowanymi przez niefinansowe instytucje proinnowacyjne. W związku z istnieniem we WrOF silnego centrum akademickiego oraz stosunkowo dużej liczby IOB świadczących usługi proinnowacyjne istnieje potencjał do szeroko rozumianego rozwoju przedsiębiorczości. W działalności B+R bardzo istotną rolę odgrywają parki technologiczne i przemysłowe zlokalizowane na terenie WrOF. Parki tworzą naukowe otoczenie dla biznesu, stwarzając warunki do rozpoczęcia działalności gospodarczej i budowania kontaktów biznesowych ze względu na skupianie w sobie wielu branż. Przykładem jest Wrocławski Park Technologiczny zaprojektowany dla przedsiębiorstw bazujących na zaawansowanych technologiach oraz dla laboratoriów ośrodków naukowych i badawczo-rozwojowych. Kolejny to Wrocławski Park Przemysłowy skupiający głównie przedsiębiorstwa przemysłowe, w tym oddziały koncernów światowych. Innym jest Wrocławskie Centrum Transferu Technologii (WCCT), koncentrujące się przede wszystkim na promocji wykorzystywania wyników badań naukowych w nowoczesnej gospodarce, a także kreowaniu i wspieraniu szeroko rozumianej przedsiębiorczości. Ważną instytucją badawczo-rozwojową jest także Wrocławskie Centrum Badań EIT+, które ze swoim zapleczem laboratoryjnym na światowym poziomie stanowi doskonale miejsce do realizacji projektów B+R na rzecz przedsiębiorstw oraz rozwijania współpracy biznesu z nauką oraz wdrażania innowacyjnych technologii do gospodarki.

W celu wspierania rozwoju działalności B+R na terenie WrOF istotne jest także tworzenie warunków dla tych przedsiębiorstw, które chcą rozpocząć (lub rozwinąć) działalność B+R poprzez m.in. prowadzenie prac rozwojowych, badań przemysłowych, zakup i dostosowanie do wdrożenia wyników prac B+R oraz praw własności intelektualnej. Przedsiębiorstwa poza możliwością korzystania z zaplecza podmiotów zewnętrznych powinny mieć również możliwość uzupełniania bądź tworzenia własnego zaplecza badawczo-rozwojowego (np. poprzez zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych).

W celu poprawy komunikacji między środowiskiem naukowym a biznesowym (poprzez likwidację swoistej „bariery mentalnej”) potrzebne są stałe działania promocyjne, szkoleniowe i informacyjne dotyczące znaczenia sektora B+R dla gospodarki. Istotne jest także informowanie i promowanie wśród przedsiębiorców potencjału badań naukowych oraz wyników prac naukowców. Często bowiem przedsiębiorcy nie są świadomi dostępności funkcjonujących w ich otoczeniu jednostek naukowych (dysponujących wysokospecjalistyczną aparaturą, laboratoriami i wykwalifikowaną kadrą), których prace mogą być bezpośrednio wykorzystane w prowadzonej przez nich działalności gospodarczej, lub że istnieje możliwość zlecenia takich prac i pozyskania na te cele finansowania ze środków unijnych.

Jednym z instrumentów realizacji priorytetu „rozwój inteligentny” w ramach Strategii Europa 2020 jest opracowanie koncepcji regionalnych obszarów inteligentnej specjalizacji. a więc obszarów, w których współpraca w ramach B+R+I ma dać największe szanse na sukces gospodarczy.

W województwie dolnośląskim obszary te zostały zidentyfikowane w dokumencie „Ramy strategiczne na rzecz inteligentnych specjalizacji Dolnego Śląska” stanowiącym załącznik do Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011-2020. Zgodnie z tym dokumentem, który uwzględnia zarówno diagnozę branżową gospodarki jak i diagnozę naukowo-technologiczną, do obszarów o największych perspektywach rozwoju w regionie zaliczono:

1. branżę chemiczną i farmaceutyczną,
2. mobilność przestrzenną,
3. żywność wysokiej jakości,
4. surowce naturalne i wtórne
5. produkcję maszyn i urządzeń, obróbkę materiałów
6. technologie informacyjno-komunikacyjne

Są to obszary o największej aktywności zarówno podmiotów gospodarczych jak i jednostek naukowych i badawczo-rozwojowych, które są predestynowane do realizacji projektów badawczo-rozwojowych oraz wdrażania innowacyjnych rozwiązań. W ramach każdego z 6 obszarów zostały zidentyfikowane podobszary, które doprecyzowują zakres dolnośląskich specjalizacji.

Z uwagi na fakt, że spośród różnych branż usługowych to branża informatyczna charakteryzowała się w ostatnich latach bardzo dynamicznym rozwojem zatrudnienia, szczególnie istotne wydają się działania w ramach specjalizacji dotyczącej technologii informacyjnych i komunikacyjnych (tzw. TIK). Obecnie obszar TIK na Dolnym Śląsku (czyli również we WrOF), podobnie jak w skali kraju, cechuje się najdynamiczniejszym wzrostem zatrudnienia, inwestycji czy przychodów. W ostatnim czasie branża ta zainicjowała również powstanie dynamicznych inicjatyw klastrowych, których głównym zamierzeniem jest efektywne i synergiczne wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego dla wspólnie realizowanych projektów. Również IOB stymulują rynek w tym zakresie. W tym miejscu należy zaznaczyć, że na terenie WrOF silnie rozwijają się również inne branże usługowe oraz branże produkcyjne, m.in. w sektorze motoryzacji, elektroniki, inżynierii mechanicznej, chemii i farmaceutyce. Wiele zagranicznych korporacji wybiera Wrocław oraz gminy ościenne, chociażby specjalną strefę ekonomiczną w Kobierzycach czy Jelczu-Laskowicach, na miejsce swoich fabryk czy też centrów rozwojowych. W związku z powyższym w dalszym ciągu pożądany jest rozwój ww. branż w celu modernizacji oraz podniesienia konkurencyjności obszaru WrOF.

Obszar problemowy B.3. Finanse publiczne gmin WrOF

Ostatni element diagnozy w kontekście ładu gospodarczo-finansowego to kondycja finansów publicznych gmin tworzących WrOF. W tabeli 17 przedstawiono dochody budżetów gmin w latach 2008–2012; w 2012 r. po Wrocławiu największe dochody osiągały gminy Kobierzyce oraz gmina miejska Oleśnica. W przeliczeniu na 1 mieszkańca najwyższe dochody osiągały w 2012 r. gminy Kobierzyce (blisko 6 tys. zł) i Wrocław (prawie 5,7 tys. zł).

Tabela 18. Dochody budżetów gmin ogółem w latach 2008–2012 (w zł)

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	87 091 300,31	83 408 965,36	94 765 779,11	97 266 507,90	100 268 379,73
Oleśnica (wiejska)	23 741 350,40	26 016 914,73	30 034 998,13	30 369 342,82	32 334 197,75
Jelcz-Laskowice	51 523 757,56	49 833 901,93	63 871 681,73	59 017 197,79	72 180 984,97
Miękinia	36 386 936,38	30 657 962,73	39 160 104,27	37 346 636,64	43 080 964,76
Oborniki Śląskie	41 879 864,33	40 757 032,05	41 349 993,12	42 919 356,53	49 609 015,24
Trzebnica	51 084 107,16	56 772 082,20	68 226 983,00	69 383 492,13	61 673 312,54
Wisznia Mała	21 634 437,88	19 874 257,92	25 456 052,44	29 770 240,55	24 885 031,99
Czernica	25 113 389,81	30 899 470,92	32 375 589,58	32 002 047,96	33 449 913,25
Długołęka	67 555 651,99	69 055 481,92	84 408 975,66	69 680 524,41	88 359 148,66
Kąty Wrocławskie	62 465 229,24	54 728 752,54	65 883 348,91	64 299 254,30	77 413 417,60
Kobierzyce	83 981 156,31	81 469 570,26	89 136 500,25	89 586 400,88	105 336 861,51
Sobótka	27 837 694,47	31 677 365,51	34 574 788,44	31 333 613,62	31 785 951,31
Siechnice	43 331 852,82	47 781 257,09	55 332 336,54	54 805 082,55	64 924 518,67
Żórawina	20 478 638,05	19 259 019,42	21 048 294,82	24 115 245,62	26 498 187,74
Wrocław	2 621 775 347,00	2 737 507 201,00	3 169 243 293,00	3 504 771 705,00	3 591 871 474,48

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Najwyższy udział dochodów własnych gmin w dochodach ogółem (średnia z lat 2009–2012) występował w gminie Kobierzyce, kolejne były Wrocław, Siechnice i Kąty Wrocławskie (tab. 18).

Tabela 19. Dochody własne gmin jako % dochodów ogółem w latach 2008–2012

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	71,83	67,63	60,86	66,51	62,43
Oleśnica (wiejska)	49,91	46,30	46,56	53,69	54,09
Jelcz-Laskowice	69,55	67,70	55,24	64,68	69,47
Miękinia	63,26	55,20	56,00	61,09	52,91
Oborniki Śląskie	66,94	62,19	60,01	60,16	62,08

Trzebnica	61,25	59,24	57,36	57,93	58,92
Wisznia Mała	62,90	61,13	50,47	54,41	60,90
Czernica	58,01	64,19	59,44	58,55	62,24
Długołęka	70,35	64,75	61,12	64,08	67,83
Kąty Wrocławskie	77,80	73,98	71,10	71,34	69,29
Kobierzyce	84,88	81,70	83,56	84,75	83,47
Sobótka	62,33	60,16	54,90	61,50	63,48
Siechnice	75,59	74,57	67,81	73,76	72,51
Żórawina	60,84	59,66	54,96	48,82	62,55
Wrocław	78,50	76,17	73,81	74,08	71,33

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Z kolei najwyższy udział w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa jako procent dochodów ogółem gminy odnotowano w gminach: Wrocław, Oborniki Śląskie i Kobierzyce (średnia z lat 2008–2011). Odpowiednie udziały w latach 2008–2011 w budżetach poszczególnych gmin przedstawiono w tabeli 19.

Tabela 20. Udziały gmin w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa jako % dochodów ogółem w latach 2008–2011

Gmina	2008	2009	2010	2011
Oleśnica (miejska)	26,01	25,96	24,60	25,95
Oleśnica (wiejska)	15,91	14,53	13,66	15,78
Jelcz-Laskowice	22,15	21,22	18,17	21,78
Miękinia	16,65	19,88	17,75	20,48
Oborniki Śląskie	26,36	28,26	26,80	27,59
Trzebnica	21,01	20,42	18,55	20,73
Wisznia Mała	20,86	25,02	20,45	18,80
Czernica	27,76	21,67	23,94	27,12
Długołęka	28,02	24,65	18,33	26,44
Kąty Wrocławskie	19,21	21,76	20,31	22,98
Kobierzyce	22,37	29,29	27,41	28,47
Sobótka	18,49	17,17	16,29	20,27
Siechnice	25,84	23,76	22,35	25,88
Żórawina	17,61	18,51	19,17	18,86
Wrocław	31,32	30,10	25,18	23,37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W latach 2008–2011 w przeważającej liczbie gmin WrOF wydatki przewyższały dochody, sporadycznie w pojedynczych latach zdarzały się nadwyżki, jedynie w gminach Jelcz-Laskowice i Kobierzyce nadwyżki występowały w trzech z czterech analizowanych lat. W 2012 r. budżety tylko siedmiu gmin WrOF charakteryzowały się deficytem. Najwyższe wydatki w wartościach absolutnych poza Wrocławiem przypadały na gminę miejską Oleśnica, najwyższy udział deficytu w stosunku do dochodów ogółem w 2012 r. miała gmina Miękinia (zob. tab. 17 i 20).

Tabela 21. Wydatki z budżetów gmin ogółem w latach 2008–2012 (w zł)

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	89 483 976,09	92 158 896,82	103 810 147,9	10 1059 832,7	103 141 649,31
Oleśnica (wiejska)	26 025 707,85	29 827 469,12	36 794 081,78	32 100 234,59	34 957 468,86
Jelcz-Laskowice	48 796 681,68	53 975 682,9	63 627 367,55	57 704 731,01	58 433 033,44
Miękinia	34 817 709,93	36 444 902,47	40 356 737,29	40 405 666,15	49 234 402,84
Oborniki Śląskie	43 647 659,96	47 042 624,93	48 071 781,44	46 339 176,81	50 167 531,46
Trzebnica	52 907 981,72	68 689 109,07	77 232 909,11	73 472 685,47	61 154 214,42
Wisznia Mała	27 362 156,03	22 339 558,17	31 046 100,06	30 416 089,09	24 805 847,42
Czernica	30 242 191,21	30 780 625,62	33 185 594,61	34 936 164,33	36 849 168,62
Długołęka	71 662 867,07	83 599 600,7	83 057 333,92	74 967 683,78	98 151 844,69
Kąty Wrocławskie	56 889 224,85	67 101 542,4	75 248 769,45	74 617 854,74	77 124 628,34
Kobierzyce	87 924 898,11	78 878 586,14	83 557 268,8	87 273 337,57	100 486 536,43
Sobótka	28 603 434,29	35 025 746,68	36 613 790,1	30 013 408,11	31 123 095,93
Siechnice	53 209 702,14	52 908 750,97	66 411 692,76	57 295 963,57	64 127 384,09
Żórawina	21 704 822,43	21 230 258,87	23 564 735,53	24 734 168,35	24 435 113,11
Wrocław	3 193 653 478,00	3 617 184 891,00	3 284 126 219,00	3 633 852 581,00	3 692 968 497,18

Zródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Najwyższy średni udział wydatków bieżących w analizowanych latach (2009–2012) miały Oborniki Śląskie i Żórawina, najniższy – gminy Długołęka i Kobierzyce (tab. 21). Analogicznie najwyższy udział wydatków majątkowych inwestycyjnych występował w gminach, które miały najniższy udział wydatków bieżących (tj. Długołęka i Kobierzyce), najniższy – w gminach Jelcz-Laskowice, Oborniki Śląskie i Żórawina. Jednocześnie gmina Jelcz-Laskowice była jedną z nielicznych (obok Czernicy i Żórawiny), w których udział wydatków majątkowych inwestycyjnych w wydatkach ogółem wzrósł w 2011 r. w porównaniu z rokiem wcześniejszym.

Tabela 22. Wydatki majątkowe inwestycyjne oraz wydatki bieżące budżetów gmin jako % wydatków ogółem w latach 2009–2012

Gmina	2009		2010		2011		2012	
	wmi	wb	wmi	wb	wmi	wb	wmi	wb
Oleśnica (miejska)	30,1	69,9	34,3	65,7	26,9	72,4	24,6	73,5
Oleśnica (wiejska)	21,7	78,3	30,5	69,0	17,7	81,9	18,8	79,4
Jelcz-Laskowice	18,6	78,4	12,8	85,1	19,9	78,0	17,2	81,2
Miękinia	32,1	65,9	27,4	66,9	26,3	71,9	23,0	71,9
Oborniki Śląskie	24,2	75,8	19,3	80,8	14,0	86,0	12,3	87,7
Trzebnica	40,7	59,3	44,5	55,5	33,5	65,0	13,8	83,8
Wisznia Mała	18,0	82,0	33,7	66,3	33,3	66,7	12,0	88,0
Czernica	21,0	79,0	14,5	85,5	17,2	82,9	21,4	78,6
Długołęka	47,0	53,0	39,8	60,2	33,4	66,6	42,7	57,3
Kąty Wrocławskie	33,8	64,2	38,4	61,6	34,4	65,4	28,3	70,6
Kobierzyce	42,1	57,9	35,9	64,1	32,1	67,9	35,1	64,9
Sobótka	28,1	71,9	25,4	74,6	11,1	88,9	11,4	88,6
Siechnice	26,5	73,5	26,5	73,5	25,5	74,5	23,5	76,3
Żórawina	11,9	88,1	22,6	77,4	25,3	74,7	11,7	88,3
Wrocław	34,6	63,7	24,2	74,1	20,3	75,8	21,5	75,5

wmi – wydatki majątkowe inwestycyjne, wb – wydatki bieżące.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Przeprowadzone badania ukazały rozproszenie i niespójność oferty terenów inwestycyjnych zaplanowanych i/lub oferowanych przez gminy Obszaru. Brak spójnej polityki wyznaczania funkcjonalnych pasm rozwoju skutkować może pogłębieniem dysproporcji w rozwoju gospodarczym Obszaru. Dotychczasowe pasma rozwoju, skoncentrowane na południu i północnym wschodzie, powinny być włączane w zintegrowany system, który pozwoli na ekonomizację zmian przestrzennych. Wyzwanie stanowi w tym przypadku brak odpowiedniego uzbrojenia infrastrukturalnego terenów potencjalnie predestynowanych do zagospodarowania przez jednostki przemysłowe. Struktura przemysłu Obszaru, poprzez punktową koncentrację i oddalenie od obszarów mieszkaniowych, nasilać może konflikty przestrzenne.

Dodatkową cechą Obszaru jest ograniczenie występowania jednostek inkubujących przedsiębiorczość jedynie do jego ścisłego rdzenia. Wskazane jest tworzenie warunków infrastrukturalnych do „rozłania” potencjału gospodarczego, w tym innowacyjnego, bardziej równomiernie na cały Obszar. Wiąże się to z jednej strony z potrzebą integracji przestrzennej, a z drugiej z potrzebą przygotowania odpowiednich terenów i/lub obiektów pod inwestycje, w szczególności dla MŚP.

Tabela 23. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu gospodarczo-finansowego

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – Wysokie nasycenie podmiotami gospodarczymi, w tym mikroprzedsiębiorstwami – Obecność ważnych gospodarczo dużych i średnich podmiotów gospodarczych, w tym z udziałem kapitału zagranicznego – Obecność licznych instytucji otoczenia biznesu we Wrocławiu – Obecność podmiotów współpracujących z nauką – Nowoczesna baza naukowo-badawcza skoncentrowana we Wrocławiu – Wysoki potencjał w kierunku internacjonalizacji gospodarki – Stosunkowo chłonny rynek zbytu dóbr i usług – Różnorodność zasobów i zróżnicowanie specjalizacyjne – Zdywersyfikowana struktura branżowa gospodarki 	<ul style="list-style-type: none"> – Dysproporcje przestrzenne w zakresie obecności instytucji otoczenia biznesu – Dysproporcje przestrzenne w zakresie obecności podmiotów współpracujących z nauką – Stosunkowo niski stopień mobilności przestrzennej i zawodowej kadr – Stosunkowo niska skłonność przedsiębiorców i władz lokalnych do wdrażania innowacji – Stosunkowo niski stopień zglobalizowania przedsiębiorstw (szczególnie MŚP) – Niski potencjał kapitałowy przedsiębiorców lokalnych, przekładający się na stosunkowo niskie rozmiary inwestycji – Niski stopień komercjalizacji działalności B+R – Niski poziom nakładów na działalność B+R w MŚP – Mało widoczna promocja WrOF jako dogodnej lokalizacji dla inwestycji – Niewykorzystanie możliwości, jakie daje partnerstwo publiczno-prywatne
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – Możliwości pozyskiwania dofinansowania projektów gospodarczych z funduszy Unii Europejskiej – Napływ ludności spoza Obszaru – Napływ wykształconych i doświadczonych kadr z zagranicy – Postrzeganie Wrocławia i niektórych gmin Obszaru jako jednych z wiodących w Polsce w zakresie rozwoju gospodarczego – Przebudowa, rozbudowa i modernizacja połączeń drogowych i kolejowych w Polsce – Wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych w wymiarze światowym – Rozwój turystyki międzynarodowej 	<ul style="list-style-type: none"> – Nieuregulowane stosunki własnościowe w odniesieniu do licznych nieruchomości – Niestabilność i niska przejrzystość prawa i decyzji politycznych – Stosunkowo wysoka atrakcyjność inwestycyjna, turystyczna i do zamieszkania regionów sąsiadujących w kraju i za granicą – Stosunkowo słaba pozycja Polski w zakresie B+R – Przenoszenie siedzib zarządów dużych przedsiębiorstw poza Obszar – Niski stopień kojarzenia WrOF jako całości – Niski poziom znajomości WrOF za granicą

Źródło: opracowanie własne.

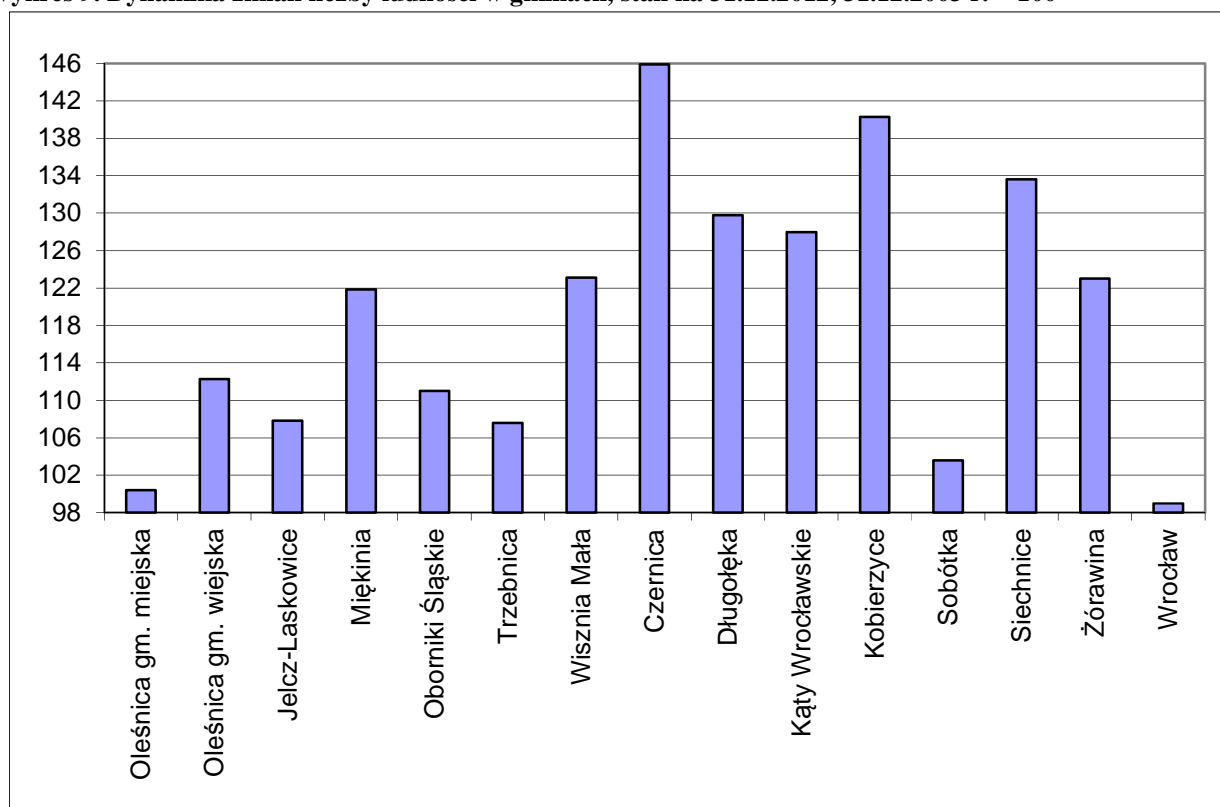
C. Ład społeczny

Analiza zjawisk w ramach ładu społecznego WrOF objęła zagadnienia związane przede wszystkim z demografią, procesami na rynku pracy, szkolnictwem i dostępnością szeroko pojętej infrastruktury społecznej.

Obszar problemowy C.1. Zjawiska demograficzne

Dane demograficzne w istotny sposób opisują Wrocławski Obszar Funkcjonalny. Liczba ludności w badanych gminach w latach 2003, 2007–2011 dynamicznie rosła. Na wykresie 9 przedstawiono porównanie liczby ludności gmin według stanu na koniec 2011 r. w stosunku do końca 2003 r. Największe względne przyrosty liczby ludności wystąpiły w gminach Czernica i Kobierzyce.

Wykres 9. Dynamika zmian liczby ludności w gminach, stan na 31.12.2012, 31.12.2003 r. = 100

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Dynamika zmian w badanym okresie w odniesieniu do całego WrOF była wyższa niż w województwie dolnośląskim i w Polsce²⁷. Wzrost liczby ludności był charakterystyczny także dla większości miast, z wyłączeniem Wrocławia, natomiast w Oleśnicy i Siechnicach przyrost notowano dopiero od 2009 r. W tabeli 23 przedstawiono zmiany liczby ludności w analizowanych miastach. W stosunku do roku bazowego (2003) największe przyrosty, według stanu na koniec 2012 r., wystąpiły w miastach Siechnice i Kąty Wrocławskie.

²⁷ Według danych Głównego Urzędu Statystycznego.

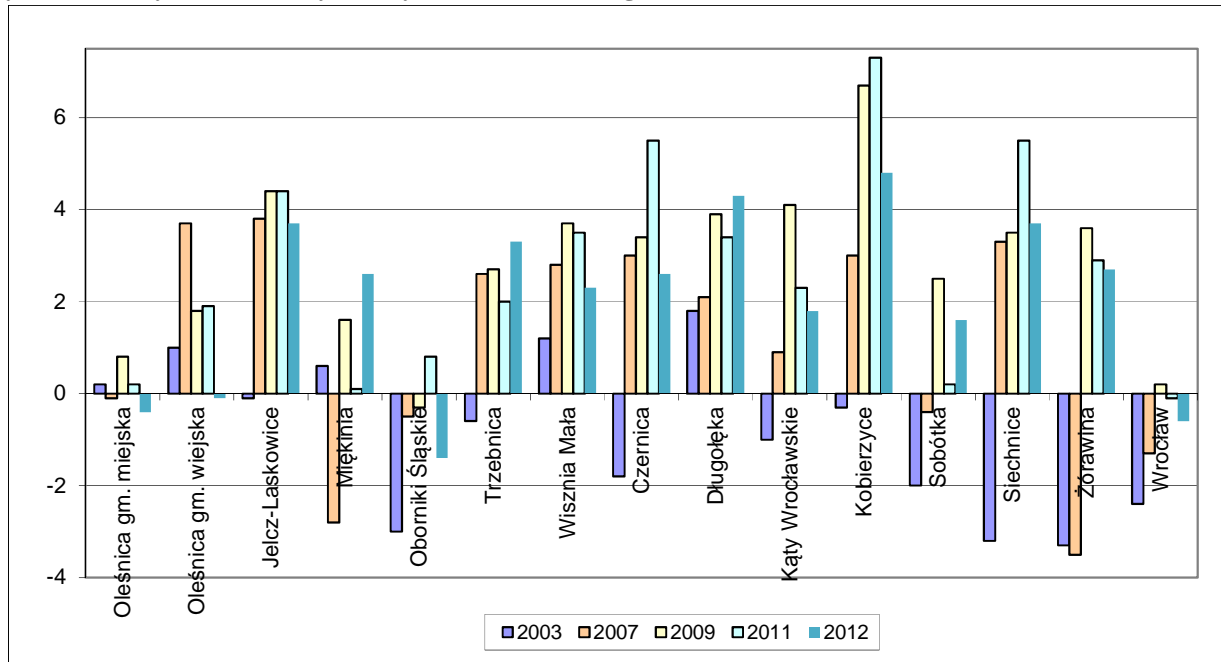
Tabela 24. Dynamika zmian liczby ludności w miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2003, 2007–2012

Miasto	2003	2008	2009	2010	2011	2012	Dynamika zmian (stan na 31.12.2012 r. , 31.12.2003 r. = 100)
Oleśnica	37 186	36 947	36 936	37 079	37 191	37 334	100,40
Jelcz-Laskowice	15 279	15 340	15 441	15 829	15 858	15 864	103,83
Oborniki Śląskie	8 414	8 475	8 479	8 811	8 893	9 016	107,15
Trzebnica	12 135	12 356	12 401	12 618	12 661	12 741	104,99
Kąty Wrocławskie	5 400	5 502	5 592	6 011	6 109	6 264	116,00
Sobótka	6 761	6 873	6 906	7 022	7 030	7 050	104,27
Siechnice	3 868	3 851	4 077	5 276	5 544	5 762	148,97
Wrocław	637 548	632 162	632 146	630 691	631 235	631 188	99,00
Dolnośląskie	28 98 313	28 77 059	28 76 627	29 17 242	29 16 577	2 914 362	100,55
Polska	38 190 608	38 135 876	38 167 329	38 529 866	38 538 447	38 533 299	100,90

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Analizując potencjał demograficzny, należy wziąć pod uwagę przyrost naturalny. W badanych gminach w analizowanych latach w większości przypadków występował dodatni przyrost na 1 tys. mieszkańców (por. wykres 10). Najwyższy średni przyrost (mimo ujemnego w 2003 r.) miał miejsce w gminie Kobierzyce, pozytywnie wyróżniała się także gmina Jelcz-Laskowice. W ostatnim z badanych lat gminy osiągające przyrost powyżej 2 osób na 1 tys. mieszkańców to właśnie Jelcz-Laskowice, a ponadto: Miękinia, Trzebnica, Wisznia Mała, Czernica, Długołęka, Kobierzyce, Siechnice i Żórawina. W porównaniu z 2003 r. niemal we wszystkich gminach WrOF w latach 2007–2012 notowano poprawę.

Wykres 10. Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w gminach w latach 2003, 2007, 2009, 2011 i 2012

Dla gminy Oborniki Śląskie brak danych za 2011 r., dlatego wykorzystano dane za 2010 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Wśród miast zdecydowanie wyróżniały się Siechnice z przyrostem ponad 11 osób na 1 tys. mieszkańców w 2011 r. i ponad 5 osób na 1 tys. mieszkańców w 2012 r. (dodatni przyrost występował w tym mieście od 2009 r.). Należy zauważyć, iż pod względem przyrostu liczby ludności miasto Siechnice zajmowało za ten okres jedno z pierwszych miejsc w kraju. W całym badanym okresie stabilny i stosunkowo wysoki poziom notowano w Jelczu-Laskowicach. W tym samym okresie miasta w regionie dolnośląskim notowały ujemny przyrost naturalny, w całym kraju lata ze stosunkowo niewielkim dodatnim przyrostem dla gmin miejskich to 2008–2010. Odpowiednie dane przedstawiono w tabeli 24.

Tabela 25. Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w miastach na tle gmin miejskich województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2003, 2007–2012

Miasto	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica	0,2	-0,1	2,4	0,8	1,3	0,2	-0,4
Jelcz-Laskowice	2,5	4,7	7,8	6,5	5,9	4,3	5,3
Oborniki Śląskie	-1,3	-1,7	-3,1	-1,5	-0,5	-0,1	-2,1
Trzebnica	-1,7	1,5	2,5	2,6	3,1	1,5	2,7
Kąty Wrocławskie	-1,1	-0,6	0,7	1,6	-0,8	2,6	-0,5
Sobótka	-2,5	-1,3	-1,6	2,6	-0,3	-1,7	1,1
Siechnice	-7,7	-1	-2,4	7,9	9,8	11,2	5,5
Wrocław	-2,4	-1,3	-0,4	-0,8	0,2	-0,1	-0,6
Dolnośląskie – gminy miejskie	-1,9	-1,4	-0,8	-1,0	-0,6	-1,2	-1,6
Polska – gminy miejskie	-0,9	-0,3	0,3	0,4	0,4	-0,2	-0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Także wyniki w zakresie migracji ludności potwierdzały stosunkowo wysoką atrakcyjność do zamieszkania miast i gmin tworzących WrOF. Dodatkowo saldo wewnętrznych i zagranicznych migracji na pobyt stały (powyżej 200 osób) w 2012 r. przypadało w gminach Miękinia, Oborniki Śląskie, Czernica, Długołęka, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce i Siechnice; dotyczyło to także miasta Wrocław. W gminie Długołęka saldo wyniosło 735 osób, co odpowiadało prawie 30 osobom na 1 tys. mieszkańców. Województwo dolnośląskie osiągało saldo dodatnie od 2009 r., w skali całego kraju saldo migracji zagranicznych pozostawało ujemne w analizowanym okresie. Dane dla poszczególnych gmin i miast na tle województwa i kraju przedstawiono w tabeli 25.

Tabela 26. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w gminach i miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski^a w latach 2003, 2007–2012 (w os.)

Gmina/miasto	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Gminy							
Oleśnica (miejska)	-36	-93	-14	12	12	106	103
Oleśnica (wiejska)	84	125	107	124	104	133	90
Jelcz-Laskowice	-1	92	18	139	101	74	-11
Miękinia	203	240	163	226	261	233	317
Oborniki Śląskie	170	247	203	250	333	216	249
Trzebnica	31	94	61	111	138	99	181
Wisznia Mała	38	191	137	110	163	136	109
Czernica	210	341	314	352	423	425	337
Długołęka	434	598	388	428	511	633	735
Kąty Wrocławskie	153	409	288	340	414	398	360
Kobierzyce	179	439	465	338	443	355	341
Sobótka	78	32	30	49	72	46	-1
Siechnice	215	445	320	405	523	467	534
Żórawina	71	99	135	228	235	247	142
Wrocław	180	-219	183	819	693	615	866
Miasta							
Oleśnica	-36	-93	-14	12	12	106	103
Jelcz-Laskowice	-19	-56	-26	35	-27	-39	-69
Oborniki Śląskie	44	50	51	41	102	83	147
Trzebnica	31	32	21	13	20	24	82
Kąty Wrocławskie	51	15	69	65	91	82	162
Sobótka	45	43	25	12	20	20	-10
Siechnice	-20	-6	-1	198	276	207	171
Wrocław	180	-219	183	819	693	615	866

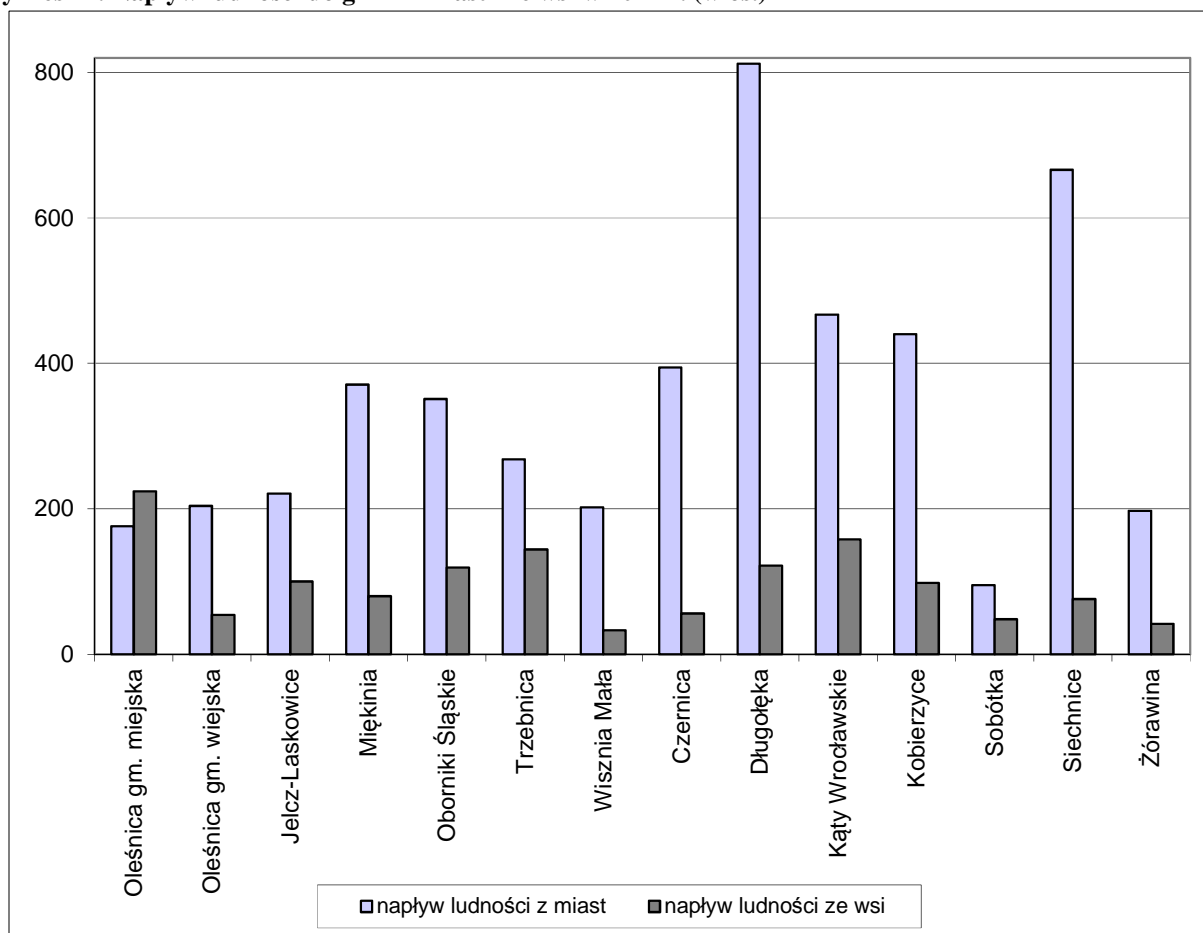
Dolnośląskie	-2257	-1570	-1160	907	1385	1071	1735
Polska	-13765	-20485	-14865	-1196	-2114	-4334	-6617

a – dla Polski podano saldo migracji zagranicznych.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Wśród ludności napływającej do badanych gmin przeważali mieszkańcy miast (por. wykres 11), a wśród nich dominowali mieszkańcy Wrocławia (wyjątek stanowiła gmina miejska Oleśnica, do której więcej napływało ludności ze wsi niż z miast). Proporcje były najbardziej wyrównane w gminach Trzebnica i Sobótka (na 1 osobę migrującą ze wsi przypadały mniej niż 2 osoby napływające z miast), a największe dysproporcje występowały w gminach Siechnice (gdzie na 1 osobę ze wsi przypadało prawie 9 osób z miast) i Czernica (ok. 7 osób).

Wykres 11. Napływ ludności do gmin z miast i ze wsi w 2012 r. (w os.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Wśród miast w 2012 r. najwyższa proporcja na korzyść byłych mieszkańców ośrodków miejskich występowała w Siechnicach (ok. 4,5), w Obornikach Śląskich i Wrocławiu było to powyżej 2, w pozostałych miastach proporcja była niższa.

Dla określenia potrzeb inwestycyjnych gmin i miast niezwykle ważna jest analiza struktury wiekowej ludności. We wszystkich badanych ośrodkach według stanu na koniec 2012 r., w porównaniu z analogicznym okresem 2003 r., zmniejszył się udział ludności w wieku przedprodukcyjnym. Pozostawał on najwyższy w skali Obszaru w gminach: Czernica, Kobierzyce,

Długołęka i Kąty Wrocławskie²⁸. Udział ludności w wieku produkcyjnym w skali Obszaru był najwyższy w gminach: Kobierzyce, Długołęka i Siechnice, natomiast ludności w wieku poprodukcyjnym – w gminach miejskich: Wrocław i Oleśnica oraz w mieście Oborniki Śląskie. Udział ludności w wieku poprodukcyjnym zmalał w porównaniu z 2003 r. w gminach Miękinia, Czernica, Kąty Wrocławskie, Kobierzyce, Siechnice i Żórawina, co świadczy o „odmładzaniu się” społeczności lokalnej i o jej dużym potencjale rozwojowym. Jest to zgodne z danymi dotyczącymi mieszkalnictwa przytoczonymi w części diagnozy dotyczącej ładu przestrzennego – na terenie wspomnianych sześciu gmin (z wyjątkiem Żórawiny i Miękini) znajduje się znaczący procent oddanych do użytku mieszkań. Tam właśnie osiedlają się emigrujące z Wrocławia osoby w wieku produkcyjnym.

Z kolei gminy i miasta, w których udział ludności w wieku poprodukcyjnym silnie wzrastał, powinny szczególnie dynamicznie rozwijać infrastrukturę dostosowaną do potrzeb tej grupy wiekowej; są to wszystkie miasta, z wyjątkiem Siechnic oraz Jelcza-Laskowic (w tym drugim zanotowano dynamiczny wzrost, jednak udział ten w latach 2011–2012 był wciąż znacznie niższy niż w pozostałych miastach i gminach), jak również gminy: Oborniki Śląskie, Oleśnica (gmina wiejska) Sobótka i Trzebnica. W skali całego regionu i kraju (analiza dla gmin miejskich) także notowano wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym oraz spadek w wieku przedprodukcyjnym.

W grupie osób w wieku poprodukcyjnym szczególne potrzeby w kontekście wyzwań strategicznych WrOF będą związane ze zorganizowaniem opieki dla osób starszych. Wskazują to w sposób jednoznaczny wyniki przeprowadzonej przez Instytut Rozwoju Terytorialnego analizy pn. *Prognoza demograficzna dla gmin województwa dolnośląskiego do 2035 roku*²⁹. Dynamika zmian w kategorii osób najstarszych, tj. powyżej 80. roku życia, jest bardzo wysoka: w liczbach bezwzględnych według przywoływanej prognozy liczba tych osób wzrośnie z 39 504 w 2013 r. do 63 892 w roku 2035 (wzrost o ponad 60%). Podobne tendencje demograficzne dotyczą osób od 70. do 80. roku życia. W odniesieniu do populacji osób w wieku poprodukcyjnym (tj. mężczyźni: 65 lat i więcej, kobiety: 60 lat i więcej) dynamika wzrostu przyjmuje co prawda mniejsze wartości, jednak i tak przewidywany jest wzrost z 175 875 w 2013 r. do 220 336 w roku 2035, co oznacza wzrost o ponad 25%. Szczegółowe dane ilustrujące omawiane trendy przedstawiono w tabeli poniżej. Oznaczają one równoczesny wzrost potrzeb inwestycyjnych (w tym dostosowania infrastruktury społecznej i zdrowotnej do potrzeb osób starszych) oraz wzrost zapotrzebowania na wykwalifikowany personel opiekuńczy. Wymagać to będzie odpowiedniego wzrostu nakładów finansowych i rzeczowych.

---

²⁸ Na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

²⁹ *Prognoza demograficzna dla gmin województwa dolnośląskiego do 2035 roku*, opracowana w ramach projektu pt. Dolnośląskie Obserwatorium Rozwoju Terytorialnego (DORT), http://irt.sam3.pl/aktualnosc-21-309-prognoza_demograficzna_dla_gmin.html.

Tabela 27. Struktura ludności według płci i wieku (grupy pięcioletnie) oraz według ekonomicznych grup wieku – 2013 r. oraz prognoza do 2035 r.

STRUKTURA LUDNOŚCI WG PŁCI I WIEKU (GRUPY PIĘCIOLETNIE)															
	2013			2020			2025			2030			2035		
	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem
0-4	23 070	24 481	47 551	20 790	22 057	42 847	18 183	19 299	37 482	16 160	17 149	33 309	16 076	17 052	33 128
5-9	20 669	21 476	42 145	23 400	24 947	48 347	21 950	23 258	45 208	19 286	20 436	39 722	17 247	18 276	35 523
10-14	16 636	17 278	33 914	24 090	25 132	49 222	23 808	25 362	49 170	22 306	23 611	45 917	19 605	20 755	40 360
15-19	19 197	19 826	39 023	17 686	18 126	35 812	24 387	25 330	49 717	24 060	25 516	49 576	22 522	23 744	46 266
20-24	27 123	26 984	54 107	18 620	18 897	37 517	18 422	18 379	36 801	25 013	25 513	50 526	24 633	25 665	50 298
25-29	39 863	37 878	77 741	25 592	24 522	50 114	20 514	19 921	40 435	20 058	19 281	39 339	26 508	26 315	52 823
30-34	44 169	42 990	87 159	37 878	35 213	73 091	27 755	26 146	53 901	22 386	21 377	43 763	21 756	20 640	42 396
35-39	38 462	37 949	76 411	46 250	44 453	90 703	38 874	36 102	74 976	28 607	26 962	55 569	23 162	22 159	45 321
40-44	28 977	29 159	58 136	41 450	40 415	81 865	46 537	44 511	91 048	39 106	36 185	75 291	28 837	27 115	55 952
45-49	24 296	23 944	48 240	32 896	32 403	65 299	41 377	39 919	81 296	46 383	43 881	90 264	38 978	35 689	74 667
50-54	28 226	25 801	54 027	26 037	25 298	51 335	32 658	31 562	64 220	41 005	38 795	79 800	45 920	42 603	88 523
55-59	36 976	32 155	69 131	26 221	23 669	49 890	25 686	24 178	49 864	32 156	30 101	62 257	40 299	36 939	77 238
60-64	36 629	29 944	66 573	32 344	26 866	59 210	25 560	21 989	47 549	25 041	22 466	47 507	31 284	27 923	59 207
65-69	24 524	19 212	43 736	34 671	26 653	61 324	30 884	24 010	54 894	24 448	19 678	44 126	23 967	20 118	44 085
70-74	17 164	11 342	28 506	26 818	19 154	45 972	32 237	22 718	54 955	28 700	20 430	49 130	22 747	16 768	39 515
75-79	17 488	10 012	27 500	17 409	10 806	28 215	23 917	15 245	39 162	28 635	17 982	46 617	25 444	16 116	41 560
80-84	14 700	7 388	22 088	13 301	6 701	20 002	14 153	7 661	21 814	19 422	10 765	30 187	23 079	12 593	35 672
85 i więcej	12 668	4 748	17 416	15 392	6 243	21 635	15 270	6 191	21 461	15 928	6 768	22 696	19 543	8 677	28 220
ogółem	470 837	422 567	893 404	480 845	431 555	912 400	482 172	431 781	913 953	478 700	426 896	905 596	471 607	419 147	890 754

STRUKTURA LUDNOŚCI WG EKONOMICZNYCH GRUP WIEKU															
	2013			2020			2025			2030			2035		
	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem	K	M	ogółem
wiek przedprodukcyjny	71 274	74 680	145 954	79 160	83 218	162 378	79 494	83 975	163 469	71 844	76 153	147 997	66 106	534 309	136 109
wiek produkcyjny	276 390	295 185	571 575	261 750	278 780	540 530	260 657	271 981	532 638	264 682	275 120	539 802	259 437	274 872	
wiek poprodukcyjny	123 173	52 702	175 875	139 935	69 557	209 492	142 021	75 825	217 846	142 174	75 623	217 797	146 064	74 272	220 336
ogółem	470 837	422 567	893 404	480 845	431 555	912 400	482 172	431 781	913 953	478 700	426 896	905 596	471 607	419 147	890 754

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Prognozy demograficznej dla gmin województwa dolnośląskiego do 2035 roku

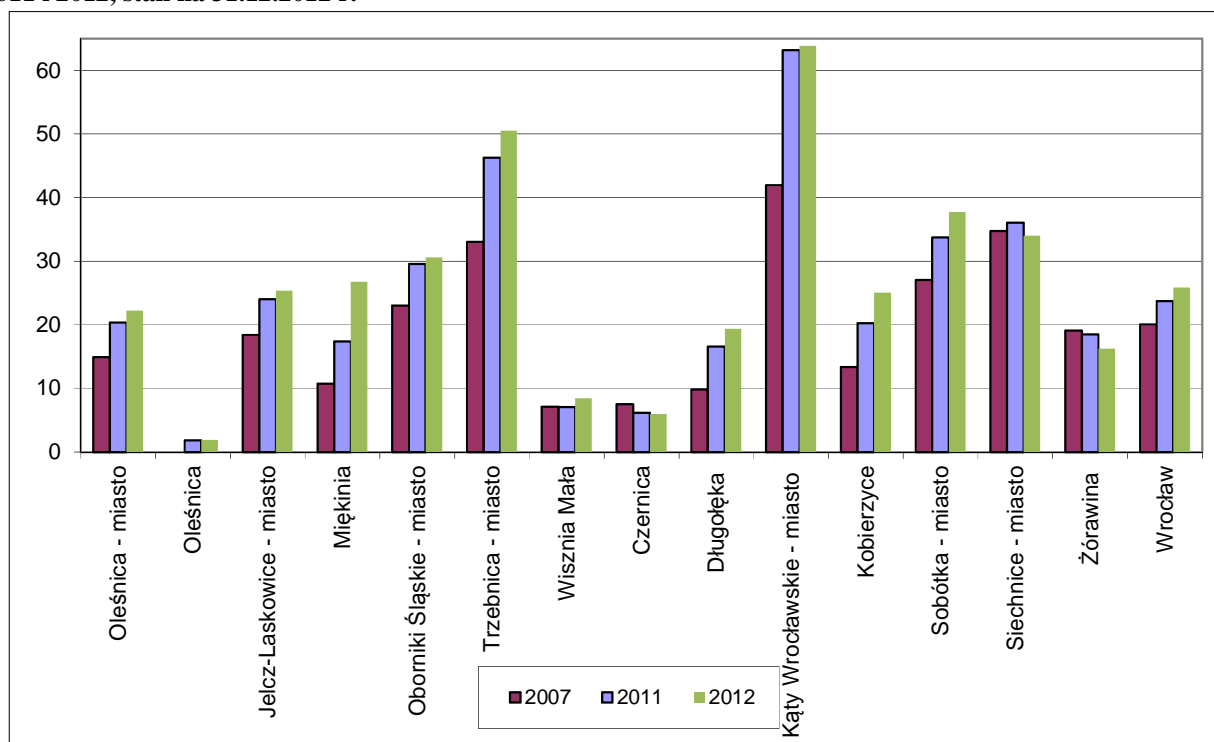
Obszar problemowy C.2. Edukacja

Budowa gospodarki opartej na wiedzy wymaga inwestowania w szkolnictwo i wychowanie przedszkolne, tak aby kształtować określone umiejętności i zainteresowania już od najmłodszych lat. Edukacja odgrywa istotną rolę dla rozwoju kapitału ludzkiego oraz sfery społecznej. Kształcenie na poziomie ponadgimnazjalnym oraz wyższym ma znaczenie w procesie dostosowania się społeczności do potrzeb zmieniającego się rynku pracy.

Na wykresie 12 przedstawiono liczbę dzieci uczęszczających do przedszkoli w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców. W większości gmin i miast liczba ta w latach 2011 i 2012 była większa niż w 2007, ponadto w 2012 r. notowano niewielki wzrost w stosunku do roku 2011. Najwięcej dzieci w przedszkolach na 1 tys. mieszkańców (ponad 60 według stanu na 31.12.2012 r.) przypadało na Kąty Wrocławskie, druga była Trzebnica (ok. 50). Były to zarazem gminy, w których zanotowano dynamiczny wzrost tej wartości w porównaniu z końcem 2007 r.

Według danych GUS w roku szkolnym 2012/2013 na Obszarze funkcjonowało 431 placówek wychowania przedszkolnego, w tym 190 przedszkoli. Uczęszczało do nich niecałe 30 tys. dzieci, w tym niecałe 22 tys. do przedszkoli. Szczegółowe dane przedstawia tabela 27. Widoczne są dysproporcje w dostępności do edukacji przedszkolnej pomiędzy poszczególnymi gminami. Najlepiej potrzeby zaspokojone są w gminach Siechnice oraz Wrocław, najslabiej – Oleśnica (gmina wiejska) oraz Wisznia Mała. Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną w wieku 3–6 lat wyniósł na terenie WrOF średnio 66,5% i jest niższy niż średnia krajowa (71,6%). Na całym obszarze WrOF potrzebne jest zatem wsparcie wychowania przedszkolnego, szczególnie że zjawiska migracyjne oraz rosnąca liczba nowych osiedli powoduje wzrost zapotrzebowania na tego rodzaju usługi. Warto zauważyć, że częsta jest sytuacja zamieszkania rodzin na terenie jednej gminy przy jednoczesnym uczęszczaniu dzieci do przedszkola w sąsiedniej gminie z powodu dojazdów rodziców do pracy.

Wykres 12. Liczba dzieci w przedszkolach na 1 tys. ludności w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012, stan na 31.12.2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Tabela 28. Odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2011–2012

Gmina	2011	2012
Oleśnica (miejska)	78,0	79,3
Oleśnica (wiejska)	40,3	34,4
Jelcz-Laskowice	63,7	71,2
Miękinia	53,7	59,3
Oborniki Śląskie	61,6	64,2
Trzebnica	72,2	74,4
Wisznia Mała	57,7	49,0
Czernica	48,4	59,0
Długołęka	64,9	69,4
Kąty Wrocławskie	71,9	74,6
Kobierzyce	61,2	69,7
Sobótka	64,8	61,7
Siechnice	88,9	92,3
Żórawina	61,5	56,9
Wrocław	82,0	82,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych w 2012 r. na terenie WrOF funkcjonowało 168 szkół podstawowych (dla dzieci i młodzieży, bez szkół specjalnych), do których uczęszczało ponad 41,5 tys. uczniów. Na Obszarze funkcjonowało 115 gimnazjów, przy czym były one zlokalizowane we wszystkich gminach należących do WrOF poza gminą wiejską Oleśnica. Najwięcej (74) było zlokalizowanych we Wrocławiu. Łącznie uczęszczało do nich ponad 21,5 tys. uczniów. Zasadnicze szkoły zawodowe ulokowane były w gminach Wrocław, Oleśnica (gmina miejska), Jelcz-Laskowice, Oborniki Śląskie i Trzebnica – w sumie było ich 16, w tym 12 we Wrocławiu, uczyło się w nich 2740 osób. Na terenie WrOF działały 42 licea ogólnokształcące i 12 liceów profilowanych (dla młodzieży, bez specjalnych) oraz 25 techników (dla młodzieży, bez specjalnych). Łącznie uczęszczało do nich prawie 21 tys. uczniów, z czego większość do szkół wrocławskich.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych współczynnik skolaryzacji brutto dla dzieci w wieku 7–12 lat dla Obszaru wyniósł w 2012 r. niecałe 96%, natomiast dla dzieci w wieku 13–15 lat – niecałe 86%. Oba współczynniki są poniżej średniej krajowej (odpowiednio 99,8% i 100%). Współczynnik dla szkół podstawowych wyniósł ponad 100% w gminach: Wrocław, Siechnice, Trzebnica oraz Oleśnica (gmina miejska) i Jelcz-Laskowice, a dla gimnazjów – w gminach: Wrocław, Sobótka, Trzebnica oraz Oleśnica (gmina miejska). W przypadku gimnazjów różnica pomiędzy poszczególnymi gminami była bardzo duża – od 65% (gmina Miękinia) do 147% (gmina miejska Oleśnica). Różnice te oznaczają, że część dzieci z gmin wiejskich położonych w bezpośrednim sąsiedztwie uczęszcza do szkół w gminach miejskich, co jest zgodne z tendencją krajową³⁰. W 2012 r. współczynnik skolaryzacji brutto dla osób w wieku 16–18 lat dla województwa dolnośląskiego (brak dostępnych danych dla poszczególnych gmin) był zbliżony do średniej krajowej i wyniósł dla zasadniczych szkół zawodowych 15,43%, dla liceów ogólnokształcących – 59,27%, dla szkół zawodowych i ogólnozawodowych – niecałe 43,79% (średnia krajowa odpowiednio 15,16%, 60,08%, 44,58%).

W tym miejscu warto przeanalizować sytuację związaną ze szkolnictwem zawodowym na terenie WrOF. Widać, że trendy są zgodne z tendencją krajową – największą popularnością od wielu lat cieszą się licea ogólnokształcące, a dopiero w dalszej kolejności szeroko rozumiane szkoły zawodowe³¹. Wzrastające zapotrzebowanie rynku pracy na wykwalifikowanych pracowników w konkretnych zawodach oraz wzrost zapotrzebowania na absolwentów kierunków technicznych stopniowo wpływa na wzrost zainteresowania młodzieży kształceniem zawodowym. Jednocześnie w obliczu szybko zmieniających się realiów rynku konieczne staje się ciągłe aktualizowanie oferty kształcenia zawodowego. Nieaktualne programy nauczania, niewystarczające możliwości aktualizowania umiejętności nauczycieli i przestarzałe wyposażenie to problem wielu placówek. Współpraca szkół z otoczeniem (pracodawcami, szkołami wyższymi, instytucjami rynku pracy), jako istotny czynnik sprzyjający ułatwieniu przechodzenia z kształcenia do zatrudnienia, także wymaga poszerzenia.

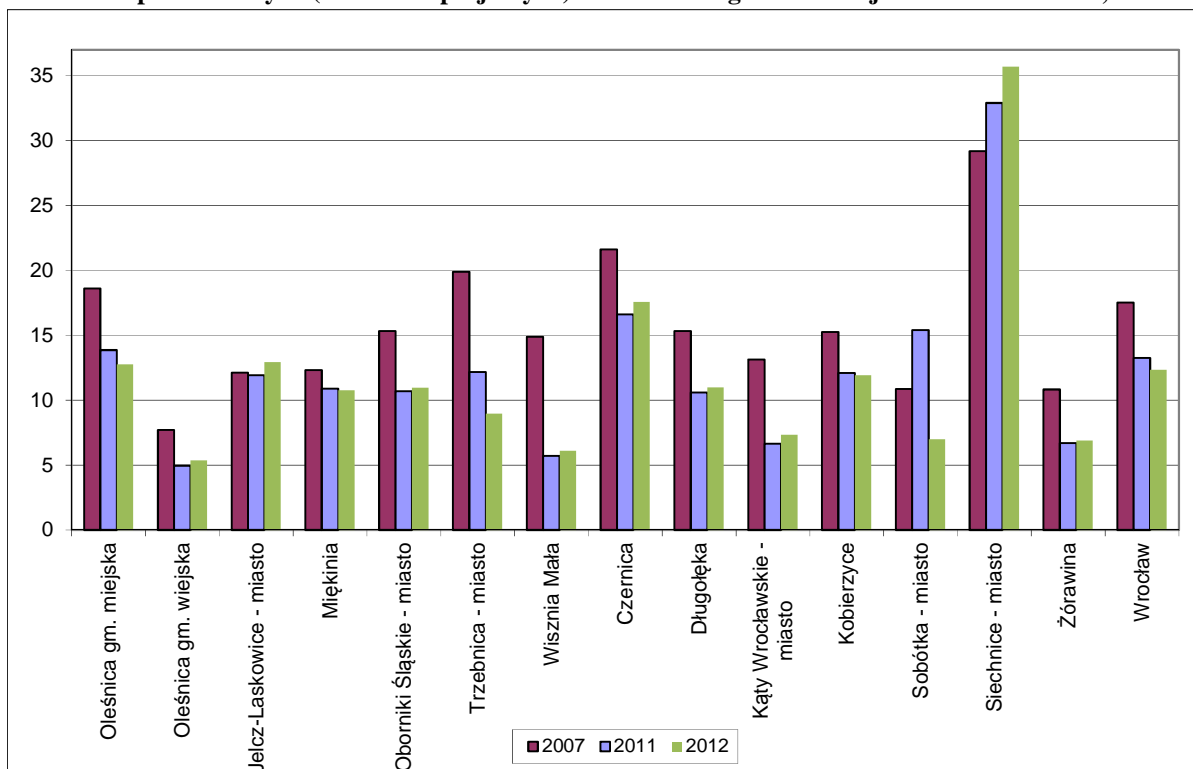
Jak wspomniano w części diagnozy dotyczącej ładu przestrzennego (analiza ankiet), na całym WrOF w ciągu trzech ostatnich lat dokonywano inwestycji związanych z rozwojem edukacji, jednak nadal istnieje wiele potrzeb w tym zakresie. W niektórych gminach nadal działają szkoły, które nie są wystarczająco wyposażone. Kolejny wykres (13) obrazuje wyposażenie szkół

³⁰ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2011/2012*, GUS, <http://www.stat.gov.pl/>.

³¹ Tamże.

podstawowych w komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów, mianowicie przedstawia liczbę uczniów przypadających na 1 tego typu komputer. We wszystkich badanych miastach i gminach wiejskich sytuacja w 2012 r. w porównaniu z 2007 uległa poprawie. Niestety w porównaniu z 2011 r. wiele gmin i miast nie zanotowało znacznej poprawy, a w przypadku niektórych liczba uczniów przypadających na 1 komputer z dostępem do Internetu wzrosła. Wskaźnik uległ pogorszeniu przede wszystkim w tych miastach i gminach, których liczba ludności rosła szczególnie dynamicznie. Najkorzystniej wypadły gminy wiejskie – z małymi szkołami: Oleśnica, Wisznia Mała i Żórawina, a wśród miast – Kąty Wrocławskie. Średnio w Polsce w roku szkolnym 2011/2012 na 1 komputer z dostępem do Internetu przypadało 11 uczniów, przy czym średnia dla miast wyniosła 15 uczniów, a dla wsi 7 uczniów³², nie dziwi więc najkorzystniejsza sytuacja w gminach wiejskich na terenie WrOF. Warto przytoczyć w tym miejscu wyniki badania PISA (Program Międzynarodowej Oceny Umiejętności Uczniów – badanie koordynowane przez OECD) z 2009 r., które wykazały, że mimo wysokiego wskaźnika komputeryzacji szkół podstawowych i gimnazjów polscy uczniowie gimnazjów znacznie różnią się od rówieśników z innych krajów pod względem umiejętności praktycznego wykorzystania technik cyfrowych. Prawie co czwarty gimnazjalista miał problem z odnalezieniem przydatnych informacji oraz napotykał trudności w korzystaniu z wielu stron internetowych. W pozostałych krajach odsetek uczniów ujawniających takie problemy nie przekraczał 17%³³.

Wykres 13. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych (bez szkół specjalnych) w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Na podstawie zebranych danych można stwierdzić, iż mimo podejmowanych działań w szkołach WrOF nie we wszystkich placówkach osiągnęte wyniki edukacyjne były zadowalające.

³² Tamże.

³³ *Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013*, GUS, <http://www.stat.gov.pl/>.

Świadczą o tym średnie wyniki sprawdzianu szóstoklasistów oraz egzaminów gimnazjalnych. Wyniki egzaminu gimnazjalnego przeprowadzonego w roku szkolnym 2012/2013 (patrz tab. 28) charakteryzują się zróżnicowaniem ze względu na miejsce zamieszkania ucznia – wyniki zdających we Wrocławiu są wyższe niż wyniki dzieci z terenu pozostałych gmin (z wyjątkiem nauk przyrodniczych – najlepszy wynik ma Czernica). Średnie wyniki dla WrOF z egzaminów z języka polskiego, historii, WOS-u i matematyki były niższe niż średnie w kraju.

Tabela 29. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2012/2013

Gmina	język polski	historia i WOS	matematyka	przyrodnicze	język angielski (podstawowy)
Oleśnica (miejska)	64,3	59,7	51,5	62,9	70,3
Oleśnica (wiejska)	54,9	51,2	40,8	53,3	54,9
Jelcz-Laskowice	63,1	56,3	43,8	58,8	65,6
Miękinia	56,9	59,6	44,7	60,4	59,5
Oborniki Śląskie	63,4	59,0	46,2	57,8	61,3
Trzebnica	58,5	57,1	47,1	58,3	65,0
Wisznia Mała	54,6	53,9	42,6	57,2	59,5
Czernica	64,3	61,0	51,5	65,8	64,4
Długołęka	61,5	55,8	50,1	60,5	65,0
Kąty Wrocławskie	63,9	59,0	44,8	60,7	64,6
Kobierzyce	61,4	59,9	48,4	60,3	66,0
Sobótka	58,5	54,1	44,6	56,5	53,9
Siechnice	59,2	56,9	48,8	61,8	63,5
Żórawina	61,0	58,5	43,1	55,7	60,9
Wrocław	67,3	63,9	56,8	64,9	73,6
WrOF	60,9	57,7	47,0	59,7	63,2
Polska	62,0	58,0	48,0	59,0	45,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu.

Również wyniki sprawdzianu szóstoklasistów przeprowadzonego w roku szkolnym 2012/2013 wskazują zróżnicowanie ze względu na miejsce zamieszkania – wyniki uczniów we Wrocławiu (średnia 27,2 pkt) są wyższe niż wyniki dzieci z terenu pozostałych gmin (między 21,9 a 26,2 pkt)³⁴. Jednak średnia wyników dla WrOF (24,90 pkt) była nieznacznie wyższa niż średnia w kraju (24,03 pkt).

Wyniki egzaminu maturalnego przeprowadzonego w roku szkolnym 2012/2013 plasują Wrocław powyżej średniej dla województwa dolnośląskiego oraz powyżej średniej krajowej (obie

³⁴ Na podstawie danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej we Wrocławiu, <http://www.oke.wroc.pl/>.

średnie wynoszą 81%) – zdawalność wyniosła prawie 84%³⁵. Tak jak i przy pozostałych egzaminach widoczne jest zróżnicowanie wyników w poszczególnych rejonach Obszaru, przykładowo zdawalność matury w powiecie wrocławskim wyniosła niecałe 59%, natomiast w powiatach oleśnickim i trzebnickim blisko 82%. Podobnie kształtuje się natomiast porównanie zdawalności między liceum ogólnokształcącym a technikum – wszędzie zdawalność w tych pierwszych jest znacznie wyższa.

Dużą rolę odgrywa także szkolnictwo wyższe i jego rozwój, zwłaszcza w kontekście wchodzenia w „wiek akademicki” roczników niżej demograficznego oraz wzrostu możliwości studiowania za granicą i częstszego wyboru przez młodych ludzi w ostatnich latach takiej ścieżki kształcenia. W obrębie WrOF uczelnie wyższe lokalizują się w jego centrum – Wrocławiu (Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Wrocławska, Akademia Medyczna, Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Ekonomiczny), jednak liczba studentów i absolwentów silnie oddziałuje na możliwości rozwojowe całego Obszaru. W tabeli 29 przedstawiono liczbę studentów szkół wyższych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w województwie dolnośląskim na tle wybranych (wiodących) i Polski. Wrocław jest głównym ośrodkiem akademickim w województwie – w roku akademickim 2012/2013 osoby studiuje we Wrocławiu stanowiły prawie 87% studentów w województwie, przy czym rok wcześniej było to ok. 89%, dlatego takie przybliżenie jest uzasadnione.

Tabela 30. Liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w województwie dolnośląskim w latach 2003, 2007–2012 na tle wybranych województw i Polski

Województwo	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dolnośląskie	554	597	601	600	577	549	532
Mazowieckie	675	671	662	639	614	581	589
Małopolskie	545	631	642	643	635	622	605
Śląskie	425	425	414	403	391	368	344
Wielkopolskie	455	521	512	497	476	462	442
Zachodniopomorskie	519	467	462	450	416	392	363
Pomorskie	417	466	472	474	471	459	465
Polska	483	504	501	493	472	451	435

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Województwo dolnośląskie charakteryzowało się w latach 2003 i 2007–2012 wyższą liczbą studentów na 10 tys. mieszkańców niż średnia dla Polski, także wyższą niż województwa śląskie, wielkopolskie, zachodniopomorskie i pomorskie. Więcej studentów na 10 tys. mieszkańców niż w dolnośląskim przypadało w całym badanym okresie jedynie w województwie mazowieckim oraz od 2007 r. – w małopolskim. W latach 2008–2012 w Polsce notowano spadek liczby studentów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców (w województwach małopolskim i pomorskim od 2009 r.), przy tym w 2012 r. w województwach mazowieckim i pomorskim odnotowano wzrost

³⁵ Tamże.

w stosunku do roku poprzedniego. W regionie dolnośląskim tempo spadku, rok do roku oraz porównując rok 2012 do 2008, w porównaniu z pozostałymi analizowanymi regionami, było przeciętne.

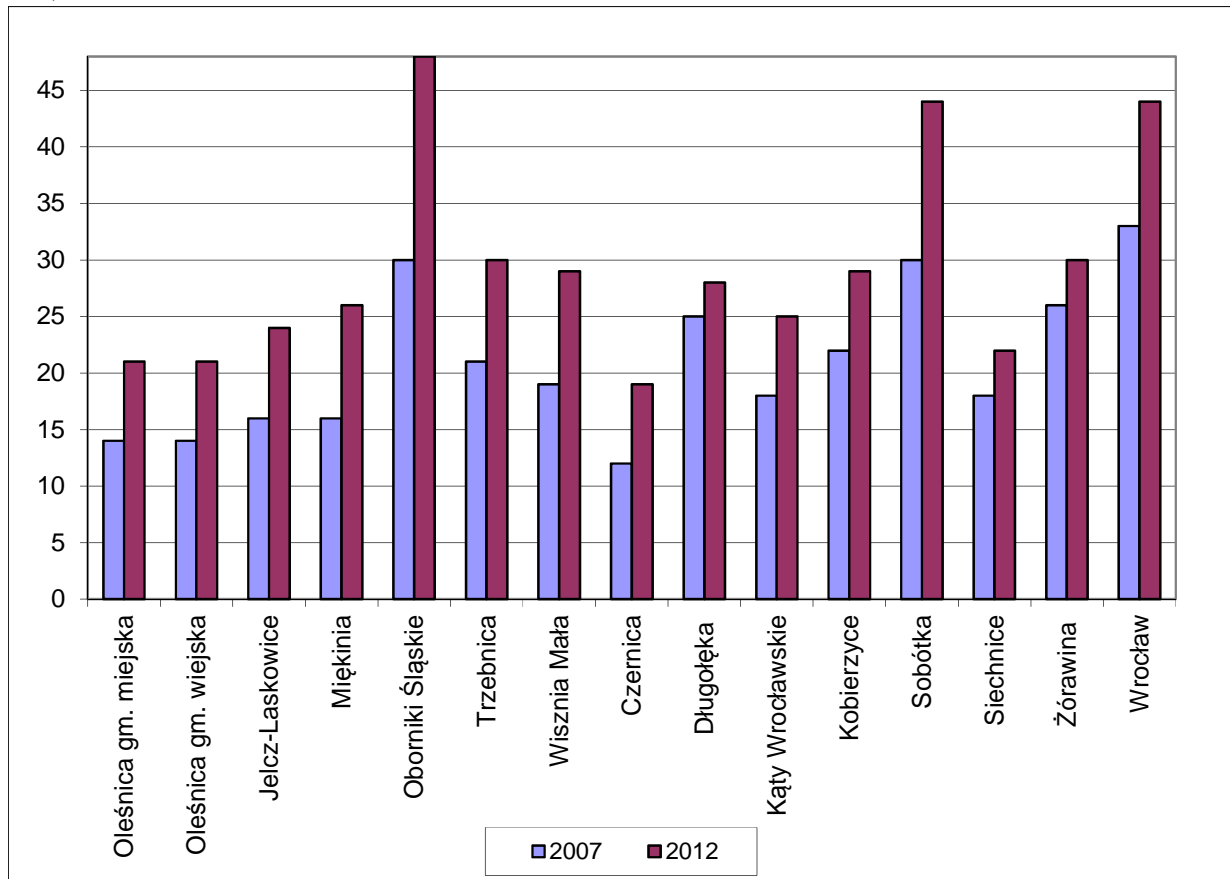
W kontekście dokonanej analizy oraz problemów zgłaszanych przez gminy należy podkreślić potrzebę podjęcia działań mających na celu podniesienie jakości kształcenia w całym WrOF. Duża migracja ludności z Wrocławia oraz rosnąca liczba nowych osiedli w gminach sąsiednich powoduje konieczność zapewnienia odpowiedniej liczby miejsc w przedszkolach i szkołach. Dodatkowo problemem w części gmin jest fakt, że dzieci pobierają naukę w trybie wielozmianowym, co powoduje duże trudności w świadczeniu usług edukacyjnych na wysokim poziomie i wpływa negatywnie na relacje rodzinne (dzieci przebywają wiele godzin poza domem). Podejmowane działania powinny służyć zapewnieniu równego dostępu do edukacji (np. poprzez uruchamianie nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, poszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych oraz organizację dodatkowych zajęć przedszkolnych) oraz zapewnieniu stosownego zaplecza dla nowych rozwiązań (modernizacja infrastruktury oraz rozwój zaplecza pedagogicznego poprzez umożliwienie doksztalcenia nauczycieli w zakresie umiejętności pozwalających sprostać wyzwaniom współczesnego rynku edukacyjnego). Duży nacisk powinien zostać położony na lepsze przygotowanie uczniów do wejścia na rynek pracy poprzez m.in. wdrażanie efektywnego systemu poradnictwa zawodowego i wsparcia psychologicznego oraz lepsze dostosowanie systemu szkolnictwa zawodowego do potrzeb rynku pracy. W związku z procesami migracyjnymi zachodzącymi na Obszarze, a co za tym idzie, wzrostem liczby uczniów w części szkół (przykładowo w szkołach podstawowych w latach 2011–2012 nastąpił wzrost z 41 243 do 41 631 dzieci), pojawia się również konieczność rozbudowy/budowy bazy oświatowej i/lub modernizacji obiektów już istniejących.

Obszar problemowy C.3. Aktywność społeczna

Istotnym elementem obrazującym potencjał społeczny omawianego obszaru jest aktywność lokalna związana z działalnością w organizacjach pozarządowych. Największe nasycenie fundacjami, stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców występowało w miastach: Oborniki Śląskie, Wrocław i Sobótka, taka tendencja była charakterystyczna także dla całych gmin Oborniki Śląskie i Sobótka (por. Wykres 14).

Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w gminach w latach 2007 i 2012, stan na 31.12.2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

We wszystkich gminach liczba tego typu organizacji mierzona na 10 tys. mieszkańców w 2012 w porównaniu z 2007 r. wzrosła. Najwyższy wzrost notowano w gminach Miękinia i Oborniki Śląskie.

Dane z *Wrocławskiej diagnozy problemów społecznych* wskazują na zdecydowanie niskie zaangażowanie w działalność stowarzyszeniową – ogółem jakkolwiek formę udziału w przynajmniej jednym stowarzyszeniu lub podobnej organizacji formalnej zadeklarowało 17% respondentów (badania prowadzono wśród wrocławian). W kontekście niechęci mieszkańców do stowarzyszania się przy jednoczesnej wzrastającej liczbie podmiotów o charakterze społecznym możemy mówić o istnieniu niewykorzystanego pola do różnego rodzaju działań pobudzających aktywność i kreatywność społeczną.

Tabela 31. Udział w organizacjach, stowarzyszeniach itp. (w %) we Wrocławiu, 2010 r.

Czy uczestniczy P. w działaniach albo jest P. członkiem takiej organizacji jak:	Nie	Nie, ale aktywnie wspieram jej działalność, wolontariat itp.	Jestem członkiem, ale się nie angażuję w prace tej organizacji	Tak, jestem aktywnym członkiem	Razem (N = 100%)
Partia polityczna	99,2	0,1	0,3	0,3	4981

Samorząd (spółdzielni, miasta, osiedla itp.)	99,0	0,2	0,3	0,5	4982
Samorząd szkolny, rada rodziców, rada parafialna, rada wspierająca działania jakiejś instytucji publicznej	97,7	0,4	0,50	1,5	4983
Związek zawodowy	96,1	0,3	2,5	1,2	4982
Organizacja zawodowa (izba gospodarcza, stowarzyszenie branżowe)	97,7	0,1	1,5	0,7	4981
Klub sportowy, stowarzyszenie hobbystyczne	94,1	0,6	1,8	3,5	4984
Organizacja pozarządowa działająca na rzecz rozwiązywania różnych problemów	98,5	0,5	0,2	0,8	4982
Stowarzyszenie, związek reprezentujący interesy określonych osób (np. Związek Działkowców, Związek Niewidomych itp.)	96,8	0,4	1,7	1,1	4980

Źródło: *Stare i nowe problemy społeczne wielkiego miasta. Socjologiczne studium konsumpcji na przykładzie Wrocławia*, praca zbiorowa pod red. S.W. Kłopot, M. Błaszczyka, J. Pluty, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2010.

Warto zwrócić ponadto uwagę na fakt, że zdecydowanie rzadziej w różnego rodzaju aktywności społecznej uczestniczą osoby niepracujące. Bardzo silna jest też zależność między udziałem w działaniach kolektywnych a wykształceniem. Obowiązuje tu prosta zasada: im niższe wykształcenie, tym niższa skłonność do podejmowania tego typu aktywności. Analogicznie sytuacja wygląda, jeśli weźmiemy pod uwagę skłonność do stowarzyszania i członkostwa w organizacjach³⁶.

Wnioski płynące z diagnozy w ramach Programu Funduszu Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014–2020 wskazują na główne przyczyny niskiego zaangażowania mieszkańców w działalność obywatelską i inicjatywy społeczne:

1. Niskie kompetencje społeczne rozumiane jako poziom wiedzy, postaw i umiejętności, które umożliwiają obywatelom pełnienie różnych ról społecznych czy aktywne działanie na rzecz określonych środowisk i grup społecznych.
2. Niska świadomość znaczenia aktywności społecznej wynikająca z niskiego poziomu zrozumienia znaczenia działań wspólnotowych, zaufania względem siebie i instytucji publicznych oraz poczucia sprawczości.
3. Niski potencjał NGO do mobilizowania zasobów przejawiający się małą bazą członkowską NGO oraz stosunkowo niskim zaangażowaniem w wolontariat mimo stosunkowo wysokiego poziomu rozwoju sektora pozarządowego w Polsce, co wynika m.in. z niedostatecznych kompetencji przedstawicieli organizacji pozarządowych oraz nastawienia NGO na realizację

³⁶ M. Błaszczyk, S.W. Kłopot, G. Kozdraś, *PROBLEMY SPOŁECZNE W PRZESTRZENI MIASTA. Raport z badań socjologicznych nad mieszkańcami miasta Wrocław* *Diagnoza Problemów Społecznych*, Wrocław, marzec 2010, s. 159–165.

konkretnych przedsięwzięć (tzw. grantoz) kosztem zmniejszenia realizacji działań statutowych, mniejszego koncentrowania się na działaniach misyjnych, gubienia wrażliwości społecznej i osłabienia zakorzenienia organizacji III sektora w społeczności lokalnej.

4. Oligarchizacja sektora przez najsilniejsze podmioty (5% kumuluje 75% kapitału finansowego) oraz silne rozwarstwienie dochodowe.
5. Niska dywersyfikacja źródeł finansowania, uzależnienie od finansowego wsparcia z sektora publicznego³⁷.

Obszar problemowy C.4. Bezrobocie

Kolejnym istotnym zjawiskiem obrazującym ład społeczny obszaru WrOF jest występowanie bezrobocia. Z jednej strony odzwierciedla ono zjawiska występujące w innych obszarach (gospodarka, edukacja etc.), z drugiej zaś strony jest determinantem wielu innych (negatywnych) zjawisk społecznych. W zakresie zmiany liczby bezrobotnych występowały tendencje typowe dla całej polskiej gospodarki, związane z pogorszeniem koniunktury gospodarczej w latach 2009–2010. Jednak we wszystkich gminach odnotowano znaczną poprawę sytuacji w porównaniu z rokiem 2003, tj. sprzed akcesji Polski do Unii Europejskiej. Analizując wartości bezwzględne, należy stwierdzić, że w skali WrOF, poza stolicą Obszaru – Wrocławiem, jednostką szczególnie istotną pod względem liczby zarejestrowanych bezrobotnych jest gmina miejska Oleśnica, na którą przypadało w 2012 r. ponad 6% bezrobotnych całego obszaru funkcjonalnego Wrocławia. Przy czym w porównaniu z 2003 r. udział Oleśnicy w ogólnej liczbie bezrobotnych we WrOF wzrósł o ok. 0,5 pkt proc. (por. tab. 31). Ogółem na jednostki terytorialne tworzące Obszar, poza Wrocławiem, przypadała 1/3 zarejestrowanych bezrobotnych. Jest to jedna z ważnych dziedzin wymagających interwencji w formie zintegrowanej.

Tabela 32. Dynamika zmian liczby bezrobotnych w latach 2003 i 2007–2012 (w os.)

Gmina	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	3184	1246	1201	1655	1839	1532	1774
Oleśnica (wiejska)	969	518	433	614	692	626	676
Jelcz-Laskowice	2593	710	798	1182	991	978	1011
Miękinia	953	424	328	544	562	523	625
Oborniki Śląskie	1351	634	414	615	632	598	743
Trzebnica	1998	826	585	907	902	957	1052
Wisznia Mała	594	282	160	285	320	284	337
Czernica	554	195	136	238	269	262	326
Długołęka	1158	328	279	507	534	517	638
Kąty Wrocławskie	1481	272	241	386	428	370	502

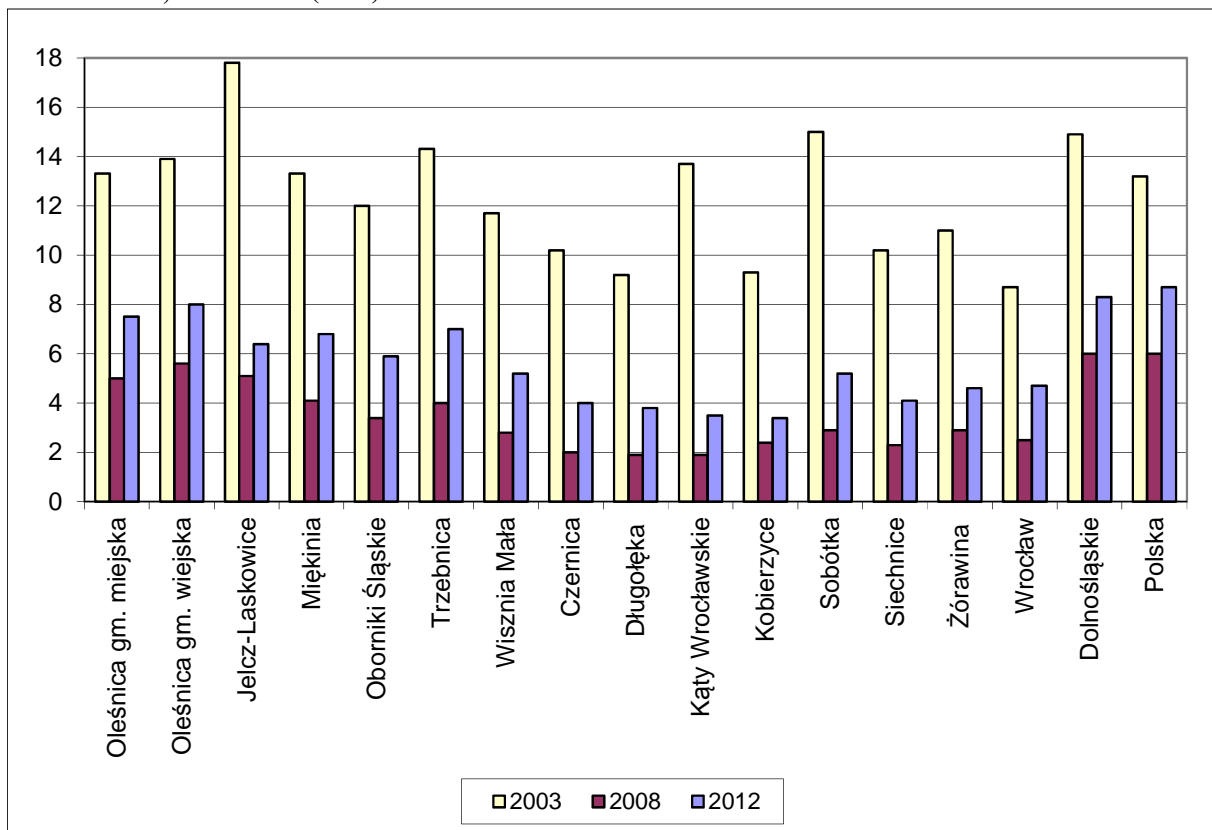
³⁷PROGRAM FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NA LATA 2014–2020, Załącznik do uchwały nr 209/2013 Rady Ministrów z dnia 27 listopada 2013 r., s. 19–22.

Kobierzyce	742	265	235	324	374	349	400
Sobótka	1168	391	236	387	350	323	433
Siechnice	855	285	224	378	408	366	473
Żórawina	544	185	161	236	247	237	299
Wrocław	36 991	13 544	10 614	16 182	17 538	16 168	18 997
Razem	55 135	20 105	16 045	24 440	26 086	24 090	28 286

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Z kolei jeżeli weźmiemy pod uwagę procent, jaki bezrobotni stanowili w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach (wykres 15), to był on najwyższy we WrOF w 2012 r. w gminie wiejskiej Oleśnica, stosunkowo wysoki był także w gminie miejskiej Oleśnica, w gminach Trzebnica i Miękinia. Udział ten spadł we wszystkich gminach w porównaniu z 2003 r., na szczególne podkreślenie zasługuje poprawa sytuacji m.in. w gminach Kąty Wrocławskie, Sobótka i Jelcz-Laskowice. Jednakże w porównaniu z 2008 r. we wszystkich gminach zanotowano wzrost udziału bezrobotnych w ogólnej liczbie ludności w wieku produkcyjnym, początek tej tendencji miał miejsce w 2009 r. i był związany ze spowolnieniem gospodarki światowej. W 2012 r. wskaźnik ten osiągał lepsze wartości dla wszystkich badanych gmin niż dla całego województwa dolnośląskiego i Polski.

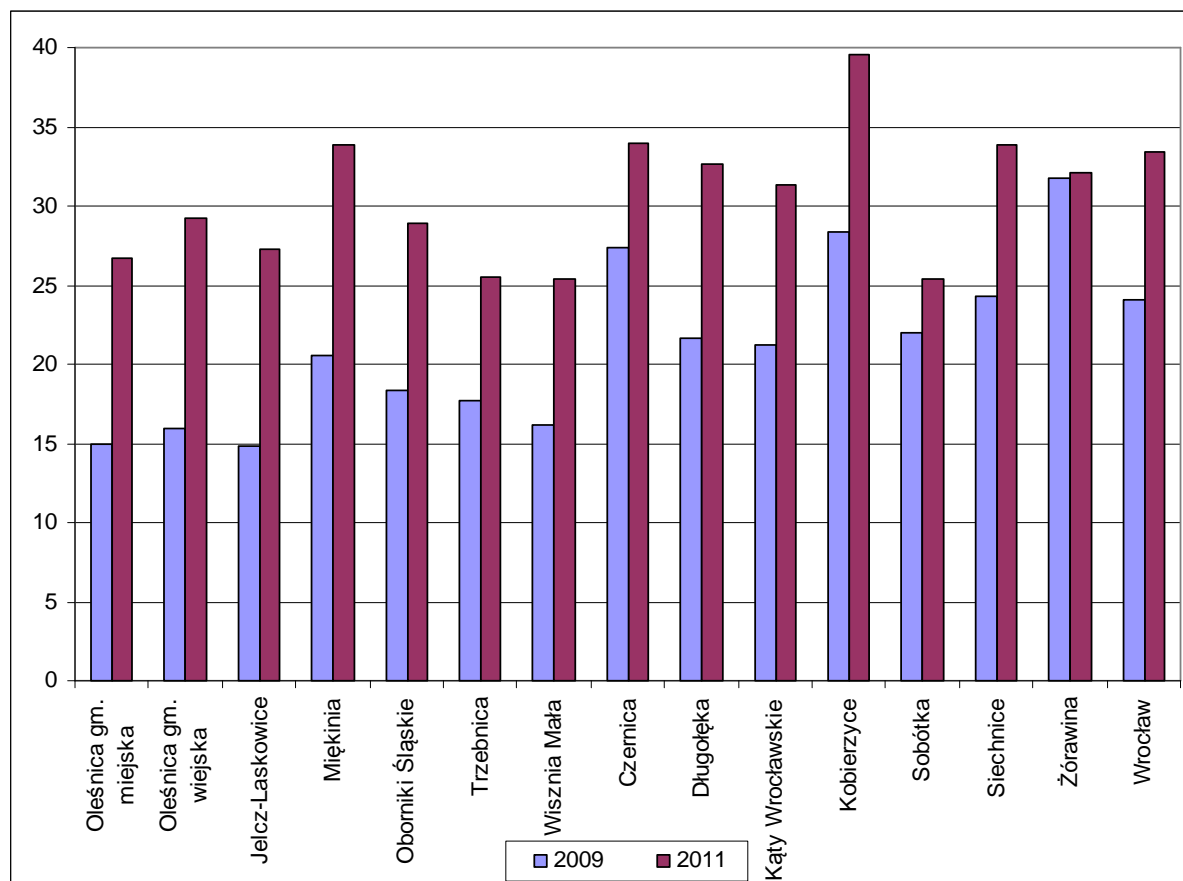
Wykres 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w latach 2003, 2008 i 2012 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

Długotrwanie bezrobotni, tj. pozostający bez pracy 1 rok lub dłużej, stanowili stosunkowo wysoki odsetek bezrobotnych w gminach: Kobierzyce, Siechnice, Wrocław, Kąty Wrocławskie, Żórawina, Miękinia, Czernica i Długołęka; od ponad 30 do blisko 40% bezrobotnych w gminie. Odpowiednie dane przedstawiono na wykresie 16. Charakterystyczny był znaczący wzrost udziału tej grupy bezrobotnych w ich ogólnej liczbie w porównaniu z 2009 r. – byli to przede wszystkim ci, którzy stracili pracę w związku ze wspomnianym już załamaniem koniunktury gospodarczej na świecie, m.in. dotyczyło to zwolnień w przedsiębiorstwach z kapitałem zagranicznym oraz w firmach z nimi kooperujących.

Wykres 16. Długotrwanie bezrobotni jako % bezrobotnych ogółem w gminach w latach 2009 i 2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W wartościach bezwzględnych najwięcej długotrwale bezrobotnych, po Wrocławiu, którego udział w porównaniu z 2008 r. wzrósł o ponad 2 pkt proc. do niemal 70% w skali Obszaru, kolejne miejsce zajmowała gmina miejska Oleśnica, której udział także wzrósł do ponad 5%.

Tabela 33. Liczba długotrwale bezrobotnych w gminach w latach 2008–2011

Gmina	2008	2009	2010	2011
Oleśnica (miejska)	269	248	366	409
Oleśnica (wiejska)	113	98	167	183
Jelcz-Laskowice	203	176	156	266

Miękinia	93	112	166	177
Oborniki Śląskie	152	113	159	173
Trzebnica	194	160	216	244
Wisznia Mała	55	46	81	72
Czernica	70	65	79	89
Długołęka	108	110	149	169
Kąty Wrocławskie	105	82	127	116
Kobierzyce	115	92	115	138
Sobótka	105	85	119	82
Siechnice	96	92	116	124
Żórawina	77	75	80	76
Wrocław	4549	3892	5409	5402
Razem	6695	5446	7505	7720

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Najbardziej dotknięte problemem bezrobocia są osoby w wieku 25–34 lat oraz 45+. Średni wskaźnik bezrobocia dla tych grup wiekowych wynosi ponad 30% i jest najwyższy w porównaniu z pozostałymi grupami wiekowymi. Jednocześnie Międzynarodowa Organizacja Pracy alarmuje, że osoby pracujące ok. 30. roku życia często są niezadowolone, a wykonywana przez nie praca nie spełnia ich aspiracji, niejednokrotnie nie daje szans na stałe zatrudnienie, awans i wzrost wynagrodzenia. Natomiast jak wynika z badań, podjęcie samozatrudnienia przez osoby po 45. roku życia jest szansą na dalsze utrzymanie się na rynku pracy. Zasadnym jest zatem zwrócenie uwagi na potrzebę rozwijania przedsiębiorczości wśród wskazanych powyżej grup wiekowych. Wsparcie winno zawierać elementy teorii i praktyki prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Brak działań prewencyjnych, mających na celu aktywizację osób w wieku 29–34 lat oraz 45+ może negatywnie wpłynąć na funkcjonowanie gospodarki WroF. Tylko wśród krótkoterminowych skutków bezrobocia w tych grupach wiekowych wymienia się: obciążenie budżetów gmin, przyrost liczby osób korzystających z pomocy społecznej, obniżenie aktywności społecznej, zwiększenie ekskluzji społecznej i patologii.

W kontekście wcześniejszych rozważań dotyczących edukacji na Obszarze warto podkreślić również rolę, jaką pełnić może dostosowane do potrzeb rynku pracy kształcenie zawodowe (także osób dorosłych) w zwiększaniu szans na zatrudnienie i tym samym przeciwdziałaniu bezrobociu.

Obszar problemowy C.5. Pomoc społeczna

Istotnym problemem w ramach ładu społecznego jest zjawisko ubóstwa oraz wykluczenia społecznego. Ubóstwo zagraża najbardziej tym gospodarstwom domowym, w których występuje bezrobocie długotrwałe. Funkcjonowanie poza rynkiem pracy wpływa na ubożenie i trwałe wykluczenie z życia społecznego niepracujących mieszkańców. Zagrożone wykluczeniem

społecznym są również osoby niepełnosprawne, starsze oraz kobiety, które po urodzeniu dziecka nie podjęły zatrudnienia, a także rodziny tych osób.

W tym kontekście istotnym zagadnieniem jest funkcjonowanie instytucji pomocy społecznej. W tabeli 33 przedstawiono liczbę osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej. Mierzac problem w wartościach absolutnych w skali WrOF, najwięcej osób korzystających z takiej pomocy zamieszkiwało w gminach Wrocław, Oleśnica (gmina miejska) i Jelcz-Laskowice.

W przypadku większości gmin w latach 2008–2012 nie można było zaobserwować stałego trendu wzrostu lub spadku liczby osób korzystających z pomocy, chociaż były takie gminy, w których występował trend spadkowy: Miękinia, Oborniki Śląskie i Wrocław, a od 2010 r. także gminy Czernica i Siechnice.

Tabela 34. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminach w latach 2008–2012

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	1472	1466	1498	1455	1489
Oleśnica (wiejska)	901	878	868	890	881
Jelcz-Laskowice	1891	1099	1142	1115	1094
Miękinia	646	592	570	466	421
Oborniki Śląskie	967	932	926	901	898
Trzebnica	711	678	693	694	672
Wisznia Mała	398	418	460	448	507
Czernica	655	703	728	690	620
Długołęka	563	562	599	554	557
Kąty Wrocławskie	641	565	548	616	599
Kobierzyce	755	772	751	570	785
Sobótka	975	859	879	760	763
Siechnice	486	547	605	550	542
Żórawina	525	458	535	443	378
Wrocław	19 174	16 596	15 769	13 574	13 185

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Dodatkowy wskaźnik to odsetek ludności korzystającej ze środowiskowej pomocy społecznej jako % ludności gminy ogółem (tabela 34). Wskaźnik ten przybierał stosunkowo wysoką wartość w gminach: Oleśnica (gmina wiejska), Sobótka i Czernica. Największy spadek notowano (od 2009 r.) w gminie Miękinia.

Warto zauważyć, że długotrwałe korzystanie ze świadczeń pomocy społecznej powoduje uzależnienie od biernych form pomocy, a co za tym idzie, sprzyja budowaniu postaw bezradności i bierności oraz braku motywacji do zmiany swojej sytuacji. W stosunku do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności w ww. gminach, potrzebne są zatem działania kompleksowe, obejmujące reintegrację zawodową i społeczną. Wsparcie niezbędne jest często

całej rodzinie, a nie tylko osobie bezpośrednio dotkniętej trudną sytuacją. Aby poprawić funkcjonowanie mieszkańców WrOF na rynku pracy i w społecznościach lokalnych, wskazane jest wdrożenie nowych instrumentów i działań w zakresie aktywnych form pomocy (aktywizacja zawodowa i społeczna). Obecny system usług społecznych jest niedostosowany do rosnących, a także bardzo zróżnicowanych potrzeb osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w zakresie opieki środowiskowej, aktywności zdrowotnej, aktywności społecznej, a nawet aktywności zawodowej. Warto podkreślić, że brak dostępności do usług kierowanych do osób niesamodzielnymi często powoduje konieczność korzystania z usług opiekuńczych, które obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, natomiast nie przewidują działań ukierunkowanych na rozwój różnych form aktywności osób niesamodzielnymi.

Szczególnie na terenach wiejskich całego WrOF duży problem stanowi brak infrastruktury społecznej, która umożliwiałaby integrację społeczną, kulturalną oraz edukacyjną. Problem niewystarczającej liczby miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 oraz nad osobami w podeszłym wieku opisany został w dalszej części diagnozy.

Tabela 35. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach w latach 2008–2012 (w %)

Gmina	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	4	4	4	3,9	4,0
Oleśnica (wiejska)	7,8	7,5	7,1	7,2	7,0
Jelcz-Laskowice	8,7	5	5	4,9	4,8
Miękinia	5,4	4,8	4,3	3,5	3,1
Oborniki Śląskie	5,3	5,1	4,9	4,7	4,6
Trzebnica	3,2	3	3	3	2,9
Wisznia Mała	4,8	4,9	5	4,8	5,3
Czernica	6,5	6,7	6,3	5,8	5,0
Długołęka	2,6	2,5	2,5	2,3	2,2
Kąty Wrocławskie	3,5	3	2,6	2,9	2,8
Kobierzyce	5,2	5,1	4,5	3,3	4,5
Sobótka	7,9	6,9	6,9	6	6,0
Siechnice	3,4	3,7	3,8	3,3	3,2
Żórawina	6,5	5,5	5,9	4,7	4,0
Wrocław	3	2,6	2,5	2,2	2,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Obszar problemowy C.6. Opieka nad małymi dziećmi

Inny rodzaj usług społecznych to te związane z opieką nad dziećmi do lat 3. W związku z wejściem w życie w 2011 r. ustawy o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 poza żłobkami

publicznymi i niepublicznymi powstawały również kluby dziecięce, pojawiła się instytucja opiekuna dziennego oraz niani będąca alternatywą dla dotychczasowych form opieki. Jak widać z danych przedstawionych w tabeli 35, w 2012 r. odsetek dzieci objętych opieką w poszczególnych gminach był zróżnicowany. Średnia dla WrOF wyniosła 3,9%, co w porównaniu ze średnią krajową (3,8%) plasuje WrOF na wysokim miejscu w rankingu, średnia ta nadal jest jednak niższa niż średnia dla województwa dolnośląskiego (6,6% w 2012 r.)³⁸. Nadal poziom objęcia dzieci do lat 3 opieką instytucjonalną pozostaje niezadowolający.

Według danych GUS w roku szkolnym 2012/2013 we WrOF funkcjonowało 60 żłobków oraz klubów dziecięcych i uczęszczało do nich 4880 dzieci. Zdiagnozowano różnice w dostępności do odpowiedniej infrastruktury pomiędzy poszczególnymi gminami – tylko w 6 spośród 15 gmin funkcjonują żłobki i kluby dziecięce; są to gminy Wrocław, Trzebnica, Oleśnica (gmina miejska), Oborniki Śląskie, Siechnice i Miękinia. Warto zauważyć, że w gminach z dodatnim saldem migracji i znaczącą liczbą nowo oddanych do użytku mieszkań – Kąty Wrocławskie, Żórawina, Czernice i Kobierzyce – nie ma żłobków ani klubów dziecięcych. Nie dziwi więc fakt, że w strategiach rozwojowych części gmin kwestia dostępności opieki nad małymi dziećmi wskazywana jest jako problem wymagający rozwiązania w postaci tworzenia nowych placówek. Z danych *Rankingu jakości życia dla 23 polskich miast* przygotowanego w 2013 r. przez firmę MillwardBrown na zlecenie „Gazety Wyborczej” wynika, że przez wrocławian zdecydowanie najgorzej oceniona została dostępność żłobków i przedszkoli (3,3 w skali od 1 do 6).

Szczególne sytuacja występuje właśnie we Wrocławiu, który jako miejsce pracy dla części mieszkańców Obszaru często musi zapewniać miejsca dla dzieci osób pracujących spoza Wrocławia. Jednocześnie coraz większa migracja z Wrocławia oraz rosnąca liczba nowych osiedli na jego obrzeżach i w sąsiednich gminach powoduje wzrost zapotrzebowania na tego rodzaju usługi w całym obszarze WrOF. Zapewnienie odpowiedniego poziomu zaspokojenia potrzeb w tym obszarze jest ważnym elementem możliwości godzenia życia zawodowego i prywatnego rodziców. Jest to szczególnie istotne z punktu widzenia ułatwienia powrotu rodziców na rynek pracy. Ustawa z 2011 r. została uchwalona właśnie w celu wsparcia potrzeb rodziców pragnących godzić obowiązki zawodowe i rodzinne. Niedobór miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 stanowi istotną barierę w dostępie do rynku pracy szczególnie dla kobiet. Podobnie jak w całej Polsce, na terenie WrOF utrzymuje się niekorzystny poziom aktywności zawodowej kobiet. Z danych Dolnośląskiego Wojewódzkiego Urzędu Pracy³⁹ wynika, że w 2013 r. o 641 osób wzrosła liczba kobiet, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka (w styczniu 2013 r. 16 419 kobiet nie podjęło pracy po urodzeniu dziecka, podczas gdy w grudniu 2012 r. – 15 778). Przyczyną takiego stanu rzeczy jest m.in. konieczność sprawowania opieki nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi, która powoduje, iż kobiety znacznie częściej od mężczyzn rezygnują z pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki. Działania wspierające kobiety w powrocie na rynek pracy będą zatem sprzyjały ich włączeniu społecznemu.

³⁸*Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku*, GUS, <http://www.stat.gov.pl/>.

³⁹*Informacja o sytuacji na rynku pracy w woj. dolnośląskim w styczniu 2013 roku*, DWUP, <http://www.dwup.pl/>.

Tabela 36. Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych w 2012 r.

Gmina	2012
Oleśnica (miejska)	5,8
Oleśnica (wiejska)	0,0
Jelcz-Laskowice	0,0
Miękinia	8,9
Oborniki Śląskie	16,1
Trzebnica	8,4
Wisznia Mała	0,0
Czernica	0,0
Długołęka	0,0
Kąty Wrocławskie	0,0
Kobierzyce	0,0
Sobótka	0,0
Siechnice	4,1
Żórawina	0,0
Wrocław	15,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

Obszar problemowy C.7. Opieka zdrowotna

Kolejnym wymiarem ładu społecznego jest system opieki zdrowotnej. Chcąc przybliżyć dostępność opieki zdrowotnej w badanych gminach, należy przeanalizować liczbę porad udzielonych w ramach podstawowej opieki zdrowotnej. W tabeli 33 przedstawiono liczbę porad udzielonych ogółem oraz przez placówki podległe samorządowi terytorialnemu w latach 2003 i 2007–2012. Najwięcej porad udzielono w największych ośrodkach, tj. Wrocławiu i Oleśnicy (gmina miejska), a także w Jelczu-Laskowicach. Stosunkowo wysoki wzrost liczby porad w porównaniu z 2003 r. notowano w gminach Kobierzyce i Siechnice, natomiast spadek – w gminie Wisznia Mała.

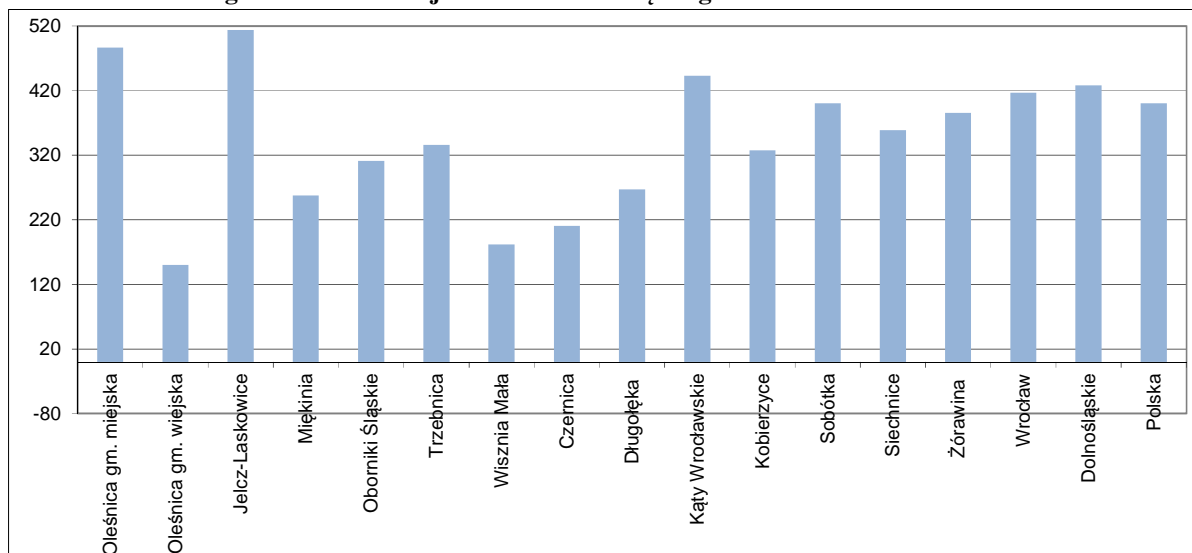
Tabela 37. Porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w gminach w latach 2003, 2007–2012

Gmina	Ogółem							Udzielone przez placówki podległe samorządowi terytorialnemu						
	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2003	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Oleśnica (miejska)	213862	127365	123101	176606	176427	220169	181690	136979	109311	104661	107845	99123	106223	104371
Oleśnica (wiejska)	19069	19844	19029	20214	18244	19848	18923	19069	19844	19029	20214	18244	19848	18122
Jelcz-Laskowice	106856	124358	117214	118631	115675	123329	118508	4834	0	0	0	0	0	31426
Miękinia	45305	41768	30133	31100	31981	34129	35637	40045	37386	25606	0	0	0	23145
Oborniki Śląskie	63995	55253	72700	68593	73917	68794	60846	0	0	0	0	0	0	0
Trzebnica	85078	92782	85581	83093	66319	72823	78341	62724	60846	57857	54693	47119	49626	54573
Wisznia Mała	23141	19582	23021	15215	15726	14245	17404	23141	19582	23021	15215	15726	14245	17404
Czernica	18267	27721	32531	29879	30735	32263	26389	0	0	0	0	0	0	0
Długołęka	72410	76037	71520	77020	73623	80277	68334	59823	62633	59256	61015	57760	62294	11617
Kąty Wrocławskie	69879	91435	99154	107929	101649	102380	96991	42576	0	0	0	0	0	0
Kobierzyce	33360	39000	63174	67049	68014	65398	57964	0	0	0	0	0	0	0
Sobótka	38408	101457	59291	54849	25280	54552	51358	36108	36192	34058	29221	0	0	0
Siechnice	43875	47348	48192	51220	53689	60757	62427	43875	45508	48192	51220	53689	60757	62427
Żórawina	39435	30040	34216	38012	39960	40975	37134	33299	23330	26056	26358	27598	28019	25726
Wrocław	2337943	2530488	2710319	2604355	2578640	2699852	2631196	689430	240523	224879	219804	189325	287589	385309

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W wartościach względnych, tj. w przeliczeniu na 100 mieszkańców, w 2012 r. najwięcej porad udzielono w gminie Jelcz-Laskowice, kolejne były gminy Oleśnica (gmina miejska) oraz Kąty Wrocławskie. Wartości dla poszczególnych gmin na tle kraju i województwa przedstawiono na Wykres 17.

Wykres 17. Udzielone porady w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych.

W kontekście dostępności usług medycznych cenne są dane dotyczące subiektywnego postrzegania tej kwestii przez wrocławskich pacjentów (tab. 37). Co piąty badany wrocławianin miał trudności z dostępem do usług medycznych – zarówno do lekarza pierwszego kontaktu, jak i usług specjalistycznych. Brak jest analogicznych danych dla pozostałych gmin, patrząc jednak na liczbę udzielonych porad w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców – w większości gmin wynik był niższy niż we Wrocławiu – można wnioskować, że sytuacja w pozostałych gminach nie odbiega od tego obrazu.

Tabela 38. Deklarowane trudności z dostępem do usług medycznych wśród mieszkańców Wrocławia (%), we Wrocławiu, 2010 r.

Czy korzystając z usług medycznych, napotkał/a P. na jakieś trudności? Czego one dotyczyły?	Nie	Tak
Dostęp do lekarza pierwszego kontaktu	77	23
Uzyskanie skierowania na podstawowe badania diagnostyczne	85	15
Uzyskanie skierowania na badania specjalistyczne	78	22
Uzyskanie skierowania do lekarza specjalisty	78	22
Dostęp do specjalistycznych procedur diagnostycznych (rezonans magnetyczny, tomograf, kolonoskopia, koronarografia itp.)	77	23
Niewłaściwy stosunek personelu medycznego (lekarzy, pielęgniarek) do pacjenta	78	22
Uzyskanie pełnej informacji medycznej o stanie zdrowia i podjętym leczeniu	87	13

Dostęp do rehabilitacji	79	21
-------------------------	----	----

Źródło: K. KajdaneK, *Opieka zdrowotna i zdrowie publiczne*, [w:] *Problemy społeczne w przestrzeni Wrocławia*, praca zbiorowa pod red. nauk. S.W. Kłopoty, M. Błaszczyka, J. Pluty, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2010.

W tym kontekście szczególnie istotna jest kwestia profilaktyki oraz związanej z tym promocji zdrowia – badania z 2010 r. (tab. 38) pokazują, że stopień poinformowania oraz uczestnictwo w programach profilaktycznych są bardzo niskie. Średnio 70% badanych wrocławian nie miało wiedzy o funkcjonujących programach profilaktycznych, a uczestniczyło w nich średnio ok. 2%. Kwestia opieki zdrowotnej to zatem nie tylko dostępność usług medycznych, ale także kwestia budowania świadomości zdrowotnej poprzez odpowiednio zaprojektowane programy promocji i profilaktyki zdrowia. Działania w tym obszarze nabierają szczególnego znaczenia w obliczu postępującego procesu starzenia się społeczeństwa.

Tabela 39. Stopień poinformowania i uczestnictwo badanych w programach profilaktycznych i diagnostycznych realizowanych we Wrocławiu (%), 2010 r.

Programy profilaktyczne i diagnostyczne	Wiedza o programach profilaktycznych		Uczestnictwo w programach profilaktycznych	
	Nie	Tak	Nie	Tak
Wczesnego wykrywania wad i schorzeń narządu wzroku i słuchu	70	30	98	2
Profilaktyka wad postawy u dzieci i młodzieży	63	37	98	2
Wczesnego wykrywania chorób nowotworowych u dzieci i młodzieży	69	31	100	0
Profilaktyka chorób nowotworowych (np. raka piersi, raka skóry)	44	56	91	9
Profilaktyka chorób sercowo-naczyniowych	62	38	96	4
Dla chorych na cukrzycę i schorzenia metaboliczne	70	30	98	2
Dla uzależnionych od palenia tytoniu	64	36	99	1
Zdrowego żywienia, profilaktyki otyłości, osteoporozy i narządów ruchu	68	32	97	3
Świadomego rodzicielstwa, naturalnego karmienia piersią	76	24	99	1
Poprawy jakości życia osób chorych przewlekle i nieuleczalnie (pomoc w opiece, poradnictwo dla rodzin, opieka paliatywna)	81	19	99	1
Promocji zdrowia psychicznego	80	20	99	1
„Białe niedziele”	67	33	98	2

Źródło: K. KajdaneK, *Opieka zdrowotna i zdrowie publiczne*, [w:] *Problemy społeczne w przestrzeni Wrocławia*, praca zbiorowa pod red. nauk. S.W. Kłopoty, M. Błaszczyka, J. Pluty, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2010.

Obszar problemowy C.8. Starzenie się społeczeństwa i sytuacja osób starszych

Sytuacja ekonomiczna oraz zjawiska społeczne zachodzące we WrOF znajdują odzwierciedlenie w sytuacji życiowej osób starszych. Jak wskazano wcześniej, w większości gmin zanotowano wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym i zgodnie z prognozą trend ten będzie się utrzymywał. Wśród osób starszych notowane jest zwiększenie zachorowalności na choroby przewlekłe i znaczne pogorszenie stanu zdrowia, czemu często towarzyszą problemy związane z mobilnością (począwszy od trudności z poruszaniem się, a skończywszy na problemie z samodzielnym funkcjonowaniem). Czynniki te coraz częściej powodują przedwczesne wycofanie się seniorów z życia społecznego. Dodatkowo coraz większa liczba osób starszych pozostaje bez wsparcia rodziny – sprzyjają temu procesy migracyjne oraz rozluźnienie więzi rodzinnych. Kondycja systemu opieki zdrowotnej i pomocy społecznej ma więc szczególne znaczenie dla jakości ich życia. Coraz więcej osób musi korzystać z instytucjonalnych form wsparcia i opieki lub zapotrzebowanie to pozostaje na podobnym poziomie przy jednoczesnym stałym braku wystarczających metod i form wsparcia. Przykładowo w gminie Oleśnica liczba osób starszych korzystających z usług opiekuńczych wzrosła w latach 2011–2013 ze 134 do 215, w gminie Siechnice z 20 do 26, w Kątach Wrocławskich – z 8 do 12. W gminie Trzebnica liczba osób w wieku 60+, którym przyznano pomoc z powodu ubóstwa, wzrosła w tych latach z 14 do 23. Charakterystyczne dla Obszaru jest to, że we wszystkich gminach podejmowane są działania skierowane do seniorów – działają Kluby Seniora, Uniwersytety Trzeciego Wieku, organizowane są dni seniora, zajęcia kulturalne, rekreacyjne, prelekcje dotyczące zdrowia. W 2012 r. we Wrocławiu działało 70 Klubów Seniora oraz 10 Uniwersytetów Trzeciego Wieku. W ciągu 4 lat nastąpił wzrost liczby Klubów Seniora z 24 do 70 i Uniwersytetów Trzeciego Wieku z 2 do 10 placówek⁴⁰. Na podstawie informacji otrzymanych od gmin zdiagnozowano jednak, że podejmowane działania nie są wystarczające – brakuje zarówno infrastruktury, jak i środków finansowych na realizację kompleksowych i efektywnych programów wsparcia. Problemy gmin w zakresie podnoszenia i poprawy jakości życia osób starszych to przede wszystkim utrudniony dostęp do rehabilitacji i skutecznego leczenia (brak sprzętu rehabilitacyjnego, specjalistycznych gabinetów opieki medycznej), brak wyspecjalizowanego personelu do świadczenia usług opiekuńczych, brak (lub niewystarczająca liczba) placówek dziennego pobytu, miejsc spotkań i klubów. Problemem jest również to, że osoby starsze często nie mają możliwości dotrzeć samodzielnie do dziennych ośrodków wsparcia, zatem wsparcie mobilności tych osób jest kluczowe dla ułatwienia dostępu do usług socjalnych. W odniesieniu do personelu świadczącego usługi opiekuńcze warto podkreślić, że obecny system usług opiekuńczych nie jest dostosowany do przewidzianych zmian legislacyjnych w zakresie wprowadzenia standardów usług opiekuńczych. Zgodnie z proponowanymi standardami personel opiekuńczy powinien posiadać co najmniej wykształcenie średnie lub odpowiednie przeszkolenie. Kwalifikacje osób wykonujących usługi opiekuńcze są jednym z najważniejszych czynników mających wpływ na jakość tych usług, natomiast obecnie znaczna część osób realizujących usługi opiekuńcze nie posiada rekomendowanych kwalifikacji.

Powyższą diagnozę potwierdzają opinie badanych dotyczące stopnia dostosowania infrastruktury do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym (wyniki badania ankietowego

⁴⁰ Sprawozdanie Prezydenta Wrocławia z realizacji zadań w 2012 r.

przytoczone zostały w części diagnozy dotyczącej ładu przestrzennego). W ocenie większości badanych infrastruktura techniczna, społeczna i instytucjonalna jest na poziomie średnim. Najgorzej przedstawia się sytuacja Oleśnicy (gminy miejska i wiejska) – opinie dotyczące niskiego stopnia wyposażenia dotyczą wszystkich rodzajów infrastruktury. W pozostałych gminach tak bardzo negatywne opinie są w mniejszości, częściej zdarzają się te dotyczące wysokiego stopnia, jednak w żadnej z gmin nie określono wysokiego stopnia dostosowania całej infrastruktury.

Warto zauważyć, że zmieniająca się struktura demograficzna społeczeństwa WrOF oraz zróżnicowane potrzeby osób niesamodzielnych powodują co prawda pojawianie się podmiotów świadczących usługi wspierające, jednak podmioty te świadczą usługi samodzielnie, nie tworząc wspólnej zintegrowanej oferty. Aby skorzystać z ich oferty np. w zakresie rehabilitacji, zdrowia, kultury czy też usług środowiskowych, osoba starsza musi udać się w kilka miejsc. Biorąc pod uwagę problemy z mobilnością, poprawa dostępu do usług społecznych dla osób niesamodzielnych powinna również uwzględniać współpracę różnych podmiotów z terenu WrOF świadczących usługi na rzecz tych osób. Aby odpowiedzieć na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa WrOF potrzebne są kompleksowe działania, które nie tylko zwiększą dostęp do spersonalizowanych usług społecznych adresowanych do osób starszych, ale będą jednocześnie ukierunkowane na poprawę jakości tych świadczeń. Widoczna jest także potrzeba podjęcia działań zmierzających do kreowania środowiska lokalnego, które umożliwi „starzenie się na miejscu”, we wspólnocie, tak by zapobiegać wykluczeniu społecznemu osób starszych. Poszerzenie i usprawnienie opieki nad seniorami jest konieczne także ze względu na problem wykluczenia członków rodzin (w większości kobiet) z aktywności zawodowej ze względu na potrzebę sprawowania opieki nad starszymi członkami rodziny.

Obszar problemowy C.9. Piecza zastępcza nad dzieckiem

Dnia 1 stycznia 2012 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wsparciu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Zgodnie z ustawą opieka zastępcza nad dzieckiem dzieli się na rodzinną i instytucjonalną. W skład rodzinnej pieczy zastępczej wchodzi rodziny zastępcze oraz rodzinne domy dziecka. W skład pieczy instytucjonalnej, poza placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, wchodzi też ośrodki preadopcyjne i regionalne placówki opiekuńczo-terapeutyczne. W systemie opieki szczególne miejsce powinny zajmować rodzinne formy opieki. Mają one przewagę nad instytucjonalnymi formami nie tylko z uwagi na skutki społeczne (przede wszystkim dobro i przyszłość dziecka), ale także z ekonomicznego punktu widzenia – koszty opieki i wychowania dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej są znacznie niższe niż w placówkach opiekuńczo-wychowawczych⁴¹. Od lat można w Polsce zaobserwować proces powolnego, ale systematycznego zwiększania udziału pieczy rodzinnej w sprawowaniu opieki zastępczej. W 2005 r. w rodzinach zastępczych przebywało 71% dzieci, natomiast w 2012 r. już ok. 75%⁴².

⁴¹ Powiatowy Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Wrocławskim na lata 2012–2014.

⁴² Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku, GUS, <http://www.stat.gov.pl/>.

W skali kraju w 2012 r. liczba placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej w stosunku do funkcjonujących pod koniec roku 2011 placówek zwiększyła się o 36. Spadek zaobserwowano tylko w 4 województwach, w tym w dolnośląskim, mimo to odnotowano tu jedną z największej liczby placówek (86 placówek, co stanowiło 10,2% ogółu). Szczegółowe wskaźniki dotyczące opieki zastępczej nad dziećmi według województw przedstawiono w tabeli 39. Istnieje silna dodatnia korelacja pomiędzy liczbą dzieci w opiece zastępczej na 1 tys. ludności a wskaźnikiem rozwodów. Województwo dolnośląskie z najwyższym wskaźnikiem rozwodów (2,0 na 1 tys. mieszkańców) ma jednocześnie prawie najwyższy wskaźnik liczby dzieci w opiece zastępczej (14,1 dzieci w wieku 0–17 lat objętych pieczą zastępczą na 1 tys. ludności w wieku 0–17 lat). Zanotowano również najwyższy w kraju wskaźnik liczby dzieci w placówkach pieczy instytucjonalnej na 1 tys. ludności w wieku 0–17 lat (4,0%). Liczba dzieci w pieczy zastępczej na 1 tys. ludności była wyższa od średniej dla Polski, ale udział dzieci z rodzinnych form opieki zastępczej kształtował się poniżej przeciętnej (74,8% w porównaniu ze średnią krajową 77,2%).

Tabela 40. Wskaźniki dotyczące opieki zastępczej nad dziećmi według województw, 2012 r.

Wyszczególnienie	Dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej (1)	Rozwody (2)	Udział dzieci w placówkach rodzinnych (%) (3)	Udział dzieci w opiece rodzinnej (%) (4)	Dzieci w pieczy zastępczej (5)
Polska	2,5	1,7	11,2	77,2	9,8
Dolnośląskie	4,0	2,0	10,6	74,8	14,1
Kujawsko-pomorskie	3,0	1,9	7,5	72,8	10,0
Lubelskie	2,6	1,4	19,5	75,1	8,5
Lubuskie	2,8	2,0	6,0	79,6	13,0
Łódzkie	2,9	1,8	8,8	77,8	12,0
Małopolskie	1,7	1,4	15,4	75,7	6,1
Mazowieckie	1,8	1,7	15,9	78,9	7,3
Opolskie	2,8	1,6	0,0	75,2	11,2
Podkarpackie	1,8	1,0	6,8	72,4	6,1
Podlaskie	1,9	1,5	3,9	76,7	7,7
Pomorskie	2,6	1,4	14,6	80,1	11,2
Śląskie	3,0	1,8	7,7	77,0	12,2
Świętokrzyskie	2,2	1,6	23,6	79,4	8,3
Warmińsko-mazurskie	3,2	1,9	7,7	77,8	13,4
Wielkopolskie	1,7	1,6	9,3	80,6	8,1
Zachodniopomorskie	3,8	1,9	15,0	78,1	14,7

1. Liczba dzieci w instytucjonalnej pieczy zastępczej w wieku 0–17 w przeliczeniu na 1 tys. ludności w wieku 0–17 lat.

2. Liczba rozwodów na 1 tys. ludności.

3. Udział procentowy dzieci w wieku 0–17 lat z placówek rodzinnych w liczbie dzieci w wieku 0–17 lat przebywających w instytucjonalnej pieczy zastępczej.

4. Udział procentowy dzieci w wieku 0–17 lat objętych rodzinnymi formami opieki zastępczej (placówki rodzinne i rodzinna piecza zastępcza) w liczbie dzieci w wieku 0–17 lat przebywających w pieczy zastępczej (instytucjonalna i rodzinna piecza zastępcza).

5. Liczba dzieci w wieku 0–17 lat objętych pieczą zastępczą na 1 tys. ludności w wieku 0–17 lat.

Źródło: Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku, GUS.

Jednocześnie podczas gdy na 10 tys. ludności Polski w 2012 r. przypadało średnio ponad 10 rodzin zastępczych lub rodzinnych domów dziecka (10,3), powiaty o najwyższej wartości wskaźnika (od 19,1 do 23,4) występowały m.in. w województwie dolnośląskim⁴³. Dane dotyczące rodzin zastępczych w powiatach wchodzących w skład WrOF przedstawia tabela 40.

Tabela 41. Rodziny zastępcze w powiatach wchodzących w skład WrOF, 2012 r.

Powiat	Placówki ogółem	Dzieci ogółem
Powiat oleśnicki	106	138
Powiat oławski	82	116
Powiat średzki	75	115
Powiat trzebnicki	75	106
Powiat wrocławski	128	172
Powiat m. Wrocław	717	920
RAZEM	1183	1567

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych.

Na podstawie powyższych danych rysuje się następujący obraz – w powiatach wchodzących w skład WrOF wiele dzieci objętych jest opieką instytucjonalną, niewiele opieką rodzinną przy jednocześnie ponadprzeciętnej liczbie dzieci objętych pieczą zastępczą w ogóle. Wobec tego wskazane wydają się działania mające na celu tworzenie warunków do rozwoju rodzicielstwa zastępczego oraz jego promowanie.

Obszar problemowy C.10. E-usługi i publiczny dostęp do Internetu

Ostatnim z omawianych zagadnień jest dostęp do e-usług i publicznego Internetu. Jedynie we Wrocławiu i Oleśnicy (gmina miejska) zlokalizowane są samorządowe hotspoty zainstalowane w miejscach publicznych, za pośrednictwem których świadczone są usługi dostępu do Internetu bez pobierania opłat lub w zamian za opłatę niższą niż cena rynkowa. We Wrocławiu jest to 14 obszarów miasta (łącznie 67 hotspotów) zlokalizowanych w centrum, miejscach masowej rekreacji i rozrywki, węzłach komunikacyjnych i na lotnisku. Podobnie w Oleśnicy, gdzie hotspoty znajdują się w Rynku, parkach oraz na pl. Zwycięstwa.

⁴³Pomoc społeczna i opieka nad dzieckiem i rodziną w 2012 roku, GUS, <http://www.stat.gov.pl/>.

Tabela 42. Wykaz hotspotów z publicznym dostępem do Internetu na terenie WrOF w 2014 r.

Adres lokalizacji	Nazwa lokalizacji
Wrocław, al. Śląska 1	Stadion Miejski (5 hotspotów)
Wrocław, Bulwar Tadeusza Jasińskiego	Bulwar Tadeusza Jasińskiego (2 hotspoty)
Wrocław, Park Stanisława Tołpy	Park Stanisława Tołpy (2 hotspoty)
Wrocław, Rondo Reagana	Rondo Reagana (4 hotspoty)
Wrocław, Stare Miasto	Stare Miasto (8 hotspotów)
Wrocław, ul. Borowska 99	Aquapark (3 hotspoty)
Wrocław, ul. Graniczna 190	Terminal Portu Lotniczego (6 hotspotów)
Wrocław, ul. Graniczna 190	Nowy Terminal Portu Lotniczego (12 hotspotów)
Wrocław, ul. Jana Ewangelisty Purkyniego 11	Panorama Racławicka (3 hotspoty)
Wrocław, ul. Piłsudskiego 105	Dworzec Główny PKP (9 hotspotów)
Wrocław, ul. Plac Katedralny 18	Ostrów Tumski (2 hotspoty)
Wrocław, ul. Plac Teatralny 4	Teatr Lalek (3 hotspoty)
Wrocław, ul. Wystawowa 1	Hala Stulecia (5 hotspotów)
Wrocław, Wyspa Słodowa	Wyspa Słodowa (3 hotspoty)
Oleśnica, pl. Zwycięstwa	pl. Zwycięstwa
Oleśnica, przy ul. Daszyńskiego	Park
Oleśnica, przy ul. Żeromskiego	Park
Oleśnica, Rynek	Rynek
Oleśnica, wokół stawów i basenów do trasy E-8	Park

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej.

Wedle danych GUS w 2012 r. ponad 70% gospodarstw domowych wyposażonych było w co najmniej jeden komputer. Wskaźnik ten był zróżnicowany pod względem typu gospodarstwa. Gospodarstwa domowe z dziećmi poniżej 16. roku życia zdecydowanie częściej były wyposażone w komputer niż pozostałe. Zróżnicowanie jest też wyraźne pod względem typu miejsca zamieszkania i stopnia urbanizacji. Podobnie wygląda sytuacja z dostępem do Internetu⁴⁴.

Zgodnie z *Diagnozą Stanu Województwa Dolnośląskiego 2011*⁴⁵ w regionie nie występują istotne problemy z dostępem do infrastruktury komunikacyjnej w gospodarstwach domowych. Podstawową przeszkodą w rozwoju Internetu nie jest już brak dostępu, a motywacje i kompetencje. W tym kontekście istotne jest pobudzanie zainteresowania korzystaniem z Internetu m.in. poprzez zapewnienie odpowiedniej oferty e-usług wraz z jej promocją oraz działaniami edukacyjnymi.

⁴⁴ *Spółeczeństwo informacyjne w Polsce*, Główny Urząd Statystyczny, Szczecin 2012.

⁴⁵ *Diagnoza Stanu Województwa Dolnośląskiego 2011*, Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu, <http://www.umwd.dolnoslask.pl/rozwoj/aktualizacja-strategii-rozwoju-województwa-dolnoslaskiego/diagnoza-stanu-województwa-dolnoslaskiego/>.

Według danych wskazanych w „Raportcie końcowym Ewaluacja wpływu projektów realizowanych w RPO WD w kategoriach interwencji 10, 11, 13 wraz z wyznaczeniem typów projektów preferowanych do wsparcia w perspektywie finansowej 2014+”⁴⁶ Dolny Śląsk nie boryka się z istotnymi problemami z dostępem do Internetu, głównie dzięki sieciom bezprzewodowym. Dostępność zaawansowanych usług szerokopasmowych i infrastruktury ogranicza się jednak do obszarów gęściej zaludnionych, natomiast w gorszej sytuacji są obszary, które nie są atrakcyjne komercyjnie dla operatorów telekomunikacyjnych. Dostępność e-usług na Dolnym Śląsku plasuje się na wysokim poziomie. Odsetek urzędów świadczących usługi elektroniczne w roku 2013 w województwie dolnośląskim wyniósł 41% (wyższy wskaźnik osiągnęło jedynie województwo śląskie -65%). Analizy Raportu wskazują, że e-usługi w województwie dolnośląskim świadczone przez administrację obejmują następujące obszary:

- sprawy administracyjne, w szczególności sprawy obywatelskie;
- rynek pracy, w szczególności usługi związane z poszukiwaniem pracy;
- ochrona zdrowia;
- wymiar sprawiedliwości i sądownictwo;
- bezpieczeństwo i powiadamianie ratunkowe;
- prowadzenie działalności gospodarczej, w tym zamówienia publiczne;
- rolnictwo;
- rozliczanie podatków i obsługa celna;
- zabezpieczenie społeczne (ubezpieczenia i świadczenia);
- udostępnianie zasobów informacyjnych administracji i nauki, w tym szkolnictwa wyższego.

W przypadku dolnośląskich jednostek samorządu terytorialnego usługi publiczne on-line na poziomie 1 (informacja za pośrednictwem własnych stron internetowych) są świadczone przez większość z nich. Oprócz funkcji informacyjnych strony internetowe urzędów umożliwiają użytkownikom także pobieranie formularzy (około 80% urzędów) oraz ich odsyłanie (około 20% urzędów). E-usługi świadczone przez administrację publiczną w regionie Dolnego Śląska zapewniają przede wszystkim dostęp do podstawowych informacji o urzędzie (godziny otwarcia, katalog świadczonych usług, rzadziej informacje o procedurach). Znaczna część JST (90%) oraz niewielki odsetek ZOZ-ów (32%) w regionie oferuje także usługi o wyższym stopniu zaawansowania, np. pobieranie formularzy, wypełnianie ich on-line i przesyłanie drogą elektroniczną. Zakłady opieki zdrowotnej, a także urzędy umożliwiają również kontakt on-line pomiędzy interesantem a pracownikiem jednostki.

Działania dotyczące również usprawnienia przepływu informacji pomiędzy obywatelem a administracją publiczną prowadzone przez urzędy administracji obejmują przede wszystkim:

---

⁴⁶Raport końcowy Ewaluacja wpływu projektów realizowanych w RPO WD w kategoriach interwencji 10, 11, 13 wraz z wyznaczeniem typów projektów preferowanych do wsparcia w perspektywie finansowej 2014+, Zachodniopomorska Pracownia Badawcza Marta Rzeczkowska-Owczarek

- udostępnianie komputerów lub stanowisk komputerowych z dostępem do Internetu dla obywateli
  - otwarte konsultacje społeczne w sprawach leżących we właściwości urzędu
  - stosowanie rozwiązań Web 2.0 (komunikatory, czaty, fora dyskusyjne, wikipedia, blogi, sieci i portale społecznościowe)
  - organizacja lub wsparcie kursów i szkoleń informatycznych dla obywateli
  - promowanie korzystania z Internetu wśród osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym
- W przypadku e-usług świadczonych przez ZOZ (poza tymi o charakterze informacyjnym), najchętniej wykorzystywana przez użytkowników jest elektroniczna rejestracja do lekarza..

Z przeprowadzonych badań obejmujących potencjalnych wnioskodawców RPO i beneficjentów wynika potrzeba rozwijania TIK w instytucjach świadczących usługi publiczne. Wynika to z konieczności zwiększenia informatyzacji placówek świadczących usługi publiczne oraz umożliwienia elektronicznego obiegu dokumentów, przy jednoczesnym usprawnieniu wymiany informacji i komunikacji. a także zapewnieniu dostępu do baz danych.(m.in. informacji przestrzennych, dokumentacji planistycznych). Istotna jest także integracja działań pomiędzy wszystkimi instytucjami w ramach zarządzania kryzysowego oraz rozszerzenie dostępności i zakresu usług publicznych on-line, m.in. w obszarze zdrowia (zapewnienie dostępu do dokumentacji medycznej, rejestracja do lekarza, wypisywanie recepty), w zakresie kultury (digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego wraz z udostępnieniem baz danych i ich integracją),w zakresie edukacji (e-learning).

W kontekście e-usług na Dolnym Śląsku końcowe wnioski zawarte we wskazanym Raporcie są następujące:

- 1) stopień informatyzacji oraz dostępność e-usług w administracji publicznej są relatywnie wysokie; braki natomiast są widoczne w dostępie do TIK oraz w ofercie e-usług wśród pozostałych podmiotów świadczących usługi publiczne
- 2) popyt na publiczne e-usługi o wyższym poziomie zaawansowania jest stosunkowo nisko zaspokojony, większą dostępnością cieszą się proste e-usługi informacyjne. Ponad 87% ankietowanych mieszkańców wskazywało potrzebę dalszego rozwoju e-usług, w szczególności tych zaawansowanych, które ułatwiają codzienne życie m.in.. w zakresie komunikacji oraz składania i otrzymywania dokumentów drogą elektroniczną w obszarze zdrowia, nauki i szkolnictwa oraz w związku z kwestiami społecznymi
- 3) niska jest świadomość mieszkańców o dostępności istniejących e-usług publicznych
- 4) istnieją dysproporcje pod względem stopnia informatyzacji samorządowych ośrodków kultury oraz wykorzystania TIK ukierunkowanych na bezpieczeństwo turystów (wsparciem w ramach RPO WD 2007-2013 zostały objęta część ośrodków lokalnych, koncentracja natomiast nastąpiła na ośrodkach kulturalnych stolicy województwa)

W kontekście stanu e-usług w gminach WrOF wyniki przeprowadzonego badania ankietowego wskazują, iż :

- na badanym terenie występują jedynie nieliczne placówki świadczące e-usługi, jest wiele gmin, w których takie placówki nie występują,

- najwięcej jest gmin, w których funkcjonują publiczne placówki e-administracji (ponad 60%), natomiast jedynie w nielicznych występują placówki e-learningu, e-integracji czy e-zdrowia; dotyczy to zarówno podmiotów publicznych, jak i prywatnych,
- w zakresie e-learningu notuje się niewielką przewagę gmin, w których występują placówki publiczne, natomiast w zakresie e-zdrowia – prywatne,
- większość badanych ocenia nasycenie e-usługami (w odniesieniu do tego ich rodzaju lub rodzajów, który na terenie jednostki terytorialnej występuje) jako średnie, pojawiają się pojedyncze odpowiedzi oceniające nasycenie e-administracją jako wysokie, a także pojedyncze – niskie i bardzo niskie, są także pojedyncze oceny traktujące nasycenie usługami e-zdrowia jako wysokie.

Jak już wspomniano, w nielicznych gminach występują pojedyncze punkty publicznego bezpłatnego dostępu do Internetu – mieszkańcy jedynie pięciu gmin mogą korzystać w miejscu zamieszkania z publicznego bezpłatnego Internetu mobilnego. Biorąc pod uwagę powyższe uwarunkowania oraz zdiagnozowaną konieczność rozwoju e-usług w Obszarze, należy podkreślić potrzebę wzmocnienia zastosowania technologii komunikacyjno-informacyjnych szczególnie w gminach, gdzie brak jest jakichkolwiek placówek świadczących e-usługi. Według rządowego *Programu Zintegrowanej Informatyzacji Państwa* należy zapewnić obywatelom, przedsiębiorcom, administracji dostęp do użytecznych, bezpiecznych, prostych w stosowaniu narzędzi, które będą powszechnie dostępne i przygotowane do współpracy ze środowiskami technicznymi wykorzystującymi różne technologie⁴⁷. W planowanych działaniach istotna jest zatem wygoda dla obywatela w procesie załatwiania spraw urzędowych, m.in. w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, poszukiwania pracy, regulowania należności, a także korzystania z zasobów kultury, w tym spójnej informacji o wydarzeniach kulturalnych na terenie WrOF oraz digitalizacji wybranych zasobów kulturowych – szczególnie w kontekście ESK 2016. E-usługi dla obywateli WrOF powinny zapewnić oszczędność czasu i możliwość załatwiania spraw niezależnie od miejsca pobytu jego mieszkańców. Możliwości jakie niesie ze sobą nowa perspektywa finansowa 2014-2020 stwarzają szanse na włączenie mieszkańców WrOF w życie publiczne za pomocą zaawansowanej oferty e-usług publicznych.

---

⁴⁷Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, <https://mac.gov.pl>.

Tabela 43. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu społecznego

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Wysoki potencjał ludnościowy naturalny i imigracyjny - Aktywność i zaangażowanie władz lokalnych - Stosunkowo wysoki poziom edukacji oraz relatywnie dobre wyposażenie szkół i przedszkoli - Stosunkowo wysoki odsetek pracujących w usługach, w tym usługach wyższego rzędu - Zróżnicowany branżowo, stosunkowo rozwinięty rynek pracy - Wzrastająca liczba organizacji pozarządowych - Stosunkowo duża liczba podmiotów publicznych doświadczonych w zakresie realizacji projektów społecznych - Silny ośrodek akademicki na terenie Obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> - Stosunkowo wysoki poziom bezrobocia, w tym rosnący udział długotrwale bezrobotnych - Występowanie zjawiska wykluczenia społecznego - Niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej - Niewystarczający dostęp publiczny do Internetu znacznych terenów - Niedorozwój e-usług - Dysproporcje przestrzenne w wyposażeniu i jakości infrastruktury społecznej i instytucjonalnej - Niewystarczający poziom dostępu do instytucjonalnej i/lub pozarodzinnej opieki nad małym dzieckiem - Niewystarczająca infrastruktura przedszkolna i szkolna - Dysproporcje przestrzenne w zakresie popytu na pracę - Niedobór pracowników z wykształceniem technicznym, w tym średnim zawodowym i zasadniczym zawodowym - Niski stopień zaangażowania mieszkańców WrOF w działalność społeczną - Niewykorzystanie możliwości, jakie daje partnerstwo publiczno-prywatne
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Możliwości pozyskiwania dofinansowania projektów społecznych z funduszy Unii Europejskiej - Wsparcie Unii Europejskiej i krajowe nakierowane na rozwój zasobów ludzkich - Napływ ludności spoza Obszaru - Napływ wykształconych i doświadczonych kadr z zagranicy 	<ul style="list-style-type: none"> - Brak nowych rozwiązań systemowych w zakresie ochrony i promocji zdrowia oraz pomocy społecznej - Przerzucanie kosztów finansowania zadań publicznych o charakterze społecznym na samorząd terytorialny - Stosunkowo wysoka atrakcyjność do zamieszkania regionów sąsiadujących w kraju i za granicą - Niż demograficzny dotyczący roczników rozpoczynających studia wyższe

Źródło: opracowanie własne.

4.2. Podsumowanie diagnozy

WrOF to obszar rozwijający się dynamicznie, o dużym potencjale w zakresie zasobów ludzkich, kapitałowych i naturalnych. Jest to obszar, w którym koncentrują się następujące potencjały:

- ludnościowy – naturalny i imigracyjny,
- lokalne podmioty gospodarcze,
- duże podmioty gospodarcze, w tym inwestorzy zagraniczni,
- instytucje otoczenia biznesu,
- podmioty współpracujące z nauką,
- walory krajobrazowe i przyrodnicze,
- rozwinięty rynek mieszkaniowy,
- rozwinięty rynek pracy,
- rozwinięty rynek edukacyjny.

Wewnątrz WrOF występują dysproporcje, które przekładają się w znacznym stopniu na tempo i kierunki rozwoju jego części składowych. Najwyższym poziomem rozwoju społeczno-gospodarczego charakteryzuje się Wrocław, chociaż w jego obrębie także można wskazać tereny szybciej i wolniej się rozwijające. Ponadto Wrocław musi radzić sobie z problemami związanymi ze: starzeniem się społeczeństwa, długotrwałym bezrobociem, wyposażeniem w infrastrukturę techniczną (w tym drogową), ochroną środowiska (w tym emisją zanieczyszczeń gazowych i pyłowych), zabezpieczeniem przeciwpowodziowym, dostępnością przestrzenną względem otoczenia.

Odnosząc się do pozostałych gmin i miast tworzących WrOF, należy wskazać, poza Wrocławiem, kilka wiodących pasm i ośrodków rozwoju:

- pasmo południowe (gminy Kobierzyce, Kąty Wrocławskie i Siechnice),
- pasmo północne (gmina Oleśnica (miejska) oraz Długołęka),
- regionalne ośrodki usługowo-przemysłowe – miasta i gminy: Jelcz-Laskowice, Trzebnica, Oborniki Śląskie, Sobótka.

Należy podkreślić, że rozwój wszystkich analizowanych gmin i miast jest w znacznym stopniu determinowany przez bliskość Wrocławia, a co za tym idzie, czerpanie korzyści z posiadanej renty położenia oraz powiązań funkcjonalnych z tym wielkim miastem.

Mechanizm ZIT nie pozwala na rozwiązanie wszystkich problemów stojących przed Wrocławskim Obszarem Funkcjonalnym ze względu na ich szeroki zakres. Niezbędne jest przedstawienie w tym miejscu zawężonego zakresu najistotniejszych problemów i wyzwań, na które odpowiadać może ZIT. Na podstawie przeprowadzonej analizy zdiagnozowano jako szczególnie ważne w kontekście wdrażania ZIT następujące problemy koncentrujące się w badanym Obszarze:

Tabela 44 Problemy WrOF a Działania Strategii ZIT WrOF

Problemy (z odniesieniem do analizy SWOT)	Priorytety/Działania Strategii ZIT (z odniesieniem do typów projektów)	Zakładane efekty (główny wskaźnik rezultatu strategicznego)
<ul style="list-style-type: none"> - zanieczyszczenie środowiska, przede wszystkim w zakresie emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych - niewystarczający liczba proekologicznych systemów /rozwiązań transportowych 	<p>Priorytet 1.1 Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF Działanie 1.1.2 Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego PI 3.4 RPO WD 2014-2020 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych: Typy projektów: związane ze zrównoważoną mobilnością miejską i podmiejską w zakresie inwestycji ograniczających ruch samochodowy, tj. P&R, B&R, centra przesiadkowe, budowa dróg rowerowych itp., zakup taboru autobusowego lub szynowego, inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem miejskim, systemy zarządzania ruchem PI 5.2. RPO WD 2014-2020 System transportu kolejowego: Typy projektów: rewitalizacja linii kolejowych wraz z przyległą infrastrukturą służącą podróżnym. Priorytet 1.2 Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF Działanie 1.2.5 Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF PI 3.3 RPO WD 2014-2020: Typy projektów : termomodernizacja wielorodzinnych budynków mieszkalnych (nie dot. wspólnot i spółdzielni z terenu WrOF) i budynków użyteczności publicznej, inwestycje w zakresie budownictwa niskoenergetycznego, wymiana źródeł ciepła w budownictwie mieszkalnym –modernizacja systemów grzewczych</p>	<p>Przewozy pasażerskie komunikacją miejską</p> <p>Wskaźnik Kolejowej Dostępności Transportowej II</p> <p>Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe</p>
<ul style="list-style-type: none"> - niska dostępność transportowa z niektórych punktów Obszaru do Wrocławia oraz pomiędzy 	<p>Priorytet 1 1 Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF/Działanie 1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju</p>	<p>Wskaźnik Drogowej Dostępności Transportowej II</p>

<p>poszczególnymi ośrodkami Obszaru; wąskie gardła w układzie transportowym</p> <ul style="list-style-type: none"> - wzrastające obciążenie ekonomiczne spowodowane dużym natężeniem indywidualnej komunikacji samochodowej 	<p>i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF/ PI.5.1 RPO WD 2014-2020 Drogowa dostępność transportowa Typy projektów: budowa i przebudowa dróg wojewódzkich poprawiających dostępność do systemu dróg krajowych lub sieci TEN-T oraz projekty dotyczące przebudowy lub rozbudowy dróg lokalnych związanych z węzłami miejskimi</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - występowanie zdegradowanych terenów wymagających rewitalizacji - występowanie zdewastowanych i zaniedbanych obiektów (w tym zabytkowych) wymagających modernizacji 	<p>Priorytet 3.1 Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF/Działanie 3.1.1Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku/ PI.4.3 RPO WD 2014-2020 Dziedzictwo kulturowe. Typy projektów: inwestycje z zakresu ochrony, rozwoju i udostępniania zasobów dziedzictwa kulturowego PI 6.3 RPO WD 2014-2020 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów Typy projektów: kompleksowe inwestycje w zakresie modernizacji/przebudowy/adaptacji infrastruktury mieszkalnej, użytkowej, obiektów, terenów, przestrzeni w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych, rekreacyjnych.</p>	<p>Liczba imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych</p> <p>Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywny</p>
<ul style="list-style-type: none"> - występowanie kompleksów przyrodniczych wymagających ochrony 	<p>Priorytet 1.2 Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF/ Działanie 1.2.4Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych/ PI 4.4. RPO WD 2014-2020 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych Typy projektów: tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej , ochrona in –situ, ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych, udostępnianie lokalnych zasobów przyrodniczych służące rekreacji, kampanie infom.-edukacyjne związane z ochroną środowiska, rozbudowa ośrodków edukacji ekologicznej</p>	<p>Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem</p>

<ul style="list-style-type: none"> - występowanie aglomeracji we WrOF wymagających racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej zgodnie z wymogami UE 	<p>Priorytet 1.2 Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF/Działanie 1.2.3 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej/ PI 4.2 RPO WD 2014-2020 Gospodarka wodno-ściekowa Typy projektów: budowa lub rozbudowa zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych, w tym inwestycje związane z zagospodarowaniem osadów pościekowych (aglomeracje od 2 tyś. do 10 tyś. RLM), budowa i rozbudowa instalacji wodociągowej</p>	<p>Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków</p>
<ul style="list-style-type: none"> - występowanie zagrożenia powodziowego na terenie WrOF 	<p>Priorytet 1.2 Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF/Działanie 1.2.1Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF/ PI 4.5 RPO WD 2014-2020 Bezpieczeństwo Typy projektów: inwestycje przeciwpowodziowe m.in. związane z regulacją i odbudową cieków wodnych, budową lub przebudową zbiorników retencyjnych, małą retencją, kanalizacją deszczową, wsparcie jednostek ratowniczych</p>	<p>Pojemność obiektów małej retencji wodnej</p>
<ul style="list-style-type: none"> - niski poziom nakładów na działalność B+R w MŚP, - niski stopień komercjalizacji działalności B+R - dysproporcje przestrzenne w zakresie podmiotów współpracujących z nauką, - stosunkowo niska skłonność przedsiębiorców i władz lokalnych do wdrażania innowacji 	<p>Priorytet 2.1Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF/ Działanie 2.1.2Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka / PI 1.2 RPO WD 2014-2020 Innowacyjne przedsiębiorstwa Typy projektów: wsparcie dla przedsiębiorstw chcących rozpocząć działalność B+R, inwestycje w infrastrukturę B+R, usługi proinnowacyjne dla przedsiębiorców, wsparcie IOB w zakresie zaplecza badawczego</p>	<p>Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB (BERD)</p>
<ul style="list-style-type: none"> - mało widoczna promocja WrOF jako dogodnej lokalizacji do inwestycji - niski potencjał kapitałowy przedsiębiorców lokalnych 	<p>Priorytet 2.1 Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF/Działanie 2.1.1Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej</p>	<p>Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w sektorze prywatnym - osoby</p>

<p>przekładający się na stosunkowo niskie rozmiary inwestycji</p> <ul style="list-style-type: none"> - dysproporcje przestrzenne w zakresie obecności instytucji otoczenia biznesu - stosunkowo niski stopień zglobalizowania przedsiębiorstw (szczególnie MŚP) 	<p>WrOF/ PI 1.3 RPO WD 2014-2020 Rozwój przedsiębiorczości Typy projektów m.in.: przygotowanie terenów pod nowe inwestycje, wsparcie infrastruktury przeznaczonej dla przedsiębiorców, doradztwo dla MŚP; PI 1.4 RPO WD 2014-2020 Internacjonalizacja przedsiębiorstw Typy projektów: wsparcie MŚP w zakresie ekspansji na rynki zewnętrzne , tworzenie nowych modeli biznesowych MŚP, promocja oferty gospodarczej na rynkach krajowych i międzynarodowych</p>	<p>fizyczne prowadzące działalność gospodarczą</p> <p>Wartość eksportu ogółem</p>
<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca dostępność zaawansowanych e-usług publicznych 	<p>Priorytet 3.1 Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF/Działanie3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku/ PI 2.1 RPO WD 2014-2020 E-usługi publiczne Typy projektów: rozwijanie e-usług publicznych m.in. w obszarze e-kultury, e-administracji, e-zdrowia</p>	<p>Odsetek obywateli korzystających z e-administracji</p>
<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczający poziom dostępu do instytucjonalnej i/lub pozarodzinnej opieki nad małym dzieckiem; - stosunkowo wysoki poziom bezrobocia, w tym rosnący udział długotrwale bezrobotnych 	<p>Priorytet 3.1 Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF/Działanie 3.1.2Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF/ PI 6.1 RPO WD 2014-2020Inwestycje w infrastrukturę społeczną, PI 8.3 RPO WD 2014-2020Godzenie życia zawodowego i prywatnego Typy projektów: budowa/remont/przebudowa et. infrastruktury opieki nad dziećmi do lat 3 (np. żłobki), tworzenie i rozwijanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 , w tym kluby dziecięce, opiekun dzienny , niania</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - niewystarczająca jakość i dostępność usług opiekuńczych na terenie WrOF; - występowanie zjawiska wykluczenia społecznego; - stosunkowo wysoki poziom bezrobocia, w tym rosnący udział długotrwale bezrobotnych 	<p>Priorytet 3.2 Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych na terenie WrOF oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu we WrOF/Działanie 3.2.1.Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF/ PI 6.1 RPO WD 2014-2020 Inwestycje w infrastrukturę społeczną</p>	<p>Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej</p>

	<p>PI 9.1 RPO WD 2014-2020 Aktywna integracja PI 9.2 RPO WD 2014-2020 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych Typy projektów: działania na rzecz integracji społeczno-zawodowej (w tym poradnictwo, kursy, szkolenia, staże), wsparcie dla tworzenia i/lub działalności podmiotów integracji społecznej (CIS, KIS, ZAZ, WTZ), rozwój spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych, w tym rozwój mieszkalnictwa chronionego. Inwestycje w infrastrukturę społeczną.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - brak równego dostępu do edukacji przedszkolnej i szkolnej oraz niewystarczająca infrastruktura przedszkolna i szkolna; - potrzeba wyrównywania szans edukacyjnych uczniów i dzieci przedszkolnych - niedobór pracowników z wykształceniem technicznym, w tym średnim zawodowym i zasadniczym zawodowym 	<p>Priorytet 3.3 Wzrost jakości i dostępności edukacyjnej na terenie WrOF/Działanie 3.3.1. Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej</p> <p>PI 7.1 RPO WD 2014-2020 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną, PI 7.2 RPO WD 2014-2020 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową, PI 10.1 RPO WD 2014-2020 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej,</p> <p>PI 10.3 RPO WD 2014-2020 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy/ Typy projektów: tworzenie nowych miejsc kształcenia, miejsc przedszkolnych, realizacja przedsięwzięć związanych z poprawą warunków kształcenia i wyrównywania szans edukacyjnych uczniów i dzieci przedszkolnych (w tym z niepełnosprawnościami); poprawa warunków kształcenia zawodowego i dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, staże i praktyki zawodowe; podniesienie kwalifikacji kadry nauczycielskiej (w tym nauczycieli zawodu).</p>	<p>Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu matematyki</p> <p>Zdawalność egzaminów maturalnych</p>

Źródło: opracowanie własne

Wiele z tych problemów może zostać rozwiązanych lub złagodzonych dzięki wsparciu w ramach ZIT w perspektywie 2020 roku. Wynika to z celu nadrzędnego, priorytetów i działań wskazanych w niniejszej Strategii, które zmierzają do osiągnięcia wysokiej jakości życia społeczności WrOF poprzez integrację jego przestrzeni w spójny organizm społeczno-gospodarczy. Ma to być osiągnięte poprzez:

- zintegrowanie przestrzeni Obszaru,
- poprawę innowacyjności i konkurencyjności jego gospodarki,
- zintegrowanie społeczne Obszaru.

W diagnozie obszaru wsparcia WrOF zidentyfikowane i opisane zostały kluczowe zagadnienia istotne z punktu widzenia teorii i praktyki zarządzania strategicznego jednostkami terytorialnymi. Tworzą one tło dla wnioskowań aplikacyjnych, związanych z wyznaczaniem celów i priorytetów strategicznych oraz działań operacyjnych. Na etapie diagnozowania analizowanego obszaru wsparcia nie pozycjonowano (co wydaje się oczywiste) poszczególnych przekrojów tematycznych pod kątem ich istotności w kontekście Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, a raczej dokonano próby objęcia stosunkowo szerokiego spektrum zagadnień. Należy mieć na uwadze tę okoliczność oraz świadomość, że sformułowane na podstawie diagnozy cele, priorytety i działania wyznaczone w Strategii ZIT WrOF mają równie szeroki zakres.

Na etapie wdrażania ZIT konieczne jest jednak wypracowanie (przez lokalnych liderów i aktorów) wspólnego stanowiska i podjęcie decyzji o wytypowaniu najistotniejszych działań strategicznych w bieżącym okresie programowania i finansowania. Ograniczenia czasowe i finansowo-organizacyjne istotnie zawężają możliwości zaspokojenia wszystkich zidentyfikowanych w Strategii ZIT WrOF potrzeb integracyjnych. Ta hierarchizacja stanowi wypadkową ustaleń merytorycznych, ale i politycznych.

Reasumując, diagnoza wykazała problemy, których rozwiązanie jest zgodne z założeniami strategii *EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*. Są to m.in. problemy związane ze: zwiększaniem zatrudnienia, wspieraniem działalności badawczo-rozwojowej, redukcją emisji dwutlenku węgla, wspieraniem edukacji oraz kształcenia ustawicznego, a także zwalczaniem ubóstwa⁴⁸.

Z drugiej strony WrOF posiada cechy (omówione w analizie), które zgodnie ze wspomnianą strategią *EUROPA 2020...* są podstawą do podwyższania konkurencyjności gospodarki Unii Europejskiej.

---

⁴⁸ *Komunikat Komisji: EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu*, Komisja Europejska, Bruksela, 3.3.2010, KOM(2010) 2020 wersja ostateczna, s. 12.

4.3. Analiza SWOT dla Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego w kontekście trzech łańdów

Tabela 45. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście trzech łańdów

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> - Bogate walory krajobrazowe i przyrodnicze - Dobrze rozwinięta sieć kolejowa - Upowszechnienie komunikacji i transportu rowerowego jako środka dojazdów codziennych - Rozwinięte rynki lokalne – mieszkaniowy, pracy, usług wyższego rzędu, edukacyjny - Stosunkowo chłonny rynek zbytu dóbr i usług - Różnorodność zasobów i zróżnicowanie specjalizacyjne - Zdywersyfikowana struktura branżowa gospodarki - Wysoki potencjał ludnościowy naturalny i imigracyjny - Silny ośrodek akademicki na terenie Obszaru 	<ul style="list-style-type: none"> - Degradacja środowiska naturalnego - Wąskie gardła w układzie transportowym - Niewystarczająca liczba proekologicznych systemów /rozwiązań transportowych - Dysproporcje przestrzenne w wyposażeniu i jakości infrastruktury instytucjonalnej, przestrzennej, gospodarczej i społecznej - Występowanie zdewastowanych i zaniedbanych terenów wymagających rewitalizacji oraz obiektów wymagających modernizacji - Występowanie kompleksów przyrodniczych wymagających ochrony - Występowanie aglomeracji wymagających racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej zgodnie z wymogami UE - Niekorzystne zmiany w strukturze demograficznej - Stosunkowo wysoki poziom bezrobocia, w tym długotrwałego - Niewystarczający poziom innowacyjności i konkurencyjności gospodarki - Niski stopień identyfikacji WrOF jako całości wśród społeczności i władz lokalnych - Niski stopień dostępności e-usług publicznych - Niewykorzystanie możliwości, jakie daje partnerstwo publiczno-prywatne
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> - Możliwość pozyskiwania dofinansowania projektów infrastrukturalnych i środowiskowych z funduszy Unii Europejskiej - Włączenie WrOF w europejskie sieci transportowe - Postrzeganie Wrocławia i niektórych gmin Obszaru jako jednych z wiodących w Polsce w zakresie rozwoju przestrzennego, gospodarczego i społecznego - Napływ ludności spoza Obszaru - Napływ wykształconych i doświadczonych kadr z zagranicy 	<ul style="list-style-type: none"> - Nieuregulowane stosunki własnościowe - Niestabilność i niska przejrzystość prawa i decyzji politycznych - Wysokie rozproszenie kompetencji władz i służb publicznych - Przerzucanie kosztów finansowania zadań publicznych na samorząd terytorialny - Zagrożenie powodziowe związane z niespójnością systemu powodziowego WrOF i wieloletnimi zaniedbaniami w utrzymaniu infrastruktury (rowy)

5. Strategia ZIT WrOF (cele, priorytety, działania)

5.1. Strategia ZIT WrOF-analiza problemów i wyzwań.

W obliczu zjawisk globalizacji procesów gospodarczych oraz przemian cywilizacyjno - kulturowych, zmierzających do wykształcenia społeczeństw informacyjnych, tylko silne jednostki przestrzenno-gospodarcze są w stanie sprostać europejskiej i światowej konkurencji. Podstawowym i generalnym zadaniem realizacyjnym Strategii ZIT WrOF powinno być dążenie do zapewnienia ciągłości procesów rozwoju na jej obszarze. Tak wyznaczone zadanie powinno być realizowane w ramach celu nadrzędnego, którego istota winna sprowadzać się do integrowania struktur wewnętrznych obszaru dla stworzenia spójnej przestrzeni, powiązanej szeregiem relacji na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej oraz w przekrojach funkcjonalnych. Proces ten należy przeprowadzić w taki sposób, aby każdy z zasadniczych elementów struktury obszaru wpływał pozytywnie na realizację celu nadrzędnego Strategii ZIT WrOF oraz aby w sposób możliwie jak najskuteczniejszy ograniczyć lub rozładować występujące obiektywnie konflikty celów mogące zaistnieć pomiędzy podmiotami wchodzącymi w jego skład. Spójna przestrzeń WrOF jako organizmu społeczno-gospodarczego rozumiana jest wielopłaszczyznowo (w rozumieniu nomenklatury UE) i stanowić będzie w perspektywie podstawę do osiągnięcia wysokiej jakości życia mieszkańców WrOF.

Działania podjęte w ramach realizacji Strategii ZIT WrOF powinny dążyć do rozwijania w każdej jednostce administracyjno-przestrzennej przypisanych ze względów historycznych oraz wykreowanych w dobie obecnej zbiorów funkcji. Funkcje te, świadomie i odpowiednio ukształtowane, przyczynią się do funkcjonowania WrOF jako jednego organizmu społeczno-gospodarczego, czyli w myśl współczesnego postrzegania zjawisk przestrzennych przyczynią się do ukonstytuowania WrOF, właśnie w sensie bardziej funkcjonalnym niż administracyjnym. W obecnych uwarunkowaniach prawno-organizacyjnych podstawę sukcesu realizacyjnego Strategii ZIT WrOF stanowić powinna współpraca na zasadach partnerstwa wszystkich jednostek samorządu terytorialnego tworzących ten obszar.

Procesy integracyjne WrOF dotyczą trzech podstawowych priorytetów integracji, stanowiących zarazem przedmiot oddziaływania władz samorządowych.

Jeden z priorytetów rozwojowych Strategii ZIT WrOF dotyczyć powinien stworzenia szeroko pojętego systemu komunikacyjnego w ramach wspólnej polityki przestrzennej i komunikacyjnej. Bez kompleksowych rozwiązań tych problemów nierealna jest perspektywa skutecznego i aktywnego dynamizowania procesów rozwoju obszaru WrOF. Bariery komunikacyjne stanowiły i nadal stanowią jeden z najważniejszych czynników ograniczających aktywność dużych kompleksów urbanistycznych, a ich znoszenie jest w świadomości społecznej jednym z najważniejszych przejawów działań prospołecznych. W ten sposób ten kluczowy element gospodarki przestrzennej został wyeksponowany jako warunek konieczny dla realizacji kolejnych wyzwań rozwojowych. Skok cywilizacyjny i zwiększenie materialnego uposażenia społeczeństwa WrOF oraz związane z nimi zmiany ilościowe i jakościowe w zakresie komunikacji indywidualnej (w tym zwielokrotnienie liczby użytkowników dróg dojazdowych do centrum obszaru) pociągają nowe wyzwania. Dotyczą one stworzenia efektywnego, bezpiecznego i przyjaznego dla środowiska systemu dróg, a także

zapewnienia dobrej łączności komunikacyjnej WrOF z regionem oraz w szerszej skali przestrzennej (w ramach kraju i Unii Europejskiej). W tym obszarze widoczny jest niski standard techniczny i funkcjonalny większości dróg oraz brak obwodnic kluczowych miast obszaru, w tym Wrocławia. Mimo podjętych działań związanych z tworzeniem spójnej sieci transportowej WrOF całego procesu nie należy uznawać za zakończony. Kolejny problem w tym obszarze dotyczy problemów komunikacyjnych w centrum WrOF. Działania podejmowane w tym zakresie powinny dotyczyć przede wszystkim polepszania istniejącego systemu komunikacji zbiorowej, zastępującego w pewnym zakresie indywidualny ruch samochodowy. Widoczny jest w dalszym ciągu brak nowoczesnego, przyjaznego dla środowiska taboru, niewystarczająca integracja różnych rodzajów transportu w układzie miejskim i podmiejskim oraz mało atrakcyjne częstotliwości kursów i czasy przejazdów.

Obok komunikacji i ładu przestrzennego, do pozostałych, równoważnych sfer koniecznych oddziaływań objętych Strategią ZIT WrOF należy zaliczyć ochronę i kształtowanie środowiska, w tym ochronę przeciwpowodziową, podstawową infrastrukturę techniczną i informatyczną, ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, pozyskiwanie na terenie WrOF w większym zakresie energii ze źródeł odnawialnych oraz ograniczanie niskiej emisji.

W obszarze gospodarczym sytuacja społeczno-gospodarcza nie tylko WrOF, ale całej gospodarki narodowej uległa diametralnym zmianom. Bez wątplenia zmiany te są związane z ugruntowaniem nowego czynnika kluczowego w działalności społeczno-gospodarczej, a mianowicie wiedzy. Wiedza staje się obecnie coraz istotniejszym bodźcem zmian w działalności gospodarczej i coraz powszechniej podkreśla się formowanie nowej gospodarki, w której to wiedza ma podstawowe znaczenie. W kontekście dotychczasowych rozważań ważne jest, żeby pamiętać o tym, iż uczenie się, czyli nabywanie nowej wiedzy, nie jest wystarczającym elementem do osiągnięcia sukcesu gospodarczego, jednak bez wiedzy i uczenia się jakikolwiek rozwój, a tym bardziej sukces w dłuższym czasie jest praktycznie niemożliwy do osiągnięcia. Zarówno wiedza poszczególnych jednostek, organizacji, regionu, jak i całego społeczeństwa jest istotna z punktu widzenia funkcjonowania całego obszaru. Dlatego właśnie na władzach publicznych spoczywa obowiązek budowy systemu interakcji, w którym proces uczenia będzie odbywał się w powtarzalnych kontaktach między jednostkami o różnym statusie. Wynika to z faktu, że tylko władza publiczna jako jeden z nielicznych podmiotów we współczesnych realiach jest zdolna zbudować i koordynować sprawny system pozyskiwania, gromadzenia i przekazywania wiedzy z jednej strony oraz wzmacniać te zjawiska w pozostałych sektorach (prywatnym i nowo kształtującym się społecznym). Z uwagi na liczne uczelnie wyższe zlokalizowane w centrum WrOF odpowiedzialne za sferę badawczo-rozwojową szczególnie ważne i uzasadnione jest podejmowanie działań usprawniających współpracę pomiędzy strefą nauki i przedsiębiorczości. Istotne miejsce w strukturze WrOF zajmuje sektor MSP, tutaj również lokuje się kapitał zagraniczny, który coraz częściej poszukuje wysoko wykwalifikowanej kadry. Uzasadnione jest podejmowanie działań wspierających przedsiębiorczość WrOF, w tym szeroko rozumiane instytucje otoczenia biznesu.

Wzrastająca ranga kreatywności jako czynnika rozwoju społeczno-ekonomicznego jednostek przestrzennych, organizacji, przedsiębiorstw staje się jednym z ważniejszych wyzwań globalnej gospodarki. Sztuka i kultura stanowią o tworzeniu nowych miejsc pracy

w XXI w., a rosnąca rola przemysłów kreatywnych przyczynia się do budowania potencjału gospodarczego miast, regionów, krajów, czego podstawę stanowi wysoki poziom kapitału ludzkiego, wielokulturowość, otwartość na innowacje, rosnący popyt na dobra i usługi o wartości kulturowej. W gospodarce kreatywnej najbardziej pożądanym czynnikiem wytwórczym pozostaje człowiek, który wykazuje tendencję do koncentracji w ściśle określonych przestrzeniach (miastach), spełniających określone kryteria w odniesieniu do pracy i zamieszkania. Atrakcyjność miasta jest siłą przyciągania ludzi kreatywnych. Ważnym wyzwaniem współczesności jest więc przyciąganie i stałe wiązanie z WrOF „klasy kreatywnej”, a także określenie charakteru i siły tych relacji. Osobnym, ale nie mniej istotnym obszarem, jest budowa tożsamości w kontekście wzrastającej otwartości przestrzennej.

W płaszczyźnie społecznej, nie mniej istotnej od pozostałych, szczególna potrzeba występuje w obszarze bezrobocia. O ile centrum WrOF oferuje różne możliwości podjęcia zatrudnienia, jest to utrudnione na obszarach peryferyjnych WrOF o ściśle określonych funkcjach. Nie można pomijać w tym kontekście przyczyn wykluczania z rynku pracy części społeczeństwa, a zwłaszcza kobiet, co do których istnieje potrzeba wsparcia godzenia życia zawodowego i prywatnego (opieki nad dziećmi do 3. roku życia i seniorami).

W szerszej perspektywie równie istotne są takie obszary jak edukacja, w tym edukacja zawodowa, oraz podnoszenie kwalifikacji kadry nauczycielskiej, która również powinna mieć możliwości techniczne i organizacyjne dla pobudzania kreatywności na wszystkich poziomach edukacji. O poziomie cywilizacyjnym danego obszaru miejskiego decydują też takie czynniki jak poziom zaspokojenia i stopień dostępności usług medycznych dla całej społeczności WrOF, ale zwłaszcza mniej zamożnej jego części, a także dla seniorów. W przypadku tych ostatnich istotne jest także taka dbałość o ich stan psychofizyczny, aby zbyt wcześnie nie rezygnowali z uczestnictwa w rynku pracy, poprzez tworzenie mechanizmów i zachęt do wykorzystywania ich doświadczenia i umiejętności.

Problemy rozwoju dużych aglomeracji miejskich dotyczą współcześnie poziomu bezpieczeństwa publicznego oraz wysokiej przestępczości. Bezpieczeństwo publiczne jest istotnym warunkiem wpływającym na jakość życia mieszkańców. Wymaga istnienia odpowiednich służb, wyposażonych w odpowiednią ilość nowoczesnego sprzętu. Równocześnie istotny jest tu usprawnienie systemów przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz sprzyjających włączeniu, co pośrednio ma znaczący wpływ na poziom bezpieczeństwa publicznego. Wzmacnianie tej sfery jest również istotne dla dalszego funkcjonowania WrOF. Odrębnym specyficznym dla WrOF problemem jest stałe zagrożenie powodziowe, które oprócz wyposażenia odpowiednich służb wymaga wielu inwestycji w infrastrukturę przeciwpowodziową.

We współczesnych uwarunkowaniach coraz częściej podnoszoną kwestią staje się budowanie mocnych podstaw społeczeństwa obywatelskiego, którego stan w Polsce pozostawia wciąż wiele do życzenia. Zwiększenie partycypacji obywateli w realizacji polityk publicznych oraz większa świadomość i odpowiedzialność za procesy rozwoju jest najistotniejszą składową koncepcji *governance*. Dlatego też wsparcie powinno być ukierunkowane na wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych, który przyczyniłby się do zwiększenia partycypacji społecznej.

Wszystkie wymienione powyżej obszary wsparcia powinny się wzajemnie uzupełniać. Wykształcą one w dłuższej perspektywie strukturę WrOF, będą decydować o kierunkach jej

rozwoju. Dlatego chcąc w sposób skuteczny kształtować przyszłe zjawiska społeczno-gospodarcze, należy z jednej strony doprowadzić do pełnej integracji tych dziedzin, z drugiej zaś oddziaływać w sposób kompleksowy. Należy również podkreślić, że konkurencyjność układów przestrzenno-gospodarczych wiąże się przede wszystkim z kooperacją, więc szczególnie istotna jest współpraca wszystkich podmiotów funkcjonujących w obszarze, bez której trudno będzie oczekiwać wyraźnych i zadowalających efektów w postaci przyciągania i zatrzymywania zasobów (w tym kapitałowych i ludzkich) na tym terenie. Konkretne rozwiązanie w każdym wypadku powinno mieć charakter unikatowy i być dostosowane do indywidualnych warunków, etapu rozwoju WrOF i jego najbliższego otoczenia. Powinno też być elastyczne, czyli podatne na zmiany występujące w społeczeństwie i gospodarce, szybko adaptujące się do nich.

Wobec powyższych stwierdzeń generalne założenie strategiczne Strategii ZIT WrOF można sformułować jako jej cel nadrzędny:

„Osiągnięcie wysokiej jakości życia społeczności Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez integrację jego przestrzeni w spójny organizm społeczno-gospodarczy”

Wizja rozwoju WrOF to wizja jednoczesnej integracji Obszaru na trzech płaszczyznach. Realizacja działań w ramach ZIT wpłynie zatem na:

1) zintegrowanie przestrzeni Obszaru:

- poprawi się jakość i przepustowość dróg, a także bezpieczeństwo ruchu drogowego .System dróg we WrOF stanie się bardziej efektywny, bezpieczny i przyjazny o dla środowiska, zapewniając zwiększenie mobilności regionalnej;
- rozwinie się przyjazny dla środowiska , niskoemisyjny system transportu, powstaną centra multimodalne i centra przesiadkowe, powstanie spójny system dróg rowerowych łączący gminy WrOF Stanowić to będzie alternatywę dla ruchu samochodowego Zwiększy się liczba inwestycji w zakresie transportu kolejowego o znaczeniu aglomeracyjnym, ponadto mieszkańcy WrOF będą mogli korzystać z nowego taboru autobusowego i tramwajowego. Poprawi się jakość powietrza WrOF dzięki inwestycjom z zakresu transportu niskoemisyjnego;
- poprawi się system ochrony przeciwpowodziowej, usprawniona zostanie kanalizacja deszczowa, systemy małej retencji w gminach WrOF, służb ratownicze staną się bardziej efektywne dzięki ich wyposażeniu i przeszkoleniu. W rezultacie wzrośnie poziom bezpieczeństwa mieszkańców WrOF w obliczu zagrożeń powodziowych;
- zracjonalizowana zostanie gospodarka wodno-ściekowa w tych gminach WrOF, których standardy w tym zakresie nie odpowiadają wymogom Unii Europejskiej. Zwiększy się liczba mieszkańców WrOF korzystających z ulepszonych systemów wodno-ściekowych, tym samym we WrOF zostanie wyrównany standard gospodarki wodno-ściekowej zgodny z wymogami unijnymi;
- wzrośnie liczba wspartych form ochrony przyrody WrOF, wsparte kompleksy przyrodnicze w gminach udostępnione zostaną na cele turystyczne i wypoczynkowe.

WrOF stanie się bardziej atrakcyjny zarówno pod względem zamieszkania jak i turystyki;

- poprawi się efektywność energetyczna w budownictwie mieszkalnym i publicznym , zostaną złagodzone zjawiska wzrastającego zapotrzebowania na energię dzięki poprawie jej wykorzystywania. Spadnie emisja gazów cieplarnianych.

2) poprawę innowacyjności i konkurencyjności jego gospodarki

- zwiększy się liczba przedsiębiorstw, które wdrożą nowe modele biznesowe;
- zwiększy się zdolność MŚP do konkurowania na rynkach zagranicznych,;
- rozwiną się nowe usługi i produkty oferowane przez przedsiębiorstwa;
- wzmocni się potencjał instytucji otoczenia biznesu w zakresie wspierania przedsiębiorstw;
- poprawią się warunki do rozwoju przedsiębiorczości;
- zwiększy się liczba nowych inwestycji i zostanie przygotowanych więcej terenów pod nowe inwestycje;
- wzrośnie liczba przedsiębiorstw prowadzących prace B+R;
- rozwinie się infrastruktura badawcza;
- rozwinie się dialog pomiędzy sferą biznesu i nauki.

3) zintegrowanie społeczne Obszaru:

- zrewitalizowane zostaną zdegradowane obszary miejskie i wiejskie WrOF w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym. Wsparta infrastruktura na obszarach rewitalizowanych wpłynie na poprawę warunków życia mieszkańców, zahamowany zostanie rozwój negatywnych zjawisk, a tym samym zostanie ograniczone ryzyko ubóstwa na obszarach rewitalizowanych;
- wzmocni się potencjał kulturowy i turystyczny WrOF dzięki wspartym zabytkom i instytucjom kultury;
- powstaną zaawansowane e-usług publiczne, zwiększy się dostęp do informacji publicznej mieszkańców WrOF, m.in. w zakresie e- kultury, e-administracji, w rezultacie zwiększy się uczestnictwo społeczności WrOF w życiu publicznym;
- więcej osób bezrobotnych/zagrożonych bezrobociem, wykluczonych społecznie/zagrożonych zjawiskiem wykluczenia skorzysta z różnych form wsparcia w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwiną się usługi sprzyjające godzeniu życia zawodowego i prywatnego (rozwijanie form opieki nad dziećmi do lat 3), aktywnej integracji społecznej, powstanie więcej miejsc oferujących wsparcie społeczne;
- zwiększy się dostępność do usług opiekuńczych na rzecz osób zagrożonych ubóstwem, wykluczeniem społecznym, niesamodzielnymi, więcej rodzin osób niesamodzielnymi otrzyma wsparcie. Poszerzy się oferta usług opiekuńczych we WrOF, a dzięki ich upowszechnieniu i poprawie dostępności zwiększy się liczba osób otrzymujących wsparcie. Ze względu na to, że działania będą wspierane poprzez

inwestycje w infrastrukturę społeczną, na terenie WrOF zwiększy się liczba miejsc świadczących usługi opiekuńcze;

- zwiększy się równy dostęp do dobrej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej i ponadpodstawowej, zwiększy się liczba miejsc wychowania przedszkolnego we WrOF w szkołach WrOF uczniowie będą rozwijać swoje kompetencje kluczowe, oferty kształcenia zostaną lepiej dostosowane do indywidualnych potrzeb uczniów jak i do potrzeb rynku pracy, wzrosną kwalifikacje kadry nauczycielskiej. Zostanie zmodernizowana infrastruktura edukacyjna.

5.2. Cele, priorytety i działania ZIT WrOF

Układ celów, priorytetów i działań Strategii ZIT WrOF wypracowany został w odniesieniu do potrzeb zidentyfikowanych w trakcie przeprowadzonych badań i konsultacji społecznych. Jednak prace nad jego sformułowaniem podporządkowane zostały pewnym ideom przewodnim i rygorom określonym w wielu dokumentach szczebla ponadnarodowego i krajowego. Takie podejście wynika m.in. z jasno określonego⁴⁹ sposobu realizacji unijnej polityki rozwoju, który zakłada, że dla osiągnięcia zaplanowanych wyników potrzeba silniejszego modelu zarządzania gospodarczego. W szczególności uwzględniona została okoliczność, iż Strategia Europa 2020 opiera się na dwóch filarach: podejściu tematycznym, łączącym ogólne priorytety i służące ich realizacji wymierne cele oraz na sprawozdaniach państw członkowskich, które mają pomóc im w opracowaniu własnych strategii powrotu do trwałego wzrostu i stabilnych finansów publicznych. W związku z tym na poziomie Unii Europejskiej, a nie lokalnym, przyjęte zostały zintegrowane wytyczne, obejmujące unijne priorytety ogólne i wymierne cele. Poszczególnym państwom członkowskim przekazane zostały specyficzne zalecenia. W przypadku niepodjęcia odpowiednich działań przewidziano zaś możliwość wystosowania ostrzeżenia i *de facto* ograniczenia wsparcia.

Z tego względu myślenie o potrzebach lokalnych czy subregionalnych w kontekście Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych zostało także w przypadku Strategii ZIT WrOF uwarunkowane osiami priorytetowymi określonymi na wyższych szczeblach. Spektrum ich jest jednak na tyle szerokie, że pozwala na sformułowanie w ich ramach kluczowych oczekiwań społeczności podmiotów zaangażowanych w prace nad przygotowaniem i wdrożeniem ZIT WrOF. Owe warunki brzegowe stworzyły z jednej strony pewne ograniczenia, ale z drugiej uporządkowały rozważania nad hierarchią własnych priorytetów i działań.

Procesy integracyjne w warunkach WrOF dotyczą trzech priorytetów, przy czym Strategia nie może operować zbyt rozbudowanym zbiorem działań. Zakłada się, że wybór priorytetów i przypisanych im działań musi ograniczać się do niezbędnego minimum dającego jednak szansę realizacji wizji kompleksowości, zrównowżenia oraz harmonizacji rozwoju. W praktyce mają one przynieść efekt wzmocnienia procesów rozwojowych, a nie ich zastępowania.

---

⁴⁹EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:2020:FIN:PL:PDF>, s. 6.

Wobec powyższych uwarunkowań analiza zagadnień związanych z priorytetami inwestycyjnymi, które mogą zostać wdrożone w ramach Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, zaowocowała wykrystalizowaniem przedstawionego w poniższych tabelach układu celu nadrzędnego, priorytetów i działań. W kolejnej tabeli przedstawiono relacje pomiędzy działaniami ZIT WrOF a priorytetami inwestycyjnymi w ramach RPO WD 2014-2020. Natomiast zagregowane wskaźniki produktów i rezultatów w odniesieniu do wszystkich celów, priorytetów i działań Strategii ZIT przedstawiono w ujęciu tabelarycznym w Załączniku nr 4.

Z uwagi na fakt, że SZOOP RPO WD – w przeciwieństwie do Strategii ZIT WrOF - jest dokumentem często aktualizowanym, obowiązujące przykłady wszystkich typów działań oraz katalog beneficjentów znajdują się w aktualnej wersji SZOOP RPO WD.

Tabela 46. Struktura celów, priorytetów i działań Strategii ZIT WrOF

Cel nadrzędny Strategii ZIT WrOF	Cele Strategii ZIT WrOF	Priorytety Strategii ZIT WrOF	Działania Strategii ZIT WrOF	
OSIĄGNIĘCIE WYSOKIEJ JAKOŚCI ŻYCIA SPOŁECZNOŚCI WrOF POPRZEC INTEGRACJĘ JEGO PRZESTRZENI W SPÓJNY ORGANIZM SPOŁECZNO-GOSPODARCZY	1. ZINTEGROWANIE PRZESTRZENI WrOF	1.1. Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF	1.1.1	Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF
			1.1.2	Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego
		1.2.1	Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	
		1.2.2	Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i Przemysłowymi	
		1.2.3	Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej	
		1.2.4	Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	
		1.2.5	Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF	
	1.2.6	Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych		
	2. INNOWACYJNA I KONKURENCYJNA GOSPODARKA WrOF	2.1. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF	2.1.1	Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF
	2.1.2		Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka – gospodarka	
	3. ZINTEGROWANIE SPOŁECZNE WrOF	3.1. Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF	3.1.1	Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku
			3.1.2	Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF
		3.2. Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych na terenie WrOF oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu we WrOF	3.2.1	Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF

		3.3 Wzrost jakości i dostępności edukacyjnej na terenie WrOF	3.3.1	Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej
		3.4 Zwiększenie partycypacji społecznej mieszkańców na terenie WrOF	3.4.1	Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego

Tabela 47. Relacja pomiędzy Działaniami ZIT WrOF a Priorytetami inwestycyjnymi w ramach RPO WD 2014-2020

Strategia ZIT WrOF			RPO WD 2014-2020		PODDZIAŁANIE SZOOP RPO WD 2014-2020
Cel	Priorytet	Działanie	Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	
1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1. Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF	1.1.1. Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF	5. TRANSPORT	5.1 Drogowa dostępność transportowa	5.1.2 Drogowa dostępność transportowa –ZIT WROF
		1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego		5.2 System transportu kolejowego	5.2.2 System transportu kolejowego –ZIT WROF
			3. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych	3.4.2 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych – ZIT WROF

	1.2. Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF	1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	4. ŚRODOWISKO i ZASOBY	4.5 Bezpieczeństwo	4.5.2 Bezpieczeństwo –ZIT WROF
		1.2.3 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej		4.2 Gospodarka wodno-ściekowa	4.2.2 Gospodarka wodno-ściekowa – ZIT WROF
		1.2.4 Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych		4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych	4.4.2 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych– ZIT WROF
		1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF.	3. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym	3.3.2 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym – ZIT WROF
2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF	2.1.1. Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	1. PRZEDSIĘBIORSTWA i INNOWACJE	1.3 Rozwój przedsiębiorczości	1.3.2 Rozwój przedsiębiorczości -ZIT WROF
		2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka		1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw	1.4.2 Internacjonalizacja przedsiębiorstw – ZIT WROF
				1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa	1.2.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa – ZIT WROF

3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1. Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF	3.1.1. Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	6. INFRASTRUKTURA SPOJNOŚCI SPOŁECZNEJ	6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów	6.3.2 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – ZIT WROF
			4. ŚRODOWISKO I ZASOBY	4.3 Dziedzictwo kulturowe	4.3.2 Dziedzictwo kulturowe – ZIT WROF
			2. TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE	2.1 E-usługi publiczne	2.1.2 E-usługi publiczne – ZIT WROF
		3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	8. RYNEK PRACY	8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego	8.4.2 Godzenie życia zawodowego i prywatnego – ZIT WROF
			6. INFRASTRUKTURA SPOJNOŚCI SPOŁECZNEJ	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną (Schemat C)	6.1.2 Inwestycje w infrastrukturę społeczną – ZIT WROF
			9. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych	9.2.2 Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych – ZIT WROF
	3.2. Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych na terenie WrOF oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu we WrOF	3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF	6. INFRASTRUKTURA SPOJNOŚCI SPOŁECZNEJ	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną (z wyłączeniem Schematu C)	6.1.2 Inwestycje w infrastrukturę społeczną – ZIT WROF

			9. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	9.1 Aktywna integracja	9.1.2 Aktywna integracja –ZIT WROF
3.3.Wzrost jakości i dostępności edukacyjnej na terenie WroF	3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WroF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	7. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA	7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną	7.1.2 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną –ZIT WROF	
			7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową	7.2.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną w tym zawodową – ZIT WROF	
		10. EDUKACJA	10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej	10.1.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej - ZIT WROF	
				10.2.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej - ZIT WROF	
			10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	10.4.2.Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy – ZIT WROF	

Źródło: opracowanie własne

Cel 1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF

W dokumentach strategicznych dotyczących integracji przestrzennej, społecznej i gospodarczej aglomeracji wrocławskiej (obejmującej szerszy zakres terytorialny niż WrOF) eksponowano od początku XXI w. przebudowę szeroko pojętego systemu komunikacyjnego w ramach wspólnej polityki przestrzennej i komunikacyjnej. Wielki wysiłek lobbystyczny, organizacyjny i finansowy przyczynił się do realizacji przedsięwzięć, które już obecnie skutkują lub w perspektywie krótkookresowej skutkować będą rozwiązaniem kluczowych ówczesnie problemów w tym zakresie. Dotyczy to przede wszystkim budowy obwodnic głównych miast aglomeracji, w tym Wrocławia. Nie należy jednak tego procesu postrzegać jako zakończonego, gdyż część ważnych koncepcji pozostaje nadal w fazie planowania. Zidentyfikowany w trakcie analiz regionalnych Wrocławski Obszar Funkcjonalny stanowi swoisty rdzeń szerzej rozpatrywanego obszaru metropolitalnego. Jest to rdzeń, w którym jednak ujawniają się problemy wynikające z niepełnej integracji przestrzennej. Należy przez to rozumieć szereg wyzwań związanych z nadal niewystarczającą dostępnością komunikacyjną, szeroko pojętymi zagadnieniami ładu przestrzennego i środowiskowego, ale także z brakami w zainwestowaniu w infrastrukturę techniczną. Wyzwania stojące przed władzami lokalnymi precyzujemy w postaci ośmiu działań, których układ koresponduje z wynikami diagnozy jakościowej i ilościowej przeprowadzonej na omawianym obszarze oraz z możliwościami realizacyjnymi w ramach wytycznych wyższego szczebla. Dodatkowo w odniesieniu do Działań 1.1.1 i 1.1.2 przedstawiona została koncepcja rozwoju systemu transportu we WrOF, która stanowi Załącznik nr 3 do niniejszej Strategii .

PRIORYTET 1.1 Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF

DZIAŁANIE 1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF

Opis działania

Na terenie WrOF nadal występują dysproporcje w dostępności do ogólnokrajowej i europejskiej sieci komunikacyjnej, które można zidentyfikować jako problem ograniczonej mobilności subregionalnej. Problemy dotyczące większości gmin WrOF powodują potrzebę inwestowania w budowę obwodnic miejscowości oraz brakujących ich odcinków, a także budowę przepraw mostowych celem zmniejszenia obciążenia ruchem samochodowym centrów miejscowości. Konieczne są również inwestycje w poprawę jakości i przepustowości dróg, a także w poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dotyczy to szczególnie inwestycji w przebudowę, rozbudowę i budowę dróg wojewódzkich, które agregują największy ruch pojazdów, oraz usprawnienia dojazdów do tras szybkiego ruchu. Elementem uzupełniającym mogą być inwestycje w przebudowę i rozbudowę dróg lokalnych uwzględniające bezpośrednie

połączenie z siecią TEN-T, portami lotniczymi, platformami lub centrami logistycznymi, terminalami towarowymi.

Realizacja tego działania powinna skutkować uzyskaniem efektywniejszego, bezpiecznego i przyjaznego dla środowiska systemu dróg, który zapewni zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

Projekty wspierane z poziomu regionalnego w ramach Działania 1.1.1 winny być zgodne z **Planem inwestycji transportowych o znaczeniu regionalnym w województwie dolnośląskim realizowanym ze środków EFRR 2014-2020**, który stanowi integralny element *Regionalnej Polityki Transportowej dla województwa dolnośląskiego* i wypełnia warunek ex ante dla działań w zakresie rozwoju transportu o znaczeniu regionalnym przewidzianych do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014 – 2020.

Propozycje projektów pozakonkursowych ZIT WrOF zostały pozytywnie zaopiniowane przez IZ RPO WD. Lista projektów pozakonkursowych została zamieszczona w załączniku nr 1.

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (7.b): Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	5.Transport
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	5.1 Drogowa dostępność transportowa
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 5.1 Drogowa dostępność transportowa w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Podziałanie 5.1.2: Drogowa dostępność transportowa – ZIT WrOF: Tryb pozakonkursowy: <ul style="list-style-type: none"> - budowa i przebudowa dróg wojewódzkich poprawiających dostępność do systemu dróg krajowych lub sieci TEN-T, - zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa; inwestycje służące wyprowadzeniu ruchu tranzytowego z obszarów centralnych miast i miejscowości, polegające na budowie obwodnic lub obejść miejscowości w kategorii dróg wojewódzkich; Tryb konkursowy: <ul style="list-style-type: none"> - inwestycje w przebudowę lub rozbudowę dróg lokalnych, spełniające warunek zapewnienia bezpośredniego połączenia z siecią TEN-T, przejściami granicznymi, portami lotniczymi, terminalami towarowymi, centrami lub

	<p>platformami logistycznymi - zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa</p> <p>Zgodnie z Umową Partnerstwa inwestycje w drogi wojewódzkie zakładają włączenie do systemu dróg krajowych lub sieci TEN-T, wypełniając luki w sieci dróg pomiędzy ośrodkami wojewódzkimi, miastami nie będącymi stolicami województw (regionalnymi i subregionalnymi), zgodnie z przeprowadzoną diagnozą, wskazującą na problem dostępności transportowej tych miast, pełniących ważne funkcje w lokalnych rynkach pracy</p>
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów (gminne, powiatowe i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne), - zarządcy dróg publicznych (przy czym zgodnie z linią demarkacyjną istotny jest status drogi, a nie zarządcy), - służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru ⁵⁰	Tryb pozakonkursowy i konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.1.1 Strategii ZIT WrOF będą wdrażane poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające ww. programami.

DZIAŁANIE 1.1.2 Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego

Opis działania

⁵⁰Przez tryb naboru należy rozumieć procedurę właściwą dla projektów konkursowych i pozakonkursowych.

Odciążenie ścisłego centrum WrOF w zakresie ruchu tranzytowego, a przede wszystkim transportu ciężarowego, uzyskane dzięki realizacji Autostradowej Obwodnicy Wrocławia oraz tzw. Wschodniej Obwodnicy Wrocławia, usunęło tylko część problemów/zatorów komunikacyjnych. Zorganizowany transport publiczny powinien wykraczać poza granice jednego miasta i pozwalać na skomunikowanie centralnego ośrodka miejskiego z otaczającym go obszarem funkcjonalnym. Rozwiązanie takie ma pośredni wpływ na funkcjonowanie systemu transportowego w całym subregionie. WrOF nadal posiada ograniczenia w tej dziedzinie, ale istnieją także rezerwy w zakresie rozbudowy struktur transportu zbiorowego. Centra przesiadkowe i multimodalne, np. zlokalizowane wokół Stadionu Miejskiego we Wrocławiu, nie spełniają w wystarczającej mierze swojego zadania. Jak wykazano w diagnozie, popularność mieszanych form dojazdów jest nadal niewystarczająca, dlatego konieczne jest zintegrowanie działań poszczególnych jednostek tworzących WrOF w kierunku rozbudowy i zróżnicowania oferty systemów zrównoważonego transportu miejskiego. Przy tym należy podjąć działania zarówno adaptacyjne, jak i mobilizujące do pożądanых zachowań. Postulowany jest dalszy rozwój przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym w szczególności rozwój systemów multimodalnych i rozbudowy centrów przesiadkowych wraz z infrastrukturą (stojaki na rowery, parkingi Park&Ride i Bike&Ride) oraz spójnego systemu dróg rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Dzięki budowie dróg rowerowych na terenie poszczególnych gmin powstałaby spójna sieć komunikacyjna, będąca alternatywą dla ruchu samochodowego. Usprawniony zostałby ruch między gminami oraz zapewniony bezpieczny i funkcjonalny dostęp do Wrocławia z otaczających go miejscowości. Dzięki węzłom przesiadkowym (ulożonym głównie przy dworcach, stacjach, pętlach i przystankach tramwajowych) sieć tras rowerowych będzie zintegrowana z transportem zbiorowym – głównie z transportem kolejowym, ale także z autobusowym i tramwajowym. Wsparcia wymagają również inteligentne systemy kierowania ruchem, jak i niskoemisyjne oświetlenie ciągów komunikacyjnych na terenach WrOF.

Integracyjne inicjatywy powinny także objąć zadania dalszej modernizacji i rehabilitacji sieci kolejowej o znaczeniu aglomeracyjnym, a zwłaszcza infrastruktury dworcowej i przystankowej przede wszystkim poza siecią TEN-T wraz z infrastrukturą przyległą służącą podróżującym. Możliwy jest również zakup taboru tramwajowego i autobusowego.

Wsparcie w ramach trybu pozakonkursowego uzyskają wynegocjowane z PKP-PLK S.A. inwestycje kolejowe na liniach poza siecią połączeń krajowych i międzynarodowych. Wyjątkowo – po uzgodnieniu z PKP PLK S.A. - z poziomu regionalnego będą mogły być realizowane inwestycje również na sieci TEN-T, w przypadku gdy mają one znaczenie regionalne

Dla osiągnięcia pożądanых rezultatów konieczne jest również realizowanie zadań służących dalszemu upowszechnieniu wspólnych planów taryfowych (w postaci np. biletu aglomeracyjnego) przez łączenie tych ofert z możliwościami korzystania z różnych usług publicznych w ramach WrOF.

Realizowane działania będą zgodne z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

Projekty wspierane z poziomu regionalnego w ramach Działania 1.1.2 winny być zgodne z **Planem inwestycji transportowych o znaczeniu regionalnym w województwie**

dolnośląskim realizowanych ze środków EFRR 2014-2020, który stanowi integralny element *Regionalnej Polityki Transportowej dla województwa dolnośląskiego* i wypełnia warunek ex ante dla działań w zakresie rozwoju transportu o znaczeniu regionalnym przewidzianych do realizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014 – 2020.

Propozycje projektów pozakonkursowych ZIT WrOF zostały pozytywnie zaopiniowane przez IZ RPO WD. Lista projektów pozakonkursowych została zamieszczona w załączniku nr 1.

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (7.d): Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	5.Transport
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	5.2 System transportu kolejowego
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 5.2 System transportu kolejowego w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie nr 5.2.2 System transportu kolejowego – ZIT WrOF:</p> <p>Tryb pozakonkursowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekty dotyczące przebudowy, modernizacji, rewitalizacji a także, w uzasadnionych przypadkach - budowy sieci kolejowej o znaczeniu regionalnym, doprowadzające ruch w kierunku sieci TEN-T (zgodnie z Umową Partnerstwa) – możliwa jest realizacja projektu kompleksowego, polegającego na przebudowie, modernizacji, rewitalizacji lub budowie infrastruktury liniowej oraz punktowej, takiej jak dworzec lub przystanek wraz z przyległą infrastrukturą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych (do 15% wydatków kwalifikowalnych w projekcie). <u>Wyjątkowo – po uzgodnieniu z PKP PLK S.A. - z poziomu regionalnego będą mogły być realizowane inwestycje również na sieci TEN-T, w przypadku gdy mają one znaczenie regionalne.</u> <p>Tryb konkursowy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - inwestycje punktowe przeznaczone do obsługi transportu pasażerskiego lub towarowego. <p>Wydatki na infrastrukturę punktową, realizowaną w trybie konkursowym i pozakonkursowym mogą stanowić maksymalnie 15% alokacji przeznaczonej na infrastrukturę</p>

	kolejową
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> – jednostki samorządu terytorialnego ich związki i stowarzyszenia, – jednostki organizacyjne powołane do wykonywania zadań leżących w kompetencji samorządów (gminne, powiatowe i wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne), – zarządcy infrastruktury (w tym dworcowej) lub przewoźnicy kolejowi zgodnie z ustawą z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym (Dz.U. nr 86, poz. 789 ze zmianami) – spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, – spółki powołane specjalnie w celu prowadzenia działalności polegającej na wynajmowaniu/ leasingu taboru kolejowego (tzw. ROSCO – <i>rolling stock leasing companies</i>) – spółki akcyjne, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb pozakonkursowy i konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (4.e): Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łączące na zmiany klimatu

Warunkiem realizacji inwestycji jest zgodność z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej i jego elementami dotyczącymi mobilności miejskiej

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	3.Gospodarka niskoemisyjna
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych
Przykładowe typy projektów zgodnie z	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego

SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych w ramach SZOOP RPO WD 2014-2020 Poddziałanie 3.4.2 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych – ZIT WrOF Ograniczona niska emisja transportowa w ramach kompleksowych strategii niskoemisyjnych :</p> <ul style="list-style-type: none"> - zakupu oraz modernizacji niskoemisyjnego taboru szynowego i/lub niskoemisyjnego lub bezemisyjnego, zasilanego paliwem alternatywnym taboru autobusowego dla połączeń miejskich i podmiejskich, w tym niezbędnej infrastruktury (stacje ładowania pojazdów elektrycznych, stacje tankowania paliw alternatywnych, np. CNG, LNG, LPG). W przypadku zakupu autobusów elektrycznych do 25% wartości wydatków kwalifikowanych mogą stanowić wydatki związane z infrastrukturą do obsługi taboru; - inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany w centrach miast np. P&R, B&R, zintegrowane centra przesiadkowe, stacje ładowania pojazdów elektrycznych, wspólny bilet itp.; - inwestycje związane z systemami zarządzania ruchem i energią; - inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany w centrach miast, drogi rowerowe, ciągi pieszo-rowerowe; - inwestycje związane z energooszczędnym oświetleniem ulicznym i drogowym przy drogach publicznych; - inwestycje w infrastrukturę drogową transportu publicznego; - zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa inwestycje spełniać będą warunek mniejszościowy wydatków
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej, - przedsiębiorcy będący zarządcami infrastruktury lub świadczący usługi w zakresie transportu zbiorowego na terenach miejskich i podmiejskich, - organizacje pozarządowe,

	- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.1.2. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające.

PRIORYTET 1.2. Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF

DZIAŁANIE 1.2.1 Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF

Opis działania

W spektrum działania mieszczą się wszelkie przedsięwzięcia obejmujące organizację systemów wczesnego reagowania i ratownictwa w sytuacjach nagłego wystąpienia zjawisk katastrofalnych (w tym doposażenie sprzętowe jednostek ratowniczych) i usuwania skutków katastrof (w tym sprzyjające integracji systemów publicznych z działaniami Ochotniczej Straży Pożarnej). Jednocześnie działania związane z poprawą dostępności transportowej WrOF (Działanie 1.1) przyczynią się do poprawy przepustowości i sprawniejszego przemieszczania się na terenie WrOF, a tym samym skróci się czas dojazdu służb ratowniczych (np. straży pożarnej) do wypadków.

Ponadto w ramach tego działania rekomendowane jest zintegrowanie projektowania i utrzymywania systemu melioracji. Realizowane działania powinny mieć zarówno charakter odtworzeniowy (np. udrażnianie sieci drenarskiej, modernizacja rowów melioracyjnych, regulacja i modernizacja cieków wodnych, urządzeń wodnych, modernizacja zbiorników wielofunkcyjnych i małej retencji), jak i obejmować nowe inwestycje. W tym przypadku chodzi zwłaszcza o obiekty małej retencji z uwzględnieniem planowanych zbiorników ujętych już w różnych dokumentach szczebla regionalnego (np. w *Programie Małej Retencji Wodnej w Województwie Dolnośląskim*) zlokalizowanych na terenie gmin Czernica, Miękinia i Siechnice oraz w nowych lokalizacjach. Przebudowa i budowa systemów kanalizacji deszczowej również mieści się w spektrum rekomendowanych interwencji. Kolejnymi

działaniami sprzyjającymi zapewnieniu bezpieczeństwa mieszkańcom i podmiotom gospodarczym działającym na terenie WrOF są te dotyczące obiektów ochrony przeciwpowodziowej. Szczególnie istotny jest tu kompleksowy remont zapory wodnej w Sulistrowicach (gmina Sobótka), budowa przepompowni wód deszczowych (gmina Czernica). Do najważniejszych zadań inwestycyjnych przygotowywanych do realizacji na terenie WrOF w obszarze zapewnienia bezpieczeństwa przeciwpowodziowego należą działania związane z zagospodarowaniem wód opadowych i roztopowych w obrębie zlewni rzeki Brochówki na terenie gminy Wrocław i gminy Siechnice. Realizacja tego zadania przyczyni się do podwyższenia bezpieczeństwa mieszkańców powyższych gmin. Remont zapory wodnej w Sulistrowicach przyczyni się do wzrostu bezpieczeństwa powodziowego gminy Sobótka oraz gmin sąsiednich – Kobierzyce i Kąty Wrocławskie. Kompleksowe objęcie konserwacją wszystkich rowów melioracyjnych na terenie gminy Długołęka, będących dopływami Widawy, będzie dobrym i niezbędnym dopełnieniem rozpoczętej realizacji komponentu B3 programu „Odra 2006”. Istotne w zakresie ochrony przeciwpowodziowej są także inwestycje związane z budową lub modernizacją systemu zabezpieczeń przeciwpowodziowych oraz rozwój systemów ostrzegawczych i prognozujących zagrożenia .

Podjęmowane przedsięwzięcia powinny być zintegrowane w układzie lokalnym oraz organizacyjnym z bieżącymi działaniami prowadzonymi przez poszczególne gminy, miasto Wrocław oraz Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu w obszarze zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego regionu.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (5.b): Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększaniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	4.Środowisko i zasoby
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	4.5 Bezpieczeństwo
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 4.5 Bezpieczeństwo w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 4.5.2 Bezpieczeństwo – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Projekty związane z budową lub rozbudową systemów i urządzeń małej retencji. - Projekty dotyczące inwestycji przeciwpowodziowych (mające na celu ochronę obszarów ze średnim ryzykiem powodziowym)-będące częścią zintegrowanych planów zarządzania ryzykiem powodziowym zgodnie z wymogami prawa UE (w tym tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej i Dyrektywy Powodziowej), działania związane z zapobieganiem suszom, w tym:

	<ul style="list-style-type: none"> • projekty dotyczące działań związanych z regulacją i odbudową cieków wodnych, a także ze zwiększeniem retencji wodnej np. poprzez budowę urządzeń piętujących, • budowa lub przebudowa zbiorników retencyjnych, • budowa, przebudowa/rozbudowa systemu zabezpieczeń przeciwpowodziowych <ul style="list-style-type: none"> - Projekty dotyczące zabezpieczenia obszarów miejskich do 100 tys. mieszkańców przed niekorzystnymi zjawiskami pogodowymi i ich następstwami (przede wszystkim w zakresie zagospodarowania wód opadowych), - Projekty dotyczące wsparcia jednostek ratowniczych włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG), - Rozwój systemów wczesnego ostrzegania i prognozowania zagrożeń.
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki podległe jst, w tym jednostki organizacyjne jst, - administracja rządowa, - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; - organizacje pozarządowe.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.2.1. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające.

DZIAŁANIE 1.2.2 Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi

Opis działania

Dla WrOF racjonalizacja gospodarki odpadami jest jednym z zadań priorytetowych, gdyż skala emisji odpadów komunalnych wymusza niejako podjęcie kompleksowej strategii w tym zakresie. Jako kluczowe uwarunkowanie prawno-organizacyjne i inwestycyjne należy tu potraktować okoliczność, iż wprowadzona reforma systemu gospodarki odpadami wymaga poniesienia znacznych nakładów celem doprowadzenia lokalnych systemów do wymogów zarówno ustawy, jak i wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

Zadania z tym związane wpisują się w logikę ZIT, szczególnie w przypadku, gdy miejski obszar funkcjonalny objęty ZIT jest zbieżny z terenem obsługiwanym przez daną regionalną instalację przetwarzania odpadów komunalnych. W przypadku WrOF taka zbieżność nie występuje, gdyż wg podziału wynikającego z Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Województwa Dolnośląskiego 2012 gminy tworzące ten obszar zostały przypisane do trzech dolnośląskich regionów gospodarki odpadami, w tym gmina Sobótka do regionu południowego, gminy Czernica, Jelcz-Laskowice, Siechnice i Żórawina do regionu wschodniego, a pozostałe (oprócz gmin Oleśnica (w) i Oleśnica (m), które zgłosiły akces do województwa wielkopolskiego) do regionu północno-centralnego. Zgodnie z założeniami nowego systemu gospodarowania odpadami wszystkie wytworzone zmieszane odpady komunalne, selektywnie zebrane odpady zielone i inne bioodpady oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczone do składowania w granicach jednego regionu muszą być również odpowiednio przetworzone i zagospodarowane w tym regionie. Jednak odpady zebrane selektywnie mogą być przetwarzane i zagospodarowywane poza granicami regionu, w którym zostały selektywnie zebrane, i w tym zakresie integracja działań na terenie WrOF jest jak najbardziej pożądana i wskazana.

Wprowadzenie takiego systemu dla WrOF stanowić może element uatrakcyjniający i integrujący jego przestrzeń także w percepcji społecznej. Stanowiłby on jednocześnie narzędzie do wypełnienia zobowiązań wynikających z prawa unijnego.

Cele Działania 1.2.2 Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014–2020 w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające.

DZIAŁANIE 1.2.3 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej

Opis działania

W wielu aglomeracjach wodno-ściekowych nie osiągnięto poziomu oczyszczania ścieków wymaganych przez zobowiązania akcesyjne, w szczególności w zakresie podwyższonego usuwania biogenów. Istnieje możliwość realizacji tych zadań w ramach ZIT, szczególnie w przypadku, gdy obszar objęty ZIT jest zbieżny z terenem danej/danych aglomeracji wodno-ściekowej/ych. Gospodarka wodo-ściekowa WrOF wymaga podjęcia skoordynowanych działań na rzecz wykorzystania nowoczesnego potencjału istniejących oczyszczalni ścieków, w tym we Wrocławiu – Janówku, ale także dalszej rozbudowy systemu oczyszczalni, a przede wszystkim sieci. Istnieje także potrzeba koordynacji równoległej rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej (w tym instalacji dotyczących zagospodarowania osadów pościekowych). Ponieważ dotyczy to zarówno gmin, które notują zwiększoną antropopresję ze względu na rozbudowę infrastruktury mieszkaniowej, ale także gmin, w których procesy inwestycyjne przebiegały w omawianej dziedzinie zbyt wolno w ostatnich latach. Do objęcia tym działaniem rekomendowane są gminy WrOF w aglomeracjach od 2 do 10 tys. RLM.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (6.b): Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełniania zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	4. Środowisko i zasoby
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	4.2 Gospodarka wodno-ściekowa
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 4.2 Gospodarka wodno-ściekowa w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 4.2.2 Gospodarka wodno-ściekowa ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Projekty dotyczące budowy, rozbudowy, przebudowy i/lub modernizacji zbiorczych systemów odprowadzania i oczyszczania ścieków komunalnych w aglomeracjach uwzględnionych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) – od 2 do 10 tys. RLM, - Inwestycje dotyczące budowy, rozbudowy, przebudowy urządzeń zaopatrzenia w wodę i poboru wody jako element kompleksowych

	projektów regulujących gospodarkę wodno-ściekową. Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów będzie Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych (KPOŚK) wraz z opracowanym w toku aktualizacji KPOŚK Masterplanem dla wdrażania dyrektywy 91/271/EWG zawierającym listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - podmioty świadczące usługi wodno-ściekowe w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.2.3 Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające.

DZIAŁANIE 1.2.4 Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych

Opis działania

Na terytorium WrOF istnieją kompleksy przyrodnicze, np. rezerваты przyrody, parki krajobrazowe (w tym obejmujące Obszary Natura 2000), na terenie których możliwe jest podjęcie działań służących ich ochronie, m.in. w zakresie in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych czy też tworzenia centrów ochrony przyrody. Ma to się przyczynić do zachowania dziedzictwa przyrodniczego Obszaru, a tym samym zahamowania zjawisk wpływających na ubożenie różnorodności biologicznej na jego terenie. W ramach tego procesu powinna być rozwijana odpowiednia infrastruktura sprzyjająca ochronie czy też

przywracaniu właściwego stanu fauny i flory. Niezbędne są również inwestycje ukierunkowane na udostępnianie lokalnych zasobów przyrodniczych na cele wypoczynkowe i turystyczne, które mogą stanowić ciekawą alternatywę do spędzania czasu wolnego. Sprzyjać to będzie uatrakcyjnieniu walorów przyrodniczych i turystycznych WrOF. Należy tu podkreślić, że w każdej z gmin WrOF podejmowane są działania na rzecz ochrony czy przywracania różnorodności biologicznej, ochrony i rekultywacja gleby, promuje się usługi ekosystemowe, w tym programu Natura 2000 oraz Zielonej Infrastruktury.

Niewątpliwie istotne jest nadal podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców WrOF, zmiany postaw w zakresie ochrony przyrody. Z tego względu zasadne jest prowadzenie kampanii informacyjno-edukacyjnych czy też wspieranie ośrodków edukacji ekologicznej.

Zadania w ramach Strategii ZIT WrOF dają szansę na skoordynowanie i zintegrowanie dotychczasowych wysiłków w formie projektów o charakterze sieciowym, a także na ochronę obiektów przyrodniczych przed celowym niszczeniem i zatrucianiem.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (6.d): Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	4.Środowisko i zasoby
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodnie z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 4.4.2 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Projekty dotyczące ochrony in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych na obszarach parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000). - Projekty przyczyniające się do czynnej ochrony przyrody i zachowania trwałości ekosystemów realizowane na terenie parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody (w tym położonych na obszarach Natura 2000), w tym dotyczące niezbędnego dla ochrony przyrody wyposażenia - Projekty dotyczące tworzenia centrów ochrony różnorodności biologicznej przede wszystkim w oparciu o gatunki rodzime, np. banki genowe, parki, ogrody botaniczne. - Budowa i modernizacja niezbędnej infrastruktury (w tym zielonej infrastruktury) związanej z ochroną, przywróceniem właściwego stanu

	<p>siedlisk przyrodniczych i gatunków (również na terenach chronionych);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekty dotyczące wykorzystania i udostępnienia lokalnych zasobów przyrodniczych m.in. na cele turystyczne (np. tereny wypoczynkowe, ścieżki rowerowe, ścieżki konne) służące zmniejszaniu presji na obszary cenne przyrodniczo. - Projekty dotyczące przebudowy/ rozbudowy, doposażenia ośrodków edukacji ekologicznej.
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - administracja rządowa, - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - organizacje pozarządowe, - LGD, - spółki prawa handlowego, w których udział większościowy – ponad 50% akcji, udziałów itp. – posiadają jednostki sektora finansów publicznych, - szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, - jednostki naukowe.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.2.4 Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez odpowiednie Instytucje Zarządzające.

DZIAŁANIE 1.2.5 Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF

Opis działania

W kontekście realizacji celów działania szczególnie istotne jest wspieranie efektywności energetycznej w budownictwie. Główny wysiłek inwestycyjny w ramach działania powinien dotyczyć termomodernizacji budynków publicznych i tkanki mieszkaniowej na terenie WrOF w celu zmniejszenia ich energochłonności. Szczególny nacisk będzie kładziony na tzw. głęboką modernizacją bazującą na systemie zarządzania i monitorowania energią oraz na wymianie oświetlenia na energooszczędne. Należy również przewidzieć do realizacji publiczne inwestycje w zakresie budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach energetycznych.

W zakresie przedsięwzięć realizowanych w ramach tego działania mieści się wytwarzanie energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w lokalnych jednostkach małej mocy (zwłaszcza z wykorzystaniem biokomponentów i biomasy) wraz z podłączeniem do sieci dystrybucyjnej/przesyłowej. W szczególności chodzi tu o budowę oraz modernizację istniejących sieci umożliwiających przyłączanie jednostek wytwarzania energii elektrycznej ze źródeł odnawialnych do Krajowego Systemu Elektroenergetycznego. Równie istotne są inwestycje w zakresie zmniejszania tzw. emisji kominowej. Promowane będą działania dotyczące modernizacji źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych na rzecz zmniejszenia zanieczyszczenia powietrza.

Realizowane działania będą zgodne z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (4.c): Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym
- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (4.e): Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	3.Gospodarka niskoemisyjna
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 3.3.2 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym– ZIT WrOF (z wyjątkiem

	<p>wspólnot mieszkaniowych i spółdzielni w zakresie projektów (3.3 b) dotyczących infrastruktury mieszkaniowej dla których przewidziano wsparcie z programów krajowych):</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekty związane z kompleksową modernizacją energetyczną budynków użyteczności publicznej (typ 3.3.a) i mieszkalnych wielorodzinnych (typ 3.3.b) opartych o system zarządzania energią dotyczące m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • ocieplenia (termomodernizacji) obiektów; • modernizacji systemów grzewczych; • modernizacji przyłącza do sieci ciepłowniczej; • modernizacji systemów wentylacji (w tym z odzyskiem ciepła); • modernizacji i/lub instalacja systemów klimatyzacji; • instalacji OZE; • instalacji systemów monitoringu i zarządzania energią cieplną i elektryczną; - projekty demonstracyjne- publiczne inwestycje w zakresie budownictwa o znacznie podwyższonych parametrach charakterystyki energetycznej w budynkach użyteczności publicznej (budowa oraz modernizacja) (3.3 c); - projekty w zakresie- modernizacji systemów grzewczych i odnawialnych źródeł energii- projekty dotyczące zwalczania emisji kominowej (3.3 e), dotyczące m.in.: <ul style="list-style-type: none"> • modernizacji systemów grzewczych obejmujących wymianę źródeł ciepła: na podłączenie do sieci ciepłowniczej/chłodniczej lub, instalację źródeł ciepła opartych o OZE (np. pomp ciepła) lub instalację kotłów spalających biomasę, lub ewentualnie paliwa gazowe, ale jedynie w szczególnie uzasadnionych przypadkach;
<p>Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - podmioty publiczne, których właścicielem jest jst lub dla których podmiotem założycielskim jest jst, - jednostki organizacyjne jst, - spółdzielnie mieszkaniowe i wspólnoty mieszkaniowe (z wyjątkiem (3.3 b) projektów dotyczących infrastruktury mieszkaniowej dla których przewidziano wsparcie z programów krajowych): - towarzystwa budownictwa społecznego, - organizacje pozarządowe, - PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne, kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne

	kościołów i związków wyznaniowych; - jednostki sektora finansów publicznych inne niż wymienione powyżej; - właściciele domów jednorodzinnych- wyłącznie jako odbiorcy końcowi projektów realizowanych przez ww. beneficjentów.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 1.2.5. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 w procedurze określonej przez Instytucję Zarządzającą. Dotyczy to w szczególności takich beneficjentów jak spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe w Działaniu 1.3 POIiŚ w ramach PI 4.iii *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowy*. Przewiduje się w odniesieniu do wielorodzinnych budynków mieszkaniowych wsparcie w formie instrumentów finansowych (pomoc zwrotna).

DZIAŁANIE 1.2.6 Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych

Opis działania

Istotną barierę rozwojową Obszaru warunkuje nierównomierny dostęp do infrastruktury związanej z energią elektryczną oraz ciepłem systemowym produkowanym i dystrybuowanym w wysokosprawnej kogeneracji. Na całym terytorium WrOF występują liczne jednostki przestrzenne z ograniczoną dostępnością w tym zakresie. W ramach tego Działania mieszczą się zintegrowane inicjatywy służące rozwiązywaniu problemów środowiskowych, na skalę lokalną i regionalną, w oparciu o opracowanie Planów Gospodarki Niskoemisyjnej dla wszystkich gmin wchodzących w skład WrOF, z uwzględnieniem kwestii redukcji emisji gazów cieplarnianych. Mieszczą się tu zgodne z tym Planem działania wspierające sieci

ciepłownicze/chłodnicze (budowa, przebudowa, modernizacja) wraz z niezbędnymi przyłączami i węzłami ciepłowniczymi, uwzględniające potrzeby ograniczania emisji zanieczyszczeń, w tym głównie CO₂ i PM₁₀. Preferowane będzie zastępowanie indywidualnych źródeł ciepła na rzecz ciepła systemowego z efektywnych systemów ciepłowniczych. Wspierane będzie zmniejszenie zużycia nieodnawialnej energii pierwotnej, efektywności przesyłu i dystrybucji ciepła. Kwalifikowana będzie budowa sieci w celu podłączenia nowych i przyszłych odbiorców (tereny rozwojowe miast i obszarów funkcjonalnych). Zalecana jest koordynacja pomiędzy inwestycjami dotyczącymi wysokosprawnej kogeneracji, głębokiej i kompleksowej modernizacji energetycznej budynków oraz rozbudowy i modernizacji infrastruktury dystrybucyjnej ciepła.

Typy projektów:

- 1) przebudowa istniejących systemów ciepłowniczych i sieci chłodu, celem zmniejszenia strat na przesył i dystrybucji;
- 2) budową przyłączy do istniejących budynków i instalacja węzłów indywidualnych skutkująca likwidacją węzłów grupowych;
- 3) budowa nowych odcinków sieci ciepłej wraz z przyłączami i węzłami ciepłowniczymi w celu likwidacji istniejących lokalnych źródeł ciepła opalanych paliwem stałym;
- 4) podłączenia budynków do sieci ciepłowniczej mające na celu likwidację indywidualnych i zbiorowych źródeł niskiej emisji.
- 5) budowa sieci ciepłowniczych lub sieci chłodu (w tym przyłączy) umożliwiającą wykorzystanie energii ciepłej wytworzonej w źródłach wysokosprawnej kogeneracji;
- 6) wykorzystanie ciepła odpadowego wyprodukowanego w układach wysokosprawnej kogeneracji w ramach projektów rozbudowy/budowy sieci ciepłowniczych;
- 7) budowa sieci ciepłych lub sieci chłodu umożliwiającą wykorzystanie ciepła wytworzonego w warunkach wysokosprawnej kogeneracji, ciepła odpadowego, ciepła z instalacji OZE, a także powodującej zwiększenie wykorzystania ciepła wyprodukowanego w takich instalacjach.

Cele Działania 1.2.6. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 w procedurze określonej przez Instytucję Zarządzającą. Dotyczy to w szczególności beneficjentów, przedsiębiorstw ciepłno-energetycznych w Działaniach 1.5 oraz 1.6.2 POiŚ, zgodnie z listą projektów komplementarnych stanowiących załącznik do Strategii ZIT WrOF. Realizacja pakietu inwestycji ma na celu promocję postaw i rozwiązań prośrodowiskowych, wdrażanie strategii niskoemisyjnych i podnoszenie poziomu świadomości społecznej w tym zakresie. Warunkiem realizacji inwestycji jest zgodność z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej.

Cel 2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF

PRIORYTET 2.1 Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF

Niezmiennie podstawowym czynnikiem rozwoju przestrzeni społeczno-ekonomicznej jest duże miasto charakteryzujące się zróżnicowaną strukturą gospodarczą, posiadające cechy ośrodka naukowego z odpowiednim zapleczem intelektualnym. Aby jego potencjał rozwojowy mógł być w pełni wykorzystany, miasto powinno być otoczone terenami względnie dobrze rozwiniętymi, czyli konieczny jest harmonijny rozwój miejskiego obszaru funkcjonalnego. Wzrastają oczekiwania i potrzeby związane ze stopniem rozwoju, który odbywa się wzdłuż już wykształconych i dopiero kształtujących się pasm rozwoju w ramach tak ujętej struktury. Ponieważ na terytorium WrOF stopniowo urealniamy perspektywa integracji przestrzennej pod względem komunikacyjnym, wzajemne relacje między centrum a metropolitalnym otoczeniem funkcjonalnym nabierają nowego charakteru. W coraz większym stopniu stają się powiązania partnerskimi, a słabną zależności hierarchiczne. W ramach ZIT warto zastosować jednak instrumenty interwencji, które mogą zadziałać w tym zakresie jako szczególnie katalizator, zwłaszcza w kontekście zwiększania różnorodności i innowacyjności gospodarki obszaru funkcjonalnego.

DZIAŁANIE 2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF

Opis działania

Na podstawie diagnozy możemy stwierdzić, że WrOF charakteryzuje stosunkowa stabilność prowadzonej działalności gospodarczej oraz przyrost nowych podmiotów. W celu zwiększenia potencjału gospodarczego WrOF zasadne jest zintegrowanie lokalnych koncepcji i inicjatyw na rzecz opracowywania i wdrażania nowych modeli biznesowych dla MŚP. W szczególności istotne jest wspieranie tworzenia i rozszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług, dalszego promowania przedsiębiorczości, zwłaszcza poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz wspieranie tworzenia nowych firm, w tym poprzez rozwój inkubatorów przedsiębiorczości, przygotowywanie terenów pod nowe inwestycje oraz doradztwo dla MŚP. W celu zwiększenia obecności przedsiębiorstw z terenu WrOF na rynkach zagranicznych ważne jest prowadzenie wielopłaszczyznowych działań ukierunkowanych na ich internacjonalizację. Poza działaniami promocyjnymi (kampanie promocyjne, udział w targach branżowych i inwestycyjnych oraz misjach gospodarczych, itp.) istotne jest wspieranie MŚP w tworzeniu i wdrażaniu nowych modeli biznesowych służących ich ekspansji na rynki zewnętrzne.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (3.a): Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	1.Przedsiębiorstwa i innowacje
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	1.3 Rozwój przedsiębiorczości
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 1.3 Rozwój przedsiębiorczości w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 1.3.2 Rozwój przedsiębiorczości-ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Przygotowanie terenów inwestycyjnych, w tym na cele stref aktywności gospodarczej i parków biznesu - Wsparcie infrastruktury przeznaczonej dla przedsiębiorców (np. inkubatorów przedsiębiorczości, parków biznesu) - Doradztwo dla MŚP -wsparcie skierowane do MŚP, w tym MŚP znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju (do 24 miesięcy), będzie udzielone MŚP bezpośrednio lub poprzez projekty grantowe IOB lub LGD; usługi świadczone wyłącznie przez Instytucje Otoczenia Biznesu
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - specjalne strefy ekonomiczne (SSE), - instytucje otoczenia biznesu (IOB), - uczelnie/szkoły wyższe, - lokalne grupy działania (LGD), - MŚP. - W zakresie usług doradczych IOB i LGD bezpośrednim beneficjentem będą MŚP.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej

Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (3.b): Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	1.Przedsiębiorstwa i innowacje
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Przykładowe typy projektów zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Podziałanie: 1.4.2 Internacjonalizacja przedsiębiorstw – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie nowych modeli biznesowych MSP (np. stworzenie długoterminowych strategii biznesowych lub tworzenie krótkoterminowych Planów rozwoju eksportu-) - Zwiększenie międzynarodowej ekspansji MSP poprzez wdrożenie nowych modeli biznesowych (np. projekty wdrażające długoterminowe strategie biznesowe lub projekty wdrażające nowoczesne metody zarządzania) - Wsparcie MSP w zakresie ekspansji na rynki zewnętrzne (np. wizyty studyjne i misje zagraniczne, udział w krajowych i międzynarodowych targach i wystawach branżowych) - Promocja oferty gospodarczej regionu na rynkach krajowych i międzynarodowych
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - MŚP, - IOB, - LGD, - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i

	stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednim przepisami.
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 2.1.1. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 i Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

DZIAŁANIE 2.1.2 Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka – gospodarka

Opis działania

Działania na rzecz wsparcia gospodarki innowacyjnej, opartej na wiedzy i wykorzystującej potencjał środowiska naukowego, są podejmowane obecnie na wszystkich szczeblach administracyjnych. Ze względu na równoczesne występowanie szeregu sprzyjających czynników, do których zaliczyć należy przede wszystkim wielki potencjał naukowy Wrocławia, atrakcyjność inwestycyjną całego terytorium WrOF, występujące już na nim powiązania na płaszczyźnie nauka – gospodarka, a wreszcie z uwagi na niemal brak ograniczeń w kreowaniu form tej współpracy, za korzystne i pożądane należy uznać wykreowanie zadań i projektów w ramach niniejszego działania dla WrOF. W szczególności ważne są inicjatywy skierowane do MŚP m.in. w zakresie rozpoczynania i rozwijania działalności B+R, wdrażania wyników prac B+R, tworzenia i rozwijania infrastruktury badawczo-rozwojowej, pobudzania współpracy z ośrodkami badawczymi (m.in. uczelnie wyższe i inne jednostki naukowe, instytucje otoczenia biznesu). Ponadto, istotne jest rozwijanie usług proinnowacyjnych skierowanych do przedsiębiorców świadczonych przez instytucje otoczenia biznesu, rozwijanie ich oferty wsparcia dla przedsiębiorców, pobudzanie aktywności przedsiębiorców w zakresie wdrażania produktów opartych na nowych technologiach, ze szczególnym uwzględnieniem inteligentnych specjalizacji.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania (wg Priorytetów Inwestycyjnych)

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (1.b): Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, eko-innowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	1. Przedsiębiorstwa i innowacje
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 1.2.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa – ZIT W+R+O :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wsparcie dla przedsiębiorstw chcących rozpocząć lub rozwinąć działalność B+R: <ul style="list-style-type: none"> • wydatki przedsiębiorstw w obszarze prac rozwojowych (w tym eksperymentalnych prac rozwojowych) i badań przemysłowych. • zakup i dostosowanie do wdrożenia wyników prac B+R oraz praw własności intelektualnej (m.in. patentów, licencji, know-how lub innej nieopatentowanej wiedzy technicznej). - Tworzenie i rozwój infrastruktury B+R przedsiębiorstw : <ul style="list-style-type: none"> • laboratoria specjalistyczne oraz działy badawczo-rozwojowe w przedsiębiorstwach, • centra badawczo-rozwojowe w przedsiębiorstwach, - Usługi dla przedsiębiorstw <ul style="list-style-type: none"> • profesjonalne usługi proinnowacyjne świadczone przez instytucje otoczenia biznesu m.in. parki technologiczne, centra transferu technologii, akademickie inkubatory przedsiębiorczości oraz inne organizacje wspierające procesy innowacji w przedsiębiorstwach • działania prowadzące do zwiększenia aktywności

	<p>innowacyjnej mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw oraz stymulacja ich współpracy z uczelniami wyższymi i innymi jednostkami naukowymi (dla projektów o małej skali). Wsparcie MŚP poprzez instrument „bon na innowacje” (bezzwrotne wsparcie w formule bonu-dofinansowania usługi na rzecz MŚP)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projekty w zakresie uzupełnienia infrastruktury B+R – IOB. • Projekty dotyczące infrastruktury niezbędnej dla świadczenia specjalistycznych usług laboratoryjnych, w tym uruchomienie specjalistycznych laboratoriów i powierzchni badawczych dla przedsiębiorstw – wraz z wyposażeniem.
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - Przedsiębiorcy (w tym przedsiębiorcy typu <i>spin off</i>), - MŚP, - IOB, w tym organizacje pozarządowe (w tym również w zakresie instrumentu typu bon na innowacje), - Konsorcja przedsiębiorstw z IOB, w tym z organizacjami pozarządowymi, - jednostki samorządu terytorialnego w zakresie instrumentu typu bon na innowacje; - konsorcja przedsiębiorstw z jednostkami naukowymi, uczelniami/szkołami wyższymi lub podmiotami leczniczymi bądź ze spółkami celowymi tworzonymi przez te podmioty.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 2.1.2. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego

Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 i Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

Cel 3. Zintegrowanie społeczne WrOF

Istotną przesłanką, wskazującą na zasadność wspierania społeczności lokalnej przez władze publiczne, jest teza, że w obliczu zjawisk globalizacji procesów gospodarczych oraz przemian cywilizacyjno-kulturowych tylko jednostki silne w sensie społecznym są w stanie sprostać europejskiej i światowej konkurencji. Ciągła, a zarazem organiczna dla gospodarki rynkowej niepewność co do przebiegu cyklu koniunkturalnego oraz utrzymujące się, a nawet narastające zjawisko luki dochodowej (zarówno w ujęciu globalnym, krajowym, jak i subregionalnym), sprawiają, że nie traci na aktualności teza, że „rozwój ciągły to rozwój podtrzymywany”. Priorytetem Strategii ZIT WrOF powinno być zatem dążenie do zapewnienia wsparcia dla ciągłości procesów rozwoju społecznego na jego obszarze. Wyzwania w tym zakresie wynikające z dysproporcji między poszczególnymi miejscowościami, a nawet osiedlami, wymagają podjęcia zróżnicowanych działań, których równoległa realizacja powinna skutkować osiągnięciem efektu synergii.

Dla stworzenia spójnej przestrzeni konieczne jest więc integrowanie struktur wewnętrznych WrOF powiązanej z szeregiem działań na płaszczyźnie społecznej i ekonomicznej oraz w przekrojach funkcjonalnych. Proces ten powinien przebiegać w taki sposób, aby każdy z zasadniczych elementów tej struktury wpływał pozytywnie na realizację wyzwań strategicznych oraz aby w sposób możliwie jak najskuteczniejszy ograniczyć lub rozładować występujące obiektywnie konflikty celów.

Kluczowym elementem w tej strukturze są warunki, w jakich funkcjonuje społeczność tego obszaru. Dlatego kolejny priorytet strategiczny oscyluje wokół zagadnień związanych z odpowiednią jakością życia mieszkańców WrOF w kontekście wyzwań i potrzeb infrastrukturalnych. Chociaż każdy z wymienionych wcześniej elementów struktury przestrzennej (infrastruktura komunikacyjna, przeciwpowodziowa, związana z gospodarką odpadami, wodno-ściekowa, przyrodnicza, energetyczna, w tym ciepłownicza) służy społeczności lokalnej, to jednak można wyodrębnić część działań i zadań inwestycyjnych, które bezpośrednio wiążą się z bieżącymi problemami społecznymi i jako takie nie zostały ujęte w Celu 1. Wymagają one zatem szczególnego potraktowania jako odrębny priorytet odpowiadający na potrzeby w tym zakresie. Odnoszą się one zarówno do podniesienia jakości życia osób już zamieszkujących WrOF, jak i skierowane są po części „na zewnątrz”, jako swoisty element oferty zachęcającej do osiedlania się na stałe nowych mieszkańców.

PRIORYTET 3.1. Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF

DZIAŁANIE 3.1.1. Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku

Opis działania

Współczesne społeczne kryteria lokalizacyjne kształtuje kultura przedsiębiorczości i innowacyjności, przejawiająca się nadal silnym przywiązaniem człowieka do miejsc (w sensie przestrzennym) łączących funkcje miejsca pracy i wypoczynku. W metropoliach, których

rozwój gospodarczy opiera się na wiedzy i technologii, konieczne jest kreowanie przestrzeni, które można uznać za proinnowacyjne. Kryterium to spełnia przestrzeń charakteryzująca się nowoczesnością i dbałością o jakość rozwiązań zgodnych z zasadą zrównoważonego rozwoju. Dlatego dla całego WrOF należy przedsięwziąć działania mające na celu ograniczenie negatywnych skutków postępującej suburbanizacji. Szczególne znaczenie ma to w samym Wrocławiu, ale także w gminach bezpośrednio z nim sąsiadujących, gdzie dynamicznie rozwija się tkanka mieszkaniowa.

Zarówno jednostki przestrzenne położone w ścisłym centrum WrOF, jak i te od niego oddalone wymagają podjęcia działań mających na celu poprawę stanu środowiska, w tym rekultywacji terenów poprzemysłowych. Na terenie całego obszaru funkcjonalnego występują w rozproszeniu miejsca wymagające rewitalizacji przestrzennej, gospodarczej i społecznej. Istotnym elementem rewitalizacji winny być działania na rzecz poprawy jakości życia ubogich społeczności, zmierzające jednocześnie do poprawy bezpieczeństwa publicznego. Działania w szczególności powinny być skoncentrowane na przebudowie lub adaptacji zdegradowanych obiektów, budynków, terenów w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, edukacyjnych, rekreacyjnych, gospodarczych, czy kulturalnych. Inicjatywy rewitalizacyjne powinny być realizowane na podstawie Lokalnych Programów Rewitalizacji (lub innych dokumentów programowych spełniających funkcję LPR) przygotowanych w procedurze dialogu społecznego. Pozostawienie obszarów zdegradowanych bez interwencji prowadzić będzie do pogłębiania negatywnych zjawisk i uniemożliwi wykorzystanie ich pełnego potencjału kulturowego, gospodarczego i turystycznego.

Równolegle należy zaplanować inwestycje na rzecz ochrony, promocji i rozwoju dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie przez inwestycje w zintegrowaną sieć instytucji kultury i obiektów zabytkowych oraz przez wsparcie i rozwój centrów informacji kulturalnej. Istotne będą działania związane z przystosowaniem obiektów zabytkowych (wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków) do pełnienia nowych funkcji, zwłaszcza do prowadzenia działalności turystycznej i kulturalnej. Skoro dziedzictwo kulturowe cechuje silne oddziaływanie społeczno-gospodarcze (wpływ na jakość życia, poziom zaufania społecznego i umiejętności współpracy, generowanie aktywności ekonomicznej), szczególnie wskazane są przedsięwzięcia, które przyniosą dla obszaru trwały efekt społeczno-ekonomiczny.

Ważnym elementem wpływającym na jakość życia mieszkańców są usługi świadczone przez administrację lokalną. Mając na uwadze postęp technologii informacyjno-komunikacyjnych, efektywnym sposobem podnoszenia jakości usług publicznych jest ich cyfryzacja. Dostęp do sieci internetowej dzięki rozwojowi sieci publicznych i komercyjnych stale się powiększa. Rozbudowa i dalsza cyfryzacja usług publicznych sprzyjać będzie budowie przyjaznego i otwartego państwa. Poprawi to również integrację osób zagrożonych wykluczeniem, w tym wykluczeniem cyfrowym. Działania prowadzone w ramach Strategii ZTI WrOF w tym zakresie powinny zmierzać do realizacji postanowień z Europejskiej Agendy Cyfrowej. Podejmowane działania powinny obejmować rozwój i zwiększenie dostępu do e-usług publicznych m.in. w zakresie e-administracji, e-kultury, e-zdrowia, rozwój usług wewnątrz administracyjnych oraz tworzenia i rozwijania otwartych zasobów publicznych,.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (9.b): Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	6. Infrastruktura spójności społecznej
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 6.3.2 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Remont, przebudowa, rozbudowa, adaptacja, wyposażenie istniejących zdegradowanych budynków, obiektów, zagospodarowanie terenów i przestrzeni (np. monitoring miejski lub dostosowanie przestrzeni do potrzeb osób niepełnosprawnych) – w celu przywrócenia lub nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, gospodarczych, edukacyjnych lub rekreacyjnych; - Remont, odnowa części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych (nie ma możliwości budowy nowych obiektów); - Inwestycje w tzw. drogi lokalne (gminne i powiatowe) wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Wsparcie będzie możliwe jedynie wtedy, gdy inwestycje takie będą stanowiły element szerszej koncepcji związanej z rewitalizacją (fizyczną, gospodarczą i społeczną) i będą stanowiły element lokalnego programu rewitalizacji.
Przykładowi beneficjenci wg z RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż wymienione powyżej, - wspólnoty i spółdzielnie mieszkaniowe, - towarzystwa budownictwa społecznego, - organizacje pozarządowe, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - instytucje kultury, - LGD, - uzdrowiska ,

	<ul style="list-style-type: none"> - podmioty lecznicze, - podmioty prawa publicznego z większościami udziałem jst
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (6.c): Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	4. Środowisko i zasoby
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	4.3 Dziedzictwo kulturowe
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 4.3 Dziedzictwo kulturowe w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie: 4.3.2 Dziedzictwo kulturowe – ZIT WrOF:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zabytki nieruchome, wpisane do rejestru prowadzonego przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków we Wrocławiu wraz z ich otoczeniem, w tym: <ul style="list-style-type: none"> • rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, restauracja, zachowanie i adaptacja oraz roboty budowlane obiektów zabytkowych oraz obszarów zabytkowych; ; przystosowanie obiektów do pełnienia przez nie nowych funkcji (w szczególności do prowadzenia działalności kulturalnej i turystycznej) wraz z zakupem niezbędnego sprzętu/wyposażenia; <p>Instytucje kultury, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przebudowa/rozbudowa obiektów zajmowanych przez instytucje kultury (wraz z zakupem

niezbędnego sprzętu), w tym zastosowanie rozwiązań energooszczędnych zmniejszających ogólne koszty eksploatacji;

- wyposażenie w sprzęt (w tym informatyczny), niezbędny do rozwoju oferty odpowiadającej na nowe potrzeby w obszarze działalności kulturalnej;
- oprogramowania komputerowe ułatwiające wewnętrzne zarządzanie w instytucji.

Podział interwencji pomiędzy RPO WD 2014-2020 a PO IiŚ 2014-2020:

I. Projekty realizowane przez instytucje kultury (państwowe oraz współprowadzone przez Ministra właściwego ds. kultury i ochrony dziedzictwa narodowego), Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych oraz archiwa państwowe, szkoły i uczelnie artystyczne prowadzone i nadzorowane przez MKiDN (chyba że zapisy poszczególnych Kontraktów Terytorialnych stanowią inaczej) **mogą ubiegać się o dofinansowanie wyłącznie w ramach PO IiŚ 2014-2020.**

Projekty te będą mieścić się w kwotach 0,5-5 mln euro (10 mln euro dla obiektów UNESCO) kosztów całkowitych projektu i obejmować pełny zakres wsparcia kwalifikowalnego w ramach VIII osi priorytetowej PO IiŚ.

II. W odniesieniu do jednostek samorządu terytorialnego, samorządowych instytucji kultury, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych, podmiotów zarządzających obiektami indywidualnie wpisanymi na Listę UNESCO, realizujących projekty w poniżej wskazanym zakresie:

1) projekty dotyczące obiektów wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO lub uznanych przez Prezydenta RP za Pomniki Historii lub zlokalizowanych na obszarach objętych wpisem na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO lub położonych na obszarach uznanych za Pomniki Prezydenta RP,

2) projekty mieszczące się w zakresie obszarów tematycznych:

- ✓ projekty dotyczące konserwacji, restauracji, rewaloryzacji zabytków drewnianych (zarówno nieruchomych, jak i ruchomych);
- ✓ projekty dotyczące rozwoju czytelnictwa w miastach wojewódzkich;
- ✓ projekty dotyczące rozwoju sztuki współczesnej w miastach wojewódzkich;
- ✓ projekty dotyczące konserwacji, restauracji,

	<p>rewaloryzacji, adaptacji na cele kulturalne oraz zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych i nieruchomych zabytków techniki;</p> <p>3) projekty wynikające z Kontraktów Terytorialnych.</p> <p>Zasady podziału interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny w sektorze kultury przebiega w oparciu o 2 mln euro kosztów całkowitych projektu. Tym samym, projekty określone w pkt. 1,2,3 realizowane w PO IiŚ 2014-2020, będą mieścić się w kwotach 2-5 mln euro (10 mln euro dla obiektów UNESCO) kosztów całkowitych (w ramach PO IiŚ 2014-2020 w przypadku projektów polegających wyłącznie na zakupie wyposażenia będą one mieścić się w przedziale 0,5-5 mln euro kosztów całkowitych).</p> <p>W ramach RPO WD 2014-2020 projekty określone w pkt. 1,2,3 będą mieścić się w kwotach do 2 mln euro kosztów całkowitych.</p> <p>III. Wyłącznie w ramach RPO WD 2014-2020 o dofinansowanie mogą się ubiegać do kwoty 5 mln euro kosztów całkowitych zgodnie z przewidzianym w RPO WD 2014-2020 zakresem wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - projekty beneficjentów wskazanych w pkt. II, ale o innym zakresie niż stanowi pkt. II, - projekty o dowolnym zakresie tematycznym, ale realizowane przez pozostałych beneficjentów (niewymienionych w pkt. I i II).
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - administracja rządowa, - kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - organizacje pozarządowe, - LGD, - spółki prawa handlowego, w których udział większościowy – ponad 50% akcji, udziałów itp. – posiadają jednostki sektora finansów publicznych, - samorządowe instytucje kultury, - szkoły, uczelnie – inne niż prowadzone i nadzorowane przez MKiDN
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub poziom wynikający z luki w finansowaniu lub zgodnie z zasadami udzielania pomocy publicznej.
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami

Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014-2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (2.c): Wzmacnianie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	2.Technologie informacyjno-komunikacyjne
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	2.1 E-usługi publiczne
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 2.1 E-usługi publiczne w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 2.1.2 E-usługi publiczne – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Tworzenie lub rozwój (poprawa e-dojrzałości) e-usług publicznych (A2B, A2C), np. w zakresie e-kultury, dostępu do informacji przestrzennej, bezpieczeństwa kryzysowego, e-zdrowia, e-administracji; - Tworzenie lub rozwój elektronicznych usług wewnątrz administracyjnych (A2A), niezbędnych dla funkcjonowania e-usług publicznych. Elementem przedsięwzięcia może być tworzenie lub rozwój e-usług publicznych (A2B, A2C); - Przedsięwzięcia dotyczące tworzenia i wykorzystania otwartych zasobów publicznych, np. projekty z zakresu digitalizacji zasobów i treści publicznych.
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - podmioty lecznicze działające w publicznym systemie opieki zdrowotnej, - instytucje kultury, ich związki i porozumienia, - organizacje pozarządowe (w tym organizacje turystyczne oraz LGD), - uczelnie/szkoły wyższe, ich związki i porozumienia, - jednostki naukowe, - jednostki badawczo-rozwojowe, - służby zapewniające bezpieczeństwo publiczne, - jednostki organizacyjne Służby Więziennej, - jednostki sektora finansów publicznych, inne niż

	wymienione powyżej – dla projektów o zasięgu regionalnym, - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie; - porozumienia ww. podmiotów.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednim przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 3.1.1. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020, Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

DZIAŁANIE 3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF

Opis działania

Jak wykazała diagnoza, na terenie WrOF potrzebne są działania na rzecz zapewniania dostępu do zatrudnienia osobom poszukującym pracy i nieaktywnym zawodowo, w tym podejmowanie lokalnych inicjatyw na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników. Ze względu na narastający problem wejścia na rynek pracy dla całego obszaru funkcjonalnego należy rekomendować przedsięwzięcia na rzecz trwałej integracji na rynku pracy ludzi młodych pozostających bez pracy, w tym przez tworzenie warunków sprzyjających samozatrudnieniu, przedsiębiorczości oraz tworzeniu nowych miejsc pracy. Należy podkreślić, że problemy w obszarze rynku pracy powiązane są również z niedostateczną dostępnością usług społecznych dla osób zależnych. W ramach działania przewidziane są zatem przedsięwzięcia na rzecz zaspokojenia rosnących potrzeb w zakresie dostępności usług społecznych dla osób zależnych celem zmniejszenia wykluczenia opiekunów (przy czym w zdecydowanej większości dotyczy to kobiet) z aktywności zawodowej. Należy również uwzględnić zintegrowane działania na rzecz wspierania usług opiekuńczych i zapewnienia opieki na dziećmi do lat 3.

Równoległe ze względu na występujący we wszystkich gminach, a narastający w znakomitej większości (oprócz gmin Sobótka i Żórawina) problem długotrwałego

bezrobocia stosowne jest podjęcie inicjatyw na rzecz adaptacji pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian na rynku pracy oraz wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (8.iii): Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

Projekty w tym zakresie będą mogły być realizowane poprzez bezpośrednie ubieganie się przez beneficjentów z terenu WrOF o wsparcie w ramach Priorytetu inwestycyjnego 8.2 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, na podstawie procedury określonej przez Instytucję Zarządzającą RPO WD.

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (8.iv): Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	8.Rynek pracy
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Podziałanie 8.4.2 Godzenie życia zawodowego i prywatnego – ZIT WrOF : <ul style="list-style-type: none"> - tworzenie nowych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3, w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowotworzonych formach opieki przewidzianych ustawą; - dostosowanie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami; - sfinansowanie kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi lub wynagrodzenia dziennego opiekuna lub niani; - sfinansowanie kosztów przeszkolenia zawodowego dziennego opiekuna;aktywizacja zawodowa opiekunów dzieci do lat 3 (realizowana wyłącznie jako element projektu z zakresu sfinansowania kosztów usług bieżącej opieki nad dziećmi lub

	wynagrodzenia dziennego opiekuna lub niani).
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - osoby prowadzące działalność gospodarczą, - przedsiębiorcy, - organizacje pracodawców, - stowarzyszenia, - związki zawodowe, - jednostki samorządu terytorialnego, w tym samorządowe jednostki organizacyjne, - spółdzielnie, - samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej, - fundacje, - wspólnoty mieszkaniowe, - placówki systemu oświaty, - inne jednostki organizacyjne systemu oświaty niepubliczne.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednim przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (9.a): Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowania włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	6. Infrastruktura spójności społecznej
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną w ramach SZOOP RPO WD 2014-2020 -Schemat C, Poddziałanie 6.1.2 Inwestycje w infrastrukturę społeczną – ZIT WrOF:

	<ul style="list-style-type: none"> - Budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, wyposażenie, modernizacja oraz adaptacja infrastruktury prowadzonej przez podmioty opieki nad dziećmi do 3 roku życia (np.: żłobki, kluby malucha).
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - organizacje pozarządowe, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - podmioty zajmujące się opieką nad dziećmi do 3. roku życia
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 3.1.2. Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

PRIORYTET 3.2. Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych na terenie WrOF oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu we WrOF

DZIAŁANIE 3.2.1 Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF

Opis działania

W ramach działania pożądane jest zrealizowanie zintegrowanych zadań zapewniających ułatwienie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług opieki zdrowotnej oraz spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych skierowanych do osób niesamodzielnych, przy jednoczesnym wsparciu ich rodzin. Jednocześnie istotne w tym zakresie jest rozwijanie usług asystenckich i tworzenie miejsc świadczących usługi opiekuńcze, w tym miejsc w mieszkaniach wspomaganych. Jednocześnie należy rozwijać działania towarzyszące m.in. w zakresie wolontariatu i innych form pomocy wspierających usługi opiekuńcze, dokształcania opiekunów w opiece nad osobami niesamodzielnymi, czy też usług zwiększających samodzielność osób objętych wsparciem.

W kontekście potrzeb WrOF zintegrowane działania powinny sprzyjać aktywnej integracji, której efektem powinna stać się poprawa zatrudnialności i włączenie społeczne tych mieszkańców WrOF, których zalicza się do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób nieaktywnych zawodowo i najbardziej oddalonych od rynku pracy oraz osoby niepełnosprawne.. Równoległe wsparcie w tym zakresie powinno być również udzielone najbliższemu otoczeniu osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych tym zjawiskiem.

W ramach działania wspólne inicjatywy powinny być ukierunkowane również na realizację kompleksowych przedsięwzięć służących aktywizacji społeczno-zawodowej, przy jednoczesnym wspieraniu podmiotów integracji społecznej i rozwijaniu infrastruktury społecznej. Działania powinny obejmować m.in. integrację o charakterze społecznym w celu wzmocnienia lub przywrócenia aktywności społecznej, integrację zawodową zmierzającą do uzyskania odpowiednich kwalifikacji pożądanych na rynku pracy, zmiany lub wyboru zawodu, utrzymania zatrudnienia, edukację, w tym podniesienie poziomu wykształcenia i dostosowanie kwalifikacji niezbędnych do uzyskania zatrudnienia oraz wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych wpływających na ekskluzję zawodową i społeczną.

W ramach działania mogą być również realizowane wspólne przedsięwzięcia sprzyjające wydłużeniu okresu aktywności zawodowej i zapewnieniu lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Rekomendowane jest tworzenie oferty usług społecznych zarówno dla samych seniorów, jak i ich rodzin. Istotne będzie poszerzenie oferty edukacyjnej WrOF o projekty skierowane do osób w wieku 50+, zwłaszcza z uwzględnieniem rozwoju kompetencji cyfrowych, dopasowane do potrzeb tej grupy wiekowej (zarówno w formie kształcenia ustawicznego jak i specjalnych szkoleń).

Szczególną potrzebą jest przechodzenie z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnej. W zakresie infrastruktury ochrony zdrowia za istotne dla WrOF należy

uznać inwestycje służące rozwiązywaniu zidentyfikowanych na poziomie krajowym problemów obejmujących choroby układu krążenia, układu ruchu i onkologiczne. W zakresie infrastruktury społecznej należy zintegrować działania, zwłaszcza podejmowane poza Wrocławiem, na rzecz inwestycji bezpośrednio wykorzystywanych przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązanych z procesem aktywizacji społeczno-zawodowej.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (9.iv): ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	9. Włączenie społeczne
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych w ramach SZOOP RPO WD 2014-2020, Podziałanie 9.2.2 Dostęp do wysokiej jakości usług społecznych – ZIT WrOF:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Usługi asystenckie i opiekuńcze nad osobami niesamodzielnymi świadczone w lokalnej społeczności np. tworzenie miejsc i świadczenie usług opiekuńczych oraz bytowych w całodobowych placówkach okresowego pobytu, usługi asystenckie skierowane do osób o różnym stopniu niesamodzielnności; - tworzenie miejsc w nowo tworzonych lub istniejących mieszkaniach wspomaganych dla osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym; - tworzenie miejsc krótkookresowego pobytu w mieszkaniach wspomaganych w formie mieszkań wspieranych. - Usługi wsparcia rodziny i pieczy zastępczej
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - jednostki organizacyjne pomocy społecznej, - organizacje pozarządowe, - podmioty prowadzące działalność w obszarze pomocy społecznej oraz systemu wspierania

	<p>rodziny i pieczy zastępczej,</p> <ul style="list-style-type: none"> - podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (9.a): Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowania włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych.

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	6. Infrastruktura spójności społecznej
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną w ramach SZOOP RPO WD 2014-2020, z wyłączeniem Schematu C, Poddziałanie 6.1.2 Inwestycje w infrastrukturę społeczną – ZIT WrOF:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, nadbudowa, wyposażenie infrastruktury społecznej powiązanej z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej i deinstytucjonalizacji usług; - Zmiana sposobu użytkowania, budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, wyposażenie budynków infrastruktury społecznej np. domów pomocy społecznej; - Remont, przebudowa i wyposażenie infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na

	<p>mieszkania chronione, wspomagane i treningowe;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Remont, przebudowa i wyposażenie infrastruktury zdegradowanych budynków w celu ich adaptacji na mieszkania socjalne.
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - domy pomocy społecznej, - podmioty prowadzące rodzinne domy pomocy*, - ośrodki wsparcia, - placówki wsparcia dziennego, - organizacje pozarządowe, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - podmioty zajmujące się całodobową / dzienną opieką osób starszych / przewlekle chorych / niepełnosprawnych*, <p>Poprzez podmioty prowadzące rozumiane są wszystkie podmioty, które na podstawie właściwych ustaw świadczą / będą świadczyć wymienione w typach projektów usługi i dzięki realizacji projektu uzyskają status podmiotu prowadzącego.</p> <p>W momencie składania wniosku o dofinansowanie wnioskodawca, jakim jest osoba fizyczna, musi mieć zarejestrowaną działalność gospodarczą.</p>
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (8.vi): Aktywne i zdrowe starzenie się

Projekty w tym zakresie będą mogły być realizowane poprzez bezpośrednie ubieganie się przez beneficjentów z terenu WrOF o wsparcie w ramach Priorytetu inwestycyjnego 8.5

Aktywne i zdrowe starzenie się, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, na podstawie procedury określonej przez Instytucję Zarządzającą RPO WD.

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (9.i): Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	9.Włączenie społeczne
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	9.1 Aktywna integracja
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> - Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 9.1 Aktywna integracja w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 9.1.2 Aktywna integracja – ZIT WrOF - Projekty na rzecz integracji społeczno- zawodowej z elementami usług specjalistycznego poradnictwa (prawnego, rodzinnego, psychologicznego) dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, ich rodzin oraz osób z ich otoczenia w celu poprawy ich sytuacji społeczno-zawodowej. - Wsparcie służące poprawie dostępu do usług reintegracji zawodowej i społecznej realizowane przez podmioty, o których mowa w ustawie o zatrudnieniu socjalnym (Centra Integracji Społecznej (CIS), Kluby Integracji Społecznej (KIS)) poprzez stworzenie nowych miejsc reintegracji społecznej i zawodowej. - Wsparcie dla zatrudnienia i usług rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami poprzez: <ul style="list-style-type: none"> a) tworzenie nowych Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) (wyłącznie w przypadku, gdy analiza potrzeb regionu wykaże potrzebę tworzenia kolejnych podmiotów tego typu); b) zwiększenie liczby osób z niepełnosprawnościami zatrudnionych w istniejących ZAZ z możliwością objęcia tych osób usługami aktywnej integracji; c) wsparcie osób z niepełnosprawnościami dotychczas zatrudnionych w ZAZ nową ofertą w postaci usług aktywnej integracji ukierunkowaną na przygotowanie osób zatrudnionych w ZAZ do podjęcia zatrudnienia poza ZAZ na otwartym rynku pracy lub w przedsiębiorczości społecznej, w

	<p>tym wsparcie dla osób zatrudnionych w ZAZ usługami asystenckimi oraz usługami trenera pracy, umożliwiającymi uzyskanie lub utrzymanie zatrudnienia, w szczególności w początkowym okresie zatrudnienia;</p> <p>d) tworzenie nowych WTZ (wyłącznie w przypadku, gdy analiza potrzeb regionu wykaże potrzebę tworzenia kolejnych podmiotów tego typu);</p> <p>e) wsparcie usługami aktywnej integracji nowych osób w istniejących Warsztatach Terapii Zajęciowej (WTZ);</p> <p>f) wsparcie dotychczasowych uczestników WTZ nową ofertą w postaci usług aktywnej integracji, obowiązkowo ukierunkowaną na przygotowanie uczestników WTZ do podjęcia zatrudnienia i ich zatrudnienie: w ZAZ, na otwartym lub chronionym rynku pracy lub w przedsiębiorczości społecznej. ;</p> <p>g) wyposażenie lub doposażenie stanowiska pracy na potrzeby zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością lub dostosowanie stanowiska pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (jako element kompleksowego projektu).</p>
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - jednostki organizacyjne pomocy społecznej, - organizacje pozarządowe, - lokalne grupy działania, - podmioty ekonomii społecznej oraz przedsiębiorstwa społeczne, - kościoły, związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, - PFRON,
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85% lub zgodnie z właściwymi przepisami dot. pomocy publicznej
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie

	z odpowiednim przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 3.2.1 Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

Priorytet 3.3 Wzrost jakości i dostępności edukacyjnej na terenie WrOF

DZIAŁANIE 3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej.

Opis działania

Warunkiem stabilnego rozwoju społeczno-gospodarczego w gospodarce opartej na wiedzy jest funkcjonowanie środowiska społecznego osób aktywnych i kreatywnych. Osiągnięcie tego celu jest możliwe poprzez zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości edukacji przedszkolnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego. Spektrum działań w tym zakresie powinno m.in. obejmować: uruchamianie nowych miejsc przedszkolnych (w tym dostosowanie oferty dla dzieci z niepełnosprawnościami), zapewnienie dodatkowych zajęć edukacyjnych dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, rozwijanie kompetencji kluczowych uczniów i dzieci przedszkolnych, rozwijanie oferty indywidualizacji nauczania skierowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami, realizacja zajęć o charakterze terapeutycznym dla dzieci przedszkolnych, rozwijanie poradnictwa edukacyjno-zawodowego przez szkoły. W ramach tego działania konieczny jest także stały i równomierny w skali całego WrOF rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej zapewniającej możliwość edukacji, rozwoju umiejętności i uczenia się przez całe życie. Jako strategiczne dla równomiernego i zrównoważonego rozwoju całego WrOF należy ocenić inwestycje infrastrukturalne w rozwój bazy dla potrzeb edukacji przedszkolnej, szkolnictwa podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, w tym zawodowego. Wynika to z konieczności zaspokojenia potrzeb społeczności WrOF, która jest poddawana procesom migracyjnym zarówno pomiędzy gminami tworzącymi ww. obszar, jak i napływowi ludności spoza tego terenu. Przekłada się to na wzrost liczby uczniów, co skutkuje koniecznością rozbudowy bazy oświatowej o nowe obiekty oraz prowadzenia prac związanych z rozbudową i modernizacją istniejących obiektów.

Szczególną potrzebą całego WrOF jest też wsparcie szkolnictwa zawodowego, w tym zwłaszcza technicznego, odpowiadającego na zmieniające się potrzeby rynku pracy, a także stworzenie efektywnego systemu przejścia z edukacji (kształcenia i szkolenia) do zatrudnienia.

Ponadto rekomendowane są działania pozwalające na doskonalenie umiejętności i kompetencji kadry nauczycielskiej, na każdym poziomie kształcenia co wpłynie na poprawę poziomu nauczania oraz rozpowszechnianie skutecznych metod nauczania i dywersyfikację oferty edukacyjnej.

Rozwiązania niezbędne dla wdrażania

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (10.a): Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	7.Infrastruktura edukacyjna
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną, w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 7.1.2 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną ZIT WrOF oraz 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 7.2.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową – ZIT WrOF: <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcia z zakresu tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym i wypełniania luki w dostępie do tego typu usług, realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę, adaptację, budowę (w tym także zakupu wyposażenia) budynków przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego; - Przedsięwzięcia z zakresu tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym i wypełniania luki w dostępie do tego typu usług realizowane poprzez zakup wyposażenia do budynków przedszkolnych oraz innych form wychowania przedszkolnego - Przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do

	<p>poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę, adaptację lub budowę (w tym także zakup wyposażenia) szkół i placówek;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne pracowni, zwłaszcza matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych; - Przedsięwzięcia z zakresu wyposażenia w sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne do wspomagania rozwoju uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, np. uczniów niepełnosprawnych, uczniów szczególnie uzdolnionych; - Przedsięwzięcia prowadzące bezpośrednio do poprawy warunków nauczania zwłaszcza w zakresie zajęć matematyczno-przyrodniczych i cyfrowych realizowane poprzez przebudowę, rozbudowę lub adaptację (w tym także zakup wyposażenia) placówek i szkół ponadgimnazjalnych, w tym zawodowych i specjalnych; - Przedsięwzięcia ukierunkowane na wspieranie ukierunkowanych branżowo centrów kształcenia zawodowego oraz tworzenie w szkołach zawodowych warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej pod kątem wyposażenia, doposażenie warsztatów, pracowni itp.; - Przedsięwzięcia z zakresu budowy nowych obiektów służących praktycznej nauce zawodu.
<p>Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - organy prowadzące przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, w tym organizacje pozarządowe (typ beneficjenta dla poddziałania 7.1.2)., - organy prowadzące szkoły, w tym organizacje pozarządowe, - specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze.

Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Możliwe występowanie pomocy publicznej zgodnie z odpowiednimi przepisami
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (10.i): Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	10.Edukacja
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej
Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego</p> <p>10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej w ramach SZOOP RPO WD 2014-2020, Poddziałania: 10.1.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej - ZIT WrOF oraz 10.2.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej – ZIT WrOF :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uruchamianie nowych miejsc w tym dostosowanych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami w istniejących lub nowych ośrodkach edukacji przedszkolnej oraz uruchomienie nowych miejsc alternatywnych form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym.; - Dodatkowe zajęcia edukacyjne i specjalistyczne mające na celu rozwój dzieci na wczesnym etapie

	<p>edukacji;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli ośrodków wychowania przedszkolnego, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi,; - Kształtowanie kompetencji kluczowych na rynku pracy, wsparcie nauki języków obcych, nauk matematyczno-przyrodniczych i TIK (ICT) oraz właściwych postaw: kreatywności, innowacyjność, pracy zespołowej; - Tworzenie w szkołach warunków do nauczania eksperymentalnego ; - Realizacja programów pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów przyrodniczych, informatycznych, języków obcych, matematyki lub przedsiębiorczości, ze specjalnym uwzględnieniem uczniów i słuchaczy o specjalnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniowie z niepełnosprawnościami, uczniowie zagrożeni przedwczesnym kończeniem nauki); - Wsparcie w zakresie indywidualizacji pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym wsparcie ucznia młodszego przy jego przechodzeniu na kolejny etap kształcenia; - Doradztwo i opieka psychologiczno-pedagogiczna, dla uczniów, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych - Rozszerzenie oferty szkół o zagadnienia związane z poradnictwem i doradztwem edukacyjno-zawodowym; - Szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się po rynku pracy (TIK, matematyczno-przyrodniczych, języki obce), nauczania eksperymentalnego, właściwych postaw uczniów (m.in. kreatywności, innowacyjności, pracy zespołowej) oraz metod zindywidualizowanego podejścia do uczniów
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Szkolenie, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli i pracowników pedagogicznych pod kątem wykorzystania narzędzi wspierających pomoc psychologiczno- pedagogiczną na każdym etapie edukacyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ucznia o szczególnych potrzebach edukacyjnych (m.in. uczniów z niepełnosprawnościami, uczniów uzdolnionych, zagrożonych przedwczesnym kończeniem nauki)
Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - organizacje pozarządowe, - organy prowadzące publiczne i niepubliczne przedszkola i inne formy wychowania przedszkolnego, - organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne - przedsiębiorcy
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2022
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014-2020

- Priorytet Inwestycyjny wg Rozporządzenia Ogólnego (10.iv): Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

Oś priorytetowa RPO WD 2014–2020	10. Edukacja
Priorytet inwestycyjny RPO WD 2014–2020	10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy

<p>Przykładowe typy projektów zgodnie z SZOOP RPO WD 2014-2020</p>	<p>Zgodne z kierunkami wsparcia Priorytetu inwestycyjnego 10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy w ramach SZOOP RPO WD 2014–2020, Poddziałanie 10.4.2 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy – ZIT WrOF:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organizacja praktycznych form nauczania – staże, praktyki zawodowe; - Uruchamianie i dostosowywanie kształcenia i szkolenia w zawodach, na które występuje potwierdzone zapotrzebowanie rynku, - Pomoc stypendialna dla uczniów lub słuchaczy szczególnie uzdolnionych w zakresie przedmiotów zawodowych. Doradztwo edukacyjno-zawodowe, uwzględniające potrzeby uczniów i dorosłych uczących się na różnych poziomach edukacyjnych i w różnych typach szkół i placówek - Przygotowanie szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe do pełnienia funkcji wyspecjalizowanych ośrodków kształcenia i szkolenia oraz wsparcie ich w zakresie poradnictwa i informacji zawodowej pod potrzeby rynku pracy; - Kształcenie w formach pozaszkolnych osób dorosłych umożliwiających podniesienie kwalifikacji zawodowych; - Organizacja tradycyjnych pozaszkolnych form kształcenia ustawicznego (m.in. kwalifikacyjnych kursów zawodowych i kursów umiejętności zawodowych) we współpracy z pracodawcami; - Szkolenia, doradztwo oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli zawodu oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu.
<p>Przykładowi beneficjenci wg RPO WD 2014–2020</p>	<ul style="list-style-type: none"> - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, - jednostki organizacyjne jst, - organy prowadzące publiczne i niepubliczne szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, - placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego umożliwiające

	<p>uzyskanie i uzupełnienie wiedzy, umiejętności i kwalifikacji zawodowych,</p> <ul style="list-style-type: none"> - instytucje rynku pracy, o których mowa w art. 6 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, prowadzące działalność edukacyjno-szkoleniową, - podmioty prowadzące działalność oświatową, o której mowa w art. 83a ust. 2 ustawy o systemie oświaty. - osoby prowadzące działalność gospodarczą
Maksymalny poziom dofinansowania środkami UE	85%
Termin realizacji (lata)	Od 2014 do 2023
Pomoc publiczna	Nie przewiduje się występowania pomocy publicznej
Tryb naboru	Tryb konkursowy
Wydatki kwalifikowalne	Zgodnie z zapisami SZOOP RPO WD 2014–2020

Ponadto cele Działania 3.3.1 Strategii ZIT WrOF wdrażane będą poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

PRIORYTET 3.4. Zwiększenie partycypacji społecznej mieszkańców WrOF

DZIAŁANIE 3.4.1 Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego

Opis działania

Zaufanie społeczne, w tym w szczególności do instytucji publicznych, jest postrzegane jako jedna z najważniejszych wartości utrzymujących spójność grup społecznych, w tym kontekście – społeczności WrOF. W ostatnich latach (2008–2012) wg badań CBOS w skali kraju poziom zaufania do władz lokalnych (choć znacznie wyższy niż poziom zaufania do urzędów administracji publicznej i niemal dwukrotnie wyższy niż poziom zaufania dla Rządu) podlega fluktuacjom (oscylując wokół pułapu 60% zdecydowanie ufających i 30% zdecydowanie nieufających). O poziomie tego wskaźnika decyduje wiele składowych, ale za warunki konieczne należy uznać transparentność działań władz lokalnych, a także jakość świadczonych usług i poziom poczucia upodmiotowienia społeczności lokalnej.

Upodmiotowienie społeczności WrOF będzie możliwe poprzez zwiększanie zachęt do partycypacji społecznej w kreowaniu założeń i kierunków rozwojowych tego obszaru w formie tworzenia i realizacji oddolnie powstających dokumentów o charakterze strategicznym.

Działanie 3.4.1. Strategii ZIT WrOF wdrażane będzie poprzez bezpośrednie aplikowanie beneficjentów z terenu WrOF do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 oraz Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój w procedurze określonej przez Instytucje Zarządzające powyższymi programami.

6. Spójność Strategii ZIT WrOF z innymi dokumentami o charakterze strategicznym i operacyjnym

Zgodnie z metodyką planowania strategicznego priorytety rozwoju jednostek terytorialnych powinny wpisywać się w strategię jednostek wyższego rzędu: europejskie, krajowe i regionalne. Zgodnie z zapisami dokumentu pn.: *Zasady Realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce* Strategia ZIT WrOF powinna być spójna z unijnymi i krajowymi dokumentami strategicznymi. Analiza spójności opiera się na powiązaniu celów Strategii ZIT WrOF z systemem aktów strategicznych i planistycznych, który tworzą następujące dokumenty:

Tabela 48. Zestawienie dokumentów o charakterze strategicznym i operacyjnym

Dokumenty strategiczne na poziomie europejskim	
Strategia Europa 2020	Unijna strategia wzrostu na okres od 2010 do 2020 r. na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Strategia ma również stworzyć warunki dla zrównoważonego europejskiego modelu wzrostu gospodarczego.
Dokumenty strategiczne na poziomie krajowym	
Krajowy Program Reform (KPR)	Główne narzędzie realizacji na poziomie państwa członkowskiego unijnej strategii gospodarczej <i>Europa 2020</i> . KPR stanowi element systemu zarządzania krajową polityką rozwoju, a zaproponowane w nim reformy, w powiązaniu z realizacją długo- i średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz dziewięcioma zintegrowanymi strategiami krajowymi, umożliwią koncentrację na obszarach priorytetowych z punktu widzenia rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, prowadząc jednocześnie do realizacji celów strategii <i>Europa 2020</i> ⁵¹
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Średniookresowa strategia rozwoju kraju – ŚSRK (<i>Strategia Rozwoju Kraju 2020</i>) – najważniejszy dokument w perspektywie średniookresowej, określający cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., kluczowy dla określenia działań rozwojowych, w tym możliwych do sfinansowania w ramach przyszłej perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Jest to najważniejszy dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długim okresie ⁵² .

⁵¹ Za: www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Strategia+Europa+2020/Krajowy+Program+Reform.

⁵² Za: www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpzk/strony/.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie	Kompleksowy średniookresowy dokument strategiczny odnoszący się do prowadzenia polityki rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w ujęciu wojewódzkim. Dokument ten określa cele i priorytety rozwoju Polski w wymiarze terytorialnym, zasady i instrumenty polityki regionalnej, nową rolę regionów w ramach polityki regionalnej oraz zarys mechanizmu koordynacji działań ⁵³ .
Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 – Umowa Partnerstwa	Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym kierunki interwencji w latach 2014–2020 trzech polityk unijnych w Polsce – Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej, Wspólnej Polityki Rybołówstwa.
Dokumenty strategiczne na poziomie regionalnym	
Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020	Najważniejszy dokument strategiczny regionu wytyczający cele i kierunki rozwoju Dolnego Śląska na najbliższe lata. W powiązaniu z krajowymi oraz europejskimi dokumentami strategicznymi ujmuje całość spraw wpływających na kształtowanie sytuacji społeczno-gospodarczej województwa.
Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020	RPO WD 2014–2020 jest jednym z szesnastu programów regionalnych, zarządzanych przez samorządy województw. Stanowi istotne źródło finansowania przedsięwzięć infrastrukturalnych i działań społecznych w regionie. Efektem realizacji programu będzie m.in. wzrost konkurencyjności i innowacyjności dolnośląskich przedsiębiorstw, rozwój infrastruktury transportowej, społecznej i gospodarczej, a także tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczenie zjawiska wykluczenia społecznego w województwie.
Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego	Jeden z najważniejszych dokumentów planistycznych województwa i instrumentów koordynacji polityki przestrzennej w regionie. Zawiera wskazania dotyczące celów, zasady i struktury zagospodarowania przestrzennego Dolnego Śląska
Dokumenty strategiczne na poziomie aglomeracyjnym	
Strategia Integracji Gospodarczo-Przestrzennej Aglomeracji Wrocławskiej	Dokument stanowiący pierwszą próbę określenia granic Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego oraz wyznaczający kierunki rozwoju aglomeracji poprzez integrację jej przestrzeni w jeden organizm społeczno-gospodarczy.

Źródło: opracowanie własne.

⁵³ Za: https://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_regionalna/ksrr_2010_2020/strony.

Strategia Europa 2020

Założenia Strategii ZIT WrOF są zgodne z założeniami Strategii Europa 2020. W priorytet rozwój inteligentny – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji wpisuje się Cel 2 Strategii ZIT WrOF Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF. Priorytet 1 Zintegrowanie przestrzeni WrOF zgodny jest z priorytetem strategii Europa 2020 Rozwój zrównoważony – wspieranie gospodarki efektywnej i korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej. Cel 3 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie społeczne WrOF zgodny jest z priorytetem Europy 2020 Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Inteligentny rozwój – gospodarka oparta na wiedzy i innowacji

Inteligentny rozwój oznacza zwiększenie roli wiedzy i innowacji jako sił napędowych naszego przyszłego rozwoju. Wymaga to podniesienia jakości edukacji, poprawy wyników działalności badawczej, wspierania transferu innowacji i wiedzy w Unii, pełnego wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych, a także zadbania o to, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi, które przyczyniałyby się do zwiększenia wzrostu, tworzenia nowych miejsc pracy i rozwiązywania problemów społecznych w Europie i na świecie. Jednak aby projekt ten się powiódł, konieczne są również takie elementy jak przedsiębiorczość, środki finansowe oraz uwzględnienie potrzeb użytkowników i możliwości oferowanych przez rynek.

Działania w tym zakresie zostały również zdefiniowane w Strategii ZIT WrOF i będą realizowane zarówno w Celu 2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF, jaki w Celu 3. Zintegrowanie społeczne WrOF.

Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej

Zrównoważony rozwój oznacza budowanie zrównoważonej i konkurencyjnej gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, wykorzystując do tego pierwszoplanową pozycję Europy w wyścigu do nowych procesów i technologii, w tym technologii przyjaznych środowisku, przyspieszając wprowadzanie inteligentnych sieci opartych na technologiach ICT, wykorzystując możliwości sieci obejmujących całą UE, a także wzmacniając przewagę konkurencyjną europejskiego biznesu, szczególnie sektora produkcji i MŚP, oraz pomagając klientom docenić wartość efektywnego korzystania z zasobów. Dzięki takiemu podejściu Europa będzie mogła prosperować w niskoemisyjnym świecie ograniczonych zasobów, jednocześnie zapobiegając degradacji środowiska, utracie bioróżnorodności i nie zrównoważonemu wykorzystywaniu zasobów. Działania te zwiększą również spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

Strategia ZIT WrOF jest również spójna w tym zakresie, gdyż w ramach Celu 1 Zintegrowanie przestrzeni WrOF oraz Celu 2 Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF będą realizowane działania wpływające pozytywnie na środowisko, gospodarkę i nowe technologie informacyjno-komunikacyjne.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – gospodarka charakteryzująca się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniająca spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza wzmocnienie pozycji obywateli poprzez zapewnienie wysokiego poziomu zatrudnienia, inwestowanie w kwalifikacje, zwalczanie ubóstwa oraz modernizowanie rynków pracy, systemów szkoleń i ochrony socjalnej, aby pomóc ludziom przewidywać zmiany i radzić sobie z nimi oraz móc budować spójne społeczeństwo. Ważne jest również, aby korzyści ze wzrostu gospodarczego rozkładały się równo w całej Unii, w tym w regionach najbardziej oddalonych, zwiększając w ten sposób spójność terytorialną. Chodzi o to, aby każdy obywatel przez całe swoje życie miał przed sobą otwarte możliwości. Aby poradzić sobie z problemami starzejącego się społeczeństwa i rosnącej światowej konkurencji, Europa musi w stu procentach wykorzystać potencjał swojej siły roboczej. Jeśli chcemy zwiększyć współczynnik aktywności zawodowej, potrzebne będą strategie na rzecz zwiększenia równouprawnienia płci. Przyczyni się to do większego rozwoju i spójności społecznej.

W ten obszar idealnie wpisuje się Cel 3 Strategii ZIT WrOF – Zintegrowanie społeczne WrOF, w ramach którego zostały przewidziane działania nakierowane na Zmniejszenie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF (3.1.2) oraz Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF oraz dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej (3.3.1).

Dla realizacji wyżej wymienionych priorytetów Strategii Europa 2020 Komisja przedstawia siedem projektów przewodnich, z których następujące trzy są wyznacznikiem zakresu działań planowanych do realizacji w ramach Strategii ZIT WrOF:

- *Młódzież w drodze* – projekt na rzecz poprawy wyników systemów kształcenia oraz ułatwiania młodzieży wejścia na rynek pracy; (Cel 3 Zintegrowanie społeczne WrOF);
- *Europa efektywnie korzystająca z zasobów* – projekt na rzecz uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów, przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, większego wykorzystania odnawialnych źródeł energii, modernizacji transportu oraz propagowania efektywności energetycznej (Cel 1 Zintegrowana przestrzeń WrOF oraz Cel 2 Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF);
- *Europejski program walki z ubóstwem* – projekt na rzecz zapewnienia spójności społecznej i terytorialnej, tak aby korzyści płynące ze wzrostu gospodarczego i zatrudnienia były szeroko dostępne, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć godnie i aktywnie uczestniczyć w życiu społeczeństwa (Cel 1 Zintegrowanie przestrzeni WrOF oraz Cel 3 Zintegrowanie społeczne WrOF).

Tabela 49. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Europa 2020

Strategia Europa 2020	Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
	Cel	Działanie	
Rozwój inteligentny Projekt przewodni: Młodzież w drodze	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Poprawa wyników działalności badawczej;
		2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Wspierania transferu innowacji i wiedzy, Innowacyjne produkty i usługi
	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku 3.3.1. zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Wykorzystanie technologii informacyjno-komunikacyjnych Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie
Rozwój zrównoważony Projekt przewodni: Europa efektywnie korzystająca z zasobów	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego 1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF 1.2.6. Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych	Przeciwdziałanie zmianom klimatu Czysta i efektywna energia
Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu Projekt przewodni: Europejski program walki z ubóstwem	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF 3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF 3.3.1. zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie	Zatrudnienie Walka z ubóstwem Umiejętności

		WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	
--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne.

Krajowy Program Reform

Krajowy Program Reform (KPR) jest dokumentem, który pokazuje, jak Polska w najbliższych latach odpowie na stojące przed nią wyzwania. Konstrukcja KPR zakłada korelację polskich celów rozwojowych z priorytetami wyznaczonymi w strategii Europa 2020. Osiągnięcie wzrostu inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu oznaczać będzie realizację nakreślonej w strategii Europa 2020 wizji społecznej gospodarki rynkowej XXI w. Polski KPR uwzględnia ponadto konkluzje Rady Europejskiej z 24–25 marca 2011 r. dotyczące priorytetów państw członkowskich w konsolidacji fiskalnej i reform strukturalnych. Należy jednak podkreślić, iż KPR nie jest jedynie narzędziem realizacji strategii Europa 2020, lecz przede wszystkim instrumentem, który uwzględniając polską specyfikę i wyzwania, odpowiada na krajowe bariery wzrostu i jednocześnie przyczynia się do realizacji wspólnych, unijnych celów, w tym wzmocnienia pozycji UE na świecie.

Obszary priorytetowe Krajowego Programu Reform, z którymi spójna jest Strategia ZIT WrOF, to Obszar priorytetowy 1 Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego oraz Obszar priorytetowy 3 Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. W ramach pierwszego obszaru priorytetowego spójność pomiędzy dokumentami dotyczy przede wszystkim: infrastruktury ochrony środowiska oraz infrastruktury transportowej, w tym transportu niskoemisyjnego. W ramach trzeciego obszaru problemowego spójność pomiędzy dokumentami dotyczy zarówno nowoczesnego rynku pracy, jak i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.

Tabela 50. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Krajowym Programem Reform

Krajowy Programy Reform	Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
	Cel	Działanie	
Obszar priorytetowy 1 Infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF	Rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej zwiększającej spójność terytorialną, społeczną Inwestycje w infrastrukturę ochrony środowiska, w szczególności w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, przeciwpowodziowej oraz gospodarki odpadami Rozwój i modernizacja infrastruktury energetycznej
		1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	
1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF			
1.2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi			
1.2.3. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej			
1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF			
	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	1.2.6. Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych	Rozwój i modernizacja infrastruktury B+R
		2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	
Obszar priorytetowy 3 Aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu.	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Nowoczesny rynek pracy Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu
		3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF	
		3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	

Źródło: opracowanie własne.

Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK) jest najważniejszym dokumentem w perspektywie średniookresowej, określającym cele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r., w tym możliwych do sfinansowania w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014–2020. Celem głównym SRK jest wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Realizację celu zapewnić mają działania w trzech głównych obszarach strategicznych:

Obszar I. Sprawne i efektywne państwo

Obszar II. Konkurencyjna gospodarka

Obszar III. Spójność społeczna i terytorialna

Obszar I SRK obejmuje przekształcenia instytucjonalne utrwalające sprawne państwo – wyższą jakość funkcjonowania instytucji publicznych, dlatego też Strategia ZIT WrOF wpisuje się bezpośrednio w poszczególne cele i założenia przedstawione w obszarze strategicznym II i III SRK.

Tabela 51. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020		Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
		Cel	Działanie	
Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka	Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Zwiększenie produktywności gospodarki
	Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki		2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Zwiększenie wykorzystania rozwiązań innowacyjnych
	Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Zwiększanie aktywności zawodowej
	Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych		3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych

	<p>Cel II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko</p>	<p>1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF</p>	<p>1.2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi</p> <p>1.2.3. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej</p> <p>1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF</p> <p>1.2.6. Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych</p>	<p>Racjonalne gospodarowanie zasobami</p> <p>Poprawa efektywności energetycznej</p> <p>Poprawa stanu środowiska</p> <p>Adaptacja do zmian klimatu</p>
	<p>Cel II.7. Zwiększenie efektywności transportu</p>		<p>1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF</p> <p>1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego</p>	<p>Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych</p> <p>Udrożnienie obszarów miejskich</p>
<p>Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna</p>	<p>Cel III.1. Integracja społeczna</p>	<p>3. Zintegrowanie społeczne WrOF</p>	<p>3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF</p>	<p>Zwiększenie aktywności osób wykluczonych i zagrożonych wykluceniem społecznym</p>
	<p>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</p>		<p>3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF</p> <p>3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej</p> <p>3.4.1. Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego</p>	<p>Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmacniania potencjału obszarów wiejskich</p> <p>Zwiększenie spójności terytorialnej</p>

Źródło: opracowanie własne.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK) została opublikowana 27 kwietnia 2012 r. w Monitorze Polskim (poz. 252) jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. Zgodnie z zapisami KPZK celem strategicznym polityki przestrzennego zagospodarowania kraju jest: „Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie”.

Cel nadrzędny Strategii ZIT WrOF, zdefiniowany jako „Osiągnięcie wysokiej jakości życia społeczności WrOF poprzez integrację jego przestrzeni w spójny organizm społeczno-gospodarczy”, jest całkowicie spójny z celem strategicznym KPZK 2030.

Strategia ZIT WrOF wpisuje się w kierunki działań zdefiniowane we wszystkich celach polityki przestrzennej, ustalonych w KPZK, które obejmują:

1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej i ich integracja funkcjonalna przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
2. Poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju: promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju.
3. Poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych: rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.
5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej na zagrożenia naturalne i utratę bezpieczeństwa energetycznego, kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

Tabela 52. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
	Cel	Działanie	
Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej i ich integracja funkcjonalna przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku 3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich Rozwój

sprzyjającej spójności			infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju: promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF	Zwiększanie dostępności transportowej Integracja przestrzenna i funkcjonalna obszarów wiejskich
Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych: rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej		1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	Poprawa dostępności wewnątrz obszarów funkcjonalnych z preferencją dla rozwoju transportu publicznego
Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski		1.2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi 1.2.4. Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	Ochrona najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych Zmniejszenie obciążenia środowiska powodowanego emisjami zanieczyszczeń do wód, atmosfery i gleby
Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa		1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	Zwiększenie poziomu zabezpieczenia przed ekstremalnymi zjawiskami naturalnymi i antropogenicznymi
Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego		3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.4.1. Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego

Źródło: opracowanie własne.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie⁵⁴

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010–2020 (KSRR) jest dokumentem określającym cele polityki regionalnej i instrumenty ich realizacji w kontekście przestrzennym. KSRR ukierunkowuje interwencję do najważniejszych obszarów miejskich (obszarów strategicznych) utożsamianych ze stolicami województw, a także wspiera rozprzestrzenianie procesów rozwojowych na dalsze obszary województw.

Podstawowe założenie Strategii ZIT WrOF koresponduje z celem nadrzędnym KSRR: „efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym”. Przy realizacji celu strategicznego KSRR szczególna uwaga będzie zwrócona na kilka uniwersalnych zasad nowej polityki rozwoju, w które wpisuje się Strategia ZIT WrOF, tj.:

- koncentracja geograficzna. Obszarami strategicznej interwencji powinny być duże aglomeracje miejskie (w tym Wrocław z obszarem funkcjonalnym), w których niezbędna jest zewnętrzna interwencja w celu lepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych;
- koncentracja tematyczna, polegająca na ograniczeniu interwencji na wybranej kategorii działań (projektów), podnoszących poziom konkurencyjności wybranego obszaru;
- partnerstwo i współpraca. Partnerstwo rozumiane jest tutaj jako współdecydowanie i współdziałanie podmiotów publicznych i innych aktorów życia społeczno-gospodarczego w celu realizacji wspólnych przedsięwzięć. Dotyczy to konsultacji społecznych, a także współpracy przy realizacji konkretnych projektów w ramach ZIT;
- zintegrowane podejście terytorialne. Dotyczy m.in. uwzględniania w procesach rozwojowych wielu wymiarów (społecznego, ekonomicznego i przestrzennego);
- wieloszczeblowe zarządzanie, ze szczególną rolą samorządu województwa jako podmiotu organizującego procesy rozwoju w kierunku realizacji wspólnych przedsięwzięć i działań w różnych układach terytorialnych w sposób zintegrowany.

KSRR ustala trzy cele szczegółowe do 2020 r.:

- wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów. Tak określony cel jest zgodny z Celem 2 Strategii ZIT WrOF Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF oraz Celem 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF;
- budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych. Tak określony cel jest zgodny z Celem 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF oraz Celem 3 Infrastruktura dla społeczności WrOF;
- tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. Cel 3 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie społeczne WrOF zgodny jest z tak określonym celem (w szczególności Działanie 3.4.1.

---

⁵⁴ *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, MRR, lipiec 2010, http://www.mrr.gov.pl/aktualnosci/polityka_rozwoju/Documents/KSRR_13_07_2010.pdf.

Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego)

Szczególne propozycje rozwiązań zawartych w KSRR wyznaczają założenia strategiczne Strategii ZIT WrOF, gdyż dotyczą takiego przeorientowania polityki regionalnej, aby była ona skoncentrowana na wykorzystaniu endogenicznych potencjałów wszystkich terytoriów, oraz skoncentrowanie inwestycji na wybranych obszarach tematycznych i przestrzennych. Ponadto w dokumencie podkreślona jest potrzeba zwiększania spójności terytorialnej, również w skali regionalnej, m.in. poprzez budowę powiązań funkcjonalnych między miastami wojewódzkimi a ich otoczeniem. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne rozumiane są jako narzędzie Komisji Europejskiej pozwalające powiązać finansowanie w ramach różnych osi priorytetowych jednego lub kilku programów operacyjnych do celów interwencji wielowymiarowych i międzysektorowych. Jest to zgodne z zapisami KSRR, w której podkreśla się potrzebę przejścia w modelu sprawowania władzy od scentralizowanego do wielopoziomowego (wieloszczeblowego).

Programowanie perspektywy finansowej 2014–2020 – Umowa Partnerstwa

Umowa Partnerstwa (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych: polityki spójności, wspólnej polityki rolnej (WPR) i wspólnej polityki rybołówstwa (WPRyb) w Polsce w latach 2014–2020. Instrumentami realizacji UP są krajowe programy operacyjne (KPO) i regionalne programy operacyjne (RPO). Dokumenty te wraz z UP tworzą spójny system dokumentów strategicznych i programowych na nową perspektywę finansową. UP określa z jednej strony kontekst strategiczny w wymiarze tematycznym i terytorialnym, z drugiej zaś wskazuje oczekiwane rezultaty oraz obowiązujące ramy finansowe i wdrożeniowe. UP stanowi punkt odniesienia do określania szczegółowej zawartości programów operacyjnych. Programy operacyjne precyzują specyficzne obszary wsparcia i instrumenty realizacji, z poszanowaniem zapisów UP. Wynegocjowana z Komisją Europejską (KE) UP oraz programy operacyjne stanowią podstawę do realizacji nowej perspektywy finansowej w Polsce.

Strategii ZIT WrOF jest spójna z dziesięcioma celami tematycznymi wyszczególnionymi w Umowie Partnerstwa.

Tabela 53. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Umową Partnerstwa

Umowa Partnerstwa	Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
	Cel	Działanie	
Cel tematyczny 1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami B+R i sektorem szkolnictwa wyższego

Cel tematyczny 2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Wzmacnianie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia
Cel tematyczny 3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW)	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm
Cel tematyczny 4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego 1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF	Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
Cel tematyczny 5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami
Cel tematyczny 6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi 1.2.3. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej 1.2.4. Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	Ochrona i udostępnianie walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz kulturowych Zapewnienie obecnym i przyszłym mieszkańcom regionu dobrego stanu środowiska naturalnego

<p>Cel tematyczny 7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	<p>1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF</p>	<p>1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF 1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego</p>	<p>Zwiększanie mobilności regionalnej Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego</p>
<p>Cel tematyczny 8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników</p>	<p>3. Zintegrowanie społeczne WrOF</p>	<p>3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF 3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF</p>	<p>Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach Aktywne i zdrowe starzenie się</p>
<p>Cel tematyczny 9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem</p>	<p>3. Zintegrowanie społeczne WrOF</p>	<p>3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku 3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF</p>	<p>Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych</p>
<p>Cel tematyczny 10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie</p>	<p>3. Zintegrowanie społeczne WrOF</p>	<p>3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej</p>	<p>Poprawa efektywności kształcenia na każdym poziomie i etapie życia Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej Dostosowanie oferty edukacyjnej do wymagań gospodarki i rynku pracy</p>

Źródło: opracowanie własne.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020⁵⁵

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020 (SRWD) jest narzędziem stymulowania i projektowania rozwoju, które kierunkuje działania władz oraz wskazuje obszary wymagające regulacji i finansowania. Aby strategia była skuteczna, musi być adaptacyjna, pozwalając na płynne dostosowanie się do zmiennych warunków, jednocześnie pozostawiając niezbędną swobodę do tworzenia programów i projektów wykonawczych. Kluczowe założenie Strategii ZIT WrOF w formie jej celu nadrzędnego są zgodne z celem nadrzędnym SRWD 2020 zdefiniowanym jako „Nowoczesna gospodarka i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku”⁵⁶.

Ponadto poszczególne działania i priorytety Strategii ZIT WrOF są spójne z celami SRWD 2020.

Tabela 54. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020	Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
	Cel	Działanie	
Cel 1. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Rozwój regionalnych specjalizacji gospodarczych i naukowo-badawczych
Cel 2. Zrównoważony transport i poprawa dostępności transportowej	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF 1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	Poprawa jakości i standardów transportu Rozwój energooszczędnych i niskoemisyjnych form transportu
Cel 3. Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw, zwłaszcza MSP	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności
Cel 4. Ochrona środowiska naturalnego,	1. Zintegrowanie przestrzeni	1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	Ochrona i udostępnianie walorów przyrodniczo-krajobrazowych oraz

⁵⁵ *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020*,

http://www.umwd.dolnyślask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/SRWD_2020-final.pdf.

⁵⁶ Tamże.

efektywne wykorzystanie zasobów oraz dostosowanie do zmian klimatu i poprawa poziomu bezpieczeństwa	WrOF	1.2.2. Racjonalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi 1.2.3. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej 1.2.4. Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	kulturowych Zapewnienie obecnym i przyszłym mieszkańcom regionu dobrego stanu środowiska naturalnego Ochrona przed klęskami żywiołowymi, w tym szczególnie likwidacja zagrożeń powodziowych
Cel 5. Zwiększenie dostępności technologii komunikacyjno-informacyjnych	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Rozwój społeczeństwa informacyjnego Rozwój e-usług
Cel 6. Wzrost zatrudnienia i mobilności pracowników		3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Wspieranie i pobudzanie aktywności zawodowej mieszkańców regionu
Cel 7. Włączenie społeczne, podnoszenie poziomu i jakości życia		3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF	Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu
Cel 8. Podniesienie poziomu edukacji, kształcenie ustawiczne		3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Poprawa efektywności kształcenia na każdym poziomie i etapie życia Dostosowanie oferty edukacyjnej do wymagań gospodarki i rynku pracy

Źródło: opracowanie własne.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego⁵⁷

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa stanowi podstawowe narzędzie dla kształtowania przez samorząd wojewódzki regionalnej polityki przestrzennej. Jej prowadzenie służy realizacji celu publicznego, jakim jest ochrona i kształtowanie ładu przestrzennego, traktowanego jako zasadniczy element prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju województwa.

Cele strategiczne rozwoju przestrzennego województwa, wynikające z przyjętych ustaleń KPZK 2030, SRWD 2020 oraz zaleceń zawartych w krajowych i regionalnych dokumentach planowania strategicznego, to:

⁵⁷ <http://www.pzpwd.pl/download/pzpwd.pdf>.

- umocnienie jego wewnętrznej i zewnętrznej integracji przestrzennej, społeczno-gospodarczej oraz infrastrukturalnej w powiązaniu z sąsiednimi regionami Polski, Czech i Niemiec oraz ukształtowanie Dolnego Śląska jako harmonijnie rozwiniętego, europejskiego regionu węzłowego o wysokim stopniu konkurencyjności i gospodarce opartej na wiedzy;
- zintegrowana ochrona zasobów przyrodniczo-krajobrazowych i racjonalne ich wykorzystanie oraz udostępnienie, a także stworzenie spójnego, regionalnego systemu obszarów chronionych;
- zintegrowana ochrona i rewitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego oraz utrzymanie tożsamości i odrębności kulturowej regionu;
- harmonijny, zintegrowany rozwój przestrzenny i społeczno-gospodarczy oraz integracja Wrocławskiego Obszaru Metropolitalnego jako głównego węzła sieci osadniczej województwa;
- harmonizowanie rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego i aktywne przekształcanie pozostałych elementów systemu osadniczego województwa;
- efektywne wykorzystanie własnych zasobów województwa dla poprawy jakości życia i standardów zaspokajania potrzeb społeczeństwa;
- ukształtowanie sprawnych, bezpiecznych systemów transportu i komunikacji, powiązanych z systemem krajowym i europejskim oraz sprawnych sieci infrastruktury technicznej, zapewniających dostawę wody i energii, właściwą gospodarkę odpadami oraz zapobieganie awariom i negatywnym skutkom klęsk żywiołowych.

Założenia kluczowe Strategii ZIT WrOF są zgodne z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, gdyż cel nadrzędny wpisuje się w następujące cele strategiczne PZPW:

- Realizacja „otwarcia na Europę” – stymulowanie i umacnianie integracji Polski i UE poprzez pokonywanie barier integracyjnych. Zgodność w tym obszarze dotyczy w szczególności budowy nowoczesnej infrastruktury technicznej oraz racjonalnego wykorzystania wody, surowców i energii (Cel 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF);
- Kształtowanie konkurencyjności województwa poprzez tworzenie i rozwój systemu obszarów aktywizacji społecznej i gospodarczej. Płaszczyzny wspólne dotyczą podnoszenia konkurencyjności, wzmacniania przedsiębiorczości (Cel 2 Strategii ZIT WrOF Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF);
- Tworzenie warunków do poprawy jakości życia, podnoszenie standardu cywilizacyjnego społeczeństwa dla osiągnięcia wysokiego zaspokojenia poziomu potrzeb społecznych. Obszary stykowe dotyczą kształtowania relacji funkcjonalno-przestrzennych w zakresie miejsc pracy, rekreacji, zamieszkania poprzez tworzenie dobrych powiązań infrastrukturalnych (Cel 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF) oraz wsparcia usług wyższego rzędu, w tym nauki, szkolnictwa wyższego i innowacji (Cel 2 Strategii ZIT WrOF Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF oraz Cel 3 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie społeczne WrOF);

- Aktywna ochrona wartości przyrodniczych i kształtowanie środowiska przyrodniczego prowadzące do realizacji ekorozwoju. Wspólna płaszczyzna dotyczy ochrony cennych zasobów przyrody (Cel 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF);
- Integracja społeczności województwa. Zgodność dotyczy budowy i rozbudowy systemu transportowego (Cel 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF);
- Zapewnienie warunków dla zwiększenia obronności kraju, zapobiegania awariom i klęskom żywiołowym oraz ochrona przed ich skutkami. Zgodność w tym obszarze dotyczy modernizacji i rozbudowy systemu ochrony przeciwpowodziowej (Cel 1 Strategii ZIT WrOF Zintegrowana przestrzeń WrOF).

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020

Założenia Strategii ZIT WrOF są zgodne z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, gdyż priorytety i działania Strategii ZIT WrOF wpisują się w osie priorytetowe oraz priorytety inwestycyjne RPO WD 2014–2020.

Tabela 55. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z RPO WD 2014–2020

RPO WD 2014-2020		Strategia ZIT WrOF		Obszar spójności
Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Cel	Działanie	
1. PRZEDSIĘBIORSTWA I INNOWACJE	1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa	2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.2. Wspieranie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji
	1.3 Rozwój przedsiębiorczości		2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Wzmacnianie konkurencyjności MŚP
	1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw		Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia	
2. TECHNOLOGIE INFORMACYJNO-KOMUNIKACYJNE	2.1 E-usługi publiczne	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK

3. GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	3.3 Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.2.5. Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF.	Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach
	3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych		1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających na celu oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu
4. ŚRODOWISKO i ZASOBY	4.2 Gospodarka wodno-ściekowa	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.2.3. Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej	Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii
	4.3 Dziedzictwo kulturowe	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego
	4.4 Ochrona i udostępnianie zasobów przyrodniczych	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.2.4. Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej
	4.5 Bezpieczeństwo		1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem

5. TRANSPORT	5.1 Drogowa dostępność transportowa	1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF	1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF	Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi
	5.2 System transportu kolejowego		1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu
6. INFRASTRUKTURA SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ	6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF	Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną
			3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Inwestycje w infrastrukturę służącą opiece nad dziećmi do 3 roku życia
	6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów		3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich
7. INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA	7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej
	7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową			

8. RYNEK PRACY	8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę
9. WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	9.1 Aktywna integracja	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF	Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności
	9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych			Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym
10. EDUKACJA	10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej	3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Zapewnienie równego dostępu do wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego
	10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy			Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnienie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości

Zródło: opracowanie własne.

Strategia Integracji Gospodarczo-Przestrzennej Aglomeracji Wrocławskiej

Założenia Strategii ZIT WrOF zgodne są ze Strategią Integracji Gospodarczo-Przestrzennej Aglomeracji Wrocławskiej. W szczególności dotyczy to celów nadrzędnych, które są tożsame. Cel 1 Strategii WrOF Zintegrowanie przestrzeni WrOF koresponduje w pełni z przestrzenną dziedziną integracji we wszystkich kluczowych obszarach, tj.: komunikacja, ład przestrzenny, środowisko oraz infrastruktura techniczna. Cel 2 Strategii ZIT WrOF Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF wpisuje się w pełni w obszar ekonomiczny integracji we wszystkich wskazanych obszarach (struktura gospodarki, sektor MŚP oraz innowacyjność i konkurencyjność).

Cel 3 Strategii ZIT WrOF Zintegrowanie społeczne WrOF jest w pełni zgodny z obszarem integracji: społeczeństwo, który określa pola integracji społeczność lokalna, bezpieczeństwo publiczne, mieszkalnictwo i tożsamość.

7. Opis przeprowadzonych konsultacji społecznych

Otwarte konsultacje społeczne prowadzone były w okresie od dnia 13.08.2013 r. do dnia 13.09.2013 r. i dotyczyły dokumentu pn. *Roboczy Projekt Programu Działań Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*. W związku z opublikowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju wytycznymi pn.: *Zasady realizacji Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych w Polsce* nastąpiła zmiana nazwy dokumentu na *Projekt Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*, w którym uwzględniono wnioski wynikające z konsultacji społecznych.

Wersja elektroniczna konsultowanego społecznie dokumentu została umieszczona na stronach internetowych wszystkich jednostek tworzących WrOF, a drukowany egzemplarz został udostępniony do wglądu w siedzibie urzędów gmin. Jednocześnie informacje o rozpoczęciu procesu konsultacji podano do publicznej wiadomości za pośrednictwem ogłoszeń w lokalnym radio i lokalnej prasie.

Dodatkowo w trakcie konsultacji społecznych odbyły się 4 otwarte spotkania:

- 04.09.2013 r. w Siechnicach w godz. 15.30–18.00 w Sali Sesyjnej Urzędu Miejskiego w Siechnicach (ul. Jana Pawła II 12). Ponadto Burmistrz Siechnic we własnym zakresie w Urzędzie Miejskim w Siechnicach w terminach 22.08.2013, 29.08.2013 oraz 11.09.2013 zorganizował konsultacje społeczne z mieszkańcami gminy Siechnice oraz przedstawicielami jednostek pomocniczych oraz Radnymi Rady Miejskiej w Siechnicach.
- 05.09.2013 r. w Kobierzycach w godz. 9.00–12.00 w Sali Błękitnej Urzędu Gminy Kobierzyce (al. Pałacowa 1).
- 09.09.2013 r. w Długołęce w godz. 15.30–18.30 w Sali Obrad Urzędu Gminy Długołęka (ul. Robotnicza 12).
- 12.09.2013 r. we Wrocławiu w godz. 12.00–15.00 w Sali Sesyjnej Urzędu Miejskiego Wrocławia (Sukiennice 9).

Na potrzeby konsultacji utworzono stronę internetową pod adresem www.konsultacjezit.um.wroc.pl. Został na niej umieszczony formularz, za pośrednictwem którego można było przekazywać uwagi do dokumentu.

W okresie od dnia 13.08.2013 r. do dnia 13.09.2013 r. drogą elektroniczną za pomocą formularza konsultacyjnego wpłynęło 336 uwag. Ich autorami byli głównie mieszkańcy Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, instytucje publiczne, podmioty gospodarcze oraz przedstawiciele środowisk społecznych.

Pod względem merytorycznym najwięcej uwag (194) zgłoszonych zostało do tematyki związanej z poprawą ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF. W większości dotyczyły one budowy/rozbudowy kanalizacji deszczowej. Wiele uwag odnosiło się do rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich wiejskich oraz racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej. Do wszystkich zgłoszonych uwag zostały sformułowane rekomendacje, które następnie były przedmiotem analizy Prezydium ZIT WrOF i w dalszej kolejności Komitetu Sterującego ZIT WrOF (uchwała z dnia 08.11.2013 r.). Wszystkie zgłoszone uwagi wraz ze stanowiskiem Komitetu Sterującego ZIT zostały opublikowane na stronach internetowych gmin tworzących WrOF. Zatwierdzone uwagi

uwzględniono w dokumencie pn. *Projekt Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego*.

Ponadto na podstawie art. 30, art. 39 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 40 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.) poddano konsultacjom społecznym projekt *Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego* wraz z prognozą oddziaływania na środowisko ustaleń projektu Strategii. Uwagi i wnioski można było zgłaszać w dniach od 17 kwietnia 2014 r. do 8 maja 2014 r. pisemnie do Wydziału Zarządzania Funduszami Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz za pośrednictwem Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia.

Dodatkowo na końcowym etapie prac nad Strategią ZIT WrOF dokument (wersja z maja 2015 r.) poddano opiniowaniu Rady ZIT WrOF, w skład której wchodzi przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych, w tym: przedstawiciele środowiska biznesowego, społecznego i naukowego oraz przedstawiciel Marszałka Województwa Dolnośląskiego. Dokument został przekazany do opiniowania 29 maja 2015 r. zarówno do członków Rady ZIT WrOF, jak i Komitetu Sterującego ZIT WrOF. W związku z procesem opiniowania podczas posiedzenia Rady ZIT 10 czerwca 2015 r. omówiono uwagi przesłane przez członków Rady ZIT, natomiast 18 czerwca 2015 r., podczas posiedzenia Komitetu Sterującego ZIT WrOF omówiono wszystkie nadesłane uwagi wraz z rekomendacjami. Łącznie zgłoszono 445 uwag, w tym: 158 zgłosili członkowie Rada ZIT WrOF, natomiast 287 członkowie Komitetu Sterującego ZIT WrOF. Zatwierdzone uwagi znalazły odzwierciedlenie w ostatecznej wersji dokumentu.

8. Wyniki Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko

Prognoza oddziaływania na środowisko jest elementem strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, przeprowadzanej zgodnie z Ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013r. poz. 1235 ze zm.) dla projektu dokumentu Strategia ZIT WrOF. Celem prognozy jest całościowa analiza możliwego oddziaływania na poszczególne elementy środowiska działań objętych wsparciem. Analiza ta obejmuje również ocenę występowania oddziaływań skumulowanych oraz analizę możliwości zastosowania rozwiązań będących alternatywą i potrzeby działań kompensacyjnych.

Na podstawie art. 30, art. 39 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 40 ustawy z dnia 3 października 2008r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013r. poz. 1235 ze zm.) została podana do publicznej wiadomości informacja o:

- możliwości zapoznania się z dokumentacją projektu „Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego” oraz z prognozą oddziaływania na środowisko ustaleń projektu Strategii,
- możliwości składania uwag i wniosków do w/w dokumentów,

w dniach od 17 kwietnia 2014 r. do 8 maja 2014 r. w siedzibie Urzędu Miejskiego Wrocławia w Wydziale Zarządzania Funduszami przy ul. Bogusławskiego 8-10 we Wrocławiu, w pok. nr 516, od poniedziałku do piątku w godzinach od 7.45 do 15.45. oraz na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego Wrocławia pod adresem:

http://bip.um.wroc.pl/wps/portal/bip?rs=t&WCM_GLOBAL_CONTEXT=/bip_pl/bip/umw/ZIT/ZIT_dokumenty&articleType=1&sitePath=/bip_pl/bip/umw/ZIT/ZIT_dokumenty

W ramach Strategii ZIT WrOF wsparciem mają być objęte m.in. działania zmierzające do poprawy stanu środowiska w obszarach, które wymagają działań naprawczych lub inwestycji w związku z koniecznością wywiązania się ze zobowiązań prawnych osiągnięcia odpowiednich norm jakości i stanu środowiska. Brak realizacji Strategii ZIT WrOF, czyli brak finansowania działań w tym zakresie, może przyczynić się do negatywnego wpływu na środowisko, m.in. w związku z:

- brakiem poprawy stanu jakości powietrza,
- nieosiągnięciem wymaganych poziomów odzysku i recyklingu wybranych rodzajów odpadów i odpadów komunalnych,
- zanieczyszczeniem środowiska gruntowo-wodnego z powodu dalszego deponowania nieprzetworzonych odpadów komunalnych na składowiskach,
- dalszym zanieczyszczeniem wód powierzchniowych i podziemnych nieoczyszczonymi ściekami komunalnymi.

Ponadto istotne skutki negatywne mogłyby wystąpić w wymiarze społecznym, ekonomicznym i gospodarczym.

Najistotniejszym elementem przeprowadzonych badań w zakresie prognozy oddziaływania na środowisko zawartej w dokumencie było wskazanie potencjalnych

oddziaływań na poszczególne komponenty środowiska. Ocenione komponenty to: różnorodność biologiczna, zwierzęta i rośliny, w tym na obszary Natura 2000; wody powierzchniowe i podziemne; powietrze; zabytki i dobra materialne; powierzchnia ziemi; krajobraz; klimat; zasoby naturalne oraz ludzie.

Przewidywane oddziaływania (pozytywne i negatywne) zostały przedstawione w podziale na poszczególne komponenty środowiska, z uwzględnieniem czasu trwania (krótko-, średnio- i długoterminowe) i rodzaju tych oddziaływań (bezpośrednie i pośrednie).

Rekomendacje działań minimalizujących i kompensujących oddziaływanie negatywne

Ze względu na ogólne zapisy ocenianego dokumentu proponowane działania minimalizujące i kompensujące oddziaływanie negatywne również mają charakter ogólny i wskazują raczej kierunki tych działań, które będą podlegać uszczegółowieniu podczas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Podstawą nowych inwestycji, jakie mogą negatywnie oddziaływać na środowisko, powinny być rzetelnie przeprowadzone oceny oddziaływania na środowisko, które wykażą lub wykluczą rzeczywisty negatywny wpływ oraz wskażą wariant najmniej obciążający środowisko. W wypadku wszystkich przedsięwzięć istotne jest, aby na etapie realizacji i funkcjonowania inwestycji preferować technologie niskoemisyjne i energooszczędne.

Działania związane z budową, przebudową czy modernizacją dróg powinny być realizowane przy zastosowaniu odpowiednich środków minimalizujących – w zależności od potrzeb, lokalizacji inwestycji, istniejących konfliktów środowiskowych.

Inne możliwe warianty

Ogólny poziom definiowania działań w projekcie Strategii ZIT WrOF pozwala na przyjęcie założeń jedynie co do charakteru planowanych działań, bez wskazywania konkretnych rozwiązań dla priorytetów, które mogą przynieść negatywne oddziaływania. Uznano, że działania ocenione jako mogące negatywnie oddziaływać na środowisko, jednocześnie jednak ważne dla rozwoju obszaru funkcjonalnego, mogą być realizowane pod warunkiem zastosowania odpowiednich działań minimalizujących, w tym wskazanych dla poszczególnych komponentów.

Przedstawiono wariant alternatywny, polegający głównie na uwzględnieniu w projekcie Strategii ZIT WrOF działań, dzięki którym dokument będzie w większym stopniu realizował zasadę zrównoważonego rozwoju. Wariant ten obejmuje:

- bezpośrednie wskazanie na ekoinnowacje,
- uwzględnienie zielonych miejsc pracy,
- wycofanie wsparcia dla farm wiatrowych,
- stosowanie biomasy tylko w dużych obiektach energetycznego spalania paliw,
- uwzględnienie edukacji ekologicznej i edukacji związanej ze zmianami klimatycznymi.

Oddziaływania skumulowane

W prognozie wskazano ewentualne negatywne oddziaływania skumulowane. Ich wystąpienie będzie związane głównie z lokalizacją przestrzenną poszczególnych przedsięwzięć. Kumulacja

może wystąpić przede wszystkim w wypadku prowadzenia podobnych przedsięwzięć, np. związanych z budową lub modernizacją obiektów na tym samym terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie. Część z nich można wyeliminować lub ograniczyć, stosując odpowiedni dobór terminów prac i nowoczesne, prośrodowiskowe technologie prowadzenia tych prac. Aby ograniczyć niekorzystny wpływ na ludzi kumulacji na pobliskim obszarze różnych inwestycji w fazie budowy, należy prowadzić odpowiednią politykę planowania inwestycji i oszczędnie gospodarować przestrzenią.

Monitoring skutków realizacji Strategii ZIT WrOF

System monitoringu i sprawozdawczości dotyczący wdrażania Strategii ZIT WrOF będzie funkcjonował w ramach działania Biura ZIT WrOF. Monitoring wdrażania ocenianej Strategii oprze się na zasadzie partnerstwa (przez szerokie włączenie partnerów społecznych i gospodarczych).

Wskaźniki produktu i rezultatu zawarte w Strategii ZIT WrOF powinny być spójne z RPO WD 2014–2020. Zostaną one – wraz z ich wartościami docelowymi – określone na podstawie wytycznych Instytucji Zarządzającej RPO WD 2014–2020 w trakcie dalszych prac nad Strategią ZIT WrOF.

Skutki środowiskowe powinny być monitorowane na zasadzie sprawdzenia osiągniętych rezultatów ekologicznych dla poszczególnych projektów, także na podstawie oceny jakości poszczególnych komponentów środowiska przygotowywanej corocznie przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska we Wrocławiu.

9. Odniesienie do Planu Gospodarki Niskoemisyjnej

Zapewnienie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej jest bardzo ważnym aspektem w polityce gmin WrOF jak i Polski. Ograniczenie emisji gazów cieplarnianych przyczynia się w znacznym stopniu do zmniejszenia się poziomu negatywnego oddziaływania sektorów gospodarczych na społeczeństwo i środowisko naturalne oraz zwiększenie komfortu życia mieszkańców. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej (PGN) dla gmin WrOF jest strategicznym dokumentem, który wyznacza kierunki działań gospodarki niskoemisyjnej. Dokument został przygotowany osobno dla każdej z 15 gmin.

Strategia długoterminowa WrOF w zakresie gospodarki niskoemisyjnej zakłada osiągnięcie znaczącej 80% redukcji emisji gazów cieplarnianych w perspektywie do roku 2050, która realizowana będzie we wszystkich wyznaczonych sektorach działania PGN. Szczegółowe cele PGN, które każda z gmin jest zobowiązana osiągnąć to:

ograniczenie do roku 2020 emisji gazów cieplarnianych o 20% w stosunku do roku bazowego
ograniczenie do roku 2020 zużycia energii o 20% w stosunku do roku bazowego
zwiększenie do roku 2020 udziału energii ze źródeł odnawialnych do 15% w końcowym zużyciu energii.

Realizacja PGN przyczyni się również do ograniczenia emisji innych ubocznych produktów spalania (pyły, benzo(α)piren, tlenki siarki, inne) i w konsekwencji poprawie jakości powietrza na terenie gmin.

Na podstawie analizy dla sektorów Energetyka, Budownictwo i gospodarstwo domowe, Transport, Rolnictwo i rybactwo, Lasy i tereny zielone, Przemysł, Handel i usługi, Gospodarka odpadami i Administracja Publiczna, zostały zaplanowane kierunki działań inwestycyjnych i nieinwestycyjnych.

PGN będzie podstawą do aplikowania o środki unijne w nowej perspektywie finansowej 2014-2020 co wynika zapisów Umowy Partnerstwa dla Polski. Aby móc ubiegać się o dofinansowanie zadań z zakresu gospodarki niskoemisyjnej w ramach Programów Operacyjnych, m.in. Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, zadanie musi zostać wpisane do PGN.

W PGN zostały przedstawione zadania przewidziane do realizacji przez gminy oraz interesariuszy zewnętrznych, którzy mogą zgłaszać swoje zadania poprzez stronę internetową: www.infopgn.pl. Zadania opierają się w części na już realizowanych działaniach i zatwierdzonych planach działań i są zgodne z Wieloletnią Prognozą Finansową oraz Programem Ochrony Powietrza. Zadania te koncentrują się głównie na rozwoju nowych rozwiązań w zakresie energetyki (w tym OZE), niskoemisyjnego transportu (w szczególności rozwój komunikacji zbiorowej), budownictwa (m.in. termomodernizacje) oraz wsparciu i edukacji mieszkańców w zakresie efektywnego wykorzystania energii. Rozwój gospodarki niskoemisyjnej jest szczególnie ważnym aspektem dla realizacji PGN.

Plan jest zbiorem zadań, kierunków rozwoju i obejmuje wiele dziedzin funkcjonowania gmin. Konieczna jest zatem jego skuteczna koordynacja oraz monitoring realizacji. Za monitoring realizacji PGN odpowiedzialne są poszczególne gminy w swoim zakresie. PGN został poddany konsultacjom społecznym. Plany w poszczególnych gminach zostały przyjęte uchwałami rady miasta/gminy do końca grudnia 2015 r.

10. Plan finansowy

Na podstawie z art. 99 projektu Rozporządzenia Ogólnego Parlamentu Europejskiego i Rady Zintegrowane Inwestycje Terytorialne mają zastosowanie, jeżeli istnieje konieczność finansowania projektów z więcej niż jednej osi priorytetowej jednego lub kilku programów operacyjnych. Wartość środków przeznaczonych na wdrażanie tego instrumentu została określona przez Instytucję Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014–2020. Ponadto wdrażanie Strategii ZIT WrOF finansowane będzie z budżetów krajowych programów operacyjnych w procedurze ustalonej przez Instytucje Zarządzające tymi programami (współfinansowanie projektów komplementarnych).

Zastosowanie zwrotnych instrumentów finansowych zostanie uzgodnione na etapie wdrażania Strategii ZIT WrOF z Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014–2020.

Poniżej przedstawiono plan finansowy Strategii ZIT WrOF wynikający z postanowień Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 w formie zaproponowanej w Zasadach Realizacji ZIT w Polsce (Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, lipiec 2013).

Aktualne alokacje dla poszczególnych poddziałań ZIT WrOF są wskazane w ostatniej, aktualnej wersji SZOOP RPO WD 2014-2020.

Tabela 56. Tabela finansowa

Cel ZIT	Działanie ZIT	Oś priorytetowa RPO WD 2014-2020	Cel tematyczny UE	Priorytet inwestycyjny UE/ Priorytet Inwestycyjny RPO WD 2014-2020	Stopa współfinansowania %	Wsparcie UE (EUR)	Indykatorywny wkład krajowy (EUR)	Wsparcie w podziale na fundusze		Ogółem
								EFS	EFRR	
1. Zintegrowanie przestrzeni WroF	1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF	Oś (5) Transport	7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	7b. Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi/ PI 5.1 Drogowa dostępność transportowa	85	25 000 000,00 €	4 411 764,71 €	0,00 €	25 000 000,00 €	29 411 764,71 €
	1.1.2. Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego	Oś (5) Transport	7. Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej	7d. Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszaniu hałasu/ PI 5.2 System transportu kolejowego	85	17 347 375,00 €	3 061 301,47 €	0,00 €	17 347 375,00 €	20 408 676,47 €
		Oś (3) Gospodarka niskoemisyjna	4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	(4.e): Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności na obszarach miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu/ PI 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych	85	50 080 667,00 €	8 837 764,76 €	0,00 €	50 080 667,00 €	58 918 431,76 €
	1.2.1. Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF	Oś (4) Środowisko i zasoby	5. Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem	5b. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń, przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami/ 4.5 Bezpieczeństwo	85	5 500 000,00 €	970 588,24 €	0,00 €	5 500 000,00 €	6 470 588,24 €
	1.2.2. Racionalizacja gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi	Oś (4) Środowisko i zasoby	6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami			0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €

	1.2.3. Racionalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej	Oś (4) Środowisko i zasoby	6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	6b. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie/ PI 4.2 Gospodarka wodno-ściekowa	85	12 800 000,00 €	2 258 823,53 €	0,00 €	12 800 000,00 €	15 058 823,53 €
	1.2.4. Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych	Oś (4) Środowisko i zasoby	6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	6d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program Natura 2000 i zieloną infrastrukturę/ PI 4.4 Udostępnienie i ochrona zasobów przyrodniczych	85	4 500 000,00 €	794 117,65 €	0,00 €	4 500 000,00 €	5 294 117,65 €
	1.2.5. Racionalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF	Oś (3) Gospodarka niskoemisyjna	4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach	4c. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym/ PI 3.3 Efektywność energetyczna w budynkach i sektorze mieszkaniowym	85	31119 323,00 €	5 491 645,2 €	0,00 €	31119 323,00 €	36 610 968,24 €
	1.2.6. Ograniczenie barier rozwojowych WrOF w kontekście zmian klimatycznych	Oś (3) Gospodarka niskoemisyjna	4. Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach			0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF	2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF	Oś (1) Przedsiębiorstwa i innowacje	3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW)	3a. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości/ PI 1.3 Rozwój przedsiębiorczości	85	20 000 000,00 €	3 529 411,76 €	0,00 €	20 000 000,00 €	23 529 411,76 €

		Oś (1) Przedsiębiorstwa i innowacje	3. Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW)	3b. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia/ PI 1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw	85	5 000 000,00 €	882 352,94 €	0,00 €	5 000 000,00€	5 882 352,94 €
	2.1.2. Wsparcie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka	Oś (1) Przedsiębiorstwa i innowacje	1. Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	1b. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami B+R i sektorem szkolnictwa wyższego (...), wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii (...)/ PI 1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa	85	16 000 000,00 €	2 823 529,41 €	0,00 €	16 000 000,00 €	18 823 529,41 €
3. Zintegrowanie społeczne WrOF	3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku	Oś (6) Infrastruktura społecznej	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9b. Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich/ PI 6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów	85	17 500 000,00 €	3 088 235,29 €	0,00 €	17 500 000,00 €	20 588 235,29 €
		Oś (4) Środowisko i zasoby	6. Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego/PI 4.3 Dziedzictwo kulturowe	85	4 500 000,00 €	794 117,65 €	0,00 €	4 500 000,00€	5 294 117,65 €
		Oś (2) Technologie informacyjno-komunikacyjne	2. Zwiększenie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK	2c. Wzmacnianie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia/ PI 2.1 E-usługi publiczne	85	9 952 625,00 €	1 756 345,59 €	0,00 €	9 952 625,00 €	11 708 970,59 €
	3.1.2. Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF	Oś (8) Rynek pracy	8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8iii. Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy/ PI 8.2 Samozatrudnienie, przedsiębiorczość oraz tworzenie nowych miejsc pracy		0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
		Oś (8) Rynek pracy	8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8iv. Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę/ PI 8.3 Godzenie życia zawodowego i prywatnego	85	3 576 920,00 €	631 221,18 €	3 576 920,00 €	0,00 €	4 208 141,18 €

		Oś (6) Infrastruktura spójności społecznej	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9a. Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych/PI 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną (Schemat C)	85	2 250 000,00 €	397 058,82 €	0,00 €	2 250 000,00€	2 647 058,82 €
3.2.1. Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF		Oś (9) Włączenie społeczne	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9iv. Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych świadczonych w interesie ogólnym/ PI 9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych	85	2 787 400,00 €	491 894,12€	2 787 400,00 €	0,00 €	3 279 294,12 €
		Oś (6) Infrastruktura spójności społecznej	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9a. Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych/PI 6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną (z wyłączeniem Schematu C)	85	5 250 000,00	926 470,59	0,00 €	5 250 000,00	6 176 470,59
		Oś (8) Rynek pracy	8. Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	8vi Aktywne i zdrowe starzenie się/ PI 8.5 Aktywne i zdrowe starzenie się	85	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
		Oś (9) Włączenie społeczne	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem	9i. Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności/ 9.1 Aktywna integracja	85	2 973 997,00 €	524 823,00 €	2 973 997,00 €€	0,00 €	3 498 820,00 €

3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej	Oś (7) Infrastruktura edukacyjna	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10a. Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej/ PI 7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną; PI 7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową	85	14 000 000,00 €	2 470 588,24 €	0,00 €	14 000 000,00 €	16 470 588,24 €
	Oś (10) Edukacja	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10i. Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej, oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia / PI 10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej	85	19 250 000,00 €	3 397 058,82 €	19 250 000,00 €	0,00 €	22 647 058,82 €
	Oś (10) Edukacja	10. Inwestowanie w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie	10iv. Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami/ PI 10.3 Dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego do potrzeb rynku pracy	85	7 500 000,00 €	1 323 529,41 €	7 500 000,00 €	0,00 €	8 823 529,41 €
	Oś (9) Włączenie społeczne	9. Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem			0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
3.4.1. Wzrost zaufania społecznego do instytucji publicznych i kreowanie budowy społeczeństwa obywatelskiego					276 888 317,00 €	5 48 862 644,18€	36 088 317 €	240 800 000,00 €	325 750 961,18€

11. Warunki i procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT WrOF

Najważniejsze warunki obowiązujące w realizacji Strategii ZIT WrOF

W związku z postanowieniami art. 7 ust. 4 Rozporządzenia UE Nr 1301/2013 oraz art. 36 ust. 3 i art. 123 ust. 6 Rozporządzenia UE Nr 1303/2013 władze miejskie pełnią rolę Instytucji Pośredniczącej w systemie wdrażania Regionalnego Programu Operacyjnego.

Na podstawie art. 30 ust. 4 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. z 2014 r. poz. 1146 z późn.zm) ZIT są zarządzane przez Związek ZIT utworzony w formach współpracy jednostek samorządu m.in. w formie porozumienia międzygminnego.

Podstawą do pełnienia przez ZIT WrOF funkcji Instytucji Pośredniczącej jest porozumienie w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. Stronami porozumienia są: Prezydent Wrocławia oraz Zarząd Województwa Dolnośląskiego.

Biorąc pod uwagę wyżej powołane przepisy, funkcję Instytucji Pośredniczącej ZIT WrOF pełni Prezydent Wrocławia – lider porozumienia międzygminnego w sprawie zasad współpracy stron porozumienia przy programowaniu, wdrażaniu, finansowaniu, ewaluacji, uzgadnianiu wspólnych inwestycji, bieżącej obsłudze i rozliczeniach ZIT WrOF. Funkcje administracyjne IP ZIT WrOF pełni wydzielona w strukturach Urzędu Miejskiego Wrocławia komórka organizacyjna. Ponadto funkcję programowo-opiniotwórczą w systemie wdrażania ZIT WrOF pełni Komitet Sterujący ZIT WrOF, natomiast funkcję konsultacyjno-opiniotwórczą – Rada ZIT WrOF.

Poniżej przedstawiono najważniejsze informacje dotyczące podmiotów zaangażowanych we wdrażanie ZIT WrOF.

Instytucja Pośrednicząca ZIT WrOF

Funkcję Instytucji Pośredniczącej ZIT WrOF pełni Lider – Prezydent Wrocławia – na zasadach wynikających z porozumienia, o którym mowa w art. 10 ust. 1 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz.U. z 2014 r., poz. 1146 z późn. zm.).

Najważniejsze zadania Prezydenta Wrocławia w ramach ZIT WrOF to m.in.:

- reprezentowanie wszystkich gmin ZIT WrOF w procesie negocjacji, ustanawiania i realizacji instrumentu ZIT;

- zatwierdzenie Strategii ZIT WrOF i jej zmian po uzyskaniu pozytywnego stanowiska Komitetu Sterującego ZIT WrOF wyrażonego w formie uchwały;
- podpisanie w imieniu ZIT WrOF porozumienia w sprawie powierzenia zadań w ramach instrumentu Zintegrowane Inwestycje Terytorialne Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 przez Zarząd Województwa Dolnośląskiego – Związkowi ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego;
- zatwierdzanie propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020w zakresie ZIT WrOF do IZ RPO po uzyskaniu pozytywnego stanowiska Komitetu Sterującego ZIT WrOF wyrażonego w formie uchwały
- zatwierdzenie listy projektów wybranych do dofinansowania w ramach ZIT WrOF.

Funkcje administracyjne Instytucji Pośredniczącej ZIT WrOF pełni wydzielona komórka organizacyjna w strukturze Wydziału Zarządzania Funduszami Urzędu Miejskiego Wrocławia (Biuro ZIT WrOF). Pracodawcą dla osób zatrudnionych w Biurze ZIT WrOF jest Prezydent Wrocławia. W zakresie realizacji zadań Instytucji Pośredniczącej Biuro ZIT WrOF będzie stosować regulaminy wewnętrzne Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz Zestaw Instrukcji Wykonawczych uzgodniony z Instytucją Zarządzającą RPO WD. Koszty funkcjonowania Biura ZIT WrOF będą współfinansowane ze środków Pomocy Technicznej.

Najważniejsze zadania Biura ZIT WrOF (Biura) to m.in.:

- przygotowanie Strategii ZIT WrOF oraz jej zmian;
- przygotowanie posiedzeń Komitetu Sterującego ZIT WrOF i Rady ZIT WrOF;
- prace związane z naborem projektów zgodnie z zapisami porozumienia zawartego przez Prezydenta Wrocławia z Instytucją Zarządzającą RPO WD;
- ocena propozycji projektów zgłoszonych do realizacji w ramach ZIT WrOF pod kątem zgodności ze Strategią ZIT WrOF;
- weryfikacja protestów od oceny strategicznej ZIT WrOF;
- opracowanie propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 w zakresie ZIT WrOF;
- współuczestniczenie w procesie monitoringu realizacji projektów pozakonkursowych;
- prowadzenie wizyt monitoringowych projektów realizowanych w ramach Osi Priorytetowej 10: *Edukacja*;

- uczestniczenie w procesie kontraktacji środków EFRR w zakresie naborów skierowanych na obszar ZIT (weryfikacja dokumentów niezbędnych do zawarcia umów o dofinansowanie);
- prowadzenie sprawozdawczości i monitoringu dotyczącego realizacji zadań w ramach ZIT WrOF;
- przeprowadzenie działań informacyjno-promocyjnych dotyczących realizacji zadań w ramach ZIT WrOF;
- przygotowanie i zarządzanie budżetem ZIT WrOF;
- współpraca z IZ RPO WD 2014–2020.

Szczegółowy zakres zadań Biura określa regulamin organizacyjny Departamentu Infrastruktury i Gospodarki Urzędu Miejskiego Wrocławia oraz Zestaw Instrukcji Wykonawczych IP ZIT WrOF

Komitet Sterujący ZIT WrOF (Komitet Sterujący)

W skład Komitetu Sterującego wchodzi po jednym przedstawicielu gmin tworzących Wrocławski Obszar Funkcjonalny. Przewodniczącym Komitetu Sterującego jest Prezydent Wrocławia (lub upoważniony przez niego wiceprezydent). Szczegółowe zasady funkcjonowania Komitetu Sterującego określa jego regulamin.

Najważniejsze zadania Komitetu Sterującego to m.in.:

- opiniowanie Strategii ZIT WrOF i jej zmian;
- -opiniowanie propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 w zakresie ZIT WrOF;
- rozpatrywanie innych spraw oraz opiniowanie dokumentów strategicznych niezbędnych do realizacji ZIT WrOF;
- powołanie Przewodniczącego Rady ZIT WrOF oraz składu Rady ZIT WrOF;
- zatwierdzanie budżetu ZIT WrOF.

Rada ZIT WrOF (Rada)

Rada pełni funkcję konsultacyjno-opiniodawczą. W jej skład wchodzi przedstawiciele partnerów społeczno-gospodarczych, w tym: przedstawiciele środowiska biznesowego, społecznego i naukowego oraz przedstawiciel Marszałka Województwa Dolnośląskiego. Przewodniczącemu Rady wybiera Komitet Sterujący. Szczegółowy zakres zadań Rady określa regulamin.

Najważniejsze zadania Rady ZIT WrOF to m.in.:

- opiniowanie Strategii ZIT WrOF oraz jej zmian;

- opiniowanie propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 w zakresie ZIT WrOF.

Procedury obowiązujące w realizacji Strategii ZIT WrOF

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzenia Strategii ZIT WrOF oraz jej zmian

Projekt Strategii ZIT WrOF przygotowywany został przez Biuro i przekazany gminom tworzącym Wrocławski Obszar Funkcjonalny w celu uzgodnień. Następnie dokument poddany został konsultacjom społecznym. Wynikające z konsultacji ustalenia wprowadzone zostały do dokumentu, który jako projekt Strategii ZIT WrOF został poddany Strategicznej Ocenie Oddziaływania na Środowisko. Rekomendacje z SOOŚ uwzględniane są w treści dokumentu. Decyzję o przyjęciu Strategii podjął Prezydent Wrocławia po uzyskaniu opinii Rady oraz pozytywnego stanowiska Komitetu Sterującego wyrażonego w formie uchwały. Strategia ZIT WrOF podlegała opiniowaniu przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju oraz IZ RPO WD 2014–2020. Pozytywna opinia ww. podmiotów była warunkiem realizacji ZIT WrOF. Zmiany do Strategii przygotowywane są przez Biuro, następnie opiniowane są przez Radę oraz Komitet Sterujący i zatwierdzane przez Prezydenta Wrocławia po uzyskaniu pozytywnej opinii Komitetu Sterującego wyrażonej w formie uchwały. Aktualizacja dokumentu podlega opiniowaniu przez Ministerstwo Rozwoju oraz IZ RPO WD. Dokument Strategii ZIT WrOF oraz jego aktualizacje są publikowane na stronie internetowej ZIT WrOF.

Zarys procedury przygotowania i zatwierdzania propozycji kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT WrOF

Propozycję kryteriów wyboru projektów w ramach ZIT WrOF przygotowuje Biuro we współpracy z gminami tworzącymi Wrocławski Obszar Funkcjonalny oraz Instytucją Zarządzającą Regionalnym Programem Operacyjnym 2014–2020. Projekt kryteriów przekazywany jest przez Biuro do Rady w celu uzyskania opinii oraz do Komitetu Sterującego w celu uzyskania pozytywnego stanowiska wyrażonego w formie uchwały. Następnie propozycję kryteriów zatwierdza Prezydent Wrocławia w postaci uchwały Komitetu Sterującego. Biuro przekazuje zatwierdzone propozycje kryteriów do IZ RPO WD w celu dalszych prac w ramach Komitetu Monitorującego RPO WD 2014–2020. Komitet Monitorujący ostatecznie zatwierdza przekazane uprzednio propozycje kryteriów bądź dokonuje ich korekty/uzupełnień. Kryteria zatwierdzone przez Komitet Monitorujący stają się ostateczne.

Ewaluacja Strategii ZIT WrOF

Proces ewaluacji Strategii ZIT WrOF będzie realizowany w sposób spójny z działaniami ewaluacyjnymi prowadzonymi i koordynowanymi przez IZ RPO WD. Proces ten będzie

zgodny z odpowiednimi wytycznymi Komisji Europejskiej oraz Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju/Ministerstwa Rozwoju.

Zarys procedury wyboru projektów w ZIT WrOF

W związku z realizacją postanowień art. 7 ust. 4 Rozporządzenia UE Nr 1301/2013, dotyczących powierzenia odpowiedzialności za zadania związane przynajmniej z wyborem projektów, oraz w związku z art. 12 ust. 2 rozporządzenia EFS, IP ZIT WrOF uczestniczy w wyborze do dofinansowania projektów służących realizacji Strategii ZIT WrOF, zgłoszonych do objęcia współfinansowaniem w ramach RPO WD 2014-2020.

W trybie pozakonkursowym ocena projektu służącego realizacji Strategii ZIT WrOF, zgłoszonego do objęcia współfinansowaniem jest przeprowadzana przez właściwą Instytucję Zarządzającą Programem Operacyjnym (z zastrzeżeniem oceny przez IP ZIT WrOF stopnia spełniania przez projekt kryteriów dotyczących Strategii ZIT w przypadku RPO WD 2014-2020).

W trybie konkursowym funkcje Instytucji Organizującej Konkurs, w rozumieniu Ustawy o zasadach realizacji programów operacyjnych polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020, pełni IP ZIT WrOF. Rola ta jest współdzielona z inną lub innymi właściwymi instytucjami (np. IZ RPO WD/DIP/DWUP). W odniesieniu do ZIT WrOF przyjęto takie właśnie rozwiązanie. IP ZIT WrOF realizuje ocenę stopnia spełniania przez projekt kryteriów dotyczących zgodności ze Strategią ZIT WrOF. Oznacza to, że pracownicy IP ZIT WrOF / eksperci uczestniczą w pracach Komisji Oceny Projektów, dokonując oceny w zakresie ww. kryteriów. Ocena projektów dokonywana jest na podstawie kryteriów wyboru projektów. Kryteria dotyczące zgodności projektów ze Strategią ZIT WrOF zostały szczegółowo opisane w osobnym rozdziale wraz z dodatkowymi regulami dotyczącymi procesu oceny. Pierwszym etapem jest ocena formalna i merytoryczna, dokonywana przez IZ RPO WD/DIP/DWUP. Kolejnym etapem jest ocena strategiczna ZIT WrOF. IP ZIT WrOF wspólnie z IZ RPO WD/DIP/DWUP dokonują wyboru projektów do dofinansowania – co oznacza, że zarówno IP ZIT, jak i IZ RPO/DIP/DWUP zatwierdzają listę, o której mowa w art. 44 ust. 4 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

Zaangażowanie partnerów z obszaru funkcjonalnego we wdrażanie Strategii ZIT WrOF

Partnerzy z obszaru funkcjonalnego będą zaangażowani we wdrażanie niniejszej Strategii przede wszystkim poprzez swoje uczestnictwo w pracach Rady ZIT WrOF. W jej skład wchodzi przedstawiciele reprezentujący środowiska biznesowe, społeczne i naukowe oraz przedstawiciel Marszałka Województwa Dolnośląskiego.

Rada ZIT WrOF pełniąc funkcję konsultacyjno-opiniodawczą zgodnie z regulaminem uczestniczy m.in. w opiniowaniu:

- Strategii ZIT WrOF i jej zmian,
- propozycji kryteriów oceny zgodności projektów ze Strategią ZIT

Dodatkowo, przedstawiciele Rady angażowali się w prace nad Strategią ZIT WrOF poprzez konsultowanie z Biurem ZIT WrOF szczegółowych zapisów dokumentu, m.in. w obszarze przedsiębiorczości, e-usług i kultury.

Ostateczne stanowisko Rady w sprawie opiniowanych dokumentów zapada zwykłą większością głosów, w obecności co najmniej połowy członków Rady. Za każdym razem Biuro przedstawia stanowisko Rady członkom Komitetu Sterującego na posiedzeniu, na którym planowane jest omówienie przekazanych do opinii dokumentów.

Poza Radą ZIT WrOF udział partnerów społecznych w realizację i ewaluację działań zaplanowanych w ramach Strategii ZIT WrOF zostanie zapewniony na poziomie prac Komitetu Monitorującego RPO WD 2014-2020.

12. Kryteria wyboru projektów w ZIT WrOF

Zgodnie z zapisami art. 30 ust. 8 pkt 3 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 Strategia ZIT WrOF określa m.in. propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym. Zgodnie z zapisami obowiązujących *Wytycznych w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014–2020* (dalej: Wytyczne) IZ RPO zapewnia udział IP ZIT w opracowywaniu propozycji kryteriów dla projektów służących realizacji Strategii ZIT WrOF. Kryteria są opracowywane oraz będą stosowane z uwzględnieniem zasad przejrzystości, rzetelności, bezstronności i równego dostępu do informacji o warunkach i sposobie wyboru projektów do dofinansowania.

W systemie kryteriów oceny projektów dla RPO WD 2014–2020 wskazano na kryteria formalne, merytoryczne oraz strategiczne. Ze względu na przyjęty w ZIT WrOF zakres wdrażania jedynie kryteria dotyczące oceny strategicznej ZIT WrOF, będą podlegały ocenie przez IP ZIT WrOF.

Kryteria oceny strategicznej ZIT WrOF – tryb konkursowy

Każdorazowo ocena strategiczna ZIT WrOF stanowi 50 % wartości wszystkich punktów możliwych do uzyskania przez projekt na wszystkich etapach jego oceny. Dla projektów zgłaszanych w trybie konkursowym zakłada ich ocenę pod kątem:

- zgodności projektu ze Strategią ZIT WrOF;
- wpływu realizacji projektu na realizację wartości docelowej wskaźników monitoringu realizacji celów Strategii ZIT wynikających z Porozumienia
- innych kryteriów adekwatnych do prowadzonego naboru

Poniżej przedstawiono wszystkie ogólne założenia poszczególnych kryteriów oceny strategicznej ZIT WrOF.

1. Zgodności projektu ze Strategią ZIT WrOF

Kryterium obligatoryjne (kluczowe, TAK/NIE), którego niespełnienie oznacza odrzucenie wniosku poddawanego ocenie. Sprawdzana będzie zbieżność zapisów dokumentacji aplikacyjnej z zapisami Strategii ZIT. Oceniane będzie, czy przedsięwzięcie ma wpływ na minimalizację negatywnych zjawisk opisanych w Strategii ZIT WrOF oraz realizację zamierzeń strategicznych ZIT WrOF.

2. Wpływ realizacji projektu na realizację wartości docelowej wskaźników monitoringu realizacji celów Strategii ZIT WrOF

Weryfikowany będzie poziom wpływu wskaźników zawartych w projekcie na realizację wartości docelowych wskaźników Strategii ZIT wynikających z Porozumienia (wskaźników Ram Wykonania i pozostałych z RPO WD 2014-2020). Każdorazowo w regulaminie konkursu będzie określone, jakie wskaźniki będą brane pod uwagę przy tym kryterium, a

także ustalana będzie waga poszczególnych wskaźników oraz progi wartości wskaźnika niezbędne dla przyznania punktów. W przypadku braku wskaźników wynikających z Porozumienia (dot. również sytuacji, gdy brak jest tylko wskaźnika produktu lub rezultatu) w kryterium tym będą brane pod uwagę inne adekwatne dla danego naboru wskaźniki (określone w regulaminie konkursu).

3. Inne kryteria adekwatne (specyficzne) dla prowadzonego naboru

W zależności od zakresu prowadzonego naboru, Komitet Monitorujący RPO WD 2014-2020 każdorazowo wskazuje adekwatne kryteria pozwalające na dokonanie precyzyjnej oceny projektu pod kątem jego zbieżności ze Strategią ZIT WrOF. Kryteria mają przypisaną im wartość punktową i w sposób bezpośredni odnoszą się do obszaru tematycznego prowadzonego naboru.

Kryteria mają na celu zapewnienie, aby wybrane do dofinansowania projekty w jak największym stopniu przyczyniły się do realizacji Strategii ZIT WrOF ze szczególnym uwzględnieniem zobowiązań wynikających z zapisów Porozumienia dotyczących m.in. wartości docelowych wskaźników.

W szczególnych przypadkach możliwe jest przyznanie preferencji dla projektów zakładających wyższy od obligatoryjnego poziom finansowego wkładu własnego. Sytuacja taka może mieć miejsce np. w przypadku, gdy zdiagnozowana potrzeba i zainteresowanie beneficjentów w danym obszarze przy uwzględnieniu poziomu dostępnej alokacji może zagrozić osiągnięciu wskaźników określonych w Porozumieniu.

Po zakończeniu oceny strategicznej ZIT WrOF, na podstawie liczby punktów przyznanych przez KOP poszczególnym projektom, zostanie sporządzona lista rankingowa.

Do dalszej oceny zakwalifikowane zostaną projekty, które: w przypadku EFRR uzyskają nie mniej niż 15% punktów na etapie oceny strategicznej ZIT WrOF lub w przypadku EFS- uzyskają co najmniej 50% punktów na etapie oceny strategicznej ZIT WrOF.

Kryteria oceny strategicznej ZIT WrOF – tryb pozakonkursowy

Kryterium stopnia zgodności projektu ze Strategią ZIT WrOF w trybie pozakonkursowym, oceniane jest na podstawie kryterium: Ocena zgodności projektu ze Strategią ZIT, w ramach którego weryfikowane będzie, czy projekt wpisuje się w Strategię ZIT

13. Projekty komplementarne POIiŚ oraz projekty wybierane w trybie pozakonkursowym RPO WD 2014-2020

Kluczowe cele Strategii ZIT stanowiąc odpowiedź na problemy i wyzwania opisane w diagnozie WrOF, wpisują się w logikę interwencji UE w ramach powiązanych z nimi priorytetów Osi Priorytetowej I „Zmniejszenie emisyjności gospodarki” oraz Osi Priorytetowej VI „Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach” Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020. Wsparcie finansowe w ramach tych osi uzyskują projekty realizowane w obszarze następujących Priorytetów Inwestycyjnych:

1. Priorytet inwestycyjny 4.iii *Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym*. Zgodnie z zapisami POIiŚ 2014-2020 dla PI 4.iii w przypadku miast wojewódzkich i ich obszarów funkcjonalnych, posiadających Strategie ZIT przewiduje się, w odniesieniu do wielorodzinnych budynków mieszkaniowych, wsparcie w formie instrumentów finansowych (pomoc zwrotna). W ramach PI 4.iii projekty komplementarne ZIT dotyczyć mogą kompleksowej modernizacji energetycznej budynków mieszkalnych (spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe). Obszar, z którego kwalifikować się będą potencjalni beneficjenci, to obszar objęty realizacją Strategii ZIT. ZIT WrOF otrzymał na te działania alokację POIiŚ 2014-2020 w wysokości **13 164 948,00 EUR**.
2. Priorytet inwestycyjny 4.v *Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu*. W ramach Osi Priorytetowej I, PI 4.v wspiera realizację projektów w zakresie przebudowy sieci ciepłowniczych celem zastąpienia istniejących kotłowni/lokalnych źródeł niskiej emisji. Alokacja dla ZIT WrOF wynosi **11 524 013,00 EUR**. Ponadto w ramach Osi Priorytetowej VI, ze środków PI 4.v dofinansowane zostaną także inwestycje w zakresie transportu miejskiego z alokacją dla ZIT WrOF **86 711 386,00 EUR**.
3. Priorytet inwestycyjny 4.vi *Promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe*. Wsparcie PI 4.vi zakłada dofinansowanie projektów inwestycyjnych polegających na budowie sieci ciepłowniczych skojarzonych z wysokosprawną kogeneracją, doprowadzają ciepło systemowe przede wszystkim do nowych odbiorców komunalno - bytowych. ZIT WrOF otrzymał alokację **10 284 270,00 EUR**

Wybór i identyfikacja projektów komplementarnych POIiŚ 2014-2020

W odpowiedzi na pismo Sekretarza Stanu w Ministerstwie Infrastruktury i Rozwoju (03.02.2015 r.) w sprawie w/w obszarów interwencji oraz dedykowanej związkowi ZIT WrOF puli środków w ramach POIiŚ 2014-2020, przesłano do Ministerstwa wypełnione

fiszki wnioskodawców z terenu ZIT WrOF, zawierające propozycje projektów realizowanych w ramach wyznaczonych przez MIR priorytetów inwestycyjnych oraz dostępnej alokacji. Propozycje projektów przed wysłaniem do MIR pozytywnie zweryfikowano pod kątem zgodności ze Strategią ZIT oraz tworzonym Planem Gospodarki Niskoemisyjnej. W toku konsultacji, spotkań roboczych oraz uzgodnień prowadzonych drogą telefoniczną i mailową z udziałem wnioskodawców, ZIT WrOF oraz właściwych instytucji centralnych, Ministerstwo zaakceptowało propozycje projektów, które uwzględniono na liście projektów komplementarnych POIiŚ 2014-2014, jako załącznik do stanowiącej pierwszą część załącznika nr 1 do Strategii ZIT WrOF. Zmiany programowe POIiŚ 2014-2020 w zakresie kryteriów dostępu oraz poziomu dofinansowania ze środków UE implikujące konieczność wprowadzenia istotnych modyfikacji w projektach, stanowią uzasadnienie dla ponownej identyfikacji projektów w trybie, który określa tzw. ustawa wdrożeniowa.

Ostateczna kwalifikacja projektów nastąpi na etapie składania wniosku o dofinansowanie, a finalnym warunkiem pozyskania dofinansowania będzie pozytywna ocena w oparciu o kryteria oceny projektów przyjęte przez Komitet Monitorujący POIiŚ.

Identyfikacja, uzasadnienie projektów pozakonkursowych RPO WD 2014-2020 oraz powiązanie z projektami komplementarnymi POIiŚ 2014-2020

Projekty zidentyfikowane jako wybieralne w trybie pozakonkursowym w ramach RPO WD 2014-2020 spełniają wymóg ustawy (art. 38 ust. 2 i 3 ustawy wdrożeniowej), tj. dotyczą zadań publicznych o strategicznym znaczeniu dla WrOF, które powinny być realizowane przez podmioty jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie, co wynika ze specyfiki charakteru i celu projektów. Program regionalny wskazuje tryb pozakonkursowy jako podstawowy dla PI 5.1 *Drogowa dostępność transportowa* oraz dla PI 5.2. *System transportu kolejowego*. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne realizowane w ramach programu regionalnego również stosują tryb pozakonkursowy w strategicznych obszarach infrastruktury drogowej i kolejowej. W Strategii ZIT WrOF wskazano zatem projekty zgodne z dokumentami programowymi RPO WD 2014-2020.

Podobnie jak w przypadku programu krajowego, projekty wybierane w trybie pozakonkursowym konsultowano z IZ RPO WD, dodatkowo uzgadniając z zarządcami infrastruktury drogowej i kolejowej w zakresie ich partycypacji w rzeczowej i finansowej realizacji projektów. Propozycje projektów stanowią odpowiedź na zdiagnozowane deficyty rozwoju WrOF w sektorze transportowym.

Uzasadnieniem realizacji inwestycji w infrastrukturę transportu kolejowego jest konieczność przełamania podstawowej bariery rozwoju Obszaru, tj. niewydolności systemu komunikacyjnego, w szczególności niedostatecznego wykorzystania transportu kolejowego pomimo znaczącego potencjału sieciowego. Główną płaszczyzną integrującą projekty jest wspólny cel w zakresie usprawnienia i uatrakcyjnienia kolejowych przewozów pasażerskich, poprzez wzrost udziału transportu kolejowego w systemie transportu zbiorowego aglomeracji wrocławskiej.

Wspólnym celem projektów drogowych jest poprawa dostępności drogowej WrOF, podniesienie standardu infrastruktury, podstawowych parametrów jezdnych oraz wzrost poziomu bezpieczeństwa na budowanych i przebudowywanych drogach wojewódzkich WrOF. Typując najważniejsze projekty wzięto pod uwagę kryteria dotyczące stopnia realizacji Strategii ZIT WrOF, realizacji wskaźników dla PI 5.1 oraz gotowości realizacyjnej i efektywności kosztowej. Realizacja wiązki projektów pozakonkursowych ma usprawnić ruch potoków pojazdów na najbardziej eksploatowanych trasach wylotowych i wlotowych do ośrodków miejskich celem zmniejszenia zakorkowania centrów, skrócenia czasu przejazdu oraz ograniczenia uciążliwości środowiskowej powodowanej niską emisją samochodową.

Sieć powiązań międzyprojektowych, tworzących efekt zintegrowania i komplementarności oparto na założeniu następujących zasad w Strategii ZIT WrOF:

1. W obszarze transportu w ramach PI 5.1 i 5.2 RPO WD 2014-2020 realizowane będą inwestycje w rozwój sieci dróg przede wszystkim wojewódzkich oraz dostosowanie poszczególnych linii kolejowych do obsługi przewozów pasażerskich. W ramach PI 3.4 RPO WD 2014-2020 w trybie konkursowym planowane są projekty w rozwój sieci dróg rowerowych, systemów P&R i B&R, centra oraz węzły przesiadkowe, zakup niskoemisyjnego taboru tramwajowego i autobusowego. Natomiast w ramach alokacji dla ZIT WrOF ze środków PI 4.v POIiŚ 2014-2020 rozwijana będzie przede wszystkim sieć i infrastruktura tramwajowa. Realizacja w/w pakietu projektów w ramach Działań 1.1.1 i 1.1.2 Strategii ZIT WrOF zmierza do uzyskania efektu synergii, wzmacniając spójność transportową Obszaru;
2. Alokacja dedykowana WrOF ramach PI 4.v i PI 4.vi w Osi Priorytetowej I POIiŚ 2014-2020 zostanie przeznaczona na dofinansowanie inwestycji w rozbudowę sieci ciepłowniczej i chłodniczej wraz z przyłączami (*także skojarzonej z wysokosprawną kogeneracją*), tymczasem alokacja ZIT WrOF w ramach PI. 3.3 RPO WD 2014-2020 posłuży finansowaniu projektów w zakresie głębokiej termomodernizacji oraz wymiany i modernizacji źródeł ciepła w budynkach publicznych i mieszkalnych umożliwiając przyłączenie do sieci ciepłowniczej. Efekt synergiczny wzmacniany będzie poprzez wykorzystanie instrumentów zwrotnych w realizacji projektów pozakonkursowych spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych realizowanych w ramach PI 4.iii POIiŚ 2014-2020. Wszystkie w/w projekty realizowane będą w ramach działań 1.2.5 i 1.2.6 Strategii ZIT WrOF. Ponadto projekty będą zgodne z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej.

14. Społeczne przedsięwzięcia komplementarne dla interwencji podejmowanych w ramach ZIT WrOF

Opisane w diagnozie problemy społeczne i potrzeby mieszkańców oraz wynikające z nich cele strategiczne do realizacji na terenie WrOF, wpisują się również w inne priorytety i programy operacyjne, w tym: Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, priorytety Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020, program Horyzont 2020, a także programy Komisji Europejskiej oraz pozostałe zewnętrzne źródła finansowania. W ramach w/w programów Partnerzy ZIT WrOF planują wspólne przedsięwzięcia, które przyczynią się do rozwoju i wspierania społeczności WrOF., tym samym realizując założenia Strategii. Do planowanych działań można zaliczyć:

1. W ramach *Osi priorytetowej 8 Rynek pracy Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego - Działanie 8.7 Aktywne i zdrowe starzenie się* planuje się podjęcie działań w zakresie realizacji regionalnych programów profilaktycznych obejmujących w szczególności grupę chorób istotnych z punktu widzenia epidemiologicznego Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. Programy profilaktyczne będą realizowane w odpowiedzi na zdiagnozowane w regionie problemy zdrowotne, stanowiące przyczynę oddalania się od rynku pracy osób w wieku aktywności zawodowej. Istotą tych działań ma być budowanie świadomości zdrowotnej mieszkańców ZIT WrOF poprzez profilaktykę i związaną z tym promocję zdrowia.
2. W ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 - przedsięwzięcia w obszarach dotyczących:
  - a) osób młodych pozostających bez pracy - w szczególności zwiększania zatrudnienia osób młodych do 29 r. ż. bez pracy, w tym osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu.
  - b) polityk publicznych dla rynku pracy, gospodarki i edukacji
  - c) innowacji społecznych i współpracy ponadnarodowej w obszarze rynku pracy, włączenia społecznego, edukacji, zdrowia, polityk publicznych.
  - d) obszaru zdrowia - w szczególności wdrożenia i rozwoju programów profilaktycznych, działań projakościowych i rozwiązań organizacyjnych w systemie ochrony zdrowia ułatwiający dostęp do usług zdrowotnych.
3. Powołanie partnerstwa, które będzie poszukiwało optymalnych rozwiązań oraz źródeł finansowania, w tym w ramach RPO WD 2014-2020, dla działań na rzecz wsparcia systemu pieczy zastępczej. Przedsięwzięcie ma na celu zwiększenie dostępności do usług społecznych o charakterze diagnostycznym, reedukacyjnym i aktywizacyjnym dla rodzin, których dzieci zostały zabezpieczone w pieczy oraz promocji i upowszechnienia działań społecznych, w tym wolontariatu na rzecz wsparcia rodziny i pieczy zastępczej.

Spis rysunków

Wykres 1. Liczba nowo oddanych do użytku mieszkań w gminach w latach 2009–2012	26
Wykres 2. Mieszkania zamieszkane stale według okresu budowy budynku w 2011 r.	28
Wykres 3. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy dolnośląskiej	33
Wykres 4. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji benzo(a)pirenu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.	34
Wykres 5. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji dwutlenku azotu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.	34
Wykres 6. Mieszkania ogółem pod względem wyposażenia w ustęp w 2011 r.	41
Wykres 7. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach, stan na 31.12.2012 r.	51
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach, stan na 31.12.2012 r.	55
Wykres 9. Dynamika zmian liczby ludności w gminach, stan na 31.12.2012, 31.12.2003 r. = 100	67
Wykres 10. Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w gminach w latach 2003, 2007, 2009, 2011 i 2012	69
Wykres 11. Napływ ludności do gmin z miast i ze wsi w 2012 r. (w os.)	71
Wykres 12. Liczba dzieci w przedszkolach na 1 tys. ludności w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012, stan na 31.12.2012 r.	75
Wykres 13. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych (bez szkół specjalnych) w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012	77
Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w gminach w latach 2007 i 2012, stan na 31.12.2012 r.	81
Wykres 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w latach 2003, 2008 i 2012 (w %)	84
Wykres 16. Długotrwale bezrobotni jako % bezrobotnych ogółem w gminach w latach 2009 i 2011	85
Wykres 17. Udzielone porady w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w 2012 r.	92

Spis tabel

Tabela 1. Liczba zarejestrowanych pojazdów samochodowych ogółem w latach 2009–2012	15
Tabela 2. Gęstość sieci kolejowej w Polsce	16
Tabela 3. Liczba nowo oddanych do użytku mieszkań w miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2009–2012	26
Tabela 4. Pomiary stężeń substancji w automatycznych stacjach pomiarowych strefy aglomeracja wrocławska	31
Tabela 5. Pomiary stężeń substancji w manualnych stacjach pomiarowych strefy aglomeracja wrocławska i strefy dolnośląskiej	32
Tabela 6. Ścieki odprowadzone w miastach i gminach w latach 2003 i 2007–2012 (w dm ³)	36
Tabela 7. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w gminach ZIT WrOF w latach 2009–2012 (w km)	37
Tabela 8. Aglomeracje ściekowe znajdujące się na terenie WrOF	38
Tabela 9. Liczba mieszkańców Obszaru korzystających z sieci kanalizacyjnej w 2007 i 2011–2012 r.	39
Tabela 10. Mieszkania ogółem pod względem dostępu do wodociągu w 2011 r.	41
Tabela 11. Ocena poziomu zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie tras rekreacyjnych	47
Tabela 12. Stopień dostosowania infrastruktury do potrzeb osób w wieku poprodukcyjnym	48
Tabela 13. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu przestrzennego	49
Tabela 14. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminach i miastach w latach 2009–2012, stan na 31.12.2012 r.	52
Tabela 15. Podmioty gospodarcze zarejestrowane w rejestrze REGON według liczby pracujących w gminach i miastach, stan na 31.12.2012 r.	52
Tabela 16. Liczba spółek z udziałem kapitału zagranicznego zarejestrowanych w rejestrze REGON w gminach i miastach w latach 2008–2012, stan na 31.12.2012 r.	53
Tabela 17. Ilość i struktura terenów inwestycyjnych poszczególnych powiatów wchodzących w skład ZIT WrOF	56
Tabela 18. Dochody budżetów gmin ogółem w latach 2008–2012 (w zł)	62
Tabela 19. Dochody własne gmin jako % dochodów ogółem w latach 2008–2012	62
Tabela 20. Udziały gmin w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa jako % dochodów ogółem w latach 2008–2011	63
Tabela 21. Wydatki z budżetów gmin ogółem w latach 2008–2012 (w zł)	64
Tabela 22. Wydatki majątkowe inwestycyjne oraz wydatki bieżące budżetów gmin jako % wydatków ogółem w latach 2009–2012	65
Tabela 23. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu gospodarczo-finansowego	66

Tabela 24. Dynamika zmian liczby ludności w miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2003, 2007–2012.....	68
Tabela 25. Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w miastach na tle gmin miejskich województwa dolnośląskiego i Polski w latach 2003, 2007–2012.....	69
Tabela 26. Saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyt stały w gminach i miastach na tle województwa dolnośląskiego i Polski ^a w latach 2003, 2007–2012 (w os.).....	70
Tabela 27. Struktura ludności według płci i wieku (grupy pięcioletnie) oraz według ekonomicznych grup wieku – 2013 r. oraz prognoza do 2035 r.....	73
Tabela 28. Odsetek dzieci w wieku 3–6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w latach 2011–2012.....	75
Tabela 29. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w roku szkolnym 2012/2013.....	78
Tabela 30. Liczba studentów szkół wyższych na 10 tys. mieszkańców w województwie dolnośląskim w latach 2003, 2007–2012 na tle wybranych województw i Polski.....	79
Tabela 31. Udział w organizacjach, stowarzyszeniach itp. (w %) we Wrocławiu, 2010 r.....	81
Tabela 32. Dynamika zmian liczby bezrobotnych w latach 2003 i 2007–2012 (w os.).....	83
Tabela 33. Liczba długotrwale bezrobotnych w gminach w latach 2008–2011.....	85
Tabela 34. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w gminach w latach 2008–2012.....	87
Tabela 35. Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w gminach w latach 2008–2012 (w %).....	88
Tabela 36. Odsetek dzieci do lat 3 objętych opieką w żłobkach i klubach dziecięcych w 2012 r.....	90
Tabela 37. Porady udzielone w ramach podstawowej opieki zdrowotnej w gminach w latach 2003, 2007–2012.....	91
Tabela 38. Deklarowane trudności z dostępem do usług medycznych wśród mieszkańców Wrocławia (%), we Wrocławiu, 2010 r.....	92
Tabela 39. Stopień poinformowania i uczestnictwo badanych w programach profilaktycznych i diagnostycznych realizowanych we Wrocławiu (%), 2010 r.....	93
Tabela 40. Wskaźniki dotyczące opieki zastępczej nad dziećmi według województw, 2012 r.....	96
Tabela 41. Rodziny zastępcze w powiatach wchodzących w skład WrOF, 2012 r.....	97
Tabela 42. Wykaz hotspotów z publicznym dostępem do Internetu na terenie WrOF w 2014 r.....	98
Tabela 43. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście ładu społecznego.....	102
Tabela 44. Problemy WrOF a Działania Strategii ZIT WrOF.....	104
Tabela 45. Analiza SWOT dla WrOF w kontekście trzech ładów.....	110
Tabela 46. Struktura celu, priorytetów i działań Strategii ZIT WrOF.....	118
Tabela 47. Relacja pomiędzy Działaniami ZIT WrOF a Priorytetami inwestycyjnymi w ramach RPO WD 2014-2020.....	119
Tabela 48. Zestawienie dokumentów o charakterze strategicznym i operacyjnym.....	175
Tabela 49. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Europa 2020.....	179
Tabela 50. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Krajowym Programem Reform.....	181
Tabela 51. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Rozwoju Kraju 2020.....	182
Tabela 52. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.....	184
Tabela 53. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z Umową Partnerstwa.....	187
Tabela 54. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF ze Strategią Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020.....	190
Tabela 55. Zestawienie obszarów spójności Strategii ZIT WrOF z RPO WD 2014–2020.....	193
Tabela 56. Tabela finansowa.....	206

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba nowo oddanych do użytku mieszkań w gminach w latach 2009–2012.....	26
Wykres 2. Mieszkania zamieszkane stale według okresu budowy budynku w 2011 r.....	28
Wykres 3. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji pyłu zawieszonego PM10 dla strefy dolnośląskiej.....	33
Wykres 4. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji benzo(a)pirenu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.....	34
Wykres 5. Procentowy udział typów źródeł w bilansie emisji dwutlenku azotu dla strefy dolnośląskiej w 2011 r.....	34
Wykres 6. Mieszkania ogółem pod względem wyposażenia w ustęp w 2011 r.....	41
Wykres 7. Podmioty zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w gminach, stan na 31.12.2012 r.....	51
Wykres 8. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym w gminach, stan na 31.12.2012 r.....	55
Wykres 9. Dynamika zmian liczby ludności w gminach, stan na 31.12.2012, 31.12.2003 r. = 100.....	67
Wykres 10. Przyrost naturalny na 1 tys. mieszkańców w gminach w latach 2003, 2007, 2009, 2011 i 2012.....	69

Wykres 11. Napływ ludności do gmin z miast i ze wsi w 2012 r. (w os.)	71
Wykres 12. Liczba dzieci w przedszkolach na 1 tys. ludności w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012, stan na 31.12.2012 r.	75
Wykres 13. Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach podstawowych (bez szkół specjalnych) w miastach i gminach wiejskich w latach 2007, 2011 i 2012	77
Wykres 14. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w gminach w latach 2007 i 2012, stan na 31.12.2012 r.....	81
Wykres 15. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach w latach 2003, 2008 i 2012 (w %).....	84
Wykres 16. Długotrwale bezrobotni jako % bezrobotnych ogółem w gminach w latach 2009 i 2011.....	85
Wykres 17. Udzielone porady w placówkach podstawowej opieki zdrowotnej w przeliczeniu na 100 mieszkańców w gminach na tle województwa dolnośląskiego i Polski w 2012 r.....	92

Załącznik nr 1. Wstępna lista projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym wraz z informacją na temat sposobu ich identyfikacji oraz powiązania z innymi projektami, w tym projektami wybieranymi w trybie pozakonkursowym.

W myśl art. 30 ust. 8 pkt 4 Ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (tzw. ustawa wdrożeniowa) Strategia ZIT określa: „wstępną listę projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym wraz z informacją na temat sposobu ich wskazania oraz powiązania z innymi projektami, w tym projektami wybieranymi w trybie pozakonkursowym pozytywnie zaopiniowanymi przez właściwą instytucję zarządzającą krajowym programem operacyjnym”.

Lista projektów wskazanych w Strategii ZIT WrOF dzieli się na listę projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym w ramach RPO WD 2014–2020 oraz w ramach POIiŚ 2014–2020.

A. Propozycja listy projektów zgłaszanych do wyboru w trybie pozakonkursowym w ramach programu krajowego została opracowana zgodnie z pismem DPI-I-860-24-SP/12 z dnia 3 lutego 2015 r., w myśl którego dla związków ZIT wyodrębniono pule środków przeznaczonych na realizację projektów w trybie pozakonkursowym w ramach wybranych priorytetów inwestycyjnych Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014–2020. Podział środków finansowych oparto przede wszystkim na kryterium ludnościowym. Wyodrębniono następujące pule środków finansowych dla ZIT WrOF:

1. **13 164 948,00 EUR** w ramach PI 4.iii – kompleksowa modernizacja energetyczna budynków mieszkalnych.
2. **11 524 013,00 EUR** w ramach PI 4.v – sieci ciepłownicze.
3. **10 284 270,00 EUR** w ramach PI 4.vi. – sieci ciepłownicze w zakresie kogeneracji.
4. **86 711 386,00 EUR** w ramach PI 4.v – transport miejski.

Pierwsza pula przeznaczona jest na dofinansowanie projektów aplikowanych przez spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe z terenu WrOF wynikające z PGN.

Dwie kolejne przeznaczone są dla przedsiębiorców z sektora energetyczno-cieplnego spełniających warunki programowe na realizację zadań inwestycyjnych polegających na budowie sieci ciepłowniczych skojarzonych z wysokosprawną kogeneracją oraz przebudowie sieci ciepłowniczych celem zastąpienia istniejących kotłowni/lokalnych źródeł ciepła. Głównym celem propozycji projektów jest wsparcie sektora mieszkalnego i użyteczności publicznej oraz ograniczenie emisji CO₂ oraz pyłów. Warunkiem dofinansowania jest wpisanie projektu do Strategii ZIT WrOF oraz jej pozytywne zaopiniowanie. Proces

ten poprzedzają konsultacje propozycji projektów prowadzone przez instytucje szczebla krajowego, tj. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Ministerstwo Gospodarki oraz Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Powyższa zasada odnosić się także do projektów dotyczących infrastruktury transportu zbiorowego, ze szczególnym naciskiem na rozwój infrastruktury szynowej i zakup taboru.

Proces opiniowania propozycji projektów opiera się na wzorze fiszki projektu komplementarnego autorstwa Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju. W treści fiszek projektowych znajduje się opis powiązania z innymi projektami, co wypełnia przesłanki ustawowe. W sektorze energetyczno-cieplnym powiązanie międzyprojektowe zidentyfikowano na płaszczyźnie celu, jakim jest ograniczenie emisji CO₂ oraz redukcji pyłów powstających w tradycyjnych, lokalnych źródłach niskiej emisji, tj. w kotłowniach i piecach indywidualnych. Planowane do realizacji projekty w zakresie sieci ciepłowniczych lub chłodniczych spełniają ponadto wymogi „efektywnego systemu ciepłowniczego i chłodniczego” w rozumieniu art. 2 pkt 41 dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. Część projektów powiązana jest inwestycyjnie w grupy zadań jako następujące po sobie etapy, wzajemnie się uzupełniające, uzupełniane również przez planowane do realizacji na terenie WrOF wiązki projektów z zakresu PI 3.3 RPO WD 2014–2020. Propozycje projektów zgłoszono w toku międzygminnych konsultacji przy udziale partnerów biznesowych, tj. przedsiębiorstw energetyczno-cieplnych z terenu WrOF.

W obszarze niskoemisyjnego transportu miejskiego powiązania pomiędzy projektami dotyczą wspólnego celu środowiskowego, jakim jest promowanie niskoemisyjnych rozwiązań dla zbiorowej komunikacji miejskiej poprzez wsparcie infrastruktury transportu szynowego oraz efektywnych rozwiązań multimodalnych integrujących różne środki lokomocji. Efektem realizacji projektów będzie wzmocnienie trendu zastępowania komunikacji indywidualnej przyjazną środowisku komunikacją zbiorową, ograniczenie zanieczyszczeń powietrza oraz redukcja CO₂. W obszarze rozwoju niskoemisyjnego transportu publicznego prym wiedzie miasto centralne WrOF, wspierane przez sąsiednie ośrodki miejskie.

Dodatkowym narzędziem identyfikacji propozycji projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym w ramach POIiŚ 2014–2020 jest Kontrakt Terytorialny Województwa Dolnośląskiego.

B. Lista projektów zgłaszanych do wyboru w trybie pozakonkursowym w ramach programu regionalnego spełnia przesłanki określone w art. 38 ust. 2 i 3 ustawy, tj. obejmuje projekty dotyczące zadań publicznych o strategicznym znaczeniu dla WrOF, które powinny być realizowane przez podmioty jednoznacznie określone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie, co wynika ze specyfiki charakteru i celu projektów.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, ze względu na jednoznaczne określenie podmiotów realizujących projekty oraz ich specyfikę, wskazuje tryb pozakonkursowy jako podstawowy dla Priorytetu Inwestycyjnego 5.1 Drogowa dostępność transportowa oraz dla Priorytetu Inwestycyjnego 5.2. System transportu kolejowego.

Również Zintegrowane Inwestycje Terytorialne realizowane w ramach programu regionalnego we WrOF wskazują tryb pozakonkursowy jako podstawowy dla wyboru projektów inwestycyjnych w rozwój infrastruktury drogowej i kolejowej o strategicznym znaczeniu dla Obszaru. Wytyczne Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w zakresie trybów wyboru projektów na lata 2014–2020 w Podrozdziale 8.2 dotyczącym identyfikacji i zgłaszania projektów w trybie pozakonkursowym dają możliwość uznania za zgłoszone projektów wskazanych w dokumentach strategicznych.

W Strategii ZIT WrOF wskazano zatem projekty zgodne z dokumentami programowymi RPO WD 2014–2020, na podstawie wewnętrznych konsultacji i rozmów członków ZIT WrOF. Podobnie jak w przypadku programu krajowego, projekty wybierane w trybie pozakonkursowym w ramach RPO WD 2014–2020 podlegają konsultacjom z IZ RPO WD oraz wymagają uzgodnienia z zarządcami infrastruktury drogowej i kolejowej w zakresie ich partycypacji w rzeczowej i finansowej realizacji projektów.

Projekty wybierane w trybie pozakonkursowym w ramach Osi Priorytetowej **V Transport** RPO WD 2014–2020 wynikają z „Planu inwestycji transportowych o znaczeniu regionalnym w województwie dolnośląskim realizowanych ze środków EFRR 2014-2020”. Projekty planowane do realizacji wspierają rozwój sieci drogowej i kolejowej na terenie WrOF, a w szczególności wrocławskiego miejskiego węzła bazowej sieci TEN-T stanowiąc kontynuację inwestycji zrealizowanych ze środków EFRR oraz FS w poprzednich perspektywach programowania finansowego Unii Europejskiej.

Inwestycje w infrastrukturę transportu kolejowego mają służyć przełamaniu głównej bariery rozwoju WrOF, jaką jest niewydolność systemu komunikacyjnego, w szczególności niedostateczne wykorzystanie transportu kolejowego – mimo jego ogromnego, historycznie uwarunkowanego potencjału sieciowego. Podstawową płaszczyzną powiązania tych projektów jest wspólny cel w zakresie usprawnienia i uatrakcyjnienia kolejowych przewozów pasażerskich, tj. wzrost udziału transportu kolejowego w systemie transportu zbiorowego aglomeracji wrocławskiej. Identyfikacja inwestycji kolejowych dokonana została w oparciu o uzgodnienia wspólnych inwestycji przez samorządy gminne WrOF z PKP PLK S.A. oraz zapisy Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego w zakresie działań służących modernizacji linii kolejowych na terenie WrOF.

Powiązanie projektów drogowych zostało zdefiniowane na płaszczyźnie wspólnego celu, jakim jest poprawa stanu infrastruktury drogowej, podniesienie jej standardów

i podstawowych parametrów jezdnych oraz wzrost poziomu bezpieczeństwa na drogach wojewódzkich WrOF. Projekty zidentyfikowano w oparciu o potrzeby inwestycyjne uprawnionych beneficjentów tj. samorządów Wrocławia, Oleśnicy oraz Obornik Śląskich przy uwzględnieniu kluczowej roli zarządcy dróg wojewódzkich DSDiK w przypadku dwóch ostatnich JST. Przy wskazaniu projektów zostały wzięte pod uwagę kryteria dotyczące stopnia realizacji Strategii ZIT WrOF, realizacji wskaźników dla PI 5.1 oraz gotowości realizacyjnej i efektywności kosztowej. Realizacja wiązki projektów

pozakonkursowych ma usprawnić ruch potoków pojazdów na najbardziej eksploatowanych trasach wylotowych i wlotowych do ośrodków miejskich celem zmniejszenia zakorkowania centrów, skrócenia czasu przejazdu oraz ograniczenia uciążliwości środowiskowej powodowanej niską emisją samochodową.

W przypadku wystąpienia Beneficjenta o zgodę na zmianę wartości wskaźników, terminu realizacji lub wartości dofinansowania projektu pozakonkursowego, opinia IP ZIT WrOF w zakresie zgodności projektu ze Strategią ZIT będzie wydawana w oparciu o aktualny aneks do Porozumienia zawartego między IP ZIT WrOF a IZ RPO WD.

UWAGA:

Aktualne dane dotyczące projektów pozakonkursowych realizowanych w ramach RPO WD 2014-2020 znajdują się w załączniku nr 5 do Szczegółowego Opisu Osi Priorytetowych RPO WD 2014-2020.

WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW WYBIERANYCH W TRYBIE POZAKONKURSOWYM W RAMACH 5.1 RPO WD 2014-2020

Lp.	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu [EUR]	Wartość dofinansowania [EUR]	Wartość dofinansowania [PLN]*	Wkład własny [EUR]	Priorytet, działanie/schemat ZIT	Planowany termin realizacji [lata]	Krótki opis projektu
LISTA PODSTAWOWA									
1	Gmina Wrocław	Przebudowa ul. Buforowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 395 we Wrocławiu	18 328 507,35	12 666 041,68	52 296 819,50	5 662 465,67	1/1.1.1	2015 - 2018	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Przebudowa ulicy Buforowej doskonale wpisuje się w listę działań zmierzających do stworzenia jednolitej i spójnej sieci transportowej, która połączy główne ośrodki życia gospodarczego regionu. Po wybudowaniu południowego odcinka Wschodniej Obwodnicy Wrocławia, ul. Buforowa będzie prowadziła do dwóch alternatywnych odcinków dróg, bezpośrednio łączących się z autostradą A4 leżąca w sieci TEN-T, na węzłach Wrocław Wschód oraz Wrocław Bielany Wrocławskie. Projekt stanowi kontynuację projektu dot. Przebudowy ul. Bardzkiej we Wrocławiu, który został zrealizowany w ramach RPO WD 2007-2013.

2	DSDiK / Miasto Oleśnica	Budowa drogi wojewódzkiej nr 451 – wschodniej obwodnicy Oleśnicy	4 843 905,16	4 117 319,38	17 000 000,00	726 585,77	1/1.1.1	2016 - 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Założeniem projektu jest wybudowanie drogi wojewódzkiej nr 451 stanowiącej fragment wschodniej obwodnicy miasta Oleśnica. Przebieg drogi: od skrzyżowania dawnej drogi DK25 (w km 367,7 km tej drogi) w Spalicach z ul. Warszawską (w km 154,2 km dawnej drogi krajowej nr 8) do ul. Krzywoustego w Oleśnicy (w km 2,4 km drogi wojewódzkiej nr 451). Po zrealizowaniu tego fragmentu obwodnicy i przejęciu przez Województwo od Gminy Oleśnica fragmentu dawnej drogi krajowej nr 25 od skrzyżowania dawnej drogi DK25 (w km 367,7 km tej drogi) w Spalicach z ul. Warszawską (w km 154,2 km dawnej drogi krajowej nr 8) do węzła Gęsia Górka (obecna nazwa Oleśnica Północ) drogi ekspresowej S8 nastąpi połączenie drogi wojewódzkiej nr 451 z drogą ekspresową S8.
3	Gmina Wrocław	Przebudowa ul. Wilkszyńskiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336 we Wrocławiu	1 913 342,54	1 322 228,58	5 459 349,60	591 113,95	1/1.1.1	2015 - 2017	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ul. Wilkszyńska leży w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336, stanowiącej – wraz z odcinkiem drogi wojewódzkiej 336 będącej w zarządzie DSDiK, tj. od Marszowic przez Piszczowice do Brzezinki Średzkiej, a następnie przez Wilkostów, Biazków i nowowytbudowany przez DSDiK odcinek od miejscowości Klęka do Brzegu Dolnego - alternatywną przeprawę przez rzekę Odrę. Niniejsza trasa umożliwia ruch w kierunku północno-zachodnim województwa dolnośląskiego z pominięciem konieczności wjazdu do zurbanizowanego obszaru miasta Wrocławia. Mając na uwadze komplementarne inwestycje DSDiK planowana przebudowa ul. Wilkszyńskiej pozwoli dodatkowo sprawnie przeprowadzić w dalszym przebiegu drogi wojewódzkiej 336 ruch w układzie promienistym łączący trasę obwodnicową z centrum Wrocławia, a w szczególności umożliwiającym połączenie z Autostradą Obwodnicą Wrocławia poprzez wjazd na węzeł Wrocław-Stadion. Projekt będzie zatem kontynuacją inwestycji zlokalizowanej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336 w ramach RPO WD 2007-2013 tj.: Budowa infrastruktury drogowej w otoczeniu stadionu piłkarskiego Euro 2012 we Wrocławiu.

4	DSDiK / Gmina Oborniki Śląskie	Poprawa dostępności transportowej dróg wojewódzkich nr 343, nr342, nr340 w miejscowości Oborniki Śląskie	2 421 952,58	2 058 659,69	8 500 000,00	363 292,89	1/1.1.1	2016- 2019	<p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Projekt przewiduje przebudowę ciągu komunikacyjnego wiążącego kilka dr. woj. Niniejszy projekt w ramach jednego ciągu przewiduje również przebudowę skrzyżowania dr. woj. 342 z drogą woj. nr 343. Droga wojewódzka nr 342 Strupina – Oborniki– Wrocław, jest drogą o znaczeniu regionalnym. Droga wojewódzka nr 340 relacji Oleśnica – Wołów – Lubin stanowi ważne połączenie dróg o znaczeniu regionalnym. Droga nr 342 we Wrocławiu łączy się z drogą krajową nr 5, która łączy się trasą europejską E67, natomiast droga wojewódzka nr 340 w Oleśnicy łączy się z drogą ekspresową S-8 (trasą europejską E67). Trasa E67 należy do sieci TEN-T i umożliwia m.in. dostęp do centr logistycznych oraz portu lotniczego we Wrocławiu.</p> <p>Dzięki realizacji tej inwestycji poprawi się przepustowość i bezpieczeństwo na istniejącej sieci dróg co przyczyni się do wyprowadzenia ruchu z miejscowości Oborniki Śląskie.</p>
5	DSDiK / Miasto Oleśnica	Modernizacja ul. Dobroszyckiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 340 od ul. Wojska Polskiego do węzła Dąbrowa drogi S 8	968 781,03	823 463,88	3 400 000,00	145 317,15	1/1.1.1	2016- 2018	<p>Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Planowana przebudowa-modernizacja drogi wojewódzkiej 340 dotyczy odcinka o długości ok. 1,32 km od granicy miasta zlokalizowanej na wysokości węzła Dąbrowa trasy S8 do skrzyżowania ul. Dobroszyckiej z ul. Wojska Polskiego w Oleśnicy. Droga łączy się z drogą ekspresową S8 oraz dawną drogą krajową nr 8.</p>

6	Gmina Wrocław	Przebudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 342 we Wrocławiu*	4 843 905,16	3 229 269,98	13 333 332,84	1 614 635,17	1/1.1.1	2017 – 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ulice Pełczyńska, Zajączkowska, Pęgowska i Obornicka leżą w ciągu drogi wojewódzkiej 342, stanowiącej alternatywę dla drogi krajowej nr 5 w północnym kierunku województwa dolnośląskiego. Dodatkowo należy podkreślić fakt, że DSDiK uznał drogę wojewódzką 342 za niezwykle istotną z punktu widzenia regionu, bowiem droga 342 od gminy Wrocław, przez Szewce, Oborniki Śląskie do skrzyżowania z drogą wojewódzką 340 została uwzględniona w wykazie sieci dróg wojewódzkich planowanych do przebudowy i bieżącego utrzymania w formule PPP. Mając na uwadze powyższe projekt dotyczący przebudowy ul. Pełczyńskiej, Zajączkowskiej, Pęgowskiej we Wrocławiu jest działaniem komplementarnym do działań DSDiK. Realizacja tej inwestycji pozwoli dodatkowo – poza celami realizowanymi przez DSDiK w ramach projektu przebudowy i bieżącego utrzymania dróg wojewódzkich w formule PPP – sprawnie przeprowadzić w dalszym przebiegu drogi wojewódzkiej 342 ruch w układzie promienistym łączący trasę obwodnicową z centrum Wrocławia. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową poprzez bezpośrednie połączenie z inwestycją sfinansowaną w ramach POIiŚ 2007-2013 pn.: „Budowa Północnej Obwodnicy Śródmiejskiej we Wrocławiu – etap I”
Suma			33 320 393,81	24 216 983,20	99 989 501,94	9 103 410,61			

*W przypadku dostępności środków finansowych kwota dofinansowania projektu może zostać zwiększona

LISTA REZERWOWA **									
7	Gmina Wrocław	Rozbudowa ul. Osobowickiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 327 we Wrocławiu	6 495 728,16	4 488 917,75	18 534 292,50	2 006 810,41	1/1.1.1	2018 - 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ulica Osobowicka leżąca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 327 wyprowadza pośrednio ruch do Autostradowej Obwodnicy Wrocławia (w sieci TEN-T) poprzez Śródmiejską Obwodnicę Wrocławia leżącą w ciągu DK5. Zadanie będzie bowiem realizowane na ul. Osobowickiej na odcinku od Obwodnicy Śródmiejskiej, którą przebiega droga krajowa nr 5, do ul. Lipskiej. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową poprzez

										bezpośrednie połączenie z inwestycją sfinansowaną w ramach POIS 2007-2013 pn.: „Budowa Północnej Obwodnicy Śródmiejskiej we Wrocławiu – etap I”
8	Gmina Wrocław	Przebudowa drogowego mostu Żernickiego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362 we Wrocławiu	3 243 236,70	2 241 261,16	9 253 943,20	1 001 975,54	1/1.1.1	2014- 2017	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Przebudowa drogowego mostu Żernickiego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362 we Wrocławiu umożliwi dostęp do terenów aktywności gospodarczej przy ul. Jerzmanowskiej i usytuowanej w jej sąsiedztwie ul. Szczecińskiej. Projekt ma strategiczny charakter dla regionu poprzez zwiększenie efektywności i bezpieczeństwa infrastruktury transportowej. Przebudowywany most stanowi w chwili obecnej „wąskie gardło” w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362. Droga ta poprzez ulicę Szczecińską łączy się z Autostradą Obwodnicą Wrocławia (A8 w sieci TEN-T), dzięki czemu ruch z centrum miasta jest wyprowadzany bezpośrednio do TEN-T, jak również łączy się za pośrednictwem ul. Bystrzyckiej z DK 5 oraz poprzez drogę wojewódzką 349 z drogą krajową 94. Poza tym pośrednio łączy się z autostradą A4 (w sieci TEN-T) na węźle Kąty Wrocławskie. Stanowi również połączenie stolicy Dolnego Śląska w szczególności z obszarem Zagłębia Miedziowego (KGHM Polska Miedź S.A), będącego liderem gospodarczym w skali regionu i kraju, leżącego na terenie gmin nie tworzących ZIT WroF. Sama droga wojewódzka 362 prowadzi ruch w kierunku autostrady A4 do węzła Kąty Wrocławskie. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową w rejonie międzynarodowego portu lotniczego TEN-T, usprawniając komunikację pomiędzy odcinkami dróg zrealizowanych w ramach poprzedniej perspektywy finansowej UE, współfinansowanymi z RPO WD 2007-2013(połączenia Portu Lotniczego z obwodnicą śródmiejską – 2 etapy) oraz POIŚ 2007-2013, tj. AOW zrealizowana przez GDDKiA	
Suma (rez.)			9 738 964,86	6 730 178,91	27 788 235,70	3 008 785,95				
SUMA (podst. + rez.)			43 059 358,67	30 947 162,11	127 777 737,64	12 112 196,56				

* Kurs EUR 4,1289 - na podstawie Harmonogramu Naborów

** W przypadku dostępności środków finansowych projekty z listy rezerwowej mogą zostać objęte dofinansowaniem

Przedstawione w powyższej tabeli projekty muszą spełniać warunki wynikające z Umowy Partnerstwa, co oznacza, że inwestycje w drogi wojewódzkie zakładają włączenie do systemu dróg krajowych lub sieci TEN-T, wypełniając luki w sieci dróg pomiędzy ośrodkami wojewódzkimi, miastami nie będącymi stolicami województw (regionalnymi i subregionalnymi), zgodnie z przeprowadzoną diagnozą wskazującą na problem dostępności transportowej tych miast, pełniących ważne funkcje w lokalnych rynkach pracy.

WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW WYBIERANYCH W TRYBIE POZAKONKURSOWYM W RAMACH 5.2 RPO WD 2014-2020

Lp.	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu [EUR]	Wartość dofinansowania [EUR]	Wartość dofinansowania [PLN]***	Wkład własny [EUR]	Priorytet, działanie/schemat ZIT	Planowany termin realizacji [lata]	Krótki opis projektu
LISTA PODSTAWOWA									
1	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 292 na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice w celu przywrócenia przewozów pasażerskich we WrOF.	16 476 509,19	11 386 205,54	49 631 331,32	5 090 303,65	1/1.1.2	2016 - 2019	Projekt partnerski wnioskodawcy oraz Gmin: Czernica, Jelcz-Laskowice, Wrocław obejmować będzie rewitalizację jednotorowej, częściowo zelektryfikowanej linii kolejowej nr 292, na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice, linii o dużym znaczeniu dla regionu, doprowadzającej ruch w kierunku Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T; poprawiający bezpieczeństwo na niej. Zakres rzeczowy zadania będzie obejmował głównie prace odtworzeniowe w zakresie nawierzchni kolejowej, elektroenergetyki, sieci trakcyjnej, urządzeń sterowania ruchem i telekomunikacji, umożliwiające podniesienie parametrów eksploatacyjnych linii kolejowej. Planowane są również prace poprawiające bezpieczeństwo na przejazdach kolejowych oraz roboty związane z budową nowych i polepszeniem parametrów istniejących peronów wraz z ich wyposażeniem, a także z poprawą stanu obiektów inżynierskich. Ponadto przewiduje się budowę infrastruktury poprawiającej dostępność linii kolejowej dla podróżnych, tj. bezpiecznych: dojść pieszych, dojazdów, parkingów Park&Ride i Bike&Ride. Zakres ten realizować będą Partnerzy Projektu, tj. Gminy: Czernica, Jelcz-Laskowice, Wrocław.

2	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 274 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez budowę przystanku kolejowego Mokronos Górny	1 357 223,16	937 918,44	4 088 292,68	419 304,72	1/1.1.2	2016 - 2019	<p>Projekt partnerski wnioskodawcy oraz Gminy Kąty Wrocławskie obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz budowę przystanku kolejowego w miejscowości Mokronos Górny (PKP PLK S.A.) wraz z infrastrukturą towarzyszącą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na linii, niezbędną dla zapewnienia dostępności nowego przystanku (Gmina Kąty Wrocławskie) oraz promocję i certyfikację projektu. W skład przystanku osobowego wejdą: dwa perony jednokrawędziowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą, przejście w poziomie szyn kategorii E, system odwodnienia. W zakres infrastruktury bezpośrednio przeznaczonej do obsługi podróżnych będzie wchodzić m.in. zagospodarowanie terenu przylegającego do terenu PKP, tj. pod parkingi, wiaty rowerowe, chodniki, oświetlenie, etc. Inwestycja pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału infrastruktury kolejowej do obsługi przewozów pasażerskich w regionie.</p> <p>Na odcinku linii kolejowej nr 274 pomiędzy przystankami Wrocław Zachodni oraz Smolec, w związku z intensywnym rozwojem budownictwa mieszkaniowego oraz osadnictwa istnieje konieczność budowy nowego przystanku kolejowego w miejscowości Mokronos Górny (rejon wrocławskiego portu lotniczego) dla efektywniejszego wykorzystania potencjału zmodernizowanej (POIIŚ 2007-2013) linii kolejowej, celem usprawnienia systemu komunikacji zbiorowej WrOF, odciążenia dróg wlotowych do Wrocławia oraz poprawy jakości powietrza.</p>
3	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 273 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez modernizację przystanku kolejowego Wrocław Muchobór	2 429 580,86	1 678 978,65	7 318 500,00	750 602,21	1/1.1.2	2016 - 2019	<p>Projekt polegający na dostosowaniu linii kolejowej nr 273 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez modernizację przystanku kolejowego Wrocław Muchobór, wpisuje się w przyjętą przez Radę Miejską Wrocławia w roku 2013 Wrocławską Politykę Mobilności traktującą priorytetowo rozwój możliwości wykorzystywania do przemieszczeń transportu zbiorowego, w szczególności - szynowego. Planowany projekt obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz modernizację przystanku kolejowego, przejście pod torami, przejazd kolejowy kategorii A, nawierzchnię kolejową na torach przyperonowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z obu połączeń kolejowych - liniami nr 273 i 275 przez co wpłynie na podniesienie standardu obsługi klientów korzystających z usług kolejowych. Modernizacja obejmie zarówno odcinek torów w obrębie peronów, krawędzie i nawierzchnie peronów, ich wyposażenie w elementy infrastruktury dla obsługi podróżnych, podziemne bezkolizyjne przejście pod pięcioma torami, przejazd położony w obrębie samego przystanku wraz z infrastrukturą zabezpieczającą, promocję i certyfikację projektu.</p> <p>Pomiędzy przystankami kolejowymi Wrocław Kuźniki, Wrocław Nowy Dwór, Wrocław Grabiszyn, Wrocław Główny na skrzyżowaniu dwóch linii kolejowych nr 273 i 275 zlokalizowany</p>

										jest przystanek kolejowy Wrocław Muchobór, który ma szczególne znaczenie dla rozwoju kolei aglomeracyjnej we WrOF. Jest bowiem zlokalizowany w sąsiedztwie Wrocławskiego Parku Technologicznego oraz sąsiednich stref aktywności gospodarczej skupiających dziesiątki firm i przedsiębiorstw, w których zatrudnienie znalazły tysiące mieszkańców WrOF. Modernizacja przystanku pozwoli na efektywniejsze wykorzystanie potencjału przewozowego planowanej do modernizacji (POLiŚ 2014-2020) linii kolejowej .
4	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 276 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez budowę przystanku kolejowego Iwiny	1 354 470,17	936 015,97	4 080 000,00	418 454,20	1/1.1.2	2016- 2019	<p>Projekt partnerski wnioskodawcy oraz Gminy Siechnice obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz budowę przystanku kolejowego w miejscowości Iwiny (PKP PLK S.A.) wraz z infrastrukturą towarzyszącą niezbędną dla zapewnienia dostępności nowego przystanku (Gmina Siechnice), promocję oraz certyfikację projektu. Inwestycja pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału infrastruktury kolejowej do obsługi przewozów pasażerskich w regionie. PKP Polski Linie Kolejowe jest Zarządcą linii kolejowych, w których skład wchodzi przystanki kolejowe.</p> <p>W ramach inwestycji konieczne jest ujęcie budowy infrastruktury towarzyszącej służącej obsłudze ruchu pasażerskiego w zakresie budowy ciągów pieszo- rowerowych o długości 450 metrów (od granicy z miastem Wrocław) oraz jezdnych o długości 400 metrów (jako połączenia z istniejącym układem komunikacyjnym) wraz z wybudowaniem 60 szt. miejsc parkingowych. Wartość ww. wydatków nie przekroczy 15% ogólnej wartości projektu. Wykonawca ww. inwestycji jako komponentu całości projektu będzie gmina Siechnice.</p> <p>Na szlaku linii kolejowej nr 276 pomiędzy dworcem Wrocław Główny oraz przystankiem kolejowym Smardzów Wrocławski, na odcinku blisko 10 km nie ma żadnej stacji pośredniej. W związku z bardzo intensywnym rozwojem budownictwa mieszkaniowego oraz osadnictwa południowych dzielnic Wrocławia (Jagodno, Brochów, Lamowice) oraz Gminy Siechnice istnieje konieczność budowy nowego przystanku kolejowego w miejscowości Iwiny (tuż przy granicy Miasta Wrocławia) dla efektywniejszego wykorzystania potencjału planowanej do modernizacji (lista rezerwowa POLiŚ 2014-2020) linii kolejowej, celem usprawnienia systemu komunikacji zbiorowej WrOF, odciążenia dróg wlotowych z kierunków południowych oraz południowo-wschodnich do Wrocławia oraz poprawy jakości powietrza</p>	
Suma			21 617 783,38	14 939 118,60	65 118 124,00	6 678 664,78				

*** Kurs EUR 4,3589 –średni kurs NBP z ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego przedłożenie Strategii ZIT WrOF, tj. z 29 lutego 2016 r.

POIiŚ 2014–2020

PI 4.v POIiŚ 2014–2020 Niskoemisyjny transport miejski

LISTA PODSTAWOWA

propozycji projektów POIiŚ 2014 - 2020 _ PI 4.v

"Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu"

Lp.	Wnioskodawca	Tytuł Projektu	Wartość Projektu brutto (PLN)	Wartość Projektu netto (PLN)	Wartość dofinansowania (PLN)
1	Gmina Wrocław	Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z Centrum Wrocławia	180 000 000,00	146 341 463,41	109 756 097,56
2	Gmina Wrocław	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu - Etap III A (ul. Hubska, ul. Popowicka - Długa)	158 655 000,00	128 987 804,88	96 740 853,66
3	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania - Etap IA	260 760 000,00	212 000 000,00	159 000 000,00
4	Gmina Siechnice	Promowanie strategii niskoemisyjnych na terenie gminy Siechnice- budowa multimodalnych centrów przesiadkowych	2 000 000,00	1 626 016,26	1 500 000,00
SUMA			601 415 000,00	488 955 284,55	366 996 951,22
LISTA REZERWOWA					
propozycji projektów POIiŚ 2014 - 2020 _ PI 4.v					
1	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania wraz z modernizacją stacji przostownikowych – Etap IB	73 800 000,00	60 000 000,00	45 000 000,00

2	Gmina Wrocław	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu - Etap III B (ul. Sucha, Jagodno)	95 270 000,00	77 455 284,55	58 091 464,00
3	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania - Etap II	359 160 000,00	292 000 000,00	219 000 000,00
4	Gmina Wrocław	Rozbudowa infrastruktury dla integracji komunikacji miejskiej i regionalnej we Wrocławiu - Obszar Hali Stulecia	91 020 000,00	74 000 000,00	55 500 000,00
5	Gmina Wrocław	Uruchomienie pierwszej linii kolejowo - tramwajowych przewozów aglomeracyjnych - linia tramwaju dwusystemowego	412 000 000,00	334 959 349,59	251 219 512,00
SUMA			1 031 250 000,00	838 414 634,15	628 810 976,00

PI 4.v POIiŚ 2014–2020 Nadrzędnym celem zgłoszonych projektów ma być poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji zanieczyszczeń szczególnie szkodliwych dla jakości życia ludzi, czyli zmniejszenie tzw. niskiej emisji. Cel realizowany będzie poprzez zastępowaniu indywidualnych źródeł ciepła przez wykorzystywanie ciepła systemowego z efektywnych systemów ciepłowniczych. Inwestycje mają przyczynić się do zmniejszenia zużycia nieodnawialnej energii pierwotnej, zmniejszenia emisji CO₂ i zmniejszenia emisji pyłu do atmosfery. Wspierana będzie poprawa efektywności dystrybucji ciepła do odbiorców poprzez przebudowę sieci ciepłowniczych, w tym likwidację zbiorowych i indywidualnych źródeł niskiej emisji, m.in. w budynkach mieszkalnych poprzez podłączenie ich do efektywnych systemów ciepłowniczych i chłodniczych.

LISTA PODSTAWOWA propozycji projektów POIiŚ 2014–2020 _ PI 4.v. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu						
Lokalizacja	Lp.	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu brutto (mln)	Wartość projektu netto (mln)	Wartość dofinansowania (mln)
Wrocław	1	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej 2 × dn200/150/125/100/80 w rejonie ulic Jaracza, Damrota, Młodnickiego i Bacha	2,46	2,00	1,50
	2	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Wykonanie sieci ciepłowniczej magistralnej 2 × Dn200/150 mm o długości ok. 950 mb w rejonie ul. Kamieńskiego we Wrocławiu	2,46	2,00	1,50

3	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa sieci ciepłowniczej kanałowej 2 × Dn200-2 × Dn65 mm o długości ok. 2100 mb w rejonie ulic Kiełczowskiej, Litewskiej i Żmudzkiej we Wrocławiu	3,94	3,20	2,40
4	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Likwidacja węzła grupowego przy ul. Słubickiej 20 we Wrocławiu	0,54	0,44	0,33
5	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Likwidacja węzła grupowego przy ul. Sudeckiej 119a we Wrocławiu	0,69	0,56	0,42
6	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa sieci ciepłowniczej wzdłuż ul. Parnickiego o średnicy 2 × dn 500 i 2 × Dn 50 od komory K-IV/13 do komory KIV/15 we Wrocławiu. Budowa sieci ciepłowniczej 2 × dn250 od ul. Żmigrodzkiej w kierunku ul. Kminkowej (obr. Lipa Piotrowska)	3,01	2,50	1,88
7	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa sieci magistralnej wzdłuż ul. Traugutta od budynku przy ul. Krawieckiej 1 do komory K-Ia/11/7 o średnicy 2 × Dn400 mm i długości ok. 530 mb	3,20	2,60	1,95
8	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa wraz z przełożeniem istniejącej sieci ciepłowniczej zlokalizowanej na zabytkowych moście Pomorskim Południowym pod dnem rzeki Odry we Wrocławiu	8,00	6,50	4,88
9	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa sieci ciepłowniczej kanałowej 2 × Dn 500-2 × Dn40 mm o długości ok. 1000 mb wzdłuż ul. Kamińskiego	2,89	2,35	1,76
10	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej do nowego osiedla Towarzystwa Budownictwa Społecznego (TBS) Stabłowice	14,10	11,50	8,63
11	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przyłączanie nowych – istniejących obiektów mieszkaniowych i użyteczności publicznej do sieci ciepłowniczej w roku 2016	1,50	1,16	0,87
12	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przyłączanie nowych – istniejących obiektów mieszkaniowych i użyteczności publicznej do sieci ciepłowniczej w latach 2017–2018	4,00	3,10	2,33
13	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Budowa sieci ciepłowniczych od ul. Bierutowskiej w kierunku osiedla Zakrzów we Wrocławiu	10,10	8,21	3,28
SUMA			56,89	46,12	31,73

PI 4.viPOliŚ 2014–2020 Celem projektów jest budowa sieci ciepłowniczej lub sieci chłodu wraz z przyłączeniem spełniającej w momencie zakończenia projektu wymogi dla efektywnego systemu ciepłowniczego i chłodniczego w rozumieniu art. 2 pkt 41 dyrektywy 2012/27/UE dla budowanych (w ramach osobnego przedsięwzięcia) jednostek wytwarzających energię elektryczną i ciepło w układach wysokosprawnej kogeneracji, w tym z OZE.

W zakresie rzeczowym projektów mieści się budowa nowych sieci ciepłowniczych/chłodniczych wraz z niezbędnymi przyłączami i węzłami ciepłowniczymi mająca na celu przyłączenie nowej mocy nie związanej z zastępowaniem istniejących lokalnych źródeł ciepła (nowi odbiorcy, w odniesieniu do nowych budynków).

LISTA PODSTAWOWA

proponycji projektów POIiŚ 2014–2020 _ PI 4.vi.

Promowanie wykorzystania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe

Lokalizacja	Lp.	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu brutto (mln)	Wartość projektu netto (mln)	Wartość dofinansowania (mln)
Wrocław /Siechnice	1	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej do nowo powstających osiedli w rejonie Jagodno I etap od ul. Świeradowskiej do ul. Brzozowej	22,14	18,00	13,50
	2	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej do osiedla Jagodno II etap od ul. Brzozowej do osiedla Cztery Pory Roku przy ul. Vivaldiego we Wrocławiu	7,38	6,00	4,50
	3	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej DN-250 do nowo budowanego osiedla w dzielnicy Psie Pole przy ul. Zielnej „Osiedle Rycerskie”	4,30	3,50	2,63
	4	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przyłączanie nowych – nowo budowanych obiektów mieszkaniowych i użyteczności publicznej do sieci ciepłowniczej w roku 2016	10,00	7,70	5,78
	5	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przyłączanie nowych – nowo budowanych obiektów mieszkaniowych i użyteczności publicznej do sieci ciepłowniczej w latach 2017–2018	22,00	16,90	12,68
	6	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Budowa sieci ciepłowniczych w rejonie ul. Reja, Norwida, Sienkiewicza, Kochanowskiego w Siechnicach.	1,50	1,22	0,49
	7	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Budowa sieci ciepłowniczych w rejonie ul. Storczykowej i Fiołkowej w Świętej Katarzynie.	1,00	0,81	0,32

	8	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Budowa sieci ciepłowniczych w Gminie Siechnice w rejonie ulic: Żeromskiego i Główniej w Świętej Katarzynie	0,95	0,77	0,31
	9	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Budowa sieci ciepłowniczych w Gminie Siechnice w rejonie ulic: Czeremchowej, Kalinowej i Prawocińskiej na terenie osiedla Prawocin w Siechnicach	2,35	1,91	0,76
	SUMA			71,62	56,81	40,97
LISTA REZERWOWA proponycji projektów POIŚ 2014–2020 _ PI 4.vi.						
Wrocław	1	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Budowa sieci ciepłowniczej 2x $\text{dn}250$ od ul. Żmigrodzkiej w kierunku ul. Kminkowej (obr. Lipa Piotrowska)	14,74	12,00	9,00
	2	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Zasilanie z sieci ciepłowniczej obiektów os. Olimpia Port, Volvo w rejonie ul. Mydlanej	24,00	19,50	14,63
	3	Fortum Power and Heat Polska Sp. z o.o.	Przebudowa i budowa sieci ciepłowniczej o średnicy $2 \times \text{dn}600/800$ od komory K-IV/13/19 przy ul. Paprotnej, do komory K-IV/13 przy ul. Parnickiego, tj. do punktu włączenia w IV magistralę Karłowicką	20,91	17,00	12,75
	4	Zespół Elektrociepłowni Wrocławskich KOGENERACJA S.A.	Wsparcie działań w zakresie efektywności energetycznej – budowa przyłączy ciepłowniczych wraz z rozbudową istniejących pięciu węzłów ciepłych o funkcję chłodu w celu efektywnego wykorzystania ciepła sieciowego w okresie letnim	7,13	5,80	4,35
	SUMA			66,78	54,30	40,73

Załącznik nr 2 Przedsięwzięcia wynikające z Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego

Realizacja przedsięwzięć uwarunkowana jest między innymi od dostępności środków finansowych.

Przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury drogowej i kolejowej wynikające z Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego (planowane do dofinansowania ze środków UE)		
Lp.	wyszczególnienie	wartość całkowita PLN
Wsparcie rozwoju kolei aglomeracyjnej- komponent zgłoszony w ramach przedsięwzięcia pn. : "Rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego na terenie WrOF"		
PROJEKT NR 1	Budowa przystanku kolejowego Wrocław Szczepin na linii nr 143 wraz z przebudową wiaduktu nad ul. Długą we Wrocławiu	27 800 000,00
PROJEKT NR 2	Rehabilitacja odcinka linii kolejowej nr 274 celem przywrócenia przewozów pasażerskich do stacji Wrocław Świebodzki	47 400 000,00
"Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego"		
PROJEKT NR 3	Aleja Wielkiej Wyspy we Wrocławiu	330 000 000,00
PROJEKT NR 4	Budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94	299 172 000,00

Załącznik nr 3. Zestawienie przedsięwzięć strategicznych

W Strategii ZIT WrOF przedstawiono wykaz przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, zgodnych z celami, priorytetami i działaniami Strategii ZIT WrOF oraz z dokumentami programowymi Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, na podstawie wewnętrznych konsultacji i rozmów członków ZIT WrOF, a także w toku prac z konsultantem zewnętrznym w październiku i listopadzie 2014 r., któremu udzielono zamówienia publicznego na identyfikację projektów o strategicznym znaczeniu dla WrOF. Niniejsze zestawienie przedsięwzięć strategicznych zyskało aprobatę Komitetu Sterującego ZIT WrOF. Projekty realizowane w ramach tych przedsięwzięć będą wybierane zgodnie z dokumentami programowymi Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014–2020.

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego
Wsparcie przedsiębiorczości i sektora badawczego Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego
Cele
Cel ogólny: Stymulowanie rozwoju gospodarczego opartego na poprawie innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF oraz poprawa rozpoznawalności i wizerunku WrOF jako atrakcyjnego gospodarczo na szczeblu krajowym i międzynarodowym.
Cele szczegółowe: <ul style="list-style-type: none">
• zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej przedsiębiorstw na terenie WrOF i zwiększenie nakładów na działalność B+R w przedsiębiorstwach, w tym zapewnienie warunków do rozwoju,
• dostosowanie oferty jednostek naukowych nastawionych na współpracę z biznesem oraz instytucji otoczenia biznesu (IOB) do bieżących potrzeb gospodarki,
• umożliwienie środowisku biznesowemu – zwłaszcza MŚP – dostępu do najbardziej zaawansowanych przyrządów pomiarowych i technologii,
• zapewnienie przestrzeni dla lokalizacji podmiotów gospodarczych spełniających oczekiwania inwestorów m.in. pod kątem lokalizacji, powierzchni, uzbrojenia oraz przeznaczenia,
• opracowanie i wdrożenie planu promocji gospodarczej i inwestycyjnej WrOF,
• wzrost efektywności i konkurencyjności WrOF w zakresie pozyskiwania inwestorów krajowych i zagranicznych,
• rozpowszechnienie informacji o WrOF oraz ważnych wydarzeniach i strefach aktywności gospodarczej w regionie.
Zakres
WrOF to obszar o dużym potencjale gospodarczym, którego dominantą w tym zakresie stanowi Wrocław jako jego centrum. Walory WrOF stwarzają dobre warunki do inwestowania i rozwoju biznesu. Poza dużym potencjałem gospodarczym WrOF doświadcza jednak barier spowalniających jego rozwój gospodarczy. Założeniem przedsięwzięcia jest zatem szerokie wsparcie przedsiębiorczości na terenie WrOF poprzez: 1. Działania w zakresie aktywności badawczo-rozwojowej: – Projekty w zakresie uzupełnienia infrastruktury B+R jednostek naukowych oraz IOB służące rozwojowi i profesjonalizacji oferty wsparcia proinnowacyjnego otoczenia

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Rozwój e-usług na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

biznesu, np. wyposażanie pracowni w urządzenia do prowadzenia projektów B+R (zakup aparatury specjalistycznej i urządzeń laboratoryjnych).

- Wsparcie dla przedsiębiorstw chcących rozpocząć lub rozwinąć działalność B+R: działania wspierające dla firm realizujących projekty B+R z wykorzystaniem zaplecza badawczo-rozwojowego zlokalizowanego w IOB oraz w jednostkach naukowych.
- Innowacyjne usługi przeznaczone dla przedsiębiorstw korzystających z zaplecza badawczo-rozwojowego zlokalizowanego w IOB oraz w jednostkach naukowych szyte na miarę według ich potrzeb.

Wsparciem zostaną objęte projekty zgodne z obszarami inteligentnej specjalizacji regionalnej.

2. Działania w zakresie rozwoju infrastruktury dla przedsiębiorstw:

- Stworzenie warunków dla lokalizacji na terenie WrOF podmiotów gospodarczych poprzez realizację zadań na rzecz uporządkowania i przygotowania terenów inwestycyjnych.
- Stworzenie infrastruktury przyczyniającej się do poprawy otoczenia biznesu (w tym w szczególności infrastruktury przeznaczonej dla przedsiębiorców, jak np. inkubatorów przedsiębiorczości oraz infrastruktury niezbędnej dla świadczenia specjalistycznych usług laboratoryjnych).

3. Działania w zakresie promocji przedsiębiorczości i oferty gospodarczej WrOF w kraju i za granicą, poprzez:

- Wsparcie procesu inwestycyjnego na terenie WrOF, w tym:
  - stworzenie i uruchomienie zintegrowanego systemu informacji gospodarczej dotyczącej m.in. organizowanych wydarzeń o znaczeniu międzynarodowym, walorów i ofert inwestycyjnych WrOF oraz jego przewag konkurencyjnych, instytucji wsparcia biznesu, raportów dotyczących przedsiębiorczości, rynku pracy i nieruchomości we WrOF),
  - prezentację stref aktywności gospodarczej na międzynarodowych targach branżowych i innych wydarzeniach o charakterze gospodarczym.
- Przeprowadzenie systemowej kampanii promującej atrakcyjność inwestycyjną i gospodarczą WrOF w wymiarze krajowym i międzynarodowym, w tym m.in.:
- organizacja wydarzeń przyciągających potencjalnych inwestorów, prezentacja atutów inwestycyjnych WrOF podczas wizyt inwestorów oraz przeprowadzenie działań informacyjno-reklamowych w kraju i za granicą.

Preferowane będą projekty zgodne z obszarami inteligentnej specjalizacji regionalnej oraz wspierające sektor MŚP.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020(w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

1.2 Innowacyjne przedsiębiorstwa (PI 1.2)

1.3 Rozwój przedsiębiorczości (PI 1.3)

1.4 Internacjonalizacja przedsiębiorstw (PI 1.4)

Cele

Cel ogólny:

Zwiększenie dostępności e-usług publicznych na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- rozwój e-usług oraz e-informacji na terenie WrOF,
- zwiększenie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych przez mieszkańców WrOF i turystów,
- zwiększenie uczestnictwa obywateli w życiu publicznym poprzez poprawę dostępności informacji i zasobów publicznych.

Zakres

Biorąc pod uwagę zdiagnozowany niewystarczający rozwój e-usług we WrOF, istnieje potrzeba wzmocnienia zastosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych. W planowanych działaniach istotna jest wygoda dla mieszkańców WrOF – e-usługi powinny zapewnić oszczędność czasu i możliwość załatwiania spraw i korzystania z zasobów informacji niezależnie od miejsca pobytu użytkowników. Planowane rozwiązania powinny uwzględniać również zastosowanie nowoczesnych systemów wspomagających komunikację między podmiotami, w tym między podmiotami publicznymi a podmiotami zewnętrznymi.

W ramach przedsięwzięcia przewiduje się trzy obszary działań:

1. Stworzenie i uruchomienie portalu związanego z kulturą uwzględniającego zastosowanie mobilnych aplikacji (np. aplikacja na smartfony) zgodnie z potrzebami samorządów gminnych (w tym gminnych jednostek organizacyjnych), organizacji pozarządowych oraz pozostałych dostawców usług z zakresu kultury, a także potrzebami użytkowników portalu (mieszkańców WrOF). Portal i aplikacja będą uwzględniać ofertę publiczną jst, ofertę podmiotów świadczących przedmiotowe usługi w trybie realizacji usług publicznych (np. organizacje pozarządowe), a następnie uwzględnione zostaną kolejne propozycje zgłaszane przez: organizatorów wydarzeń artystycznych, festiwalu kultury ludowej, organizacje pozarządowe związane z kulturą, przedstawicieli samorządu terytorialnego, Lokalne Grupy Działania i inne podmioty – związane z kulturą WrOF. Planowana jest także digitalizacja zasobów i treści kulturowych znajdujących się na terenie WrOF atrakcyjnych turystycznie (np. obiektów muzealnych, książek, filmów, zdjęć, map). Planuje się również dostawę niezbędnego sprzętu informatycznego i oprogramowania (z uwzględnieniem elementu szkoleń dla moderatorów na poziomie poszczególnych gmin) oraz promocję portalu w mediach elektronicznych i środkach komunikacji publicznej.
2. Stworzenie uniwersalnej warstwy e-usług w architekturze zorientowanej na usługi, która stanie się fundamentem systemów IT we WrOF, oraz budowa pierwszych zintegrowanych systemów informatycznych w pełni wykorzystujących potencjał tego rozwiązania. W ramach projektu stworzona zostanie reużywalna, obniżająca przyszłe koszty i porządkująca procesy wdrożenia warstwa integracyjna oraz systemy dostarczające konkretne, potrzebne funkcjonalności naterenie WrOF.

W ramach tych systemów powinny zostać zrealizowane następujące etapy merytoryczne:

- centralny system biletowy,
  - platforma współpracy jednostek kultury i rozrywki,
  - zintegrowana warstwa e-usług i dostępu do informacji,
  - rozbudowa i integracja możliwości karty miejskiej,
  - system informacji o projektach i wydarzeniach,
  - platforma „Zaangażowany Wrocław” – platforma partycypacyjna.
3. Projekt polegający na rozwoju elektronicznych usług publicznych w zakresie e-administracji (m.in. wytworzenie elektronicznych formularzy oraz umieszczenie ich na platformach internetowych, zaimplementowanie mechanizmów umożliwiających dokonywanie płatności online, modernizacja elektronicznego obiegu dokumentów). Planuje się również dostawę niezbędnego sprzętu informatycznego i oprogramowania oraz szkolenia dla pracowników i administratorów. Planowana jest także digitalizacja zasobów i treści publicznych oraz zapewnienie do nich powszechnego, otwartego dostępu w postaci cyfrowej.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

2.1 E-usługi publiczne (PI 2.3)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Wspieranie działań na rzecz racjonalizacji gospodarki energią w obiektach budownictwa mieszkaniowego i w obiektach użyteczności publicznej we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym

Cele

Cel ogólny:

Poprawa jakości życia mieszkańców WrOF poprzez poprawę jakości powietrza.

Cele szczegółowe:

- poprawa jakości powietrza,
- ograniczona niska emisja kominowa,
- zwiększona efektywność energetyczna budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych wielorodzinnych,
- racjonalizacja zużycia energii i paliw,
- obniżenie kosztów eksploatacji obiektów,
- poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców.

Zakres

Na terenie WrOF prawie 60% budynków ma więcej niż 30 lat. Budynki te charakteryzują się wysokim wskaźnikiem zużycia energii na cele grzewcze. Spowodowaną tym emisję zanieczyszczeń można zmniejszyć, stosując prace termomodernizacyjne, szczególnie te o charakterze kompleksowym. Wsparcie otrzymają projekty, których efektem będzie oszczędność energii na poziomie minimum 25%. Z punktu widzenia realizacji celów przedsięwzięcia istotne jest również propagowanie nowych energooszczędnych rozwiązań poprzez projekty demonstracyjne.

W ramach przedsięwzięcia planowane są działania dotyczące budynków istniejących i nowych:

- wykonanie prac termomodernizacyjnych budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych wielorodzinnych (m.in. ocieplenie/docieplenie obiektów, wymiany pokrycia dachowego oraz docieplenia stropów, wymiany stolarki okiennej i drzwiowej),
- modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą i podłączeniem do źródła ciepła,
- modernizacja systemów wentylacji i klimatyzacji,
- zastosowanie systemów zarządzania energią,
- wymiana oświetlenia na energooszczędne,
- budowa/modernizacja obiektów użyteczności publicznej w standardzie budownictwa pasywnego lub niskoenergetycznego.

Zakres działań termomodernizacyjnych ustalony zostanie ostatecznie na podstawie audytów energetycznych obiektów.

W odniesieniu do budynków użyteczności publicznej preferowane będą działania dotyczące obiektów edukacyjnych, kulturowych, sportowych, obiektów związanych z opieką zdrowotną oraz świetlic wiejskich.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

3.3 Efektywność energetyczna w budynkach publicznych i sektorze mieszkaniowym (PI 4.3)

Wsparcie infrastruktury transportu niskoemisyjnego na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Ograniczenie niskiej emisji poprzez wsparcie transportu niskoemisyjnego na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- poprawa jakości powietrza,
- upowszechnienie korzystania z alternatywnych form transportu dzięki budowie zintegrowanych węzłów przesiadkowych,
- wzrost wykorzystania transportu zbiorowego we WrOF,
- ograniczenie indywidualnego ruchu samochodowego w centrum Wrocławia,
- usprawnienie komunikacji wewnątrz WrOF,
- zwiększenie mobilności wszystkich mieszkańców, zwłaszcza nieposiadających samochodów,
- zwiększenie udziału ruchu rowerowego poprzez stworzenie kompleksowej sieci tras rowerowych w ramach WrOF,
- zwiększenie bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego.

Zakres

Województwo dolnośląskie, na terenie którego położony jest WrOF, znajduje się w czołówce województw wprowadzających do atmosfery największe ilości zanieczyszczeń. Problem w szczególności dotyczy aglomeracji miejskich, gdzie emisja z mieszkań połączona jest z emisją ze spalin samochodowych oraz emisją z przedsiębiorstw. Potrzebne są zatem działania, które przyniosą pozytywny efekt w dziedzinie polityki niskoemisyjnej.

Budowa spójnego systemu tras rowerowych oraz węzłów przesiadkowych przyczyni się do wzrostu liczby osób podróżujących na co dzień rowerami, a co za tym idzie, spowoduje zmniejszenie emisji zanieczyszczeń generowanych przez pojazdy z napędem spalinowym oraz pośrednio – poprawę stanu zdrowia mieszkańców. Budowa dróg rowerowych przez poszczególne gminy stworzy spójną sieć komunikacyjną, będącą alternatywą dla ruchu samochodowego. Usprawniony zostanie ruch między gminami oraz zapewniony zostanie bezpieczny i funkcjonalny dostęp do Wrocławia z otaczających go miejscowości. Dzięki węzłom przesiadkowym (ulożone głównie przy dworcach, stacjach, pętlach tramwajowych) sieć tras rowerowych będzie zintegrowana z transportem zbiorowym – głównie z transportem kolejowym, ale także z autobusowym.

Przedsięwzięcie obejmuje dwie grupy zadań docelowo wspólnie przyczyniające się do rozwoju zrównoważonego transportu i zmniejszenia niskiej emisji:

- budowa tras rowerowych, ciągów pieszo-rowerowych i infrastruktury towarzyszącej (m.in. stojaki na rowery, parkingi),
- budowa/rozbudowa centrów i węzłów przesiadkowych oraz obiektów przesiadkowych z infrastrukturą towarzyszącą (m.in. stojaki na rowery, parkingi Park&Ride i Bike&Ride).

Trzecia grupa zadań sprzyjających ograniczeniu niskiej emisji to działania związane z modernizacją i budową oświetlenia niskoemisyjnego na terenie WrOF.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych (PI 4.5)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Poprawa gospodarki wodno-ściekowej na terenie WrOF w aglomeracjach uwzględnionych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych od 2 do 10 tys. RLM zgodnie z wymaganiami Unii Europejskiej.

Cele szczegółowe:

- poprawa jakości wód powierzchniowych i zapobieganie odprowadzaniu zanieczyszczeń do wody i gruntów,
- wzrost liczby mieszkańców WrOF korzystających z systemów kanalizacji i oczyszczalni ścieków zgodnych z wymaganiami Unii Europejskiej,
- zapewnienie zgodnego z prawem zagospodarowania osadów ściekowych,
- zmniejszenie strat wody.

Zakres

W ramach wspólnego celu, jakim jest poprawa jakości środowiska na terenie WrOF, do priorytetowych działań w zakresie ochrony wód należy wypełnienie zobowiązań wynikających z prawa unijnego. Kwestia gospodarowania ściekami komunalnymi oraz ochrony środowiska wodnego, w tym wód powierzchniowych, do których ścieki są odprowadzone, ma duże znaczenie dla sprawnego funkcjonowania WrOF.

Podejmowane w ramach przedsięwzięcia działania przyczynią się do niwelowania dysproporcji w dostępie mieszkańców do sieci. Dotyczy to przede wszystkim dostępu do sieci kanalizacyjnej na obszarach wiejskich, gdzie najbardziej niekorzystnie przedstawia się sytuacja pod względem liczby mieszkańców z niej korzystających. W związku z tym preferowane będą projekty realizowane na terenie aglomeracji o najniższym stopniu skanalizowania.

Wszystkie działania/projekty zlokalizowane są w dorzeczu Odry, a ich realizacja wpłynie na poprawę stanu sanitarnego Odry.

Typy działań/projektów:

- budowa/rozbudowa/modernizacja oczyszczalni ścieków,
- budowa/rozbudowa/modernizacja sieci kanalizacyjno-wodociągowych.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

4.2 Gospodarka wodno-ściekowa (PI 6.2)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Poprawa bezpieczeństwa i zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Wzmocnienie odporności na zagrożenia wynikające z ekstremalnych zjawisk atmosferycznych na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom i podmiotom gospodarczym działającym na terenie WrOF,
- zabezpieczenie obszarów zabudowy oraz pól uprawnych przed następstwami niekorzystnych zjawisk atmosferycznych,
- poprawa bezpieczeństwa drogowego, przeciwpożarowego, ekologicznego,
- zwiększenie efektywności akcji jednostek ratowniczych,
- doposażenie jednostek ratowniczych należących do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (KSRG).

Zakres

Zagrożenie powodziowe jest największym realnym zagrożeniem dla WrOF. Obszar jest regularnie poddawany powodziom i podtopieniom. Na występowanie tych zjawisk ma wpływ bardzo rozbudowana sieć wodna, w skład której wchodzi rzeki, sieci melioracyjne i zbiorniki małej retencji będące często w złym stanie technicznym. Dalszy dynamiczny rozwój WrOF (szczególnie w wymiarze budownictwa mieszkaniowego oraz uruchamiania nowych terenów inwestycyjnych) w dużej mierze uzależniony jest od podjęcia kompleksowych działań związanych z dążeniem do zmniejszenia zagrożenia przeciwpowodziowego oraz zapobiegania i zwalczania jego skutków oraz poprawy gospodarki wodnej.

Przewiduje się realizację następujących działań:

1. Z zakresu obiektów melioracji:

- udrażnianie sieci drenarskiej, modernizacja rowów melioracyjnych, regulacja i modernizacja cieków wodnych, urządzeń wodnych, modernizacja zbiorników wielofunkcyjnych i małej retencji, budowa nowych zbiorników retencyjnych.

2. Z zakresu obiektów ochrony przeciwpowodziowej:

- kompleksowy remont zapory wodnej w Sulistrowicach,
- budowa przepompowni wód deszczowych.

3. Z zakresu systemów kanalizacji deszczowej:

- przebudowa i budowa systemu kanalizacji deszczowej.

4. Z zakresu jednostek ratowniczych:

- wsparcie jednostek ratowniczych włączonych do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego (m.in. zakup wozów ratowniczo-gaśniczych, sprzętu do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zjawisk katastrofalnych lub poważnych awarii).

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

4.5 Bezpieczeństwo (PI 5.2)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Wsparcie infrastruktury społecznej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Zwiększony dostęp do usług społecznych związanych z procesem integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacji usług na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- zapewnienie dostępu mieszkańcom WrOF do wysokiej jakości usług społecznych, w tym adresowanych do osób starszych i niesamodzielnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym i osób z ich otoczenia, osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy poprzez wsparcie infrastruktury,
- zapobieganie całkowitemu wycofaniu się z rynku pracy osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi,
- ograniczenie przerywania aktywności zawodowej,
- zwiększenie szans na zatrudnienie,
- redukcja ubóstwa oraz wykluczenia społecznego,
- wzmocnienie rodziny w sprawowaniu opieki nad osobą niesamodzielną.

Zakres

W związku ze zdiagnozowanym we WrOF niedoborem w zakresie infrastruktury przeznaczonej do realizacji celów społecznych niezbędne są wszechstronne działania w tym zakresie. Aby zrealizować cele przedsięwzięcia, planowane działania infrastrukturalne zostaną powiązane z projektami społecznymi, które będą realizowane ze środków EFS.

W ramach przedsięwzięcia planuje się trzy typy interwencji:

1. W zakresie infrastruktury na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu planowane są następujące działania:

- dostosowanie lokali na potrzeby powstającej sieci Klubów Integracji Społecznej z Centrum Integracji Społecznej oraz uruchamiania placówek świadczących szeroki wachlarz usług społecznych (remont, przebudowa, modernizacja, zagospodarowanie terenów wokół lokali, przebudowa parkingów),
- budowa i wyposażenie nowych placówek świadczących szeroki wachlarz usług społecznych oraz świetlic terapeutycznych (ewentualnie modernizacja budynków na potrzeby utworzenia świetlic terapeutycznych),
- rozbudowa/przebudowa/modernizacja domów pomocy społecznej, dziennych domów pomocy /ośrodków wsparcia dziennego wraz z wyposażeniem i doposażeniem w sprzęt rehabilitacyjny i sprzęt do terapii i aktywizacji, zagospodarowaniem terenów wokół lokali oraz tworzeniem placów rekreacji ruchowej,
- dostosowanie budynków, w których siedziby mają organizacje pozarządowe, na potrzeby realizacji działań zmierzających do aktywizacji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych psychicznie i intelektualnie, starszych i niesamodzielnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (remonty/przebudowy).

2. W zakresie infrastruktury na potrzeby zapewnienia opieki nad dziećmi do lat 3 planuje się realizację następujących działań:

- dostosowanie lokali na potrzeby punktów opieki nad dziećmi do lat 3 (remont, przebudowa, modernizacja, zagospodarowanie terenów wokół lokali),
- budowa żłobków,
- budowa punktów świadczenia usług społecznych, które zostaną odpowiednio wyposażone i przystosowane do opieki nad dziećmi do lat 3.

3. W zakresie inwestycji związanych z mieszkaniami na rzecz osób niesamodzielnych, w tym niesamodzielnych ekonomicznie, planuje się następujące działania:

- budowa budynków socjalnych mieszkaniowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą,
- budowa mieszkań chronionych z uwzględnieniem całodobowej opieki,
- przeprowadzenie prac adaptacyjnych (remont, przebudowa, modernizacja) lokali pozostających w zasobie gmin na potrzeby utworzenia mieszkań o charakterze wspieranym.

Projekty powinny uwzględniać dostosowanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

6.1 Inwestycje w infrastrukturę społeczną (PI 9.1)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Rewitalizacja społeczna i przestrzenna Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Wzmocnienie zdolności do rozwoju zdegradowanych społecznie, gospodarczo i fizycznie obszarów miejskich i wiejskich na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- zahamowanie degradacji obszarów miejskich, wiejskich i parkowych oraz poprawa ich stanu techniczno-estetycznego,
- poprawa stanu bezpieczeństwa i zapobieganie przestępczości na zdegradowanych obszarach,
- poprawa jakości życia mieszkańców na terenie wsparcia,
- wzrost rozwoju przedsiębiorczości,
- przeciwdziałanie marginalizacji centrów miast oraz obszarów wiejskich,
- wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców.

Zakres

We WrOF istnieją zdegradowane fizycznie tereny, na których kumulują się negatywne zjawiska społeczne i ekonomiczne. Wyprowadzenie ich ze stanu kryzysowego możliwe jest poprzez przedsięwzięcia całościowe, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone we współpracy z lokalną społecznością. Narzędziem realizacji tych celów będą lokalne programy rewitalizacji.

W ramach niniejszego przedsięwzięcia strategicznego realizowane będą inwestycje w nich ujęte, zakładające interwencje dwojakiego rodzaju:

1. Modernizacja/remont/przebudowa przestrzeni publicznej oraz zabudowy miejskiej/wiejskiej w celu nadania im nowych funkcji społecznych, kulturalnych, edukacyjnych, rekreacyjnych etc.

Działanie to zostanie zrealizowane poprzez wykonanie komplementarnych i zintegrowanych ze sobą w układzie lokalnym i przestrzennym poszczególnych projektów rewitalizacyjnych, takich jak:

- remont, modernizacja, rozbudowa, adaptacja i doposażenie obiektów ukierunkowanych na działalność społeczną, kulturową, gospodarczą (np. lokale z przeznaczeniem na prowadzenie działalności gospodarczej oraz pozarządowej, kluby integracji społecznej, centra usług społecznych, punkty dziennej opieki, place zabaw, miejsca spotkań i aktywności dla seniorów/młodzieży),
- zagospodarowanie wnętrz podwórzowych, wprowadzenie oświetlenia, zieleni, placów zabaw, ogródków, urozmaicenie terenu w małą architekturę, umożliwienie bezpiecznych przejść i miejsc spotkań, w szczególności w otoczeniu lokali przeznaczonych na nowe funkcje,
- remont/modernizacja/odnowienie wielorodzinnych budynków mieszkalnych (części wspólnych, np. dachów, elewacji, klatek schodowych etc.),
- rozbudowa/przebudowa/modernizacja oficyn we wnętrzach podwórzowych i przystosowanie ich do pełnienia nowych funkcji,
- prace termomodernizacyjne (w tym również proekologiczne, np. zielone ściany, dachy, wykorzystanie deszczówki do nawadniania terenów zielonych oraz wewnątrz budynków itp.).

2. Rewaloryzacja obszarów zielonych, w tym parków. W wyniku realizowanych działań tereny zielone staną się miejscem spędzania wolnego czasu, organizowania spotkań, imprez i wydarzeń kulturalnych oraz rekreacyjnych. W rezultacie zrewaloryzowane tereny zielone będą pełnić ważne funkcje integrujące społeczności lokalne, pobudzające aktywność mieszkańców i zwiększające atrakcyjność danej miejscowości jako miejsca zamieszkania. W tym celu planuje się m.in.:

- stworzenie miejsc cichego wypoczynku, placów zabaw,
- uporządkowanie zieleni, dokonanie nowych nasadzeń,
- stworzenie infrastruktury towarzyszącej koniecznej do przyciągnięcia mieszkańców i odwiedzających (np. wprowadzenie oświetlenia niskoemisyjnego, wykonanie ścieżek pieszych i rowerowych).

W ramach obu typów działań przewiduje się inwestycje w drogi lokalne wraz z infrastrukturą towarzyszącą jako konieczne uzupełnienie działań rewitalizacyjnych. W celu osiągnięcia pozytywnego wpływu na jakość życia mieszkańców WrOF działania infrastrukturalne powinny wykazywać komplementarność z działaniami służącymi realizacji celów społecznych finansowanymi z EFS.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

6.3 Rewitalizacja zdegradowanych obszarów (PI 9.2)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Wsparcie infrastruktury edukacyjnej na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Rozwój i dostosowanie infrastruktury przedszkolnej i szkolnej oraz zrównoważenie dostępności i podniesienie standardów nauczania na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- upowszechnienie edukacji przedszkolnej i wyrównanie szans edukacyjnych dzieci z terenów miejskich i wiejskich,
- polepszenie warunków kształcenia w edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej,
- zapewnienie warunków kształcenia dzieci o szczególnych potrzebach (dzieci niepełnosprawnych, szczególnie uzdolnionych),
- dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy,
- rozwój bazy edukacyjnej, w tym obiektów sportowych,
- zapobieganie marginalizacji obszarów wiejskich w dostępie do edukacji.

Zakres

Wsparcie rozwoju społeczno-gospodarczego WrOF wymaga inwestowania w szkolnictwo i wychowanie przedszkolne. Aby sprostać zdiagnozowanym we WrOF potrzebom w zakresie zapewnieniu równego dostępu do edukacji oraz podniesienia jakości kształcenia, konieczne są inwestycje w budowę oraz modernizację infrastruktury edukacyjnej. Istotne jest również stworzenie bezpiecznych warunków do nauki przy jednoczesnym zapewnieniu dostępu do nowoczesnych pomocy naukowych – w tym celu w ramach przedsięwzięcia planowane są działania związane z tworzeniem lub doposażeniem pracowni szkolnych.

Projekty spełniające cele przedsięwzięcia powinny również uwzględniać dostosowanie obiektów do potrzeb dzieci niepełnosprawnych.

Działania planowane w ramach przedsięwzięcia:

- budowa/rozbudowa przedszkoli,
- budowa/przebudowa/rozbudowa szkół podstawowych i szkół ponadgimnazjalnych,
- zakup wyposażenia szkół oraz utworzenie i wyposażenie pracowni specjalistycznych i laboratoriów, w tym matematyczno-przyrodniczych, technicznych (m.in. zakup sprzętu dydaktycznego i specjalistycznego, pomocy naukowych).

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

7.1 Inwestycje w edukację przedszkolną, podstawową i gimnazjalną (PI 10.4)

7.2 Inwestycje w edukację ponadgimnazjalną, w tym zawodową (PI 10.4)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Kompleksowy program wspierania zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym mieszkańców Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego oraz ich otoczenia poprzez reintegrację społeczno-zawodową

Cele

Cel ogólny:

Aktywizacja społeczna i zawodowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenia na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- zwiększenie dostępu do aktywnych form pomocy oraz wyrównanie szans osób nieaktywnych wymagających aktywizacji społeczno-zawodowej,
- reintegracja społeczna i zawodowa osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin,
- zwiększenie szans na podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku pracy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym,
- budowanie wspólnej oferty na terenie WrOF i konsolidacja działań organizacji i instytucji działających na rzecz wsparcia osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz ich rodzin.

Zakres

WrOF to obszar doświadczający problemów społecznych, które spowalniają rozwój społeczno-gospodarczy. Kluczową kwestią jest w tym kontekście zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym części mieszkańców WrOF. Konieczne jest zatem podjęcie kompleksowych działań wpływających na niwelowanie skutków ubóstwa oraz zmniejszenie liczby osób zagrożonych tym zjawiskiem.

W ramach przedsięwzięcia planowane są następujące interwencje:

1. Stworzenie sieci opartej na funkcjonującym we Wrocławiu Centrum Integracji Społecznej oraz KIS-ów na terenie WrOF:
  - KIS-y zostaną utworzone zgodnie z zapotrzebowaniem gmin i przy wykorzystaniu potencjału i doświadczenia NGO,
  - KIS-y mogą zostać utworzone z wykorzystaniem nowych inwestycji lub istniejącej infrastruktury.
2. Działania w zakresie reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz osób nieaktywnych (m.in. szkolenia kompetencji społecznych, szkolenia i kursy zawodowe, szkolenia komputerowe, praktyki i staże, pośrednictwo pracy, doradztwo zawodowe, psychologiczne, prawne, inne).
3. Działania w zakresie edukacji zdrowotnej, kulturalnej i społecznej.
4. Działania z zakresu niwelowania skutków przemocy i uzależnień od alkoholu/substancji psychoaktywnych.
5. Działania służące rekonstrukcji rodzin osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym (np. doradztwo, terapie).
6. Nawiązanie współpracy podmiotów publicznych i niepublicznych z terenu WrOF działających m.in. na rzecz osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.
7. Wymiana doświadczeń pomiędzy CIS i KIS-ami.

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

9.1 Aktywna integracja (PI 9.4)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Kompleksowy program poprawy jakości i dostępu do usług społecznych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego realizowany na rzecz osób niesamodzielnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz aktywizacja społeczno-zawodowa ich rodzin

Cele

Cel ogólny:

Poprawa jakości i zwiększenie dostępu do usług społecznych adresowanych do osób niesamodzielnych, zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym zamieszkujących na terenie WrOF oraz aktywizacja społeczno-zawodowa ich rodzin.

Cele szczegółowe:

- dostosowanie i poszerzenie oferty usług społecznych adresowanych do osób niesamodzielnych (osoby starsze, osoby niepełnosprawne),
- pobudzenie aktywności społeczno-zawodowej opiekunów osób niesamodzielnych,
- zapewnienie spójności i komplementarności usług społecznych świadczonych na rzecz ww. osób na terenie WrOF,
- konsolidacja działań organizacji i instytucji działających w obszarze wsparcia,
- rozwój i profesjonalizacja usług opiekuńczych i asystenckich,
- wzmocnienie rodziny w sprawowaniu opieki nad osobą niesamodzielną,
- promocja i wzmocnienie wolontariatu na rzecz osób niesamodzielnych,
- budowanie społecznej odpowiedzialności biznesu w zakresie tworzenia środowiska, usług i produktów przeznaczonych dla osób niesamodzielnych i ich rodzin,
- zapewnienie warunków osobom niesamodzielnym do świadczenia wzajemnej pomocy w ramach lokalnych grup wsparcia oraz pomocy sąsiedzkiej,
- zapobieganie przedwczesnemu wycofywaniu się osób niesamodzielnych z życia społeczno-zawodowego.

Zakres

Aby odpowiedzieć na wyzwania związane ze starzeniem się społeczeństwa we WrOF i zapewnić wsparcie rodzinom, w których znajdują się osoby niesamodzielne, przedsięwzięcie zakłada zapewnienie powszechności opieki nad osobami niesamodzielnymi oraz poszerzenie oferty opiekuńczej. Zapewnienie opieki nad osobami zależnymi umożliwi członkom rodziny aktywizację zawodową i poprawę sytuacji materialnej.

Przedsięwzięcie obejmuje:

1. Utworzenie Centrów Usług Społecznych i Punktów Usług Społecznych na terenie WrOF, w ramach których realizowane będą w sposób zestandaryzowany m.in. następujące usługi społeczne (w zależności od lokalnych potrzeb) adresowane do osób niesamodzielnych:

- zapewnienie dziennego pobytu w formie opieki środowiskowej,
- wsparcie psychologiczne i rehabilitacyjne dla osób niesamodzielnych,
- warsztaty aktywności ruchowej, rozwoju osobistego, kulturalne, komputerowe etc.,
- usługi opiekuńcze świadczone w miejscu zamieszkania, usługi sąsiedzkie, wolontariat,
- lokalne punkty informacyjne, tworzenie lokalnych grup samopomocowych,
- prowadzenie mieszkań wspieranych, treningowych i chronionych.

2. Wsparcie rodzin, w których znajdują się osoby niesamodzielne:

- wsparcie w kierunku aktywizacji społeczno-zawodowej, w zakresie zapewnienia opieki środowiskowej osobom niesamodzielnym, wsparcie psychologiczne,
  - szkolenia w zakresie opieki i aktywizacji osób niesamodzielnych oraz pomocy sąsiedzkiej.
3. Utworzenie Centrum Edukacji i Rozwoju Usług Społecznych, w ramach którego będą realizowane m.in.:
- koordynacja działalności lokalnych Centrów Usług Społecznych, tworzenie wspólnej oferty,
  - wdrożenie standardów usług opiekuńczych na terenie WrOF zgodnie z wymogami prawa,
  - promocja i wsparcie wolontariatu na rzecz osób niesamodzielnych,
  - prowadzenie tzw. pogotowia usług opiekuńczych,
  - utworzenie trójsektorowego partnerstwa instytucji, organizacji i firm działających w obszarze usług społecznych adresowanych do osób niesamodzielnych na terenie WrOF (organizacja spotkań, seminariów i warsztatów, wymiana wiedzy i dobrych praktyk).

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020(w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

9.2 Dostęp do wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług społecznych (PI 9.7)

Nazwa przedsięwzięcia strategicznego

Upowszechnienie i zapewnienie wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz poprawa efektywności nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Cele

Cel ogólny:

Wdrożenie rozwiązań w zakresie zapewnienia równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz poprawy efektywności nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie WrOF.

Cele szczegółowe:

- zwiększenie liczby miejsc edukacji przedszkolnej, w szczególności w przedszkolach zbudowanych/zmodernizowanych w ramach RPO WD 2014–2020,
- zwiększenie kompetencji przedszkolaków,
- zwiększenie kompetencji nauczycieli, dotyczących pracy z dzieckiem,
- podniesienie kwalifikacji nauczycieli przedszkolnych w zakresie języków obcych,
- doposażenie bazy dydaktycznej i naukowej szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych,
- podniesienie kompetencji nauczycieli w zakresie dydaktyki i metodyki zajęć,
- podniesienie kompetencji kluczowych i umiejętności u uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych oraz ponadgimnazjalnych.

Zakres

Wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego WrOF poprzez rozwój edukacji wymaga nie tylko działań inwestycyjnych, ale również działań społecznych w zakresie niwelowania dysproporcji w dostępie do edukacji oraz podniesienia jakości kształcenia.

Istotne są działania nakierowane na wspieranie kompetencji kluczowych uczniów niezbędnych do poruszania się w przyszłości po rynku pracy (w tym szczególnie matematyki i przedsiębiorczości). Kluczową kwestią jest również podniesienie jakości kształcenia w obliczu problemów, z jakimi styka się wiele placówek edukacyjnych, tj. niewystarczające możliwości aktualizowania umiejętności nauczycieli, nieaktualne programy nauczania oraz niewystarczające pomoce dydaktyczne.

Przedsięwzięcie obejmować będzie projekty m.in. w następującym zakresie:

1. Miejsca przedszkolne i edukacja przedszkolna:

- uruchamianie nowych miejsc w ośrodkach edukacji przedszkolnej, w tym nowych ośrodków edukacji przedszkolnej i alternatywnych form opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym,
- dodatkowe zajęcia edukacyjne,
- doskonalenie umiejętności i kompetencji zawodowych nauczycieli, niezbędnych do pracy z dziećmi w wieku przedszkolnym, w tym z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

2. Poprawa jakości nauczania matematyki w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych:

- doposażenie bazy dydaktycznej i naukowej (w szczególności tworzenie w szkole warunków do nauczania eksperymentalnego oraz metod zindywidualizowanego podejścia do ucznia),
- zajęcia dodatkowe z matematyki dla uczniów, zawierające elementy kształtujące kreatywność, innowacyjność, logiczne myślenie oraz umiejętność pracy zespołowej,
- doskonalenie kompetencji i umiejętności nauczycieli matematyki (szkolenia oraz opracowanie i wdrożenie programów zajęć dodatkowych).

Priorytet inwestycyjny wg RPO WD 2014-2020 (w nawiasach priorytet inwestycyjny wg rozporządzenia UE 1301/2013 wskazany w RPO WD 2014-2020)

10.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej (PI 10.1)

10.2 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej (PI 10.1)

Załącznik nr 4. Koncepcja rozwoju systemu transportu we WrOF

KONCEPCJA ROZWOJU SYSTEMU TRANSPORTU WE WROCŁAWSKIM OBSZARZE FUNKCJONALNYM

1. Diagnoza i cel koncepcji

Analiza powiązań komunikacyjnych stolicy Dolnego Śląska z sąsiednimi gminami i powiatami definiuje Wrocław jako centrum intensywnego ruchu drogowego na osiach wschód - zachód i północ – południe, którego uciążliwość dla mieszkańców szczególnie odczuwalna jest w godzinach porannych oraz popołudniowych podczas największego natężania ruchu samochodów wjeżdżających i wyjeżdżających z miasta. Wrocław, zamieszkiwany przez przeszło 2/3 populacji Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, poprzez swój potencjał gospodarczy, instytucjonalny, infrastrukturalny, edukacyjny i kulturalny działa jak magnes na mieszkańców sąsiednich miejscowości generując przy tym codzienny wzmożony ruch komunikacyjny (dojazdy do pracy, szkół, instytucji, tranzyt). Celem działań w obszarze transportu we WrOF jest zatem minimalizacja negatywnych skutków tego zjawiska poprzez optymalizację działań infrastrukturalnych w zakresie modernizacji rozwiązań transportowych, w celu stworzenia spójnego, zintegrowanego niskoemisyjnego systemu transportowego zapewniającego wzrost jakości życia mieszkańców. W tym zakresie, instrument ZIT WrOF ma docelowo służyć istotnemu ograniczeniu indywidualnego ruchu samochodów osobowych na rzecz pełniejszego wykorzystania i rozwoju publicznego transportu zbiorowego oraz wsparcia i popularyzacji całorocznego transportu rowerowego, przy jednoczesnej poprawie dostępności transportowej i zwiększeniu mobilności regionalnej.

Powyższe cele zostały sformułowane w dwóch działaniach w ramach Celu 1ZIT WrOF tj. *Zintegrowanie przestrzeni WrOF:*

Działanie 1.1.1: Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF

Działanie 1.1.2 Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego

Wszystkie podejmowane działania mają służyć realizacji celu nadrzędnego Strategii ZIT WrOF jakim jest **osiągnięciu wysokiej jakości życia społeczności Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego poprzez integrację jego przestrzeni w spójny organizm społeczno-gospodarczy**. System transportowy jest istotnym elementem wpływającym na poziom tej integracji.

Należy podkreślić, że niniejsza koncepcja przedstawia w skondensowany sposób kierunki działań w sferze transportu wskazane w różnych częściach Strategii ZIT WrOF . Opisanie planowane inwestycje mieszczą się w działaniach realizowanych w ramach Celu 1 ZIT WrOF tj. *Zintegrowanie przestrzeni WrOF* , niniejszy opis należy zatem traktować raczej jako sposób prezentacji strategicznych działań transportowych we WrOF niż jako osobną koncepcję

2) Główne elementy koncepcji.

Zgodnie z diagnozą przedstawioną w Strategii ZIT WrOF, niniejsza koncepcja rozwoju systemu transportu we WrOF określa jego najważniejsze elementy wraz z listą zadań przewidzianych do realizacji w ramach wdrażania we WrOF mechanizmu ZIT, przy wsparciu środków europejskich. Znaczenie systemu transportowego zarówno dla rozwoju jak i dla sprawnego funkcjonowania WrOF znalazło swoje odzwierciedlenie w znaczącej ilości szerokopojętych projektów transportowych spośród wszystkich przedsięwzięć strategicznych w Strategii ZIT WrOF.

Ze względu na źródło dofinansowania planowane inwestycje dzielą się na dwie grupy:

- inwestycje realizowane ze środków RPO WD 2014-2020,

- inwestycje realizowane ze środków POIiŚ 2014-2020 , w tym inwestycje komplementarne oraz inwestycje realizowane w ramach Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego.

Ze względu na zakres przedmiotowy zgodnie z podziałem zaprezentowanym w części diagnostycznej Strategii ZIT WrOF w koncepcji wyodrębniono następujące obszary tematyczne:

1. Układ drogowy
2. Układ kolejowy
3. Komunikacja autobusowa i tramwajowa
4. Transport rowerowy
5. Węzły i centra przesiadkowe

W związku z tym, że w ramach realizacji ZIT na terenie WrOF nie przewidziano inwestycji związanych z transportem lotniczym ani wodnym obszary te nie zostały objęte analizą w ramach niniejszego opracowania.

W części diagnostycznej Strategii ZIT WrOF przedstawiono **listę działań poświadanych w ramach rozbudowy i modernizacji systemu infrastruktury transportowej WrOF** Należy wymienić tutaj następujące działania :

- budowę obwodnic miejscowości i brakujących ich odcinków oraz budowę przepraw mostowych przez rzeki i ich kanały celem zmniejszenia obciążenia ruchem samochodowym centrów miejscowości,
- działania na rzecz zmniejszenia udziału ruchu samochodowego w codziennych dojazdach do pracy i szkoły oraz transporcie towarów ze względu na zakorkowanie układu drogowego, hałas oraz niską emisję,
- budowę dróg rowerowych tworzących spójny system,

- inwestycje w poprawę jakości i przepustowości dróg z naciskiem na drogi wojewódzkie katalizujące największy ruch pojazdów (przebudowę, rozbudowę i budowę),
- inwestycje w usprawnienie dojazdu do tras szybkiego ruchu,
- zintegrowanie różnych mediów transportowych w spójny system komunikacyjno-transportowy,
- modernizację oraz rewitalizację dworców i przystanków kolejowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą (drogi dojazdowe, węzły multimodalne, centra przesiadkowe, oświetlenie, systemy informacji pasażerskiej etc.),
- rewitalizację zdekapitalizowanych linii kolejowych,
- budowę nowych przystanków kolejowych,
- inwestycje w tabor niskoemisyjny,
- uruchomienie nowych (w szczególności na nieczynnych liniach) i zwiększenie częstotliwości istniejących połączeń kolejowych lub kolejowo-tramwajowych,
- zintegrowanie systemu transportu kolejowego w ramach WrOF z innymi mediami transportowymi (węzły przesiadkowe, przyległa infrastruktura bezpośrednio przeznaczona do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na danej linii)

W ostatnim punkcie opracowania przedstawiono szczegółowy wykaz planowanych przedsięwzięć strategicznych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemu transportowego WrOF.

3. Układ drogowy

Sieć autostrad i dróg krajowych we WrOF uzupełnia szeroka sieć połączeń transportowych zlokalizowanych w ciągach 25 dróg wojewódzkich. Przez sam Wrocław przebiega aż 14 z nich. Pomimo dotychczasowych inwestycji w infrastrukturę drogową konieczne są dalsze inwestycje w poprawę jakości i przepustowości dróg, a także w poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego. Dotyczy to szczególnie inwestycji w przebudowę, rozbudowę i budowę dróg wojewódzkich, które agregują największy ruch pojazdów, oraz usprawnienia dojazdów do tras szybkiego ruchu.

Głównym celem jest poprawa jakości i wydajności regionalnej infrastruktury drogowej, w tym połączeń z siecią dróg krajowych i TEN-T.

W ramach ZIT planowana jest pomoc inwestycyjna odcinków dróg wojewódzkich, szczególnie tych poddanych największej presji motoryzacyjnej, tj. zlokalizowanych głównie w miastach WrOF oraz na wjazdach i wyjazdach z największych miejscowości Obszaru. Planowane inwestycje objąć mają wiele odcinków dróg wojewódzkich we WrOF, a w szczególności: w rejonie Wrocławia drogi wojewódzkiej nr 395, 342, 347, 336, 362, 327, w rejonie Obornik Śląskich drogi wojewódzkiej nr 340, 342, 343, w rejonie Oleśnicy drogi wojewódzkiej nr 340

i 451. Poza główną grupą inwestycji w infrastrukturę dróg wojewódzkich, cele Strategii ZIT WrOF związane z poprawą dostępności transportowej osiągnane będą poprzez realizację projektów w ciągach dróg krajowych (np. *Budowa osi zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94*) oraz dróg lokalnych.

W zakresie układu drogowego istotna jest realizacja inwestycji odciążających miasto wojewódzkie od nadmiernego ruchu samochodowego w centrum. Planuje się inwestycje w drogi wojewódzkie wypełniające luki w sieci dróg pomiędzy ośrodkami wojewódzkimi a połączeniami z siecią TENT-T, Krajowymi i autostradą A4, poprawiających jednocześnie płynność ruchu, zwiększających przepustowość, skracających czas przejazdu, ograniczających emisję zanieczyszczeń powietrza, zwiększających atrakcyjność inwestycyjną. Działania powinny obejmować m.in.

- stosowanie efektywnych systemów zarządzania i sterowania ruchem z uwzględnieniem priorytetu dla komunikacji zbiorowej,
- wstrzymanie się od powiększania przepustowości ulic wprowadzających ruch do obszaru śródmiejskiego oraz stopniowe zmniejszanie przepustowości ulic wprowadzających ruch do centrum,
- konsekwentne przekształcanie struktury sieci drogowej na promienisto-obwodnicową,
- budowę lub rozbudowę układu drogowego przede wszystkim w celu: usprawnienia funkcjonowania transportu zbiorowego, zapewnienia obsługi nowych terenów inwestycyjnych, poprawy funkcjonowania i spójności sieci ulic obwodowych, uwolnienia obszarów wrażliwych od ruchu tranzytowego i powiązania układu miejskiego z siecią ulic o charakterze tranzytowym, wyprowadzanie ruchu z obszarów intensywnie zamieszkałych znajdujących się w centrum Miasta (tworzenie i udrożnianie alternatywnych ciągów komunikacyjnych wpływającego na rozłożenie natężenia ruchu)
- łączenie miasta wojewódzkiego bezpośrednio z siecią TEN-T, autostradą A4 i drogami krajowymi
- tworzenie przepraw mostowych przez rzeki oraz wiaduktów przez linie kolejowe w mieście
- budowę/modernizację infrastruktury towarzyszącej, służącej niskoemisyjnym środkom transportu, tj. drogi rowerowe, wydzielone bus pasy, torowiska tramwajowe , ciągi piesze
- stwarzanie warunków i promowanie podróży w systemie Park&Ride (Parkuj i Jedź)

4. Układ kolejowy

Z punktu widzenia dążenia do stworzenia zrównoważonego systemu transportu we WrOF planowane są działania zmierzające do wykreowania popytu na podróże koleją przy wykorzystaniu istniejącego potencjału WrOF w postaci gęstej sieci infrastruktury torów kolejowych. W formule ZIT jak i poza nią planowana jest modernizacja linii kolejowych wraz z budową lub modernizacją istniejących przystanków i dworców kolejowych oraz ma służyć podniesieniu konkurencyjności transportu kolejowego względem indywidualnej komunikacji samochodowej. Istotnym przedsięwzięciem w obszarze kolei aglomeracyjnej będzie rewitalizacja linii kolejowej nr 292 na odcinku Jelcz Laskowice–Miłoszyce – Wrocław Soltysowice. Planowane jest również dostosowanie linii kolejowych nr 273, 274 oraz 276 do obsługi przewozów pasażerskich poprzez budowę lub modernizację przystanków. Podniesienie atrakcyjności i dostępności kolei aglomeracyjnej będzie służyć wdrażaniu strategii niskoemisyjnych oraz wdrażaniu zasad zrównoważonej mobilności. Towarzyszyć temu będzie również budowa przyległej infrastruktury bezpośrednio przeznaczona do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na danej linii (np. węzłów przesiadkowych, parkingów P&R i B&R w okolicach dworców, stacji i przystanków kolejowych, ciągów pieszych i dróg dojazdowych).

Planowane są także inwestycje polegające na integracji infrastruktury tramwajowej z torowiskami kolejowymi, przy jednoczesnym dostosowywaniu taboru tramwajowego do odcinków peronów kolejowych oraz zakupie taboru dwusystemowego. Ma to umożliwić mieszkańcom gmin przyległych do Wrocławia a położonych wzdłuż wybranych kierunków linii kolejowych skomunikowanie z centrum miasta i systemem tramwajowym - bez konieczności przesiadek. W rezultacie planuje się wdrożenie systemu przewozów kolejowo-tramwajowych na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego z wykorzystaniem nowego środka transportu tj. tramwaju przystosowanego do realizacji przewozów na infrastrukturze kolejowej i miejskiej .

5. Komunikacja autobusowa i tramwajowa

Istotnym działaniem w kierunku polepszania jakości życia mieszkańców WrOF przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju jest optymalizacja wykorzystania poszczególnych środków transportu w mieście, ze szczególnym naciskiem na transport publiczny. We Wrocławiu od lat prowadzone są działania mające na celu poprawę atrakcyjności komunikacji publicznej, w tym budowę zintegrowanych węzłów przesiadkowych, system parkingów P&R i B&R, inwestycje w inteligentne systemy zarządzania ruchem, wymianę taboru, wydzielanie bus pasów i torowisk tramwajowych z ogólnodostępnych pasów w sieci dróg. Zasadne jest kontynuowanie działań w tym zakresie we Wrocławiu

oraz w uzasadnionych przypadkach wprowadzanie ich do pozostałych miejscowości na terenie WrOF. Szczególnie uciążliwy dla kilkuset tysięcy mieszkańców WrOF staje się problem znacznego obciążenia centrum Wrocławia oraz dróg doń prowadzących - ruchem samochodowym generowanym przez mieszkańców miasta jak i sąsiednich gmin. W ślad za „zakorkowaniem” Wrocławia nasila się wysoka emisja zanieczyszczeń gazowych i pyłowych, emitowanych przez pojazdy (transport indywidualny). Planowane przedsięwzięcia mają zatem służyć poprawie funkcjonalności publicznych środków transportu poprzez:

- rozbudowę centrów przesiadkowych i stref parkingowych w okolicach przystanków końcowych położonych na obrzeżach miasta, m.in. w ciągach dróg wojewódzkich integrujących przewozy aglomeracyjne z miejskim systemem transportu zbiorowego,
- zakup taboru tramwajowego i autobusowego o minimalnym standardzie Euro VI
- uruchomienie szybkiej, atrakcyjnej dla pasażerów i izolowanej od ruchu kołowego komunikacji zbiorowej – tramwajowej i autobusowej w głównych korytarzach komunikacyjnych Wrocławia (np. od osiedla Nowy Dwór w rejonie ul. Rogowskiej do pl. Orłąt Lwowskich wraz z wydzieleniem dróg rowerowych)
- budowę nowych przystanków tramwajowo-autobusowych w sąsiedztwie dworców kolejowych i autobusowych ,
- budowę nowych torowisk
- uruchomienie miejskiej wypożyczalni pojazdów ekologicznych we Wrocławiu
- wydzielanie jezdni dedykowanych wyłącznie transportowi zbiorowemu (tramwajowemu i autobusowemu) przy jednoczesnym wspieraniu rozbudowy systemu dróg rowerowych na całym terenie WrOF .

Pilna potrzeba kompleksowego wsparcia niskoemisyjnych rozwiązań komunikacyjnych w zakresie zrównoważonego zbiorowego transportu miejskiego stanowi odpowiedź na podstawowe problemy zdiagnozowane w analizie układu komunikacyjnego Wrocławia i Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego. Realizacji tych zamierzeń mogą towarzyszyć działania upowszechniające wspólne rozwiązania , np. w zakresie planów taryfowych, standardów użytkowanego taboru autobusowego, czy budowy przystanków i centrów przesiadkowych.

6. Transport rowerowy we WrOF

System rowerowy należy traktować jako realne uzupełnienie systemu transportowego WrOF. Dogodne warunki klimatyczne, dotychczas zrealizowane inwestycje w zakresie infrastruktury dróg rowerowych oraz rozwijająca się moda na rower sprawiają, że coraz więcej mieszkańców WrOF korzysta z roweru w czasie codziennych dojazdów do pracy i szkoły. W ramach mechanizmu ZIT na terenie WrOF planuje się budowę tras rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (m.in. stojaki na rowery, parkingi o odpowiednim standardzie) Budowa dróg rowerowych przez gminy stworzy spójną sieć komunikacyjną, będącą alternatywą dla ruchu samochodowego. Usprawniony zostanie ruch między gminami oraz zapewniony zostanie bezpieczny i funkcjonalny dostęp do Wrocławia z otaczających go miejscowości. Sieć tras rowerowych zostanie uzupełniona o węzły przesiadkowe (ulożone głównie przy dworcach, stacjach, pętlach tramwajowych) dzięki czemu będzie zintegrowana z transportem zbiorowym – głównie z transportem kolejowym, ale także z autobusowym. Powyższe działania przyczynią się do rozwoju zrównoważonego transportu i zmniejszenia emisji, co pośrednio przyczyni się do poprawy stanu zdrowia mieszkańców WrOF.

W 2014 r. została opracowana *Analiza głównych rowerowych korytarzy komunikacyjnych we Wrocławskim Obszarze funkcjonalnym*, która ma na celu wytyczenie głównych rowerowych korytarzy komunikacyjnych we Wrocławskim Obszarze Funkcjonalnym wraz z powiązaniem z przystankami i stacjami kolejowymi. Ich realizacja przyczyni się do rozwoju ruchu rowerowego, głównie w formie przemieszczeń komunikacyjnych. Dodatkowo, zaproponowana sieć połączeń będzie stwarzała warunki do rozwoju sportowego, turystycznego i rekreacyjnego ruchu rowerowego.

Na podstawie powyższej analizy:

- Przeprowadzono diagnozę układu drogowego oraz innych potencjalnych korytarzy komunikacyjnych;
- Wyznaczono główne osie łączące centra miejscowości WrOF (m.in. Trzebnica, Oborniki Śląskie, Miękinia, Smolec, Kąty Wrocławskie, Sobótka, Kobierzyce, Bielany Wrocławskie, Żerniki Wrocławskie, Święta Katarzyna, Siechnice, Kamieniec Wrocławski, Czernica, Jelcz – Laskowice, Mirków, Długołęka, Oleśnica) z Wrocławiem;
- Zintegrowano w/w korytarze z komunikacją zbiorową, zapewniając dojazd do stacji kolejowych;

- Wskazano rozwiązania techniczne dla głównych korytarzy rowerowych i wyznaczono obwodową trasę rowerową łączącą gminy z pominięciem Wrocławia;
- Zintegrowano główne trasy z terenu ZIT WrOF z trasami we Wrocławiu oraz w gminach sąsiadujących z WrOF wraz z określeniem punktów styku;
- Zaproponowano kierunki rozwoju tras łączących WrOF z gminami sąsiadującymi.

7. Węzły i centra przesiadkowe we WrOF

Jednym z najważniejszych zadań w ramach systemu transportowego WrOF jest zintegrowanie różnych form transportu w jeden spójny system. Stworzenie sieci centrów przesiadkowych oraz stref pozwoli na zmniejszenie zatłoczenia na drogach lokalnych, wyjazdowych z Wrocławia oraz w centrum Wrocławia i innych miejscowości na terenie WrOF. Planowane do realizacji węzły przesiadkowe oraz systemy parkingów P&R i B&R umożliwią bezpieczne pozostawienie samochodu lub roweru na parkingach i dalszą podróż komunikacją zbiorową. Wynikiem tych działań będzie usprawnienie niskoemisyjnego transportu zbiorowego, a w przyszłości zmiany przyzwyczajęń kierowców i obniżenie natężenia ruchu samochodowego w miastach WrOF. W konsekwencji planowane inwestycje wpłyną na zmniejszenie liczby pojazdów spalinowych i co za tym idzie zredukowanie emisji i hałasu, szczególnie w centrach miast.

8. Wykaz planowanych przedsięwzięć strategicznych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemu transportowego WrOF

Zgodnie z układem przedstawionym w punkcie 2 niniejszego opracowania przedsięwzięcia strategiczne w zakresie zrównoważonego rozwoju systemu transportowego WrOF zostały przedstawione w tabelach z podziałem uwzględniającym źródło dofinansowania planowanych inwestycji.

Inwestycje w wykazie przedstawiono w następującej kolejności:

a) inwestycje realizowane ze środków RPO WD 2014-2020, przy czym przedstawiono wyłącznie inwestycje wybierane w trybie pozakonkursowym w ramach PI 5.1 i PI 5.2.

(Inwestycje w ramach priorytetu inwestycyjnego 3.4 *Wdrażanie strategii niskoemisyjnych* będą realizowane w ramach trybu konkursowego stąd brak możliwości przedstawienia konkretnych przedsięwzięć z zakresu m.in. budowy dróg rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej.)

b) inwestycje komplementarne realizowane ze środków POIiŚ 2014-2020

c) pozostałe inwestycje realizowane ze środków POIiŚ 2014-2020 w ramach Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego

Wrocławska polityka mobilności.

Wrocław jako rdzeń WrOF stanowi główny ośrodek komunikacyjny, generujący zarówno pozytywne jak i negatywne zjawiska transportowe, wpływając tym samym na mieszkańców sąsiednich gmin. Uzupełnieniem do niniejszego opracowania jest zatem dokument pn. „Wrocławska polityka mobilności”, który wyznacza kierunki rozwoju Miasta Wrocławia w zakresie korzystnego kształtowania procesów związanych z mobilnością oraz rozwiązywania problemów transportowych. Sukcesywne wdrażanie założeń wynikających z tego dokumentu będzie wpływać na poprawę funkcjonalności komunikacyjnej całego WrOF przy jednoczesnym wyznaczaniu standardów w tym zakresie .

Ad.8 a)**WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW WYBIERANYCH W TRYBIE POZAKONKURSOWYM W RAMACH 5.1 RPO WD 2014-2020**

Przedstawione w poniższej tabeli projekty muszą spełniać warunki wynikające z Umowy Partnerstwa, co oznacza, że inwestycje w drogi wojewódzkie zakładają włączenie do systemu dróg krajowych lub sieci TEN-T, wypełniając luki w sieci dróg pomiędzy ośrodkami wojewódzkimi, miastami nie będącymi stolicami województw (regionalnymi i subregionalnymi), zgodnie z przeprowadzoną diagnozą wskazującą na problem dostępności transportowej tych miast, pełniących ważne funkcje w lokalnych rynkach pracy.

Lp.	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu [EUR]	Wartość dofinansowania [EUR]	Wartość dofinansowania [PLN]*	Wkład własny [EUR]	Priorytet, działanie/schemat ZIT	Planowany termin realizacji [lata]	Krótki opis projektu
LISTA PODSTAWOWA									
1	Gmina Wrocław	Przebudowa ul. Buforowej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 395 we Wrocławiu	18 328 507,35	12 666 041,68	52 296 819,50	5 662 465,67	1/1.1.1	2015 - 2018	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Przebudowa ulicy Buforowej doskonale wpisuje się w listę działań zmierzających do stworzenia jednolitej i spójnej sieci transportowej, która połączy główne ośrodki życia gospodarczego regionu. Po wybudowaniu południowego odcinka Wschodniej Obwodnicy Wrocławia, ul. Buforowa będzie prowadziła do dwóch alternatywnych odcinków dróg, bezpośrednio łączących się z autostradą A4 leżącą w sieci TEN-T, na węzłach Wrocław Wschód oraz Wrocław Bielany Wrocławskie. Projekt stanowi kontynuację projektu dot. Przebudowy ul. Bardzkiej we Wrocławiu, który został zrealizowany w ramach RPO WD 2007-20213.

2	DSDiK / Miasto Oleśnica	Budowa drogi wojewódzkiej nr 451 – wschodniej obwodnicy Oleśnicy	4 843 905,16	4 117 319,38	17 000 000,00	726 585,77	1/1.1.1	2016 - 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Założeniem projektu jest wybudowanie drogi wojewódzkiej nr 451 stanowiącej fragment wschodniej obwodnicy miasta Oleśnica. Przebieg drogi: od skrzyżowania dawnej drogi DK25 (w km 367,7 km tej drogi) w Spalicach z ul. Warszawską (w km 154,2 km dawnej drogi krajowej nr 8) do ul. Krzywoustego w Oleśnicy (w km 2,4 km drogi wojewódzkiej nr 451). Po zrealizowaniu tego fragmentu obwodnicy i przejściu przez Województwo od Gminy Oleśnica fragmentu dawnej drogi krajowej nr 25 od skrzyżowania dawnej drogi DK25 (w km 367,7 km tej drogi) w Spalicach z ul. Warszawską (w km 154,2 km dawnej drogi krajowej nr 8) do węzła Gęsia Górka (obecna nazwa Oleśnica Północ) drogi ekspresowej S8 nastąpi połączenie drogi wojewódzkiej nr 451 z drogą ekspresową S8.
3	Gmina Wrocław	Przebudowa ul. Wilkszyńskiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336 we Wrocławiu	1 913 342,54	1 322 228,58	5 459 349,60	591 113,95	1/1.1.1	2015 - 2017	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ul. Wilkszyńska leży w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336, stanowiącej – wraz z odcinkiem drogi wojewódzkiej 336 będącej w zarządzie DSDiK, tj. od Marszowic przez Pisarzowice do Brzezinki Średzkiej, a następnie przez Wilkostów, Białków i nowowybudowany przez DSDiK odcinek od miejscowości Klęka do Brzegu Dolnego - alternatywną przeprawę przez rzekę Odrę. Niniejsza trasa umożliwi ruch w kierunku północno-zachodnim województwa dolnośląskiego z pominięciem konieczności wjazdu do zurbanizowanego obszaru miasta Wrocławia. Mając na uwadze komplementarne inwestycje DSDiK planowana przebudowa ul. Wilkszyńskiej pozwoli dodatkowo sprawnie przeprowadzić w dalszym przebiegu drogi wojewódzkiej 336 ruch w układzie promienistym łączący trasę obwodnicową z centrum Wrocławia, a w szczególności umożliwiającym połączenie z Autostradową Obwodnicą Wrocławia poprzez wjazd na węzle Wrocław-Stadion. Projekt będzie zatem kontynuacją inwestycji zlokalizowanej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 336 w ramach RPO WD 2007-2013 tj.: Budowa infrastruktury drogowej w otoczeniu stadionu piłkarskiego Euro 2012 we Wrocławiu.

4	DSDiK / Gmina Oborniki Śląskie	Poprawa dostępności transportowej dróg wojewódzkich nr 343, nr342, nr340 w miejscowości Oborniki Śląskie	2 421 952,58	2 058 659,69	8 500 000,00	363 292,89	1/1.1.1	2016- 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Projekt przewiduje przebudowę ciągu komunikacyjnego wiążącego kilka dr. woj. Niniejszy projekt w ramach jednego ciągu przewiduje również przebudowę skrzyżowania dr. woj. 342 z droga woj. nr 343. Droga wojewódzka nr 342 Strupina – Oborniki– Wrocław, jest drogą o znaczeniu regionalnym. Droga wojewódzka nr 340 relacji Oleśnica – Wołów – Lubin stanowi ważne połączenie dróg o znaczeniu regionalnym. Droga nr 342 we Wrocławiu łączy się z drogą krajową nr 5, która łączy się trasą europejską E67, natomiast droga wojewódzka nr 340 w Oleśnicy łączy się z drogą ekspresową S-8 (trasą europejską E67). Trasa E67 należy do sieci TEN-T i umożliwia m.in. dostęp do centr logistycznych oraz portu lotniczego we Wrocławiu. Dzięki realizacji tej inwestycji poprawi się przepustowość i bezpieczeństwo na istniejącej sieci dróg co przyczyni się do wyprowadzenia ruchu z miejscowości Oborniki Śląskie.
5	DSDiK / Miasto Oleśnica	Modernizacja ul. Dobroszyckiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 340 od ul. Wojska Polskiego do węzła Dąbrowa drogi S 8	968 781,03	823 463,88	3 400 000,00	145 317,15	1/1.1.1	2016- 2018	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Planowana przebudowa-modernizacja drogi wojewódzkiej 340 dotyczy odcinka o długości ok. 1,32 km od granicy miasta zlokalizowanej na wysokości węzła Dąbrowa trasy S8 do skrzyżowania ul. Dobroszyckiej z ul. Wojska Polskiego w Oleśnicy. Droga łączy się z drogą ekspresową S8 oraz dawną drogą krajową nr 8.

6	Gmina Wrocław	Przebudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 342 we Wrocławiu*	4 843 905,16	3 229 269,98	13 333 332,84	1 614 635,17	1/1.1.1	2017 – 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ulice Pełczyńska, Zajączkowska, Pęgowska i Obornicka leżą w ciągu drogi wojewódzkiej 342, stanowiącej alternatywę dla drogi krajowej nr 5 w północnym kierunku województwa dolnośląskiego. Dodatkowo należy podkreślić fakt, że DSDiK uznał drogę wojewódzką 342 za niezwykle istotną z punktu widzenia regionu, bowiem droga 342 od gminy Wrocław, przez Szewce, Oborniki Śląskie do skrzyżowania z drogą wojewódzką 340 została uwzględniona w wykazie sieci dróg wojewódzkich planowanych do przebudowy i bieżącego utrzymania w formule PPP. Mając na uwadze powyższe projekt dotyczący przebudowy ul. Pełczyńskiej, Zajączkowskiej, Pęgowskiej we Wrocławiu jest działaniem komplementarnym do działań DSDiK. Realizacja tej inwestycji pozwoli dodatkowo – poza celami realizowanymi przez DSDiK w ramach projektu przebudowy i bieżącego utrzymania dróg wojewódzkich w formule PPP – sprawnie przeprowadzić w dalszym przebiegu drogi wojewódzkiej 342 ruch w układzie promienistym łączący trasę obwodnicową z centrum Wrocławia. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową poprzez bezpośrednie połączenie z inwestycją sfinansowaną w ramach POIiŚ 2007-2013 pn.: „Budowa Północnej Obwodnicy Śródmiejskiej we Wrocławiu – etap I”
Suma			33 320 393,81	24 216 983,20	99 989 501,94	9 103 410,61			

*W przypadku dostępności środków finansowych kwota dofinansowania projektu może zostać zwiększona

LISTA REZERWOWA **

7	Gmina Wrocław	Rozbudowa ul. Osobowickiej w ciągu drogi wojewódzkiej nr 327 we Wrocławiu	6 495 728,16	4 488 917,75	18 534 292,50	2 006 810,41	1/1.1.1	2018 - 2019	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Ulica Osobowicka leżąca w ciągu drogi wojewódzkiej nr 327 wyprowadza pośrednio ruch do Autostradowej Obwodnicy Wrocławia (w sieci TEN-T) poprzez Śródmiejską Obwodnicę Wrocławia leżącą w ciągu DK5. Zadanie będzie bowiem realizowane na ul. Osobowickiej na odcinku od Obwodnicy Śródmiejskiej, którą przebiega droga krajowa nr 5, do ul. Lipskiej. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową poprzez bezpośrednie połączenie z inwestycją sfinansowaną w ramach POIiŚ 2007-2013 pn.: „Budowa Północnej Obwodnicy Śródmiejskiej we Wrocławiu – etap I”
8	Gmina Wrocław	Przebudowa drogowego mostu Żernickiego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362 we Wrocławiu	3 243 236,70	2 241 261,16	9 253 943,20	1 001 975,54	1/1.1.1	2014- 2017	Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa określającej strategię interwencji funduszy europejskich w Polsce na lata 2014-2020, priorytetowo powinny być potraktowane przebudowy dróg wojewódzkich na odcinkach leżących w ciągach komunikacyjnych, stanowiących połączenie z siecią TEN-T. Przebudowa drogowego mostu Żernickiego w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362 we Wrocławiu umożliwi dostęp do terenów aktywności gospodarczej przy ul. Jerzmanowskiej i usytuowanej w jej sąsiedztwie ul. Szczecińskiej. Projekt ma strategiczny charakter dla regionu poprzez zwiększenie efektywności i bezpieczeństwa infrastruktury transportowej. Przebudowywany most stanowi w chwili obecnej „wąskie gardło” w ciągu drogi wojewódzkiej nr 362. Droga ta poprzez ulicę Szczecińską łączy się z Autostradą Obwodnicą Wrocławia (A8 w sieci TEN-T), dzięki czemu ruch z centrum miasta jest wyprowadzany bezpośrednio do TEN-T, jak również łączy się za pośrednictwem ul. Bystrzyckiej z DK 5 oraz poprzez drogę wojewódzką 349 z drogą krajową 94. Poza tym pośrednio łączy się z autostradą A4 (w sieci TEN-T) na węźle Kąty Wrocławskie. Stanowi również połączenie stolicy Dolnego Śląska w szczególności z obszarem Zagłębia Miedziowego (KGHM Polska Miedź S.A), będącego liderem gospodarczym w skali regionu i kraju, leżącego na terenie gmin nie tworzących ZIT WrOF. Sama droga wojewódzka 362 prowadzi ruch w kierunku autostrady A4 do węzła Kąty Wrocławskie. Projekt uzupełnia wrocławską sieć drogową w rejonie międzynarodowego portu lotniczego TEN-T, usprawniając komunikację pomiędzy odcinkami dróg zrealizowanych w ramach

									poprzedniej perspektywy finansowej UE, współfinansowanymi z RPO WD 2007-2013 (połączenia Portu Lotniczego z obwodnicą średmiejską – 2 etapy) oraz POIiŚ 2007-2013, tj. AOW zrealizowana przez GDDKiA
Suma (rez.)		9 738 964,86	6 730 178,91	27 788 235,70	3 008 785,95				
SUMA (podst. + rez.)		43 059 358,67	30 947 162,11	127 777 737,64	12 112 196,56				

* Kurs EUR **4,1289** - na podstawie Harmonogramu Naborów

** W przypadku dostępności środków finansowych projekty z listy rezerwowej mogą zostać objęte dofinansowaniem

WSTĘPNA LISTA PROJEKTÓW WYBIERANYCH W TRYBIE POZAKONKURSOWYM W RAMACH 5.2 RPO WD 2014-2020

Lp	Wnioskodawca	Tytuł projektu	Wartość projektu [EUR]	Wartość dofinansowania [EUR]	Wartość dofinansowania [PLN]***	Wkład własny [EUR]	Priorytet, działanie/ schemat ZIT	Planowany termin realizacji [lata]	Krótki opis projektu
LISTA PODSTAWOWA									
1	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Rewitalizacja linii kolejowej nr 292 na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice w celu przywrócenia przewozów pasażerskich we WrOF.	16 476 509,19	11 386 205,54	49 631 331,32	5 090 303,66	1/1.1.2	2016 - 2019	Projekt partnerski obejmować będzie rewitalizację jednotorowej, częściowo zelektryfikowanej linii kolejowej nr 292, na odcinku Jelcz Miłoszyce – Wrocław Sołtysowice, linii o dużym znaczeniu dla regionu, doprowadzającej ruch w kierunku Transeuropejskiej Sieci Transportowej TEN-T; poprawiający bezpieczeństwo na niej. Zakres rzeczowy zadania będzie obejmował głównie prace odtworzeniowe w zakresie nawierzchni kolejowej, elektroenergetyki, sieci trakcyjnej, urządzeń sterowania ruchem i telekomunikacji, umożliwiające podniesienie parametrów eksploatacyjnych linii kolejowej. Planowane są również prace poprawiające bezpieczeństwo na przejazdach kolejowych oraz roboty związane z budową nowych i polepszeniem parametrów istniejących peronów wraz z ich wyposażeniem, a także z poprawą stanu obiektów inżynierskich. Ponadto przewiduje się budowę infrastruktury poprawiającej dostępność linii kolejowej dla podróżnych, tj. bezpiecznych: dojść pieszych, dojazdów, parkingów Park&Ride i Bike&Ride. Zakres ten realizować będą Partnerzy Projektu, tj. Gminy: Czernica, Jelcz-Laskowice,

										Wrocław.
2	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 274 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez budowę przystanku kolejowego Mokronos Górny	1 357 223,16	937 918,44	4 088 292,68	419 304,72	1/1.1.2	2016 - 2019	Projekt partnerski obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz budowę przystanku kolejowego w miejscowości Mokronos Górny (PKP PLK S.A.) wraz z infrastrukturą towarzyszącą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z połączeń kolejowych na linii, niezbędną dla zapewnienia dostępności nowego przystanku (Gmina Kąty Wrocławskie) oraz promocję i certyfikację projektu. Certyfikacja projektu polega na sprawdzeniu zgodności W skład przystanku osobowego wejdą: dwa perony jednokrawędziowe wraz z infrastrukturą towarzyszącą, przejście w poziomie szyn kategorii E, system odwodnienia. W zakres infrastruktury bezpośrednio przeznaczonej do obsługi podróżnych będzie wchodzić m.in. zagospodarowanie terenu przylegającego do terenu PKP, tj. pod parkingi, wiaty rowerowe, chodniki, oświetlenie, etc. Inwestycja pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału infrastruktury kolejowej do obsługi przewozów pasażerskich w regionie.	
3	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 273 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez modernizację przystanku kolejowego Wrocław Muchobór	2 429 580,86	1 678 978,65	7 318 500,00	750 602,22	1/1.1.2	2016 - 2019	Projekt polegający na dostosowaniu linii kolejowej nr 273 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez modernizację przystanku kolejowego Wrocław Muchobór, wpisuje się w przyjętą przez Radę Miejską Wrocławia w roku 2013 Wrocławską Politykę Mobilności traktującą priorytetowo rozwój możliwości wykorzystywania do przemieszczeń transportu zbiorowego, w szczególności - szynowego. Planowany projekt obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz modernizację przystanku kolejowego, przejście pod torami, przejazd kolejowy kategorii A, nawierzchnię kolejową na torach przyperonowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą bezpośrednio przeznaczoną do obsługi podróżnych korzystających z obu połączeń kolejowych - liniami nr 273 i 275 przez co wpłynię na podniesienie standardu obsługi klientów korzystających z usług kolejowych. Modernizacja obejmie zarówno odcinek torów w obrębie peronów, krawędzie i nawierzchnie peronów, ich wyposażenie w elementy infrastruktury dla obsługi podróżnych, podziemne bezkolizyjne przejście pod pięcioma torami, przejazd położony w obrębie samego przystanku wraz z infrastrukturą zabezpieczającą, promocję i certyfikację projektu.	

4	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.	Dostosowanie linii kolejowej nr 276 do obsługi przewozów pasażerskich we WrOF poprzez budowę przystanku kolejowego Iwiny	1 354 470,17	936 015,97	4 080 000,00	418 454,20	1/1.1.2	2016- 2019	<p>Projekt partnerski obejmować będzie modernizację linii kolejowej w obrębie peronu oraz budowę przystanku kolejowego w miejscowości Iwiny (PKP PLK S.A.) wraz z infrastrukturą towarzyszącą niezbędną dla zapewnienia dostępności nowego przystanku (Gmina Siechnice), promocję oraz certyfikację projektu. Inwestycja pozwoli na lepsze wykorzystanie potencjału infrastruktury kolejowej do obsługi przewozów pasażerskich w regionie. PKP Polski Linie Kolejowe jest Zarządcą linii kolejowych, w których skład wchodzi przystanki kolejowe.</p> <p>W ramach inwestycji konieczne jest ujęcie budowy infrastruktury towarzyszącej służącej obsłudze ruchu pasażerskiego w zakresie budowy ciągów pieszo- rowerowych o długości 450 metrów (od granicy z miastem Wrocław) oraz jezdnych o długości 400 metrów (jako połączenia z istniejącym układem komunikacyjnym) wraz z wybudowaniem 60 szt. miejsc parkingowych. Wartość ww. wydatków nie przekroczy 15% ogólnej wartości projektu. Wykonawca ww. inwestycji jako komponentu całości projektu będzie gmina Siechnice.</p>
Suma			21 617 783,40	14 939 118,60	65 118 124,00	6 678 664,80			

*** Kurs EUR **4,3589** – średni kurs NBP z ostatniego dnia miesiąca poprzedzającego przedłożenie Strategii ZIT WrOF, tj. z 29 lutego 2016 r.

Ad.8 b)

POIiŚ 2014–2020

PI 4.v POIiŚ 2014–2020 Niskoemisyjny transport miejski

LISTA PODSTAWOWA propozycji projektów POIiŚ 2014 - 2020 _ PI 4.v "Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu"					
Lp.	Wnioskodawca	Tytuł Projektu	Wartość Projektu brutto (PLN)	Wartość Projektu netto (PLN)	Wartość dofinansowania (PLN)
1	Gmina Wrocław	Budowa wydzielonej trasy autobusowo-tramwajowej łączącej osiedle Nowy Dwór z Centrum Wrocławia	180 000 000,00	146 341 463,41	109 756 097,56
2	Gmina Wrocław	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu - Etap III A (ul. Hubska, ul. Popowicka - Długa)	158 655 000,00	128 987 804,88	96 740 853,66
3	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania - Etap IA	260 760 000,00	212 000 000,00	159 000 000,00
4	Gmina Siechnice	Promowanie strategii niskoemisyjnych na terenie gminy Siechnice- budowa multitalmodalnych centrów przesiadkowych	2 000 000,00	1 626 016,26	1 500 000,00
SUMA			601 415 000,00	488 955 284,55	366 996 951,22

LISTA REZERWOWA
proponycji projektów POIiŚ 2014 - 2020 _ PI 4.v

1	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania wraz z modernizacją stacji prostownikowych – Etap IB	73 800 000,00	60 000 000,00	45 000 000,00
2	Gmina Wrocław	Zintegrowany System Transportu Szynowego w Aglomeracji i we Wrocławiu - Etap III B (ul. Sucha, Jagodno)	95 270 000,00	77 455 284,55	58 091 464,00
3	Gmina Wrocław / MPK Wrocław	Modernizacja floty taboru tramwajowego we Wrocławiu pod względem polepszenia efektywności energetycznej oraz zapewnienia dostępności dla osób o ograniczonej sprawności poruszania - Etap II	359 160 000,00	292 000 000,00	219 000 000,00
4	Gmina Wrocław	Rozbudowa infrastruktury dla integracji komunikacji miejskiej i regionalnej we Wrocławiu - Obszar Hali Stulecia	91 020 000,00	74 000 000,00	55 500 000,00
5	Gmina Wrocław	Uruchomienie pierwszej linii kolejowo - tramwajowych przewozów aglomeracyjnych - linia tramwaju dwusystemowego	412 000 000,00	334 959 349,59	251 219 512,00
SUMA			1 031 250 000,00	838 414 634,15	628 810 976,00

Ad.8 c)

Przedsięwzięcia z zakresu infrastruktury drogowej i kolejowej wynikające z Kontraktu Terytorialnego Województwa Dolnośląskiego (planowane do dofinansowania ze środków UE)		
Lp.	wyszczególnienie	wartość całkowita PLN
Wsparcie rozwoju kolei aglomeracyjnej- komponent zgłoszony w ramach przedsięwzięcia pn. : "Rozwój niskoemisyjnego transportu miejskiego na terenie WrOF"		
PROJEKT NR 1	Budowa przystanku kolejowego Wrocław Szczepin na linii nr 143 wraz z przebudową wiaduktu nad ul. Długą we Wrocławiu	27 800 000,00
PROJEKT NR 2	Rehabilitacja odcinka linii kolejowej nr 274 celem przywrócenia przewozów pasażerskich do stacji Wrocław Świebodzki	47 400 000,00
"Zwiększenie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T na terenie Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego"		
PROJEKT NR 3	Aleja Wielkiej Wyspy we Wrocławiu	330 000 000,00
PROJEKT NR 4	Budowa Osi Zachodniej we Wrocławiu w ciągu drogi krajowej nr 94	299 172 000,00

Załącznik nr 5. Zestawienie wskaźników

Priorytet inwestycyjny RPO	Nazwa wskaźnika	Typ wskaźnika	Jednostka miary	Wartość bazowa (2013)	Wartość pośrednia (2018)	Wartość docelowa (2023)	Częstotliwość pomiaru	Źródło
Cel 1. Zintegrowanie przestrzeni WrOF								
Priorytet 1.1 Poprawa dostępności transportowej i zwiększenie mobilności regionalnej na terenie WrOF								
Działanie 1.1.1 Zapewnienie spójnego z regionem, pozostałą częścią kraju i krajami Unii Europejskiej systemu komunikacyjnego WrOF								
PI 5.1	Całkowita długość nowych dróg (CI 13)	P	km	-	-	2	rok	SL 2014
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg (CI 14)	P	km	-	1	14	rok	SL 2014
	WDDT II (wskaźnik drogowej dostępności transportowej - liczony na bazie WMDT) ^a	RS	nd	27,59		32,69	Od 2013 roku/ co 2-3 lata	MIR
Działanie 1.1.2 Zastąpienie w szerokim zakresie samochodowej komunikacji indywidualnej zintegrowaną siecią transportu niskoemisyjnego								
PI 5.2	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych (CI 12)	P	km	-	0	18	rok	SL 2014
	Szacowana długość przebudowanych, zmodernizowanych linii kolejowych na podstawie podpisanych umów (KEW)	P	km	-	21	n/d		SL 2014
	Liczba przebudowanych/odnowionych dworców kolejowych	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	WDKT II ^a	RS	nd	23,2329		37,7259	Od 2013 roku/ co 2-3 lata	MIR
PI 3.4	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	P	tony równoważnika CO ₂	-	-	671	rok	SL 2014
	Długość wspartej infrastruktury rowerowej	P	km	-	24	80	rok	SL 2014

	Liczba wybudowanych obiektów "parkuj i jedź"	P	szt.	-	-	10	rok	SL 2014
	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	P	szt.	-	-	20	rok	SL 2014
	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	Przewozy pasażerskie komunikacją miejską ^b	RS	mln os	251,7		310,27	rok	GUS
Priorytet 1.2 Poprawa stanu środowiska i gospodarka niskoemisyjna na terenie WrOF								
Działanie 1.2.1 Poprawa ochrony przed klęskami żywiołowymi na terenie WrOF								
PI 4.5	Liczba ludności odnoszącej korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej (CI 20)	R	osoby	-	-	9 615	rok	SL 2014
	Długość sieci kanalizacji deszczowej	P	km	-	-	6	rok	SL 2014
	Pojemność obiektów małej retencji	P	m ³	-	-	334 170	rok	SL 2014
	Liczba wprowadzonych do użycia systemów monitorowania zagrożeń i systemów wczesnego ostrzegania	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	Liczba urządzeń dla celów ochrony przeciwpowodziowej	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	P	szt.	0		2	rok	SL 2014
	Pojemność obiektów małej retencji wodnej ^b	RS	dam ³	155 423,7 ^c			159 502,50	rok
Działanie 1.2.3 Racjonalizacja gospodarki wodno-ściekowej zgodnie ze standardami Unii Europejskiej								
PI 4.2	Długość sieci kanalizacji sanitarnej	P	km	-	10	27	rok	SL 2014
	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych oczyszczania ścieków (CI 19)	R	Równoważna liczba mieszkańców	-	-	1 878	rok	SL 2014
	Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę (CI18)	R	osoby	-	-	814	rok	SL 2014
	Długość sieci wodociągowej	P	km	0		5	rok	SL 2014

	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków	P	szt.	0		4	rok	SL 2014
	Odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków ^b	RS	%	77,2		83,44	rok	GUS
Działanie 1.2.4 Tworzenie, utrzymanie, ochrona i integracja kompleksów przyrodniczych								
PI 4.4	Liczba wspartych form ochrony przyrody	P	szt.	-	-	7	rok	SL 2014
	Powierzchnia siedlisk wspieranych w celu uzyskania lepszego statusu ochrony (CI 23)	R	ha	-	-	14	rok	SL 2014
	Liczba wspartych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	P	szt.	0		3	rok	SL 2014
	Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem ^b	RS	%	18,6 ^c		19,2	rok	GUS
Działanie 1.2.5 Racjonalizacja produkcji i wykorzystania energii na terenie WrOF								
PI 3.3	Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji	P	m ²	-	15 073	72 677	rok	SL 2014
	Liczba gospodarstw domowych z lepszą klasą zużycia energii (CI31)	P	gospodarstwa domowe	-	-	423	rok	SL 2014
	Zmniejszenie rocznego zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych (CI 32)	P	kWh/rok	-	-	4 287 895	rok	SL 2014
	Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych (CI 34)	P	tony równoważnika CO ₂	-	-	2702	rok	SL 2014
	Liczba zmodernizowanych źródeł ciepła	P	szt.	-	-	579	rok	SL 2014
	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	P	szt.	0		17	rok	SL 2014
	Ilość zaoszczędzonej energii cieplnej	RB	GJ/rok	0		3 738	rok	SL 2014
	Sprzedaż energii cieplnej na cele komunalno-bytowe ^b	RS	GJ	14 237 179		11 694 874	rok	GUS
Cel 2. Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka WrOF								
Priorytet 2.1 Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki WrOF								
Działanie 2.1.1 Rozwój nowoczesnej, wielofunkcyjnej i zdywersyfikowanej podmiotowo i przedmiotowo struktury gospodarczej WrOF								
PI 1.3	Liczba wspartych inkubatorów przedsiębiorczości	P	szt.	-	-	3	rok	SL 2014

	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych ⁵⁸	P	ha	-	-	32	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)	P	Przedsiębiorstwa	-	14	60	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe(CI 4)	P	Przedsiębiorstwa	-	14	60	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego	P	szt.	0		60	rok	SL 2014
	Liczba inwestycji zlokalizowanych na przygotowanych terenach inwestycyjnych	RB	szt.	0		6	rok	SL 2014
	Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej w sektorze prywatnym - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	RS	szt.	9 128 ^e		9 356	rok	GUS
PI 1.4	Liczba przedsiębiorstw, które wprowadziły zmiany organizacyjno-procesowe	P	szt.	-	-	30	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)	P	Przedsiębiorstwa	-	11	40	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje (CI 2)	P	Przedsiębiorstwa	-	11	40	rok	SL 2014
	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze międzynarodowym	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	Liczba wspartych przedsięwzięć informacyjno-promocyjnych o charakterze krajowym	P	szt.	0		1	rok	SL 2014
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji działalności	P	szt.	0		40	rok	SL 2014
	Liczba kontraktów handlowych zagranicznych podpisanych przez przedsiębiorstwa wsparte w zakresie internacjonalizacji	RB	szt.	0		110	rok	SL 2014

⁵⁸ Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: *Powierzchnia przygotowanych terenów inwestycyjnych*

	Wartość eksportu ogółem *	RS	EUR	16 572 000 000 °		26 630 400 000	rok	Izba Celna	
Działanie 2.1.2 Wsparcie działań związanych ze wzrostem innowacyjności gospodarki oraz wdrażaniem i umacnianiem kooperacji nauka-gospodarka									
PI 1.2	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie (CI 1)	P	Przedsiębiorstwa	-	11	50	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje(CI 2)	P	Przedsiębiorstwa	-	6	30	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie niefinansowe(CI 4)	P	Przedsiębiorstwa	-	6	26	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw współpracujących z ośrodkami badawczymi (CI 26)	P	Przedsiębiorstwa	-	-	10	rok	SL 2014	
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla przedsiębiorstw (dotacje) (CI 6)	P	EURO	-	-	19 886 286	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie prowadzenia prac B+R	P	szt.	0		7	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw ponoszących nakłady inwestycyjne na działalność B+R	P	szt.	0		7	rok	SL 2014	
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie doradztwa specjalistycznego	P	szt.	0		26	rok	SL 2014	
	Liczba projektów B+R realizowanych przy wykorzystaniu wspartej infrastruktury badawczej	RB	szt.	0		6	rok	SL 2014	
Nakłady sektora przedsiębiorstw na działalność B+R w relacji do PKB (BERD) b	RS	%	0,25 ^d		0,36	rok	GUS		
Cel 3. Osiągnięcie spójności społecznej WrOF Zintegrowanie społeczne WrOF									
Priorytet 3.1 Poprawa jakości życia mieszkańców i spójność społeczna na terenie WrOF									
Działanie 3.1.1 Zwiększenie konkurencyjności WrOF jako miejsca zamieszkania, pracy i wypoczynku									
PI 6.3	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	P	szt.	-	6	29	rok	SL 2014	
	Liczba wspartych budynków mieszkalnych zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	P	szt.	-	-	17	rok	SL 2014	

	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym ^b	RS	%	12,1		7,3	rok	GUS
PI 4.3	Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	P	szt.	-	1	4	rok	SL 2014
	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	P	szt.	-	-	2	rok	SL 2014
	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem obiektach dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne (CI 9) ⁵⁹	R	odwiedziny/rok	-	-	10 000	rok	SL 2014
	Liczba imprez artystyczno-rozrywkowych, interdyscyplinarnych i sportowych	RS	szt.	233 ^e		247	rok	GUS
PI 2.1	Liczba usług publicznych udostępnianych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 3	P	szt.	-	8	22	rok	SL 2014
	Liczba podmiotów, które udostępniły on-line informacje sektora publicznego	P	szt.	-	3	8	rok	SL 2014
	Liczba urzędów, które wdrożyły katalog rekomendacji dotyczących awansu cyfrowego	P	szt.	-	-	5	rok	SL 2014
	Liczba udostępnionych usług wewnątrzadministracyjnych (A2A)	P	szt.	0		5	rok	SL 2014
	Liczba podmiotów udostępniających usługi wewnątrzadministracyjne (A2A)	P	szt.	0		5	rok	SL 2014
	Liczba zdigitalizowanych dokumentów zawierających informacje sektora publicznego	P	szt.	0		Wartość docelowa będzie oszacowana w późniejszym etapie realizacji programu		
	Liczba pobrań/odtworzeń dokumentów zawierających informacje sektora publicznego	RB	szt.	0		40 810	rok	SL 2014
	Odsetek obywateli korzystających z e-administracji ^b	RS	%	30,8 ^e		34,27	rok	GUS

⁵⁹ Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne [odwiedziny/rok] (CI 9)

Działanie 3.1.2 Zmniejszanie bezrobocia i zwiększanie zatrudnienia na terenie WrOF

PI 6.1	Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej (CI 35) ⁶⁰	P	osoby	-	-	105	rok	SL 2014
PI 8.3 (8.4.2 zgodnie z SZOOP RPO WD)	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka lub utrzymały zatrudnienie, po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	45,45%	rok	SL 2014
	Liczba osób pozostających bez pracy, które znalazły pracę lub poszukują pracy po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	39,5%	rok	SL 2014
	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowania ze środków EFS	R	osoby	-	-	80%	rok	SL 2014
	Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie	P	osoby	-	-	605	rok	SL 2014
	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3	P	szt.	-	-	497	rok	SL 2014

Priorytet 3.2 Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych na terenie WrOF oraz przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu we WrOF**Działanie 3.2.1 Osiągnięcie wysokiego poziomu zaopiekowania zdrowotnego i społecznego na terenie WrOF**

PI 9.1	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	P	osoby	-	602	972	rok	SL 2014
	Uczestnicy z niepełno sprawnościami ⁶¹	P	osoby	-	-	314	rok	SL 2014
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	24,90%	rok	SL 2014
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	35,39%	rok	SL 2014

⁶⁰ Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej (CI 35)*

⁶¹ Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: *Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie*

	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	R	osoby	-	-	23,56%	rok	SL 2014
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	R	osoby	-	-	20%	Minimum 4 razy w ciągu okresu programowania	Badanie ewaluacyjne
PI 9.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	P	osoby	-	-	612	rok	SL 2014
	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych, istniejących po zakończeniu projektu	R	szt.	-	-	345	rok	SL 2014
PI 6.1	Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne	P	szt.	-	-	8	rok	SL 2014
	Liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	RS	gosp.	12 598		10 797	rok	GUS
Priorytet 3.3 Wzrost jakości i dostępności edukacyjnej na terenie WrOF								
Działanie 3.3.1 Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji na terenie WrOF wraz z dostosowaniem infrastruktury edukacyjnej								
PI 7.1	Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej ⁶² (CI 35)	P	osoby	-	501	1 410	rok	SL 2014
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	szt.	-	-	6	rok	SL 2014
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	szt.	-	-	3	rok	SL 2014
	Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	P	osoby	-	-	337	rok	SL 2014
	Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	osoby	-	-	1 073	rok	SL 2014

⁶² Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej*

	Odsetek dzieci w wieku 3-4 lata objętych wychowaniem przedszkolnym	RS	%	62,9		74,64	rok	GUS
	Wyniki sprawdzianu kończącego szkołę podstawową	RS	%	66,32		66,58	rok	OKE
	Średni wynik egzaminu gimnazjalnego w części matematyczno-przyrodniczej z zakresu matematyki	RS	%	45,84		52,75	rok	OKE
PI 7.2	Liczba miejsc w objętej wsparciem infrastrukturze w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastrukturze edukacyjnej ⁶³ (CI 35)	P	osoby	-	279	903	rok	SL 2014
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	szt.	-	-	1	rok	SL 2014
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	P	szt.	-	-	2	rok	SL 2014
	Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury edukacji ogólnej	P	osoby	-	-	212	rok	SL 2014
	Liczba użytkowników wspartych obiektów infrastruktury kształcenia zawodowego	P	osoby	-	-	734	rok	SL 2014
	Zdawalność egzaminów maturalnych	RS	%	66,98		81	rok	OKE
PI 10.1 (10.1.2 zgodnie z SZOOP RPO WD)	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	P	osoby	-	-	2 856	rok	SL 2014
	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	P	szt.	-	283	644	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (dotyczy edukacji przedszkolnej)	P	osoby	-	77	208	rok	SL 2014

⁶³ Nazwa wskaźnika wg WLWK 2014-2020 EFRR, FS: *Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej*

	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego, które funkcjonują 2 lata po uzyskaniu dofinansowaniu ze środków EFS	R	szt.	-	-	80%	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	73%	rok	SL 2014
PI 10.1 (10.2.2 zgodnie z SZOOP RPO WD)	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	P	osoby	-	2 499	6 707	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie (dotyczy edukacji szkolnej)	P	osoby	-	77	208	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	P	osoby	-	-	109	rok	SL 2014
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	P	szt.	-	31	83	rok	SL 2014
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	P	szt.	-	-	36	rok	SL 2014
	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	67%	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	73%	rok	SL 2014
	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	R	szt.	-	-	93%	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli prowadzących zajęcia z wykorzystaniem TIK dzięki EFS	R	osoby	-	-	89%	rok	SL 2014
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	R	szt.	-	-	37%	rok	SL 2014

PI 10.3 (10.4.2 zgodnie z SZOOP RPO WD)	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia w programie	P	osoby	-	-	855	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu objętych wsparciem w programie	P	osoby	-	-	135	rok	SL 2014
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	P	osoby	-	817	2 193	rok	SL 2014
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wyposażonych w programie w sprzęt i materiały dydaktyczne niezbędne do realizacji kształcenia zawodowego	P	szt.	-	-	32	rok	SL 2014
	Liczba podmiotów realizujących zadania centrum kształcenia zawodowego i ustawicznego objętych wsparciem w programie	P	szt.	-	-	6	rok	SL 2014
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje w ramach pozaszkolnych form kształcenia	R	osoby	-	-	30%	rok	SL 2014
	Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	R	osoby	-	-	73%	rok	SL 2014
	Liczba szkół i placówek kształcenia zawodowego wykorzystujących wyposażenie zakupione dzięki EFS	R	szt.	-	-	89%	rok	SL 2014
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego objętych wsparciem w programie, uczestniczących w kształceniu lub pracujących po 6 miesiącach po ukończeniu nauki	R	osoby	-	-	37%	rok	SL 2014

LEGENDA:

^a dane dotyczą obszaru całego województwa, a nie jedynie obszaru funkcjonalnego Strategii; wkład ZIT w realizację wskaźnika będzie badany na etapie badania ewaluacyjnego przeprowadzonego przez IZ RPO WD

^b dane dotyczą obszaru całego województwa, a nie jedynie obszaru funkcjonalnego Strategii

^c w przypadku tego wskaźnika, wartość bazowa odnosi się do roku 2012

^d w przypadku tego wskaźnika, wartość bazowa odnosi się do roku 2011

^e w przypadku tego wskaźnika, wartość bazowa odnosi się do roku 2014

P – wskaźnik produktu

RB - wskaźnik rezultatu bezpośredniego

RS - wskaźnik rezultatu strategicznego

Załącznik
do Uchwały nr XLVIII/1169/13
Rady Miejskiej Wrocławia
z dnia 19 września 2013 r.

Wrocławska polityka mobilności

SPIS TREŚCI:

I.	WPROWADZENIE.....	3
II.	CELE POLITYKI	4
	1. Cel generalny	
	2. Cele podstawowe	
III.	ZASADY REALIZACJI POLITYKI.....	5
IV.	ŚRODKI REALIZACJI CELÓW PODSTAWOWYCH.....	5
V.	MONITOROWANIE REALIZACJI POLITYKI MOBILNOŚCI.....	14
VI.	SŁOWO KOŃCOWE.....	19

I. WPROWADZENIE

Jednym z najistotniejszych mierników jakości życia w mieście jest sprawność przemieszczania się oraz jakość powiązań miasta z zewnętrznym systemem transportowym. Uciążliwości społeczne i ekologiczne powodowane przez transport samochodowy są jednocześnie najbardziej dotkliwymi czynnikami obniżającymi jakość środowiska miejskiego. Rosnące zatłoczenie ulic negatywnie wpływa na warunki ruchu transportu zbiorowego, środowisko, a tym samym na jakość życia mieszkańców.

Wrocławski węzeł transportowy jest najważniejszym węzłem w obszarze województwa i jednym z najważniejszych w kraju. Dla mieszkańców miasta i aglomeracji fakt ten niesie ze sobą niewątpliwe korzyści, ale także problemy, związane z uciążliwościami transportowymi. Istotne jest więc, aby wrocławski węzeł transportowy był umiejętnie wkomponowany w strukturę miasta, realizował jego potrzeby komunikacyjne, a jednocześnie w sprawny i efektywny sposób wiązał miasto z zewnętrznymi systemami transportowymi.

Szczególne znaczenia nabiera przyjęcie skutecznych metod rozwiązywania problemów transportowych i przeciwdziałania ich negatywnym tendencjom. Jest to możliwe poprzez kompleksowe i konsekwentne działania skierowane na rozwój zrównoważonego transportu. Równie istotne jest także aktywne kształtowanie mobilności w mieście, w tym zachowań komunikacyjnych mieszkańców i klientów miasta, które zapewni zaspokojenie potrzeby przemieszczania się przy minimalizacji negatywnego oddziaływania ekonomicznego, ekologicznego i społecznego samego transportu.

Wrocławska polityka mobilności jest kluczowym dokumentem kierunkowym odnoszącym się do zjawisk związanych z mobilnością, sposobami korzystnego jej kształtowania oraz rozwiązywaniem problemów transportowych. Jest elementem strategii rozwojowej Miasta, mającej na celu zapewnienie wysokiej jakości życia jego mieszkańcom. Wpisuje się w najważniejsze obszary związane z przestrzenią komunikacyjną określone w *Strategii Wrocław w perspektywie 2020 plus*.

Niniejszy dokument odpowiada aktualnym tendencjom europejskim w swojej dziedzinie – zapisanym w dokumentach Unii Europejskiej - opartym o model harmonijnego rozwoju miast i obszarów metropolitalnych, dążący do zapewnienia wysokiej jakości życia mieszkańców. Taki rozwój jest procesem wymagającym czasu, dlatego też niniejszy dokument jest wizją na kilkanaście najbliższych lat z perspektywą końca III dekady XXI w.

Zrównoważona mobilność

Ostatnie lata XX w. i pierwsza dekada XXI w. pokazały, że współczesne miasta, aby rozwijać się w sposób spójny, zwarty i przyjazny dla ich mieszkańców, powinny na nowo spojrzeć na zagadnienia przemieszczania osób i towarów. Szczególnie istotnym elementem w nowym spojrzeniu jest odejście od koncentracji uwagi na infrastrukturze transportowej na rzecz szerokiego spojrzenia obejmującego zachowania komunikacyjne w obszarze tej infrastruktury. Tendencja ta znajduje swój wyraz w ograniczaniu używania pojęcia **transport**, na rzecz pojęcia **mobilność**, co wyraża szersze i kompleksowe spojrzenie na zasady kształtowania przemieszczeń w mieście.

Zrównoważona mobilność definiowana jest jako ukształtowane strukturą przestrzenną i transportową, zachowania komunikacyjne użytkowników, w których racjonalizuje się długość trasy podróży, motoryzacja indywidualna nie degraduje komunikacji zbiorowej i niezmotoryzowanej, a funkcjonowanie systemu transportu pozwala utrzymać harmonię z oto-

zeniem – środowiskiem naturalnym i cywilizacyjnym, w tym kulturowym. Pozytywne i nowoczesne zachowania komunikacyjne mieszkańców są podstawą do stworzenia lepszej dostępności komunikacyjnej miasta i obszaru metropolitalnego oraz jego zasobów.

Kształtowanie zrównoważonej mobilności wymaga przede wszystkim zapewnienia priorytetu dla rozwoju transportu niesamochodowego, albowiem przyszłość mobilna miasta, a także – w dużym stopniu – obszaru metropolitalnego, leży w sprawnym transporcie zbiorowym, rowerowym i ruchu pieszym. Sprzyjać temu będzie stworzenie spójnej sieci transportu zbiorowego, wzbogaconej o transport rowerowy i przestrzenie publiczne dla ruchu pieszego i uzupełnionej o dobrze funkcjonujący system dróg. Takie podejście pozwoli kreować nową kulturę mobilności, której kierunek wskazany został w dokumentach Unii Europejskiej.

II. CELE POLITYKI

1. Cel generalny

Generalnym celem *Wrocławskiej polityki mobilności* jest **tworzenie optymalnych warunków do efektywnego i bezpiecznego przemieszczania osób oraz towarów w mieście i obszarze metropolitalnym, przy spełnieniu wymogu ograniczenia uciążliwości transportu dla środowiska.**

Cel generalny powinien być realizowany w oparciu o kształtowanie pozytywnych zachowań komunikacyjnych mieszkańców oraz harmonijne funkcjonowanie i rozwój miasta i otoczenia, w szczególności w zakresie struktury przestrzennej, transportu i środowiska.

Realizacja celu generalnego odbywać się będzie pod hasłem: **Wrocław miastem zrównoważonej mobilności.**

2. Cele podstawowe

Cele podstawowe wyznaczono przy założeniu ciągłego wzrostu udziału podróży niesamochodowych w ogólnej liczbie podróży w mieście. W dalszej perspektywie udział transportu niesamochodowego rozumianego jako transport zbiorowy, rowerowy i ruch pieszy powinien wynosić nie mniej niż 65%. Udział transportu niesamochodowego do roku 2020 powinien wynosić nie mniej niż 60%, przy czym najistotniejszym celem na najbliższe lata jest przełamanie obecnej niekorzystnej wzrostowej tendencji udziału ruchu samochodowego w podróżach miejskich.

Nawiązując do celu generalnego *Wrocławskiej polityki mobilności*, wyznacza się następujące cele podstawowe:

- 1) poprawa dostępności transportowej miasta i obszaru metropolitalnego,
- 2) wzmacnianie roli transportu zbiorowego oraz rowerowego i pieszego jako podstawy zrównoważonego funkcjonowania miasta i obszaru metropolitalnego,
- 3) integracja systemów transportowych miasta i obszaru metropolitalnego oraz regionu i kraju,
- 4) poprawa jakości transportu,
- 5) wzrost poziomu bezpieczeństwa przemieszczania się,
- 6) ograniczanie negatywnego oddziaływania transportu na warunki życia mieszkańców i środowisko przyrodnicze.

III. ZASADY REALIZACJI POLITYKI

Działania na rzecz realizacji celów *Wrocławskiej polityki mobilności* realizowane będą z poszanowaniem następujących zasad:

- 1) kształtowanie systemu transportowego w harmonii z otoczeniem,
- 2) kształtowanie systemu transportowego w zależności od specyfiki i preferowanej dostępności poszczególnych obszarów miasta,
- 3) wpływanie na popyt na przemieszczanie się i sposób jego zaspakajania,
- 4) priorytet dla wykorzystania istniejącej infrastruktury transportowej w stosunku do jej przebudowy i rozbudowy,
- 5) preferowanie rozbudowy infrastruktury transportu zbiorowego oraz rowerowej i pieszej w stosunku do infrastruktury dla transportu samochodowego indywidualnego,
- 6) zachowanie właściwych proporcji między nakładami na budowę nowej infrastruktury transportowej a nakładami na utrzymanie istniejących zasobów,
- 7) uwzględnianie potrzeb osób o ograniczonej sprawności przy planowaniu, projektowaniu i realizacji infrastruktury transportowej,
- 8) współpraca z podmiotami zewnętrznymi dla integracji systemu transportowego miasta i obszaru metropolitalnego.

Działania realizowane w oparciu o powyższe zasady prowadzić będą do wzrostu udziału transportu zbiorowego oraz ruchu niezmotoryzowanego – pieszego i rowerowego – w ogólnej liczbie podróży w mieście, tym samym przyczyniając się do kształtowania zrównoważonej mobilności.

IV. ŚRODKI REALIZACJI CELÓW PODSTAWOWYCH

Realizacja założonych celów podstawowych powinna odbywać się na wielu płaszczyznach funkcjonowania miasta.

Środkami do realizacji założonych celów podstawowych są działania podejmowane w następujących obszarach: planowania przestrzennego, kształtowania zrównoważonej mobilności, transportu zbiorowego, bezpieczeństwa przemieszczania się, dialogu społecznego, ruchu pieszych i osób o ograniczonej sprawności, transportu rowerowego, polityki parkingowej, transportu samochodowego osobowego (indywidualnego), transportu ładunków, transportu lotniczego, organizacji i zarządzania, ekonomii i finansów, ochrony środowiska, monitorowania oraz modelowania zachowań komunikacyjnych. Środki realizacji założonych celów bardzo często się przenikają, a niektóre z nich związane są z kilkoma obszarami działania.

- 1) OBSZAR: planowanie przestrzenne** – jest bazą do prowadzenia polityki transportowej w mieście. Dokumenty planistyczne wyznaczają kierunek zmian w zagospodarowaniu miasta i obszaru metropolitalnego, wpływając tym samym na zmiany potrzeb, form i struktury przemieszczeń.

W obszarze planowania przestrzennego za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- koordynację polityki przestrzennej Wrocławia oraz gmin sąsiednich, w tym dążenie do stworzenia planu metropolitalnego,
- wzmocnianie zwartości struktury miasta,

- planowanie spójnych struktur osiedli oraz wzmocnienie lokalnych centrów i innych obszarów hierarchicznie ważnych oraz powiązań między nimi,
- planowanie struktur urbanistycznych jako wielofunkcyjnych pozwalających na realizację potrzeb mieszkańców bez konieczności przemieszczania się na duże odległości,
- stymulowanie rozwoju miasta w obszarach dobrze obsługiwanych transportem zbiorowym,
- stymulowanie koncentracji miejsc pracy, nauki i usług w sąsiedztwie tras komunikacji zbiorowej,
- kształtowanie istniejących oraz planowanie nowych struktur miejskich w sposób zapewniający dobrą dostępność transportu zbiorowego oraz przyjazny pieszym, rowerzystom i osobom o ograniczonej sprawności,
- ochronę rezerw dla elementów układu transportowego wyznaczonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Wrocławia,
- kształtowanie wnętrza urbanistycznych ulic w sposób zapewniający wysoką jakość kompozycji przestrzennej oraz chroniący walory ich otoczenia,
- kształtowanie elementów układu transportowego oraz terenów sąsiadujących w sposób minimalizujący konieczność stosowania technicznych elementów ochrony akustycznej,
- rezerwowanie w planach miejscowych terenów na elementy systemu transportowego, w szczególności ulice, trasy tramwajowe i rowerowe, węzły integracyjne, parkingi Park&Ride (Parkuj i Jedź) i parkingi rowerowe oraz mariny,
- wprowadzanie w planach miejscowych oraz w decyzjach budowlanych wymogów dotyczących parkowania samochodów i rowerów z uwzględnieniem specyfiki obszaru miasta,

2) OBSZAR: kształtowanie zrównoważonej mobilności – to sposób podejścia do szeroko pojętego zarządzania przemieszczeniami w mieście. Najważniejszym jego założeniem jest wpływanie na zachowania komunikacyjne użytkowników, w których racjonalizuje się długość podróży, w których motoryzacja indywidualna nie degraduje komunikacji zbiorowej i niezmotoryzowanej, a funkcjonowanie systemu transportu pozwala utrzymać harmonię z otoczeniem – środowiskiem naturalnym i cywilizacyjnym, w tym kulturowym.

W obszarze kształtowania zrównoważonej mobilności za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- tworzenie warunków przestrzennych, społecznych i gospodarczych sprzyjających zmniejszaniu długości podróży, wyboru przyjaznego środowiska środka transportu lub realizowania podróży poza godzinami szczytu,
- kreowanie podziału zadań przewozowych zwiększającego udział podróży pieszych, rowerowych i transportem zbiorowym w stosunku do podróży samochodem,
- zachęcanie do odbywania podróży w mieście środkami transportu niesamochodowego,
- wprowadzanie atrakcyjnych form edukacji przedszkolnej i szkolnej o dobrych zachowaniach komunikacyjnych przyjaznych człowiekowi, miastu i środowisku,
- promowanie, szczególnie wśród dzieci i młodzieży, zachowań komunikacyjnych, zgodnych z ideą zrównoważonego transportu,
- zachęcanie firm zatrudniających wielu pracowników oraz szkoły i uczelnie, a także jednostki administracji publicznej do tworzenia własnych planów mobilności wskazujących optymalne sposoby dojazdu do pracy czy szkoły z korzyścią dla samego podróżującego oraz dla całego miasta,

- wspieranie firm, organizacji i instytucji działających zgodnie z zasadami zrównoważonej mobilności,
- inicjowanie lub wspieranie wydarzeń publicznych mających na celu pokazanie korzyści płynących z prowadzenia polityki zrównoważonej mobilności,
- informowanie mieszkańców o pozytywnym wpływie na zdrowie i jakość życia ekologicznych środków transportu,
- informowanie o skutkach niekontrolowanego rozwoju motoryzacji dla zdrowia mieszkańców i jakości środowiska przyrodniczego,
- inspirowanie mieszkańców do przyjaznych zachowań komunikacyjnych, zgodnych ze zrównoważoną mobilnością, a polegających na, bardziej świadomym niż wymuszonym, ograniczaniem się z korzystania z samochodu osobowego w podróżach w mieście.

3) OBSZAR: transport zbiorowy – jest podstawą zrównoważonego transportu w mieście. Fundamentem transportu zbiorowego we Wrocławiu i w obszarze metropolitalnym jest transport szynowy – tramwaje i kolej.

W obszarze transportu zbiorowego za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- zapewnienie spójności funkcjonalnej, przestrzennej, informacyjnej i organizacyjnej systemu transportu zbiorowego na poziomie miejskim, aglomeracyjnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- wspomaganie rozwoju aglomeracyjnych i regionalnych systemów transportu zbiorowego,
- kreowanie priorytetu transportu zbiorowego,
- zintegrowanie funkcjonalne i przestrzenne transportu zbiorowego z systemem transportu rowerowego i samochodowego, w szczególności w zakresie stworzenia systemu parkingów Park&Ride (Parkuj i Jedź) i Bike&Ride (Parkuj rower i Jedź),
- zapewnienie wygodnych dojazdów pieszych do węzłów i przystanków transportu zbiorowego oraz dogodnych warunków do wykonywania przesiadek,
- zapewnienie obsługi transportem zbiorowym kluczowych dla miasta przestrzeni publicznych, lokalnych centrów oraz dużych generatorów ruchu,
- zapewnienie jednolitego systemu opłat za korzystanie z miejskiego i metropolitalnego transportu zbiorowego,
- tworzenie atrakcyjnego systemu taryfowego odpowiadającego potrzebom użytkowników,
- podnoszenie standardu przewozów pasażerów środkami transportu zbiorowego,
- organizowanie transportu zbiorowego bez barier,
- rozwijanie nowoczesnych systemów zarządzania transportem zbiorowym,
- wydzielanie specjalnych korytarzy komunikacyjnych dla transportu zbiorowego,
- racjonalizację systemu transportu zbiorowego w zakresie układu linii, rozkładów jazdy i taboru,
- koordynację rozkładów jazdy środków komunikacji zbiorowej, w szczególności dla połączeń o małej częstotliwości,
- dbałość o utrzymanie wysokiej jakości infrastruktury transportu zbiorowego,
- rozwijanie zaawansowanych, dynamicznych systemów informowania pasażerów,
- rozwijanie floty taboru o pojazdy ekologiczne i przyjazne osobom o ograniczonej sprawności,
- ochronę interesów pasażera transportu zbiorowego,

- wprowadzenie możliwości indywidualizacji usług transportu zbiorowego, w tym taksówek zbiorowych oraz dostosowywania marszruty mikrobusów do potrzeb bieżąco zgłaszanych przez pasażerów,
- wspieranie inicjatyw zmierzających do wykreowania dworca międzynarodowego transportu autokarowego poza centrum miasta – w miejscu zapewniającym sprawne powiązania z systemem dróg międzynarodowych i krajowych oraz dobrą dostępność transportu miejskiego,
- prowadzenie studiów i wdrażanie nowych systemów transportu zbiorowego,
- wspieranie rozwoju transportu wodnego, w tym wskazywanie lokalizacji marin, przystani i przystanków.

- 4) OBSZAR: bezpieczeństwo przemieszczania się** – bezpieczeństwo, a właściwie jego poprawa uznana jest przez Unię Europejską za priorytetowy cel we wszelkich działaniach związanych z transportem. Prawo do swobodnego poruszania się jest nieodłącznie związane z prawem do bezpieczeństwa użytkowników systemu transportowego. Traktowane jest ono przez ludzi jako jedno z ważniejszych kryteriów oceny jakości życia. Dlatego też jako kierunkowe założenie przyjmuje się wizję „zero śmiertelnych ofiar wypadków we Wrocławiu”.

W obszarze bezpieczeństwa przemieszczania się za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- prowadzenie badań i analiz wypadków z udziałem uczestników ruchu drogowego,
- projektowanie inwestycji transportowych w sposób zapewniający bezpieczeństwo wszystkim uczestnikom ruchu, w szczególności pieszym i rowerzystom,
- rozszerzanie obszaru miasta objętego strefami ruchu uspokojonego,
- poszerzanie przestrzeni publicznych bez samochodu,
- wprowadzanie rozwiązań technicznych na rzecz poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego,
- promowanie wysokiej kultury jazdy,
- rozwój systemu monitorującego stan bezpieczeństwa osobistego użytkowników transportu zbiorowego i niezmotoryzowanego.

- 5) OBSZAR: dialog społeczny** – to obszar, który dotyczy najważniejszego adresata polityki mobilności, tj. mieszkańca, odbiorcy działań we wszystkich jej przejawach. To od codziennych decyzji każdego z nas zależy, jak danego dnia przedstawia się sytuacja komunikacyjna w mieście. Dlatego też szczególnie ważne jest kształtowanie społecznej odpowiedzialności za miasto poprzez włączenie mieszkańców, organizacji społecznych i grup zainteresowań w tworzenie zrównoważonej mobilności w mieście.

W obszarze dialog społeczny za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- współpracę z mieszkańcami w procesie projektowania rozwiązań - umożliwienie zgłaszania propozycji wyprzedzająco w stosunku do całego procesu inwestycyjnego,
- informowanie mieszkańców o prowadzonych inwestycjach transportowych,
- stworzenie platformy dialogu społecznego,
- konsultowanie z mieszkańcami osiedli rozwiązań transportowych planowanych w ich sąsiedztwie,
- projektowanie rozwiązań transportowych przy współpracy grup zainteresowań,
- organizowanie seminariów i dyskusji publicznych.

- promowanie poprzez edukację społeczną oraz kampanie informacyjno-reklamowe „nowoczesnej kultury mobilności”, czyli korzystania z niezmotywowanego sposobu przemieszczania się – pieszo, rowerem oraz komunikacją zbiorową.

6) OBSZAR: ruch pieszych i osób o ograniczonej sprawności, a w szczególności jego funkcjonowanie, ma znaczący wpływ na ocenę jakości życia w mieście. Dobra infrastruktura dla pieszych jest podstawą wysokiej jakości przestrzeni publicznych. Miasta, które oferują rozwiązania przyjazne dla pieszych i osób o ograniczonej sprawności, są wysoko oceniane przez ich mieszkańców i gości oraz wskazywane są jako warte zamieszkania.

W obszarze ruchu pieszych i osób o ograniczonej sprawności za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- rozwijanie systemu transportowego bez barier dla ruchu pieszych i osób o ograniczonej sprawności,
- usuwanie barier w istniejącym systemie transportowym,
- zapewnienie priorytetu ruchu pieszego w centrum miasta,
- powiększanie stref dla pieszych, szczególnie w centrum miasta,
- ochronę przestrzeni przeznaczonych dla pieszych przed zajmowaniem ich na inne cele,
- zapewnienie przyjaznych dojazdów pieszych do przystanków transportu zbiorowego oraz węzłów integrujących różne środki transportu,
- zapewnienie odpowiedniej szerokości chodników i przejść dla pieszych,
- dążenie do zapewnienia pieszym poczucia bezpieczeństwa podczas korzystania z przestrzeni z dominującym ruchem pieszych,
- dbanie o odpowiedni standard i estetykę nawierzchni chodników i ciągów pieszych, ze szczególnym uwzględnieniem wygody i bezpieczeństwa przemieszczania się osób o ograniczonej sprawności.
- dostosowywanie drogowej sygnalizacji świetlnej do potrzeb pieszych, w tym seniorów i osób niepełnosprawnych,
- preferowanie w obrębie skrzyżowań i węzłów przejść w poziomie terenu.

7) OBSZAR: transport rowerowy – jest to, obok transportu zbiorowego, podstawa zrównoważonego transportu we Wrocławiu. Fundamentem transportu rowerowego jest infrastruktura rowerowa charakteryzująca się pełną spójnością, która zapewnia bezpieczne dotarcie rowerem do celu podróży.

W obszarze transportu rowerowego za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- rozwijanie systemu transportowego bez barier dla ruchu rowerowego,
- rozwijanie sieci tras rowerowych o wysokim standardzie,
- zapewnienie spójności systemu tras rowerowych,
- stworzenie rekreacyjnego systemu tras rowerowych, w szczególności wzdłuż rzek,
- kreowanie powiązań rowerowych ośrodków akademickich z centrum miasta,
- kreowanie powiązań rowerowych z atrakcjami turystycznymi miasta i okolic,
- rozwijanie sieci parkingów rowerowych, w tym przesiadkowych Bike&Ride (Parkuj rower i Jedź),
- rozwijanie systemu wypożyczalni rowerów,
- wprowadzenie wymogu realizacji inwestycji wraz z parkingami dla rowerów,
- zapewnienie ciągłości i spójności tras rowerowych na granicy miasta i gmin sąsiednich,
- wspieranie działań kreujących nowe połączenia rowerowe o charakterze ponadlokalnym.

- 8) **OBSZAR: polityka parkingowa** – jest jednym z najskuteczniejszych sposobów realizacji polityki mobilności w mieście. Od tego, w jaki sposób kształtowana jest relacja wielkości popytu i podaży na miejsca postojowe, przede wszystkim dla samochodów osobowych, zależy jakość funkcjonowania sieci transportowej. Szczególnej uwadze podlega zagadnienie parkowania w centrum miasta, w którym zapewnienie pełnej dostępności dla pieszych i rowerzystów oraz transportu zbiorowego jest nadrzędne w stosunku do dostępności samochodem.

W obszarze polityki parkingowej za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- zintegrowanie systemu parkowania z systemami transportu drogowego i publicznego miasta i obszaru metropolitalnego,
- kształtowanie polityki parkingowej w zgodzie z polityką kształtowania zróżnicowanego stopnia dostępności miasta samochodem
- rozwój systemu płatnego parkowania,
- organizowanie parkingów dla samochodów osobowych jako elementu systemu Park&Ride (Parkuj i Jedź) w ramach węzłów integrujących różne środki transportu,
- aktywne kształtowanie wymagań parkingowych dla nowych obiektów z uwzględnieniem specyfiki obszaru miasta oraz dostępnej infrastruktury transportowej
- promowanie postojów krótkotrwałych w granicach pasa drogowego zapewniających dużą rotację pojazdów w obszarach o deficycie miejsc parkingowych,
- zróżnicowanie polityki parkingowej w zależności od specyfiki obszaru miasta:
  - a) na obszarze centrum:
    - ograniczanie lub eliminowanie parkowania na ulicach istotnych dla ruchu pieszego,
    - promowanie miejsc parkingowych w parkingach kubaturowych,
    - wprowadzenie preferencji cenowych dla stałych mieszkańców strefy płatnego parkowania
    - zastępowanie miejsc postojowych w pasie drogowym oraz na parkingach terenowych miejscami w parkingach kubaturowych,
    - kontrolowanie liczby miejsc parkingowych tworzonych przez inwestorów dla nowych obiektów,
  - b) w rejonach atrakcji turystycznych, ważnych obiektów publicznych i kompleksów akademickich:
    - organizowanie parkingów i miejsc krótkotrwałego postoju dla autokarów w rejonach największych atrakcji turystycznych miasta,
    - wspieranie budowy parkingów kubaturowych,
  - c) na obszarach nowej zabudowy poza centrum:
    - wprowadzanie i egzekwowanie obowiązku budowy parkingów przez inwestorów na własnym terenie i własnym kosztem,
    - priorytet dla wprowadzenia wymogów parkingowych na terenach zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej,
- uzależnienie rozwiązań parkingowych dla dużych generatorów ruchu od wyników studiów analizujących wpływ parkingu na funkcjonowanie przyległej sieci drogowej,
- rozwijanie systemu informowania kierujących o dostępności miejsc postojowych na parkingach kubaturowych oraz o parkingach Park&Ride (Parkuj i Jedź),
- dopuszczenie długotrwałych postojów pojazdów ciężarowych oraz autobusów wyłącznie na specjalnych, wyznaczonych do tego parkingach.

- 9) **OBSZAR: transport samochodowy osobowy (indywidualny)** – jest jednym z podstawowych systemów transportu w mieście. Zaletą jego jest dobra dostępność, a podstawową wadą nieefektywność wykorzystania przestrzeni, energochłonność i szkodliwy wpływ na środowisko miejskie. Istniejąca w mieście bogata sieć ulic uzasadnia założenie, że przy zachowaniu roli transportu samochodowego, jego dalsze usprawnianie będzie w mniejszym stopniu oparte na nowych inwestycjach drogowych, natomiast w większym – na działaniach organizacyjnych na rzecz efektywnego wykorzystywania istniejącej infrastruktury. Wskaźnik motoryzacji nie będzie stanowił podstawy wymiarowania i dostosowywania rozwiązań drogowych do rosnących potrzeb zmotoryzowanych. Przewiduje się ograniczanie roli samochodu, szczególnie w centrum miasta.

W obszarze transportu samochodowego osobowego za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- zapewnienie spójności funkcjonalnej i przestrzennej systemu transportu samochodowego na poziomie miejskim, metropolitalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym,
- optymalne wykorzystanie potencjału istniejącej infrastruktury transportu samochodowego,
- kształtowanie zróżnicowanego stopnia dostępności samochodem z uwzględnieniem specyfiki obszaru miasta,
- planowanie inwestycji drogowych o parametrach uwzględniających stopień dostępności samochodem do danego obszaru miasta,
- zapewnienie właściwego stanu technicznego infrastruktury,
- realizację prac remontowych i utrzymaniowych na poziomie gwarantującym optymalną eksploatację infrastruktury,
- stosowanie efektywnych systemów zarządzania i sterowania ruchem z uwzględnieniem priorytetu dla komunikacji zbiorowej,
- wstrzymanie się od powiększania przepustowości ulic wprowadzających ruch do obszaru śródmiejskiego oraz stopniowe zmniejszanie przepustowości ulic wprowadzających ruch do centrum,
- konsekwentne przekształcanie struktury sieci drogowej na promienisto-obwodnicową,
- budowę lub rozbudowę układu drogowego wyłącznie w celu: usprawnienia funkcjonowania transportu zbiorowego, zapewnienia obsługi nowych terenów inwestycyjnych, poprawy funkcjonowania i spójności sieci ulic obwodowych, uwolnienia obszarów wrażliwych od ruchu tranzytowego i powiązania układu miejskiego z siecią ulic o charakterze tranzytowym,
- dbałość o ulice jako integralne elementy przestrzeni publicznej, w których należy racjonalnie dzielić przestrzeń pomiędzy jej różnych użytkowników, stosować wysokiej jakości rozwiązania inżynierskie, wprowadzać zieleń i elementy małej architektury,
- stwarzanie warunków i promowanie podróży w systemie Park&Ride (Parkuj i Jedź),
- promowanie innowacyjnych rozwiązań technicznych w projektach drogowych,
- promowanie systemu grupowego korzystania z samochodu tzw. carpooling,
- stwarzanie warunków i promocję korzystania z pojazdów z silnikami ekologicznymi, w tym wspieranie budowy systemu wypożyczalni elektrycznych samochodów miejskich wraz z infrastrukturą do ich zasilania,
- rozwijanie systemu informowania uczestników ruchu o warunkach panujących w sieci drogowo-ulicznej oraz o dostępności parkingów.

10) OBSZAR: transport ładunków – jest nieodzowną częścią funkcjonowania miasta i otoczenia, ponieważ działalność gospodarcza prowadzona przez podmioty funkcjonujące w mieście wymaga regularnych dostaw i obsługi towarowej.

W obszarze transportu ładunków za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- wspieranie działań na rzecz ograniczania przewozu ładunków taborem ciężkim,
- ograniczanie przejazdów towarowych tranzytowych,
- kształtowanie stref dostępności dla określonych grup pojazdów transportu towarowego,
- kanalizowanie ruchu ciężarowego w wybranych ciągach,
- ochronę infrastruktury przed niszczeniem przez nienormatywny lub nadmierny ruch ciężarowy, w tym wzmoczenie kontroli przekroczenia dopuszczalnego ciężaru pojazdów ciężarowych i działań prewencyjnych,
- promowanie transportu intermodalnego i efektywnego systemu zarządzania ładunkami,
- wspieranie działań na rzecz wykorzystania transportu wodnego do przewozu ładunków oraz wzmocnienia roli portów rzecznych dla ich przeładunku,
- wspieranie działań na rzecz wykorzystania transportu kolejowego do przewozu ładunków,
- stwarzanie warunków i promowanie rozwiązań ekologicznych w transporcie ładunków,
- kształtowanie systemu logistyki aglomeracyjnej.

11) OBSZAR: transport lotniczy – jest dopełnieniem systemu transportowego miasta i obszaru metropolitalnego. Wrocławskie lotnisko pełni strategiczną rolę dla rozwoju miasta i regionu. Terminal lotniskowy wymaga dobrych i reprezentacyjnych powiązań z pozostałymi elementami systemu transportowego. Dotyczy to w szczególności powiązań terminala lotniskowego z centrum miasta, w tym z dworcami kolejowymi, a także z elementami systemu transportowego o charakterze ponadlokalnym.

W obszarze transportu lotniczego za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- zapewnienie sprawnych powiązań drogowych lotniska z systemem dróg międzynarodowych, krajowych i wojewódzkich,
- stworzenie warunków do rozwoju portu lotniczego,
- zapewnienie dogodnego dostępu portu lotniczego transportem zbiorowym,
- stworzenie warunków do uruchomienia połączenia szynowego centrum miasta oraz głównych miast regionu z lotniskiem,
- poprawę jakości drogowych powiązań terminali lotniczych z centrum miasta,
- stworzenie wizerunku lotniczej bramy do miasta,
- stworzenie warunków do rozwoju lądowisk na obszarze miasta,
- wspieranie rozwoju sieci połączeń lotniczych,
- wspieranie rozwoju małych lotnisk dla ruchu biznesowego.

12) OBSZAR: organizacja i zarządzanie – to jeden z najbardziej efektywnych, niskokosztowych obszarów działania. Rozwiązania w dziedzinie organizacji i zarządzania skupiają się na podniesieniu jakości i sprawności systemu transportowego bez ponoszenia wysokich nakładów na inwestycje w infrastrukturę transportową. Takie rozwiązania są szczególnie promowane przez Unię Europejską, przyczyniają się bowiem do lepszego wykorzystania istniejącej infrastruktury, zwiększenia efektywności i jakości transportu, poprawy bezpieczeństwa oraz ograniczenia negatywnego oddziaływania na środowisko.

W obszarze organizacji i zarządzania za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- zintegrowane zarządzanie systemem transportowym,
- dążenie do utworzenia organizacji zarządzającej zintegrowanym systemem transportu metropolitalnego,
- koordynację zarządzania systemami transportu miejskiego i metropolitalnego,
- współdziałanie z instytucjami zarządzającymi transportem kolejowym dla pełnego włączenia systemu kolejowego do systemu transportu zbiorowego miasta,
- kompleksowe zarządzanie infrastrukturą transportową od planowania poprzez projektowanie i realizację do utrzymania,
- organizowanie przewozów pasażerskich miejską komunikacją zbiorową,
- koordynowanie i kontrolowanie przewozów pasażerskich komunikacją zbiorową,
- pobudzanie konkurencji w usługach przewozowych,
- wdrażanie innowacyjnych systemów zarządzania ruchem,
- integracja systemów dystrybucji informacji o podróżach,
- prowadzenie polityki regulowania dostępu do pasa drogowego dla celów nie związanych z funkcją drogową,
- realizowanie zasady oddzielania funkcji zarządzania od funkcji wykonawczych w całym sektorze transportowym,
- udział w krajowych i unijnych projektach badawczych i demonstracyjnych, w tym w warsztatach wymieniających doświadczenia z wdrażania rozwiązań na rzecz zrównoważonej mobilności.

- 13) OBSZAR: ekonomia i finanse** – to dziedziny odnoszące się do finansowania transportu w mieście, zarówno jego funkcjonowania, jak i utrzymania oraz rozwoju infrastruktury. Wysokie koszty transportu i ograniczone możliwości budżetowe generują potrzebę optymalnego wydatkowania środków oraz wymagają precyzyjnych metod planowania inwestycji.

W obszarze ekonomia i finanse za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- sporządzanie wieloletnich planów inwestycyjnych,
- uwzględnianie w procesie decyzyjnym efektywności ekonomicznej i korzyści społecznych z projektów transportowych,
- zapewnienie finansowania nakładów odtworzeniowych na infrastrukturę transportową,
- zachowanie właściwych proporcji pomiędzy nakładami na budowę i rozbudowę infrastruktury transportowej a utrzymaniem istniejących
- pozyskiwanie środków finansowych na inwestycje transportowe ze źródeł zewnętrznych, w tym z funduszy Unii Europejskiej,
- korzystanie z innych niż publiczne sposobów pozyskiwania funduszy na inwestycje transportowe i ich utrzymanie, m.in. z partnerstwa publiczno-prywatnego, opłat za korzystanie z infrastruktury,
- prowadzenie działań zapewniających konkurencyjność ceny przejazdów transportem zbiorowym w stosunku do kosztów poruszania się samochodem w mieście
- przyjmowanie rozwiązań organizacyjnych sprzyjających obniżaniu kosztów finansowych i społecznych transportu, w tym wspieranie konkurencyjności usługodawców.

- 14) OBSZAR: ochrona środowiska** – to jedno z poważniejszych zagadnień towarzyszących rozwojowi transportu. Niekontrolowany rozwój transportu ma negatywny wpływ na środowisko przyrodnicze i zdrowie ludzi. Dlatego też kształtowanie zrównoważonego transportu w mieście będzie podstawą dążenia do minimalizacji jego negatywnych skutków.

W obszarze ochrona środowiska za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- działania zwiększające liczbę podróży w mieście realizowanych transportem zbiorowym, rowerem lub pieszo,
- działania obniżające energochłonność transportu,
- działania obniżające emisyjność transportu,
- wprowadzenie w mieście taboru transportu zbiorowego o wysokich walorach ekologicznych,
- działania minimalizujące negatywne oddziaływanie transportu na „zielone korytarze”,
- stosowanie rozwiązań technicznych minimalizujących negatywne oddziaływanie transportu na klimat akustyczny, przy ograniczaniu stosowania ekranów akustycznych,
- stosowanie ochrony akustycznej o formie dostosowanej do specyfiki obszaru miasta,
- promowanie pojazdów ekologicznych, w tym dążenie do wprowadzenia stref o ograniczonej dostępności uzależnionej od wpływu pojazdu na środowisko,
- prowadzenie edukacji ekologicznej,

15) OBSZAR: monitorowanie i modelowanie zachowań komunikacyjnych – należą one do dziedzin umożliwiających obserwację rzeczywistych warunków ruchu i zachowań komunikacyjnych oraz wirtualne prognozowanie skutków planowanych rozwiązań. Modelowanie zachowań komunikacyjnych pozwala sprawdzić, jaki wpływ miały wprowadzone rozwiązania na mobilność w mieście oraz jaki wpływ mogą mieć inne planowane rozwiązania – bez konieczności ich uprzedniego wdrażania. Monitorowanie i modelowanie zachowań komunikacyjnych jest narzędziem wspomagającym proces decyzyjny w mieście.

W obszarze monitorowanie i modelowanie zachowań komunikacyjnych za najistotniejsze środki realizacji celów przyjmuje się:

- bieżące monitorowanie ruchu w mieście, w tym badanie potoków pasażerskich w komunikacji miejskiej,
- rozwój automatycznego systemu badania liczby pasażerów w pojazdach komunikacji miejskiej,
- cykliczne analizowanie przyczyn zmian warunków ruchu oraz zmian zachowań komunikacyjnych mieszkańców,
- prowadzenie modelowania zachowań komunikacyjnych z uwzględnieniem strategicznych założeń kształtowania mobilności w mieście,
- doskonalenie metodyki modelowania.

W dalszej perspektywie - w zależności od potrzeb – tworzone będą odpowiednie programy i plany, których celem będzie doprecyzowanie zadań w danym obszarze działań.

Dla sprecyzowania i dostosowania środków realizacji celów do specyfiki Wrocławia planuje się, na kolejnym etapie realizacji polityki, określenie stref miasta wraz z charakterystycznymi cechami i przypisanymi im środkami realizacji celów. Strefy te uwzględniać będą m.in. usytuowanie na mapie miasta, sposób zagospodarowania oraz funkcję obszaru, a także relacje z systemem transportowym.

V. MONITOROWANIE REALIZACJI WROCŁAWSKIEJ POLITYKI MOBILNOŚCI

Warunkiem osiągnięcia celów zapisanych w Rozdziale II jest konsekwentne realizowanie ustaleń *Wrocławskiej polityki mobilności* w procesach planowania: strategicznego, przestrzennego i inwestycyjnego oraz w późniejszym wdrażaniu tych planów. Procesom tym towarzyszyć musi system

monitorowania efektów działań polegający na okresowej analizie wybranych czynników i mierników skuteczności osiągnięcia celów.

Przedmiotem analiz będą:

- 1) udział podróży transportem niesamochodowym w ogólnej liczbie podróży w mieście z rozbiem na poszczególne środki transportu,
- 2) wykaz inwestycji i działań wpływających korzystnie na funkcjonowanie transportu w mieście,
- 3) wykaz podjętych przez Miasto działań na rzecz promowania transportu zrównoważonego,
- 4) liczba zakładów pracy, dla których opracowano i wdrożono plan mobilności,
- 5) mieszkańcy popierający ograniczenia w ruchu samochodów osobowych,
- 6) mieszkańcy popierający wprowadzanie priorytetów w ruchu dla pojazdów transportu zbiorowego kosztem samochodów osobowych,
- 7) mieszkańcy popierający rozbudowę infrastruktury rowerowej
- 8) stopień zadowolenia mieszkańców z funkcjonowania systemu transportu zbiorowego,
- 9) stan techniczny torów tramwajowych,
- 10) średnia prędkość komunikacyjna na liniach tramwajowych i autobusowych,
- 11) liczba pasażerów przewożonych rocznie miejską komunikacją zbiorową,
- 12) długość tras tramwajowych z wydzielonymi korytarzami
- 13) liczba skrzyżowań z sygnalizacją świetlną zapewniającą priorytet dla ruchu tramwajowego
- 14) liczba ofiar wypadków w poszczególnych środkach transportu,
- 15) liczba wypadków na drogach,
- 16) długość ulic objętych strefą ruchu uspokojonego,
- 17) miejsca postojowe w ramach systemu Park&Ride (Parkuj i Jedź),
- 18) długość tras rowerowych,
- 19) liczba miejsc postojowych dla rowerów w przestrzeniach publicznych,
- 20) liczba miejsc postojowych w ramach systemu Bike&Ride (Parkuj rower i Jedź),
- 21) liczba miejsc postojowych w strefie z płatnym parkowaniem w pasie dróg publicznych,
- 22) liczba miejsc postojowych w strefie z płatnym parkowaniem w parkingach kubaturowych,
- 23) stan techniczny ulic w mieście,
- 24) stan techniczny obiektów inżynierskich w mieście,
- 25) liczba samochodów wjeżdżających do centrum miasta,
- 26) udział ruchu ciężarowego w ruchu miejskim,
- 27) relacja wielkości wydatków na inwestycje w infrastrukturze transportowej do wydatków na jej utrzymanie.
- 28) udział w budżecie miasta rocznych nakładów na infrastrukturę transportową,
- 29) liczba autobusów spełniającej wymogi co najmniej normy EURO 5, regulującej dopuszczalny poziom emisji substancji szkodliwych dla środowiska w spalinach.
- 30) liczba zarejestrowanych samochodów o napędzie elektrycznym lub hybrydowym
- 31) poziom emisji zanieczyszczeń z transportu w mieście
- 32) liczba mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas komunikacyjny.

Za najistotniejsze wskaźniki monitorujące realizację polityki, mające kluczowy charakter przy jej ocenie uznaje się:

- udział podróży transportem niesamochodowym w ogólnej liczbie podróży z rozbiem na poszczególne środki transportu (transport zbiorowy, rower i piesi),
- liczba ofiar wypadków w poszczególnych środkach transportu, w tym osób niezmotoryzowanych,
- stopień zadowolenia mieszkańców z funkcjonowania systemu transportu zbiorowego.

W poniższej tabeli zestawiono wszystkie czynniki i mierniki wraz z ich charakterystyką.

Tab. Zestawienie czynników i mierników do analiz realizacji polityki

Analizowany czynnik	Okres/ cykl analizy	Parametr	Miernik (pożądana wartość lub kierunek zmian wartości)
Zrównowazona mobilność			
Udział podróży transportem niesamochodowym w ogólnej liczbie podróży z rozbiem na poszczególne środki transportu	Raz na 5 lat w ramach KBR	% podróży transportem niesamochodowym w ogólnej liczbie	Pozytywny > 65%
Wykaz inwestycji i działań wpływających korzystnie na funkcjonowanie transportu w mieście	Raz w roku	Lista inwestycji i działań	Wzrost liczby inwestycji
Wykaz podjętych przez miasto działań na rzecz promowania transportu zrównowozonego	Raz w roku	Lista działań	Wzrost liczby inwestycji
Liczba zakładów pracy, dla których opracowano i wdrożono plan mobilności	Raz w roku	Liczba zakładów pracy	Wzrost liczby zakładów pracy
Mieszkańcy popierający ograniczenia w ruchu samochodów osobowych, szczególnie w centrum	Raz w roku	% mieszkańców popierających ograniczenia w ruchu samochodów osobowych	Pozytywny > 70% i wzrost w następnych latach
Mieszkańcy popierający wprowadzanie priorytetów w ruchu dla pojazdów transportu zbiorowego kosztem samochodów osobowych	Raz w roku	% mieszkańców popierających wprowadzanie priorytetów w ruchu dla pojazdów transportu zbiorowego kosztem samochodów osobowych	Pozytywny > 60% i wzrost w następnych latach
Mieszkańcy popierający rozbudowę infrastruktury rowerowej	Raz w roku	% mieszkańców popierających rozbudowę infrastruktury rowerowej	Pozytywny > 60% i wzrost w następnych latach
Transport zbiorowy			
Stopień zadowolenia mieszkańców z funkcjonowania systemu transportu zbiorowego	Raz na 5 lat w ramach KBR	% ocen pozytywnych	Pozytywny > 60%
Stan techniczny torów tramwajowych	Raz w roku	% długości torowisk w stanie dobrym i bardzo dobrym % długości torowisk w stanie złym	Pozytywny – co najmniej 90% dobrych i bardzo dobrych Nie więcej niż 10% złych +tendencja wzrostowa w kolejnych latach
Średnia prędkość komunikacyjna na liniach tramwajowych i autobusowych	Raz w roku	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Średnia prędkość komunikacyjna tramwajów ▪ Średnia prędkość komunikacyjna autobusów 	Vśrkt > 20 km/h Vśrka > 25 km/h

Liczba pasażerów przewożonych rocznie miejską komunikacją zbiorową	Raz w roku	Liczba pasażerów	Pozytywny – przyrost w ciągu roku
Poziom wykorzystania potencjału przewozowego na wybranych liniach tramwajowych i autobusowych	W cyklu ciągłym	Wskaźnik procentowy	
Długość tras tramwajowych z wydzielonymi korytarzami	Raz w roku	Długość tras w km (%udział w sieci)	Pozytywny – przyrost liczby km w ciągu roku
Liczba skrzyżowań z sygnalizacją świetlną zapewniającą priorytet dla ruchu tramwajowego	Raz w roku	Liczba skrzyżowań	Pozytywny – przyrost liczby skrzyżowań w ciągu roku
Bezpieczeństwo przemieszczania się			
Liczba ofiar wypadków w poszczególnych środkach transportu	Raz w roku	Liczba ofiar	Pozytywny – spadek liczby ofiar
Liczba wypadków na drogach	Raz w roku	Ogólna liczba wypadków	Pozytywny – spadek w stosunku do roku poprzedniego
		<ul style="list-style-type: none"> ▪ % udział wypadków z udziałem pieszych w liczbie ogólnej, ▪ % udział wypadków z udziałem rowerzystów w liczbie ogólnej, ▪ % udział wypadków w komunikacji miejskiej zbiorowej w liczbie ogólnej, 	
Długość ulic objętych strefą ruchu uspokojonego	Raz w roku	długość ulic	Pozytywny – przyrost w ciągu roku
Transport rowerowy			
Długość tras rowerowych	Raz w roku	Długość tras	Pozytywny – przyrost w ciągu roku
Liczba miejsc postojowych dla rowerów w przestrzeniach publicznych	Raz w roku	Liczba miejsc postojowych	Pozytywny – przyrost w ciągu roku
Liczba miejsc postojowych w ramach systemu Bike&Ride	Raz w roku	Liczba miejsc postojowych	Pozytywny – przyrost w ciągu roku
Polityka parkingowa			
Liczba płatnych miejsc postojowych w strefie z płatnym parkowaniem w pasie dróg publicznych	Raz w roku	Liczba miejsc postojowych	Analiza bilansu miejsc płatnych w pasie drogowym z miejscami w parkingach kubaturowych
Liczba miejsc postojowych w strefie z płatnym parkowaniem w parkingach kubaturowych	Raz w roku	Liczba miejsc postojowych	Analiza bilansu miejsc płatnych w pasie drogowym z miejscami w parkingach kubaturowych
Liczba miejsc postojowych w ramach systemu Park&Ride	Raz w roku	Liczba miejsc postojowych	Pozytywny – przyrost w ciągu roku

Transport samochodowy			
Stan techniczny ulic w mieście	Raz na 5 lat	% udział ulic w stanie dobrym i bardzo dobrym	Pozytywny – wzrost w stosunku do poprzednich badań
Stan techniczny obiektów inżynierskich w mieście	Raz na 5 lat	% udział ulic w stanie dobrym i bardzo dobrym	Pozytywny – wzrost w stosunku do poprzednich badań
Liczba samochodów wjeżdżających do centrum miasta	Raz na 5 lat	Liczba samochodów pojawiająca się w godzinie szczytu na kordonie centrum (na podstawie KBR)	Pozytywny – spadek w stosunku do poprzednich badań
Transport ładunków			
Udział ruchu ciężarowego (powyżej 18t) w ruchu miejskim w wybranych przekrojach kordonu śródmiejskiego (z wyjątkiem obsługi budów)	Raz na 5 lat w ramach KBR	% ruchu ciężarowego >18t	Pozytywny – spadek w stosunku do poprzednich badań
Ekonomia i finanse			
Relacja wielkości wydatków na inwestycje w infrastrukturze transportowej do wydatków na jej utrzymanie.	Raz w roku	Wartość relacji inwestycje/utrzymanie	
Udział w budżecie miasta nakładów na infrastrukturę transportową	Raz w roku	% udział	
Ochrona środowiska			
Liczba autobusów spełniającej wymogi co najmniej normy EURO 5, regulującej dopuszczalny poziom emisji substancji szkodliwych dla środowiska w spalinach.	Raz w roku	Liczba autobusów	Pozytywny – przyrost liczby autobusów w ciągu roku
Liczba zarejestrowanych samochodów o napędzie elektrycznym lub hybrydowym	Raz w roku	Liczba samochodów	Pozytywny – przyrost liczby samochodów w ciągu roku
Poziom emisji zanieczyszczeń z transportu w mieście	Raz w roku	Dane o emisji ze stacji pomiarowych	Pozytywny – spadek wartości w stosunku do roku poprzedniego
Liczba mieszkańców narażonych na ponadnormatywny hałas komunikacyjny	Raz na 5 lat w ramach aktualizacji mapy akustycznej	Liczba mieszkańców	Pozytywny – spadek w stosunku do poprzednich badań

Konsekwentnemu i skutecznemu wdrażaniu *Wrocławskiej polityki mobilności* sprzyjać będzie:

- 1) wprowadzenie procedur oceny zgodności opracowywanych dokumentów z uchwaloną polityką:
  - wieloletnich planów rozwoju systemu transportowego, będących podstawą do tworzenia budżetu miasta w kolejnych latach,
  - planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego oraz projektów inwestycyjnych,
  - obszarowych projektów organizacji ruchu,
  - projektów rozwiązań taryfowych,
  - zakupów taborowych.

- 2) wprowadzenie oceny zgodności decyzji urbanistycznych tj. decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu, decyzji o ustaleniu lokalizacji celu publicznego, zezwoleniach na realizację inwestycji drogowej i podobnych, z polityką mobilności,
- 3) formułowanie wymogów dotyczących przygotowania inwestycji do realizacji,
- 4) przeprowadzanie okresowej oceny realizacji polityki oraz jej aktualizacji, zwłaszcza w sytuacji zmieniających się uwarunkowań.

VI. SŁOWO KOŃCOWE

Zmiana dotychczasowego podejścia do zagadnień transportowych wyrażona symbolicznie poprzez zastąpienie Polityki transportowej *Polityką mobilności*, a przejawiająca się faktycznie nacięciem na kształtowanie dobrych zachowań komunikacyjnych mieszkańców jest warunkiem osiągnięcia celu generalnego sformułowanego w Rozdziale II.

Należy mieć jednak świadomość, że proces kształtowania nowych zachowań komunikacyjnych jest długofalowy i wielowątkowy, nie można więc oczekiwać natychmiastowych pozytywnych efektów. Potrzebne są zmiany zarówno świadomości społecznej i nastawienia do problemu przemieszczania się w mieście, jak i konsekwentne decyzje i działania Miasta na wielu obszarach, aby móc po latach uzyskać oczekiwany efekt. Fundamentem powodzenia jest przekonanie mieszkańców do idei zrównoważonej mobilności, a następnie współdziałanie mieszkańców i Miasta w jej kształtowaniu.

**OPINIA W ZAKRESIE
MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA ZIT
Z REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO
WOJEWÓDZTWA DOLNOŚLĄSKIEGO 2014-2020 (RPO WD)**

Działając na podstawie art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014–2020 (Dz. U. 2018 poz. 1431, z późn. zm.), Instytucja Zarządzająca RPO WD wydaje **pozytywną** opinię w zakresie **STRATEGII ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO**

Uprawniony podmiot przedkładający dokument:

Wiceprezydent Wrocławia – Maciej Bluj (na podstawie pełnomocnictwa nr 186/IV/15 Prezydenta Wrocławia z dn. 26.06.2015 r.), reprezentujący Gminę Wrocław – Lidera ZIT WrOF.

Konkluzje z przeprowadzonej analizy oceny zgodności:

Dokument jest zgodny z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 oraz na podstawie dokumentu jest możliwe finansowanie projektów z ww. regionalnego programu operacyjnego, z uwzględnieniem wymogów ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

Lista projektów zidentyfikowanych w ramach priorytetów inwestycyjnych 5.1 Drogowa dostępność transportowa oraz 5.2 System transportu kolejowego RPO WD 2014-2020 zidentyfikowanych na podstawie przedłożonych fiszek w zakresie Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, zgodnie z opiniami z dn. 29.09.2015 r. oraz z dn. 04.05.2016 r., nie uległa zmianie.

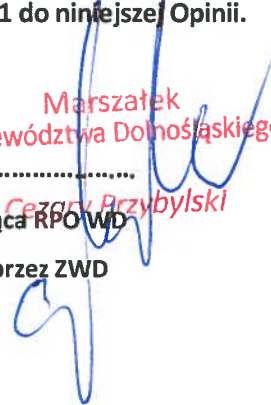
Identyfikacja ww. projektów oznacza identyfikację projektów w rozumieniu ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 i nie jest jednoznaczna z gwarancją dofinansowania projektu. Przyznanie dofinansowania i jego faktyczna wysokość uzależnione są od wyniku oceny terminowo złożonego wniosku o dofinansowanie pod kątem kryteriów wyboru projektów przyjętych przez Komitet Monitorujący RPO.

W zależności od zakresu zmian wprowadzanych w ramach aktualizacji Strategii ZIT, może być konieczne ponowne przeprowadzenie procedury identyfikacji projektów.

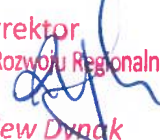
Karta oceny możliwości finansowania ZIT z RPO WD stanowi załącznik nr 1 do niniejszej Opinii.

.....
Instytucja Zarządzająca RPO WD
reprezentowana przez ZWD

Marszałek
Województwa Dolnośląskiego
Cezary Przybylski

Dyrektor
Departamentu Rozwoju Regionalnego
Zbigniew Dynak

Załącznik nr 1

KARTA OCENY

MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA ZIT Z RPO WD

Tytuł dokumentu: STRATEGIA ZINTEGROWANYCH INWESTYCJI TERYTORIALNYCH WROCŁAWSKIEGO OBSZARU FUNKCJONALNEGO

Uprawniony podmiot przedkładający dokument¹:

Wiceprezydent Wrocławia – Maciej Bluj (na podstawie pełnomocnictwa nr 186/IV/15 Prezydenta Wrocławia z dn. 26.06.2015 r.), reprezentujący Gminę Wrocław – Lidera ZIT WrOF

Kryterium 1 Strategia ZIT zawiera zdefiniowany obszar realizacji ZIT, na którym realizowane będzie wsparcie (zgodnie z Uchwałą ZWD z 03.06.2015 r.)

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi²:

.....

Kryterium 2 Część diagnostyczna Strategii ZIT odnosi się do każdego z obszarów tematycznych objętych ZIT, finansowanych z RPO WD i wskazuje ich potencjały oraz bariery rozwojowe

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

¹ W przypadku Związku ZIT funkcjonującego w ramach Stowarzyszenia podmiotem uprawnionym do przedłożenia dokumentu jest Przewodniczący Zarządu Stowarzyszenia, w przypadku gdy jednostki samorządu terytorialnego współpracują w oparciu o Porozumienie podmiotem uprawnionym do przedłożenia dokumentu jest Prezydent Miasta pełniący funkcje Lidera Porozumienia.

² W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

Dyrektor
Departamentu Rozwoju Regionalnego

Zbigniew Dynak

c) Warunkowo

Uwagi³:

.....

Kryterium 3 Do wyznaczonych obszarów tematycznych zostały przyporządkowane cele, priorytety i działania, służące przeciwdziałaniu zdiagnozowanym negatywnym zjawiskom, bądź wydobywaniu i kreowaniu potencjałów regionalnych

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi⁴:

.....

Kryterium 4 Cele Strategii ZIT korespondują z celami i priorytetami inwestycyjnymi zawartymi w RPO WD i wskazują na zasadność interwencji

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi⁵:

.....

³ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

⁴ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

⁵ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

DYREKTOR
Biura Regionalnego

Marian Dyrnak

Kryterium 5 Cele Strategii ZIT są opisane skwantyfikowanymi wskaźnikami produktu, (zgodnie z RPO WD), oraz rezultatu z określonymi wartościami

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi⁶:

.....

Kryterium 6 Wskaźniki i ich wartości są zgodne ze wskazanymi w Porozumieniu pomiędzy IZ RPO a ZIT

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi⁷:

Kryterium 7 W Strategii ZIT przedstawiono cele, priorytety, działania ZIT w odniesieniu do osi priorytetowych/PI w ramach RPO WD oraz celów i priorytetów UE

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

⁶ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

⁷ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

Dyrektor
Departamentu Rozwoju Regionalnego

Zbigniew Dynak

c) Warunkowo

Uwagi⁸:

.....

Kryterium 8 Każdy priorytet ZIT wskazuje typy przedsięwzięć i/lub typy projektów wraz ze wskazaniem trybu ich wyboru

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi⁹:

.....

Kryterium 9 Strategia ZIT zawiera propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹⁰:

Kryterium 10 Strategia ZIT zawiera listę projektów strategicznych do realizacji w formule ZIT w trybie pozakonkursowym

⁸ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

⁹ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

¹⁰ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹¹:

.....

Kryterium 11 Lista projektów do realizacji w formule ZIT w trybie pozakonkursowym zawiera informacje podstawowe pozwalające na uznanie przez IZ RPO projektów za zgłoszone (tytuł projektu, nazwa beneficjenta, wartość projektu oraz dofinansowania, termin realizacji). (Procesu identyfikacji dokonuje się na podstawie fiszek projektowych)

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹²:

Kryterium 12 Strategia ZIT zawiera odniesienie do dokumentów strategicznych dot. gospodarki niskoemisyjnej - gdzie jest to wymagane w PI RPO WD, (jeżeli działania ZIT uwzględniają takie aspekty)

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

¹¹ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

¹² W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

Dyrektor
Departamentu Rozwoju Regionalnego

Zbigniew Dynak

c) Warunkowo

Uwagi¹³:

.....

Kryterium 13 Strategia ZIT zawiera odniesienie do Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko, gdy zachodzi taka konieczność

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹⁴:

.....

Kryterium 14 Wskazana w Strategii ZIT alokacja z RPO WD jest zgodna z uchwałą i decyzją IZ RPO oraz Porozumieniem pomiędzy IZ RPO a ZIT w przedmiotowej sprawie

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹⁵:

1. Przy kolejnej aktualizacji Strategii ZIT WrOF należy poprawić omyłkę pisarską w Rozdziale 10 strategii „Plan finansowy”, w Tabeli 56. „Tabela finansowa”, w zakresie danych dotyczących Osi 3 RPO WD – Gospodarka niskoemisyjna, PI 3.4 Wdrażanie strategii niskoemisyjnych, Kolumna

¹³ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

¹⁴ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

¹⁵ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

DYREKTOR
Departamentu Rozwoju Regionalnego

Zbigniew Dynak

„Wsparcie UE (euro)”, ponieważ obecnie wpisana jest wartość: 50 080 667, a winna być: 50 080 677 - tak jak wskazano w obowiązującym aneksie do Porozumienia pomiędzy IZ RPO a ZIT z dn. 07.08.2018.

Przy korygowaniu oczywistej omyłki pisarskiej należy zastosować dane z obowiązującej, w czasie przyjmowania Strategii, wersji Porozumienia pomiędzy IZ RPO a ZIT.

Kryterium 15 Wskazano źródła finansowania ZIT w podziale na wkład UE oraz wkład krajowy

Kryterium spełnione:

a) Tak

b) Nie

c) Warunkowo

Uwagi¹⁶:

.....

Departament Rozwoju Regionalnego akceptuje Kartę oceny w zakresie możliwości finansowania ZIT z RPO WD 2014-2020.

Dyrektor
Departamentu Rozwoju Regionalnego
.....
Dyrektor Departamentu Rozwoju Regionalnego

Wrocław, dnia .....17.08.2018.....

¹⁶ W tym określenie zakresu niezbędnych korekt i uzupełnień.

MINISTERSTWO
INWESTYCJI I ROZWOJU

DEPARTAMENT REGIONALNYCH
PROGRAMÓW OPERACYJNYCH

data: 1 października 2018

znak sprawy: DRP-IV.7440.1.7.2018.KS.4

identyfikator kosztów: 873266

telefon: 22 273 70 13

e-mail: konrad.saganowski@miir.gov.pl

Adresat

Pan

Maciej Bluj

Wiceprezydent Wrocławia

Dotyczy: przekazanie pozytywnej opinii ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego dla zaktualizowanej Strategii ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego

Szanowny Panie Prezydencie,

odpowiadając na pismo z dnia 10 sierpnia 2018 r. (znak: WZF-ZPR.060.05.2018.BR), przy którym przekazano do zaopiniowania w trybie ustawowym zaktualizowaną Strategię ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego (dalej: Strategia ZIT), informuję, że zgodnie z zapisami art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz.U. 2018 poz. 1431), Minister Inwestycji i Rozwoju przeprowadził ocenę zgodności Strategii ZIT z Umową Partnerstwa (opinia w załączeniu).

Jednocześnie informuję, że weryfikacja możliwości finansowania z krajowego programu operacyjnego, tj. Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020, wskazanych w Strategii ZIT projektów komplementarnych, została zakończona w momencie wydania w 2016 r. ostatniej pozytywnej opinii dla Strategii ZIT. Identyfikacja projektów komplementarnych została przeprowadzona i zakończona na podstawie ich ówczesnego opisu w fischkach projektowych, które były załącznikiem do ostatniej zaakceptowanej przez ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego opinii.

Fundusze
Europejskie

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Z poważaniem,

Michał Ptaszyński
Zastępca Dyrektora Departamentu
/podpisano elektronicznie/

Załącznik:

Opinia Ministra Inwestycji i Rozwoju w zakresie zgodności Strategii ZIT Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego z Umową Partnerstwa oraz możliwości finansowania projektów z krajowych programów operacyjnych.

Do wiadomości:

Pani Magdalena Bednarska-Wajerowska, Dyrektor Departamentu Funduszy Europejskich,
Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego

Warszawa, 25 września 2018 r.

MINISTER
INWESTYCJI I ROZWOJU

DRP-IV.7440.1.7.2018.WS.1
IK: 873266

**OPINIA W ZAKRESIE
ZGODNOŚCI STRATEGII ZIT Z UMOWĄ PARTNERSTWA ORAZ MOŻLIWOŚCI FINANSOWANIA PROJEKTÓW
Z KRAJOWYCH PROGRAMÓW OPERACYJNYCH**

Działając na podstawie art. 30 ust. 5 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz.U. z 2018, poz. 1431) wydaję pozytywną opinię w zakresie:

Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, przyjętej uchwałą nr 60/2018 Komitetu Sterującego Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 10 sierpnia 2018 r. w sprawie wyrażenia pozytywnej opinii przyjęcia zmian do Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Uprawniony podmiot przedkładający dokument:

Prezydent Miasta Wrocławia.

Konkluzje z przeprowadzonej analizy oceny zgodności:

- Dokument jest zgodny z Umową Partnerstwa oraz na podstawie dokumentu jest możliwe finansowanie projektów z krajowych programów operacyjnych, z uwzględnieniem wymogów ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.
- Lista projektów zidentyfikowanych¹ do objęcia współfinansowaniem na poziomie krajowym znajduje się w opinii ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego w zakresie zgodności Strategii ZIT z Umową Partnerstwa oraz możliwości finansowania projektów z KPO z dnia 29 listopada 2016 r.
- Lista pozostałych projektów, dla których możliwe jest finansowanie z KPO, znajduje się w opinii ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego w zakresie zgodności Strategii ZIT z Umową Partnerstwa oraz możliwości finansowania projektów z KPO z dnia 29 listopada 2016 r.

Identyfikacja ww. projektów oznacza identyfikację projektów w rozumieniu ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 i nie jest jednoznaczna z gwarancją dofinansowania projektu. Przyznanie dofinansowania uzależnione jest od spełnienia kryteriów wyboru projektów przyjętych przez Komitet Monitorujący właściwego KPO oraz przygotowania projektu zgodnie z harmonogramem uzgodnionym z właściwą Instytucją Zarządzającą KPO.

Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego nie uznaje za zidentyfikowane i nie potwierdza możliwości finansowania pozostałych projektów zamieszczonych w Strategii ZIT, które jako źródło finansowania wskazują KPO.

W załączeniu: "Karta zgodności Strategii ZIT".

MINISTER INWESTYCJI I ROZWOJU
ERZY KWIECIAŃSKI

¹ Identyfikacja projektów została przeprowadzona na podstawie ich ówczesnego opisu w fiškach projektowych które były załącznikiem do opinii z dnia 24 października 2016 r. Tym samym nie uwzględnia ona ewentualnych późniejszych zmian w projektach, w tym zmian we wnioskach o dofinansowanie, które zostały złożone do dnia 31 grudnia 2016 roku.

**KARTA W ZAKRESIE
ZGODNOŚCI STRATEGII ZIT Z UMOWĄ PARTNERSTWA**

Tytuł dokumentu:

Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego, przyjęta uchwałą nr 60/2018 Komitetu Sterującego Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego z dnia 10 sierpnia 2018 r. w sprawie wyrażenia pozytywnej opinii przyjęcia zmian do Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Wrocławskiego Obszaru Funkcjonalnego.

Uprawniony podmiot przedkładający dokument:

Prezydent Miasta Wrocławia.

Kryterium 1 Wskazuje obszar wsparcia Strategii ZIT

Ocena:

- a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*
- b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 2 Zawiera diagnozę obszaru realizacji ZIT, zawiera SWOT wraz z analizą problemów rozwojowych

Ocena:

- a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*
- b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 3 Wskazuje cele, jakie mają być zrealizowane w ramach ZIT, priorytety, oczekiwane rezultaty i wskaźniki rezultatu i produktu, zawiera wizję rozwoju co najmniej do roku 2020

Ocena:

- a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*
- b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 4 Określa zintegrowane działania służące rozwiązywaniu problemów gospodarczych, środowiskowych, klimatycznych, demograficznych i społecznych, które mają wpływ na obszary miejskie – odnosi się do wszystkich ww. sfer, jednak działania przewidziane do wsparcia ze środków polityki spójności mogą dotyczyć wybranych problemów

Ocena:

- a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*
- b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 5 Zawiera wstępną listę projektów wybieranych w trybie pozakonkursowym w RPO wraz z informacją na temat sposobu ich identyfikacji oraz powiązania z innymi projektami, w tym projektami wybieranymi w trybie pozakonkursowym pozytywnie zaopiniowanymi przez właściwą IZ KPO

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 6 Zawiera propozycje kryteriów wyboru projektów w trybie konkursowym w ramach RPO

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 7 Wskazuje wpływ planowanych przedsięwzięć na osiąganie zakładanych wskaźników

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 8 Wskazuje źródła finansowania Strategii ZIT i wymiar terytorialny wsparcia, co najmniej 5% środków EFRR zgodnie z podziałem środków z rezerwy ogólnej. Jest realistyczna i proporcjonalna do przewidywanego wsparcia

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 9 Wskazuje warunki i procedury obowiązujące w realizacji strategii ZIT, opisuje system wdrażania, przy czym Związek ZIT odpowiada co najmniej za wybór projektów

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 10 Zawiera informację o konieczności sporządzenia/ odstąpieniu od sporządzenia SOOŚ lub zawiera Strategiczną Ocenę Oddziaływania na Środowisko (SOOŚ), gdy zachodzi taka konieczność

Ocena:

a) jest zgodny z *Umową Partnerstwa*

b) jest niezgodny z *Umową Partnerstwa*

Kryterium 11 Zawiera sprawozdanie z przebiegu prac i zaangażowania partnerów z obszaru funkcjonalnego oraz opisu sposobów, w jaki będą oni włączeni w realizację Strategii ZIT

Ocena:

a) jest zgodny z Umową Partnerstwa

b) jest niezgodny z Umową Partnerstwa

Kryterium 12 Określa całościową koncepcję rozwoju transportu mlejskiego na terenie objętym ZIT

Ocena:

a) jest zgodny z Umową Partnerstwa

b) jest niezgodny z Umową Partnerstwa

Kryterium 13 Jeżeli przewiduje działania w zakresie priorytetów inwestycyjnych 4e. i 4c, 4iii., są one odpowiednio uzasadnione odwołaniem do dokumentów strategicznych w zakresie gospodarki niskoemisyjnej (np. plany gospodarki niskoemisyjnej). W przypadku posiadania przez gminy odpowiednich zapisów w istniejących już dokumentach strategicznych lub planistycznych na temat przejścia na gospodarkę niskoemisyjną - zawiera odpowiednie odniesienia

Ocena:

a) jest zgodny z Umową Partnerstwa

b) jest niezgodny z Umową Partnerstwa

ZASTĘPCA DYREKTORA
Regionalnych Programów Operacyjnych

.....
Dyrektor

MINISTER
z up.
Adam Hamryszczak
Podsekretarz Stanu
.....
Właściwy Sekretarz/Podsekretarz Stanu

Warszawa, dnia 18/09/2018